Instruct.° meditandi

P. Riccij. lat.e

INSTRVCTIO

R. P. BARTHOLOMÆI RICCII SOCIETATIS IESV THEOLOGI

DE MODO RECTE MEDITANDI DE REBVS DIVINIS,

Optimis quibuſque præceptis, documentis, & exemplis, è SS. Patrum monumentis excerptis, illuſtrata.

NVNC *recens ex Italico idiomate in latinam linguam traducta,*

A

R. P. IOANNE BVSÆO SOCIETATIS IESV.

ACCESSIT

R. P. FRANCISCI ARIAS EXERcitium de Præſentia Dei.

MOGVNTIÆ,

EX TYPOGRAPHEO BALTHAzaris Lippii.

ANNO M. DCV.

CLAVDIVS AQVAVIVA SOCIETATIS IEsu præpositus generalis.

CVm opus hoc de Meditatione Italica lingua à P. Bartholomæo Riccio nostræ ſocietatis Theologo compoſitum, tres eiuſdem ſocietatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita placuerit Reuer. D. Vicegerenti. ac P. Mag. Sacri Palatii. Datum Romæ, 14. Sept. M. LIC.

Claudius Aquauiua.

Imprimatur.

P. Epiſcopus Iſernien.

Vicesgerens.

Ex.

Ex commiſſione & mandato R.P. & Domini mei Magiſtri Sacri Palatii. Ego Nicolaus Caſſianus vidi & perlegi totum hunc tractatum R.P. Bartholomæi Riccii Societatis Iesv, nec aliquid in eo reperi, quod fidei, aut bonis moribus repugnet; imo opus vtile pro meditan. ac piis viris, & dignum eſſe cenſeo, quod typis mandetur. Ac in fidem me ſubſcripſi hac die 12. Octobr. M.DC.

Nicol. Caſs.

Imprimatur.

Fr. Paulus de Francis de Neapoli Socius R.P. Magiſtri Palatii.

)(:(2 PRÆ-

AVCTORIS AD PIVM LECTOREM.

INITIVM *huic meo de* MEDITATIONE *Opuſculo*, PIE LECTOR, *iuuante Spiritus S. gratia dabo, vbi ad tria, quæ mihi forte obiicere poſſes, reſpondero. Primũ ſit, cur ego hoc ſcribendi argumentum delegerim, cum ante me permulti, tam veteres, quam recentiores eruditè & copioſè illud ſint perſecuti. Secundum eſt, quamobrem nouo more hãc tractationem, artium inſtar, ad præcepta & regulas reuocarim, cum tamen S. Apoſtolus Paulus ſanctam hanc exercitationem totam conſignet au-*

Rom. 8. *ctori Spiritui ſancto, dum in epiſtola ad Romanos ita ſcribit.* Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitib. inenarrabilibus,

2. Cor. 3 *id eſt, poſtulare nos facit, vt exponit B. Auguſtinus. Et in altera epiſtola ad Corinthios.* Non ſumus ſufficiẽtes cogitare ali-

aliquid ex nobis, quasi ex nobis. *Tertium & postremum est, cur præter aliorum scriptorum consuetudinem me demiserim ad explicãda quædam minutula & passim obuia. Verũ nauabo operam vt tribus his quæstiunculis, propitio cœlesti numine, iam iam faciam satis. At principio facto à prima, fateor equidem multos de hoc argumento piè, doctè & copiosè scripsisse, sed eorum nunnulli tantum occupati fuerunt in congerenda ampla Meditationum (insigni sanè fructu) materia, alij verò, etiamsi de ratione meditandi quædam commẽtati sunt, tamen generalia tantum monita & documenta attigerunt. Nec diffiteor quosdam etiam longius se demisisse ad varias meditationes, spe bona, exspectationeq; fultos, fore tyrones aliquos qui paulatim rationem rectè meditandi imbiberent: tamen nec illi videntur mihi institutum suum assecuti, eo quod nulla specialia de modo meditandi documenta tradiderint. Hoc vt ego quõdam animaduerti,*

cœpi nõnullis in hoc genere tyronibus huius instructionis documenta quædã tradere, & quia ex voto successit, in hoc qualecunq; opusculũ omnia, vt dicam in tertio responso, redigere. VENIO ad alteram quæstionem; affirmoq; me non ignorare quosdam in ea opinione esse vt arbitrentur, non tam à multiplici præparatione, quam à Spiritus sancti ope hoc piè meditandi munus vel donum pendere, conuenienter dicto Christi apud B. Ioannem. Spiritus, vbi vult, spirat: & nescis, vnde veniat, aut quo vadat. Conferunt illi meditandi gratiam nauigationi in mari, quæ irrito instituitur conatu, nisi nauis vi ventorum impellatur. Ego tamen semper à contraria opinione steti asserentium ad comparandum hunc sanctum commentandi de rebus diuinis habitum, præter auxilium cœleste, lege ordinaria, opus esse nostra præparatione, eaq; minime vulgari, sed sedula & solerti. probe siquidem scio non paucis sanctis, sed extraor-

Ioan. 1.

traor-

traordinarie, nulla antegressa institutione vel studio singulari, diuinitus communicatam fuisse contemplandi gratiam. Quod autem ordinarie via tenenda sit, quam dixi, omnia illa sacrarum litterarum testimonia persuadent, quibus orandi, meditandiue studium nobis commendatur. Ac forte hanc laboriosam nostram praeparationem Deus mystice insinuare voluit modo illo loquendi ad Adamum primum parentem, quando, vt est in Genesi, dixit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, *nempe Orationis.* *Genes.*

Neque idcirco existimes me probare eorum morem, qui, vbi semel ex sententia successerit Meditatio, extollendo se dicere solent. Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit: *Sed conspiro cum Apostolo sancto in priore epistola ad Corinthios ita loquente.* Gratia Dei sum, id quod sum, *sed cum additamento sequenti.* Sed gratia eius in me vacua non fuit. *1 Cor. 2.*

atque si dixisset. Ingenuè confiteor, quicquid boni habeo, me diuinæ gratiæ beneficio accepisse, sed illud quoque fateri cogor, mihi gratiam illam frustra non esse collatam, quia pro virili mea illi sum cooperatus: ad instar fidorum illorum seruorum, qui pro talento à Domino accepto negotiati sunt, & non, vt nequam ille, defoderunt in terram.

Ergo id fixum exploratumque noris ad actionem meditandi & Deum & nos confluere, sed hoc discrimine, quod partes Dei, semper sint in ea potiores, melioresque, nostræ autem inferiores, & si quid valent id ex auxilij diuini vi habere, sufficientia enim nostra, *vt loquitur Apostolus*, ex
2. Cor. 3. Deo est. *Auxilium autem Dei, de quo loquor, non est illud generale, quo concurrit cum omnibus creaturis in earum actionibus, vt cum igne in calefaciendo, cum lumine hominis naturali in intelligendis rebus sublunaribus, sed est lumē multo sublimius, & peculiari nomine appellatur*

AVXI-

AVXILIVM SPECIALE. *Etenim cum Meditatio vt paulo post dicemus sit participata quasi beatitudo: quemadmodum propè perfectæ & totali beatitudini, quæ sursum in cœlis est, datur sublime lumen quod dicitur* GLORIÆ: *sic pro Meditatione datur medium quoddam inter vtraque lumen, fidei scilicet, & duorum Spiritus sancti donorum, intelligentiæ & sapientiæ: Intelligentiæ quidem, vt intimè fidei mysteria penetrentur, quod idem munus incumbit, vt dicemus, Meditationi. Sapientiæ verò, vt cum voluptatis quodam sensu expendantur. Quanquam & alia sunt spiritalia charismata, & illustrationes, quibus S. D. M. succurrere solet in similibus actionibus.*

NEQVE *animum despondere debes, aut tergiuersari, dum animaduertis præsidium diuinum tibi omnino in actione Meditandi esse necessarium, quia B. Iacobus initio suæ epistolæ affirmat, nemini cum fiducia postulanti id negari.* Si quis in- *Iac. 1.*

 diget,

Iac.1. diget, *inquit*, ſapiẽtiã poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: poſtulet autem in fide. *Dicam amplius. Deo promptiorem ineſſe voluntatem nos adiuuandi, quam nobis inſit, vt adiuuemur. ſicut ipſe indicauit,* Matt.7. *quando apud B. Matthæum nos cohortatus eſt ad illud petendum, dicens.* Petite & accipietis. *Et quaſi exprobrans nobis noſtrã in petendo tarditatem, ſubiungit.* Si vos, cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quãdo magis pater veſter cœleſtis dabit Spiritum bonum petentibus ſe. *Hæc reſponſio ſufficit, niſi fallor, pro teſtimoniis B. Pauli.*

c.4. *Eiuſdem ſententiæ eſt Richardus de S. Victore, qui in libro primo de Contemplatione, conferens Meditationem cum Arca teſtamẽti, ſcribit exemplar arcæ primum in viſione demonſtratum à Deo Moyſi, Beſeleelem autem, vt eam videret, debuiſſe ſua manu fabricare. Aaronem deinde vidiſſe iam fabricatã. Subiicit prætereà hic*

reà hic ſanctus, *Moyſen fuiſſe typũ ſanctorum, quibus à Deo infuſa eſt gratia contemplationis; Beſeleelem verò & Aaronem eorum, qui ſtudio & labore eam compararunt, ſiue id fecerint ſua induſtria, vt Beſeleel, ſiue aliorum inſtitutione, vt Aaron. Quod autem Deus voluerit ipſum Beſeleel, à Moyſe diſcere formam & magnitudinem Arcæ fabricandæ, eo docere nos voluit, hoc ſanctum recte contemplandi exercitium, poſſe ab homine comprehendi magiſterio alieno, ſiue fiat ſermone, vti didicit Beſeleel à Moyſe, ſiue exemplo, præceptis vel libris ſcriptis, ſicut Aaron, dum vidit arcam à Beſeleel fabrefactam.*

Conferamus nos quoq;, & forte conuenientius Meditationem nauigationi triremis, ita appellatæ, quod remis impellatur, dum venti abſunt, at exortis ventis inhibentur remi, & vela panduntur: etſi nonnunquam remigium ventis adiungitur, vt citius in portum perueniatur.

Ipſa

Ipsa autem nauigatio videtur proprie posse comparari Contemplationi secundum descriptiones illi à dicto Richardo attributas, dum liberam agitationem in hanc illamue partẽ, quasi volatum, ei permittit. Contemplatio, *inquit*, est libera mentis perspicacia in sapientiæ spectacula cum admiratione suspensa. *Et paulo infra.* Contemplatio, est perspicax & liber animi contuitus in res perspiciendas vsquequaque diffusus. *Cæterum hic commonefaciendum te arbitror de re vna, quam aduersarij oderũt, nempe, licet multas in hoc opusculo adferamus definitiones, diuisiones, & documenta ad rectè meditandum idonea, non tamen idcirco nos promittere, eum qui omnia à nobis præscripta obseruarit ad tantam perfectionem peruenturum, vt semper rectè meditationes suas instituat.*

1 Cor. 3 *Meminisse siquidẽ debemus dicti Apostoli.* Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus

RESTAT

Restat nunc, vt extremæ quæstioni satisfaciamus, quæ erat, quamobrem præter aliorum auctorum morem, minuta quædam & leuia scribendo persecuti fuerimus. Ad quam respondeo a me stare B. Thomam Aquinatem in secundæ partis Theologicæ proœmio, cum docet, Sermones vniuersales in rebus moralibus minus esse vtiles. *In 2.2.* *Experientia quoque annorum multorum me in hac doctrina confirmauit, nam cum, voluntate Maiorum, instituendis, iuuandisq; aliis maximè tyronibus diu fuerim addictus, reipsa probaui, parum commodi ad bene meditandum haustum esse ex libellis, qui generalia tantum quædam præcepta & documenta præscribunt. Et quoniam postea variis euolutis scriptoribus piis deprehendi, omnes fere eandem rationem & viam tenuisse in suis sermonibus vel commentariis, visum est mihi hæc mea documenta, quo maiorem apud Lectorem fidem obtinerent, S. Patrum communire*

testi-

testimoniis, tāto amplius placitura, quanto rudia illa & imperfecta olim in libellulo quodā congesta, meq; inscio in Firmana vrbe typis mandata, magis displicuerunt. Quā rem, meo iudicio, merito omnes calculo suo probare debent, qui profectus spiritualis sunt cupidi, cum certo persuadere sibi debeant modum Meditandi hic traditum doctrinæ sanctorum Patrum, hoc est, priscorum orationis, omniumq; sanctitatis magistrorū, esse imprimis consentaneum.

Hactenus, quoad potui, syncere & diligenter respondisse me arbitror omnibus quæstionibus, vel dubitationibus, quæ in hoc instructionis nostræ vestibulo occurrere alicui potuerunt.

Superest, vt subiiciam aliqua monita salutaria, quo hic labor noster vberiorem tibi conciliet vtilitatem. Primum est, vt si optato fructu cito perfrui velis, totum librum legendo percurras; alteram vero partem conueniet perlegere sæpius, vt tenacissimè in memoria documēta hæreant,

reant, & velut tua vſurpentur. Sic enim continget vt inter meditandum ſponte nunc hoc, nunc illud in mẽtem veniat cum maxima tua voluptate & fructu.

Alterum eſt, vt ſi cito ea memoriæ imprimere velis, magno mentis ſenſu & affectu ea perlegas: Quemadmodũ enim mollities efficit vt in ceram facile imprimatur ſigillum, ſic amor vel affectus mentis facit, vt res amatæ facile menti inſculpantur, & vbi inſculptæ ſemel fuerint, diutius in ea retineantur. Facio finem, te vnice obteſtans, ſi fructum aliquem ſpiritualem lectione huius libelli collegeris, gloriam omnem attribuas auctori omnium bonorum Deo, à quo, vt loquitur B. Iacobus, eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſcendens à patre luminum. *ac præterea in ſanctis tuis precationum ardoribus aliquando meminiſſe mei non dedigneris.*

ELENI-

ELENCHVS CAPITVM IN HOC LIBRO COMPREHENSORVM.

PARS PRIMA.

De rebus actionem Meditandi præcedentibus.

TRACTATVS I.

De natura & effectis Meditationis.

7 *Quis*

PARS PRIMA

DE IIS, QVÆ MEDITATIONEM ANTECEDVNT.

TRACTATVS PRIMVS

De natura & effectis Meditationis.

Orationem vitæ ſpiritali eſſe neceſſariam, ac ideo cum cura & ſtudio inſtituendam.

CAPVT I.

EX multis & variis omnium ſanctorum Patrum ſententiis, quibus orationis neceſſitatem ſpiritalis vitæ cultoribus commendant, vnam tantum vſurpabo B. CHRYSOST. qui in libro *De orando Deum*, affirmat Orationem ſanctam haud ſecus animam impertire vitæ ſpiritali, quam anima ipſa naturalem vitã ſubminiſtrat corpori: ac proinde orandi ſtudium homini Chriſtiano

non minus esse necessarium ad traducendam vitam spiritualem, quam necessaria est corpori anima ad agendam vitam naturalem. Vnde porrò consequens est, sicut anima quamdiu corpori coniuncta est, eidem vitam, sensum, motumque exhibet naturalem, secus verò si ab eo diuulsa sit: sic orationem, quamdiu ea ab homine Christiano vsurpatur, eidem omnem vitam, sensum, modumq; præbere spiritualem, cõtra verò nullum, si non vsurpetur. Sic ergo liquet orandi necessitas ad vitam piam & sanctam traducendam.

Vt verò hoc animæ exemplo, qua in corpore, vel extra corpus est, patefacta est Orationis necessitas: sic corporis exemplo luculenter ostendi potest, eandem orationem non incuriosè & languide, sed cum cura & studio instituendam. Poscebat quidem sermonis consequentia, vt in animæ potius, quam corporis similitudine hæreremus, tamen quia Orandi virtus in eo habituum genere censetur, qui incrementum, decrementùmue suscipere queunt, cuiusmodi non potest anima natura sua indiuisibilis, corporis potius, quod augeri minuiq; potest, exemplo vtemur. Accedit quod corporis actiones in oculorum sensum

ſum incurrunt, ac ideo etiam plebæis & imperitis eius ſimilitudine perſuaderi poterit, exercitium Meditandi non eſſe incuriose inſtituendum.

Aſſerimus ergo: quemadmodum, ſi paruulus puer perperam è parentibus educetur, hoc eſt vel nimis tenui, vel parum ſalutari cibi alatur, fit, vt venientibus annis corpori nec valetudo, nec robur accedat, quod par ſit ſuſtinendis grandium oneribus: ita ſi quis Chriſtianæ pietatis fundamenta iacturus incurioſus ſit in paſcenda anima ſpirituali cibo ſanctæ meditationis. Ea ſiquidem naturalis habituum proprietas eſt, vt ex actionibus ſuis gignantur & producantur, conuenienter Ariſtotelcō dicto. *Ex iisdem nutrimur, quibus conſtamus.* Cum ergo orandi habitus in Incipientibus ordinariè ſit perexiguus & tenellus, deberet frequentibus ipſius Orationis actibus, velut natiuo ſuo alimento, augeſcere. At ſi actus illi vel æquo rariores ſint, aut vitio obnoxii, vel quia ad eos recte exercendos frigide nos comparamus, vel quia re ipſa nulla cura vel ſtudio eos exercemus, vel certe, quia morbos obrepentes oppoſitis antidotis ſanare negligimus, accidet nobis quod puero male ab ineunte ætate educ-

to, hoc eſt, vt animam (ſic appellare liceat) ab oratione ſemper puſillam, & parum robuſtam referamus. Et, ſicut, ſi anima quoq; noſtra ex earum formarum numero, quod non eſt, exiſteret, quæ augeri minuiue poſſunt, in dicto puerulo ad magnam puſillitatem vna cum corpuſculo redigeretur, exiguamque ſpirandi, ſentiendi, mouendique vim ſuppeditaret; ita prorſus eueniret noſtro, de quo agimus, incurioſo oratori, vt nempe languida exiſtente eius anima, frigida quoque conſequantur in meditando exercitia, ſenſus deuotionis aliarumque virtutum pertenuis, exile quoque veræ ſanctitatis, perfectionisque aſſequendæ deſiderium. Hæc eo dixi, vt incipiens non ſe facile dedat ignauiæ, & ſanctum hoc exercitium turpet. Addamus duo verba pro longius prouectis.

Nam & his per incuriam procliuis poteſt eſſe lapſus, vt puſilli fiant viribusque deficiant, & orandi habitum cum magno vitæ ſpiritualis detrimento imminuant. Quod quidem naturaliter non euenit corporibus. nemini enim quicquam de corporis longitudine, quam ſemel aſſecutus eſt, niſi fortè inflexione, quæ fit in decrepitis, detrahi ſolet. Etſi alia quædam affectio noſtra

ſtro inſtituto congruens eis euenire poſſit; vt nempe ſicut homo adultus ſano & robuſto corpore prǽditus, vel inſalubri victu, vel nimiis laboribus valetudinem offendere poteſt, quo minus conſuetis operam dare poſſit functionibus: ſic homo ſpiritualis, ſi tādem poſt annos multos priſtino meditationum pabulo deſinat animam paſcere, ſua incuria faciet, vt nullos quoque fructus ſpirituales, de quibus infra agemus, producere queat.

De cauſis incuriæ ſpiritualis, eiusq; remediis.

CAPVT II.

QVamuis autem tanta ſit, vt diximus, orationis mentalis, vel meditationum ſacrarum neceſſitas iuxta ac vtilitas, tamen non deſunt, qui vel crebriore tædio, vel laboris, quem in præparatione, vel attentione obtinenda experti ſunt, metu deterriti, omnino illas abiiciant. Quorum in gratiam antidota quædam ſanando huic morbo idonea ſubiungam, ne tu quoque in hoc incuriæ barathrum te præcipitem agas.

Rem. I. Principio itaque certo persuadere tibi debes, si semel aliquid de studio, curaque præparationis, attentionisue, ob fastidium Meditationi, orationiue subinde interueniens, detraxeris, fore, vt longius progressus, in magnum animi mœrorem incidas, & pœnitudine ductus, de te ipso dicas cum Propheta. *Factus sum mihimetipsi gravis.* Quod grauamen omnes miseri isti incuriosi, & tepidi sponte confitentur nec iniuria quia si negarent, reuinci possent experientia variarum corporis agitationum, quas tempore orationis in iis cernimus; nec dissimiles sunt iis, quas Cassianus superbo, dum collationibus spiritalibus interest, attribuit, sequentibus verbis. *Vno*, inquiens, *in loco stare nescit eius obtutus*, *sed huc atque illuc stupidus circumfertur intuitus: aliorsum, & in obliquum, quam moris est, oculi defiguntur. Pro suspiriis enim salutaribus, sputa de sicco gutture contrahuntur, excreationes etiam sine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur. Digiti ludunt, & in modum quodammodo scribentis volitant, atque depingunt & ita huc atque illuc vniuersa membra corporis commouentur, vt totum se, vel scatentibus vermi-*

Iob. 7.

Cass. l. 12. inst. c. 27.

vermibus, vel acutissimis sudibus credat insidere. His signis addi possunt & ista. Nunc in hoc latus nunc in illud se conuertunt: nunc flectunt genua, nunc sedent, vbi consederint, nunc contrahunt pedes, nunc porrigunt, nunc caput attollunt, nunc deprimunt, vel in manum quietis capiendæ causa reclinant, varias corporis partes, aut scabunt pruritu prouocati vel concutiunt. Aliquando etiam procumbunt, vel quietis victi tædio deambulant, nempe quia mentis aciem defigere in meditationis argumentum nolunt.

DEINDE & illa consideratio ad sanandum incuriæ morbum iuuare potest, si in memoriam reuoces, Orationem nostram debere esse, perpetuam, secundum illud dictum Christi. *Oportet semper orare, & non desistere* Cum enim illud verè exponi non possit de omni hora, minimum de vniuersa vita nostra exponetur, vt affirmat S. Iohannes Chrysostomus, cum ait; cætera negotia pia Christiani hominis, vt docendi, prædicandi, aliaque id genus certo tempore finiri, nec quauis hominis ætate exerceri posse, solum orandi officium cum vita terminari. II. *Luc. 18.*

Itaque hic locum non habet illud. *Dabit DEVS his quoque finem.* Quæ spes futuri finis nonnunquam hominem inducit, vt se totum dedere nolit alicui fructuosæ exercitationi, etiamsi cernat ex incuria sua indies difficultatem augeri, prorsusque similis est scholastico, qui perosus litteras, soli venationi, armisque deditus, licet creberrimè à magistro ob errores, & lapsus suos vapulet, tamen ex vno dicto, *Dabit Deus his quoq; finem*; leuamen capit, certus ludum litterarium cum adolescentiæ decursu finem habiturum. Secus res se habet in exercitatione sanctæ orationis, quæ nullis ætatis terminis circumscribitur. Vnde & Beatus Augustinus in altera monachorum suorum regula, neminem, licet grandæuum, ab orandi necessitate excepit. *Ideo*, inquit, *volumus & in Christi nomine ordinamus, vt & ipsi, qui centum annorum sunt, & amplius, sedendo,* Pater noster, *in lectulo dicant. Et diligenter eis sine murmuratione inseruiatur: vt & ipsi pro nobis intercedāt in cœlis, quorum habitatio iam ibi est.* Ac meritò sanè tales habitationem in cœlo habent: nam quemadmodum ætas longæuos illos reddit fælicitati æternæ viciniores, ita iure de ea perpetua eorum cogitatio

gitatio

gitatio est sibique cum B. Paulo persuadere possunt. & dicere. *Conversatio nostra in cœlis est.* *Phil. 3.*

Ego sane eiusmodi aliquot longæuos in nostra Religione, maxime autem in Domo Professa Romana obseruaui. vti fuit P. Iacobus Miona, qui B. Patris nostri Ignatii ante institutam societatem Parisiis fuerat Confessarius: quemq; post eam institutam Pater literis scriptis ad exercitia spiritualia inuitauit, causa adiecta, quod nesciret, qua re alia compensare posset beneficium confessionis sibi quondam præstitum. Quo tempore consilio paruit, decreuitque deinceps eius esse filius, cuius aliquando Pater fuisset. Peruenit is ad ætatem decrepitam: in qua cum pristinos societatis labores amplius sustinere non posset, totos quasi dies atque etiam magnam noctis partem precationibus in Ecclesia, quoniam dormire non valebat, impendebat. Fuit & alter sacerdos, P. Iacobus Miron qui in extrema senecta sic assuefactus erat orationi, vt in media etiam hominum turba mente facile abstrahi potuerit, nisi vehementi excussione sinistræ manus, quam alias sub veste reconditam tenebat, extasin auertisset. Addam duos fratres laicos, quos

appellamus coadiutores temporales. alteri nomen erat, *Iohannes Baptista Cocus*, eo quod à primo ingressu in societatem vsque ad ætatem deuexam illo ministerio magna cum humilitate & caritate functus esset. Hic cum ætatis viriumq; vitio, non posset amplius operam suam domesticæ rei curandæ locare, totum se orationi vocali, mentalique ita dedebat, ac si à Deo eam didicisset: maximè autem delectabatur meditatione mysteriorum Rosarii Beatiss. Virginis, in qua semper magno deuotionis sensu afficiebatur. Vnde quoties Nouitius aliquis ei submittebatur ad culinariam rem agendam, eum ad meditationem mysteriorum Rosarii cohortabatur, ac vt particeps fieret indulgentiarũ Rosarii, ad Mineruam, hoc est, ad S. Dominici ædem, & nomen daret Confraternitati Rosarii, deducebat. Alter fuit *Iohannes Paulus Borelli*, qui iam annis plenus, recitandis psalmis, peruoluendaque corona totos dies consumebat. Quem orandi affectum iam inde à primis annis, quibus ætate florens B. P. N. Ignatio socius adiunctus fuit, retinuerat.

Denique ad fugiendam, execrandamque in meditando incuriositatem iuuare

non

parum potest terribilis illa maledictionis diuinæ cõminatio, quæ est apud Ieremiam prophetam, dum ait. *Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.* maximè cum eiusmodi maledictioni multæ aliæ pœnæ sint coniunctæ, vt liquet in Cain, cui cum Deus dixisset. *Maledictus eris super terram.* mox subiunxit. *eamque cum operatus fueris, non dabit tibi fructus suos. Vagus & profugus eris super terram* Quas pœnas probè intelligens, totus perterrefactus & tremens dixit. *Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar. Et ero vagus, & profugus in terra Omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* De quibus Dei castigationibus, quoniam agendum est, cum de distractione & ariditate cauenda sermo erit concludã hoc caput sequenti commonefactione. Iere. 4. Gen. 2. Gen. 4.

Si vsquam in vitio aliquo expugnando, monitione illa opus est. *Principiis obsta, sero medicina paratur*, maximè opus est in hac incuriositate cauenda, nam vbi inueterauerit, & quasi callum obduxerit, quod ei cum aliis vitiis commune est, redditur incurabilis: contra verò primis initiis perfacile sanatur. Exemplo sit recens ocrea, quæ in rugas contracta, si statim veteri formulę imponatur, facilè in pristinam spe-

ſpeciem redigitur, ſi verò ſecus fiat, ægerrimè. Cui ſimilitudini congruenter loquitur ſcriptura diuina. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis male.*

Ier. 13.

Quanquam non ideò pro depoſitis & deſperatis habemus eos, qui fortè in hac pernicioſa incuria quaſi obduruiſſe videntur. Sicut enim peruetus licet, ſicca & rugoſa ocrea magiſtri induſtria ſæpe ita emollitur, vt vſui eſſe queat: ſic incurioſus ille maxime ſperare debet, ſe adiuuante diuina gratia, ſuaque & aliorum iuduſtria paruam illam orandi conſuetudinem depulſurum. Tamen, ne eum verbis circumuenire videar, diſertè moneo, non modico labore & impenſa opus fore. Quemadmodum enim ad extricandas dictæ veteris ocreæ rugas, neceſſe eſt primum tum aquis diu ſubigere, tum è formula ſutoria ſuſpenſam extendere, contundere, vnguineque calenti, & ſubinde tetro illinere, & in omnes partes verſare, & adſtrictam ſoli exponere: ſic incurioſus iſte, ſi pœnitentiæ lacrymis ſe affatim immergat, ſi mortificationis vnguento quantumuis graui & aſpero, mentis duritiem tollat,

tollat, si ciliciis, flagrisque asinum suum egregiè coerceat, & ad vigilantiam excitet, prorsus sperare poterit, se donum rectè meditandi consecuturum.

Quod autem Ieremiæ locus ante citatus non de impossibilitate, sed magna rei difficultate sit intelligendus, annotauit alicubi Beatus Bernardus, & confirmauit exemplo MARIÆ Magdalenæ, quæ emersa ex tanta improbitate, ad tantam sanctitatem peruenit: & in eundem sensum allegauit versiculum Hymni, qui in festo eius decantatur, *Fit ex lebete phiala*: Si vero de vera impossibilitate rectius exponatur, cogitandum est, impossibile id esse homini, si solæ naturæ vires spectantur, hoc est, vt à voragine prauæ consuetudinis emergat, at non, si spectentur vires diuinæ gratiæ.

Quid vocabulo Meditationis intelligatur.

CAP. III.

INITIVM facio à significatione vocabuli, vt natura & essentia Meditationis rectius intelligatur. Vox ergo *Meditationis*

nis originem habet à verbo *Meditor*, quod non modo latino, verumetiam græco, & Hebræo idiomate, vt in Psalmum primum annotauit Genebrardus, significat sedulam & assiduam alicuius rei considerationem, vt perfecte intelligatur, & opere expleatur. Atque idcirco ait vocem Hebraicam Haga includere *agitationem quandam mentis, & quasi curam ac solicitudinem, quæ sæpe erumpat ad oris motum, & submissam vocem*, iuxta illud Dauidicum. *Os iusti meditabitur sapientiam*, id est,
Psal. 36. inquit ille, *loquetur, resonabit*: vt distinguatur ab alia voce, item Hebraica Tsaha, quæ tantum designat simplicem cogitationem, nudamque contemplationem intellectus. Et præterea subiungit (quod instituto nostro conuenit) *& dum opus est, etiam ad opus erumpit*. Similiter græco vocabulo μελετὴ significatur *vehemens animi cogitatio, & diuturna, quæ frequenter exeat in oris murmur*: quemadmodum in primo Re-
1. Reg. 1. gum libro de Anna legitur: *Loquebatur in corde suo*, tantumque *labia eius mouebantur*. Ac subiicit Genebrardus hic quoque verba illa huius loci propria: *atque adeo in opus exeat.*

Venio

Venio nunc ad declarandam naturam Meditationis, à Richardo de Sancto Victore duabus definitionibus libro primo de contemplatione explicatam. Prior est *Meditatio est studiosa intentio mentis circa aliquid inuestigandum diligenter insistens.* Posterior est. *Meditatio est prouidus animi obtutus, in Veritatis inquisitione vehementer occupatus.* Sanctus Bernardus in libro de Scala claustrali adsignat aliam. *Meditatio*, inquiens, *est studiosa mentis actio, occultæ veritatis notitiam propriæ rationis ductu inuestigans.* Et quia Richardus loco citato nonnullas alias meditationis proprietates attingit, quæ coniunctæ cum dictis definitionibus iuuare nos queunt, vt perfectè comprehendamus, quid propriè sit Meditatio, idcirco decreui hic tradere descriptionem quandam longiorem, quæ si particulatim explicetur, perspicuè diuina adiuuante gratia nobis ob oculos ponet totam Meditationis essentiam, eamque à contemplatione, alteraque actione mentali, (quam Richardus appellat cogitationem, nos autem transcursum vocabimus) accuratè distinctam. Lib. 1. c. 4.

Sit igitur hæc Descriptio. Meditatio *est studiosa intentio mentis, & prouidus obtutus*

tutus animi vehementer occupatus, & diligenter insistens circa aliquid inuestigandum: qua per inquisitionem incedit, &, vt multum currit, rimatur, est cum labore, sed cum fructu: nam per ardua quæque, sæpe & aspera ad directionis finem cum magna animi industria nititur. Eius enim officium est, quouis industriæ labore, qualibet animi difficultate ardua quæq; apprehendere, occulta penetrare, abstrusa irrumpere, & circa vnum aliquid perseueranter intendere, donec veritatem diu quæsitam inueniat.

Ad explanandas autem descriptionis huius partes, monemus Meditationem pertinere ad tertiam operationem intellectus, quæ ab eruditis vocatur Discursus. & est ea notitia, qua ex re incognita, naturalis connexionis illationisue vi, venitur in alterius rei cognitionem: vt distinguatur à Cogitatione, qua saltuatim, nullo seruato ordine vel cognitione, ex vnius rei notitia, in aliam transitur, atque ideo merito vocari potest Transcursus, eo quod ab vna re vix percepta dilabatur in aliam, & ab hac rursum in alias, donec vno momento omnes percurrerit. Dicimus ergo Discursum, si propriè loquamur, esse operationem rationis. Vnde Beatus Bernardus dixit

dixit. *Ductu propriæ rationis.* Addo, hunc Discursum debere esse accuratum, hoc est, summo studio, attentioneque institui, & ideo Richardus dicit *Studiosa inuentio.* Debet etiam esse præcogitatus, & Meditanti intentus, & qui non fortuito tunc inciderit, & ideo conuenienter adiungitur. *Prouidus obtutus.* Et quoniam materia Meditationis sunt ordinarie tam res naturales, quam supernaturales, vt ipse Richardus affirmat. *Meditatio*, inquiens, *in studiis sapientiæ, & scientiæ frequenter, imo assidue versatur*, in quibus sæpe multæ sunt intellectu perdifficiles, meditans nullum siue corporis, siue animi laborem refugit, sed quamlibet materiam fidenter amplectitur, & idcirco dicitur. *Eius officium est, quouis industriæ labore, qualibet animi difficultate ardua quæq; apprehendere*: Deinde, quia in rerum arduarum noticia magnus fieri progressus nequit, sed lento gradu proceditur, ideo Richardus ait *Meditatio incidit.* Adiungit deinde, quod si nonnunquam facilia occurrant, eum procurrere longius, hoc est, progredi quidem, sed celeriore passu, & ideo dicit, *vt multum currit.* quo distinguatur à contemplatione, quæ quasi sublimis per aëra volitat. Quoniam verò materiæ

meditationis frequentius sunt obscuræ, & tempore indigent vt bene intelligantur, ideo subiicit. *Insistens*. Nunquam enim terga vertit, etiamsi arduum aliquod argumentum se offerat, nec ab vno in alterum, difficultate deterritus, transfert, vt facit Cogitatio, sed tamdiu obtutum in illud defigit, donec penetret ad intimas medullas, totamq; rem perfecte comprehendat. Vnde addit Richardus: *Circa vnum aliquid perseueranter insistens*. Ac quoniam intelligendi difficultas, sicut & videndi oculorum, duabus ex causis oriri potest: Altera, si quis ingrediatur conclaue, apertum quidem, sed obscurum & luce omni destitutum, in quo tamen lucerna illata omnia videantur, & ideo Richardus dicit *Obscura penetrat*. Altera vero, si conclaue quidem luce illustratum sit, sed aditus ad illud obiectis catenis, vel trabibus ita sit præclusus, vt non nisi ingenti adhibita vi ingressus in illud patefieri queat. Atq; hoc est officium meditationis, quare subiungit. *Obstrusa irrumpere*.

Atque hic sciendum est, rem vnam quasi in alia reconditam & delitescentem, velut in conclaui clauso, à Cardinale Caietano reuocari ad sex capita, ex S. Thomæ Aquinatis scriptis excerpta. Primum est rerum

Subs-

ſubſtantias latitare ſub integumento ſuorum accidentium, vt verbi cauſa, ſub candore & dulcedine lectis latitat lactis ſubſtantia. Secundum eſt, ſub verbis latere ſignificationem, vt ſub voce *panis*, latet ſignificatum humani alimenti, quod ex frumento conficitur. Tertium eſt, quod ſub figuris lateant res figuratæ. Quo ſenſu Nu. 21. ſerpens æneus in deſerto exaltatus continebat Chriſtum in crucem ſublatum. Quartum eſt, quod ſub ſenſibilibus rebus contineantur inuiſibilia, ſecundum illud B. Pauli ad Romanos *Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*. Quintum eſt, quod in cauſis lateant effectus. Quo ſenſu dicimus hyeme frondes & fructus ineſſe arborum radicibus: & vtero materno prolem. ſextum & poſtremum eſt contrarium: vt quod cauſæ lateant in effectibus. Rom 1.

Redeundo ergo ad definitionẽ, & clauſi conclauis exemplum, dico, ſicut quando in ianua conclauis patens aliqua rima eſt, per eam conſpicua redduntur omnia quæ in eo continẽtur, ſic meditationis beneficio, quæ minimam et rerum arcaniſſimarum rimam acie ſua peruadit, omnia nobis patefiunt, vnde in deſcriptione merito dicitur. *Rimatur*. Deniq; quia Meditationis officium eſt

(vt diximus) perfecte totam rem, intus & foris, comprehendere, vt in progressu nulla se subducat, in ordinem omnia digerit, vt in propositum finem collimet, & ideo recte de ea dicitur. *Ad directionis finem cum magna animi industria nititur.* Nec finem rei indagandæ prius facit, quam assequatur, vnde concludit Richardus. *Circa vnum aliquid perseueranter intendit, donec veritatem diu quæsitam inueniat.* Sed nec illam Salomonis comminationem timet. *Scrutator maiestatis opprimetur à gloria*, quæ in superbos prolata est; quia ad scrutationem illam hortatur nos Apostolus, dum ait in priore epistola ad Corinthios *Spiritus scrutatur omnia, etiam profunda DEI.* Condolens deinde incipientium imbecillitati, postquam dixit, meditationem institui cum labore, ilico ad eos solandos adiunxit. *Sed cum fructu.* Quibus duabus rebus discrepat & à Contemplatione, & à Cogitatione. Ab illa quidem, quod laboris, non tamen fructus sit expers. Ab hac vero, quia & laboris & fructus expers est.

Prou. 25

1. Cor. 2.

Sitne

Sitne actio intellectus in meditatione potior, actione voluntatis.

CAP. IV.

HActenus tam ex nomine, quam ex natura meditationis facile intelligere potuisti, ad meditationem necessario concurrere duarum superiorum animi facultatum, intellectus scilicet & voluntatis, actiones, quas B. Augustinus in libris de Trinitate, vno nomine Mentis comprehendit. Nec ab ea sententia discedit Beatus Bernardus, & Richardus, etiamsi in suis definitionibus videantur tantum intellexisse actionem intellectus: nam in libris eorum citatis omnia ad hominis interni externiq; reformationem dirigunt, quæ reformatio citra cooperationē fieri non potest. Et forte ambo voce Mentis vtramque facultatem cum Augustino intellexerunt. Quod si contendas eos de solo intellectu locutos, excipiam nō de contemplatiuo, sed practico intellectu locutos, qui cogitationes suas semper dirigit ad operationes: quod pertinent ad voluntatem.

Quod si vero sciscitēre, vtra duarum a-

ctionum præcipue ad Meditationem pertineat, intelligendi, an volendi. Respondeo, si præcipuam eam voces, quæ ordine in agendo prior est, & diuturnior, esse intelligendi, vti liquebit: si vero, quæ vtilior & efficacior, est volendi, quod perspicue constabit ex similitudine venationis hic subiicienda.

Venator vbi in campum venationi idoneum prodierit, primo odorum vel sagacem canem emittit, is hac illacque discurrit, in gyrum se agit, ac tandem reperta perdice eam attollit: qua conspecta accipiter eam mordicus apprehendit, & in sublime elatam mox cum impetu in solum eam reiicit, & afflictam terræ occidit. Ecce canis venationi dat initium, multumque temporis consumit, antequam offendat prædam, accipiter autem vno penè momento prædam conficit. Canis repræsentat intellectum, accipiter voluntatem. Intellectus enim inchoat nostram spiritualem Meditationis venationem, hincinde discurrens, donec prædam aliquam, hoc est, salutare aliquod punctum reperiat, & repertum præsentet voluntati, quæ præsentatum statim adoritur. Vides ergo primas partes, &

lon-

longiores tenere intellectum, ac secundum hunc sensum præcipuas: voluntatem vero, quia bonum oblatum apprehendit & possidet, tenere vtiliores. Hoc enim venatori vel aucupi maxime est propositum, vt nempe præda potiatur; maxime si sit pauper: neque contentus est, aut auis, aut leporis conspectu. Quare & cum nos in rebus spiritualibus inopes simus, pati minime debemus, vt intellectus duntaxat prolixos faciat discursus, verum vt voluntas bonorum desideriorum, sanctorumque propositorum, quibus vitam Spiritualem sartam tectam conseruamus, prædam ab intellectu præsentatam apprehendat.

Atque vt in similitudine venationis persistamus, scire debes, quemadmodum aliquando vsuuenit, vt campus multiplici præda abundet, & ideo venatorem vna verbi causa perdice capta, canem cohibere, ne æquo citius reliquas inuadat, & ita quasdam perdat, eundemque modum tenere, donec omnes ceperit: sic tibi quoque faciendum, quando fœcunda se offert meditationis materia, vt nempe non ante patiaris intellectum ad nouas res inuestigandas progredi, quam voluntas afficiatur ad

primam; & sic deinceps, donec omnia persuaserit. Verum & aliud incidere in meditationem solet, sicut & in dictam venationem. Vt videlicet vno momento multa bona commentatione digna se intellectui obiiciant, sicut & in aucupio aliquando à cane multæ simul perdices attolluntur. Quo in casu voluntati imitandus est accipiter, qui in auem suæ fami subito explendæ commodiorem, hoc est, in vicinissimam inuolat. Exempli causa intellectui eodem tempore obiiciunt se varia media ad consequendam veram humilitatem. Primum est, nunquam se laudare. Secundum, alios se laudantes interpellare. Tertio, illis lapsus suos patefacere. Quartum, vili amictu vti, & officia in speciem abiecta obire. Itaque si incidas in eos, qui diem in laudibus tuis consumunt, ad obtinendam humilitatem, non sunt tibi assumendæ laceræ vestes, sed medium opportunum tentationi illi repellendæ, nempe vel impediendo huiusmodi colloquia, vel eorum societas deserenda. Ac vt finem huius discursus faciamus, sicut venatori plene satisfactum non est, quando perdicem captam videt interemptam, nisi & in manus suas eam recipiat sic nobis satis esse non debet, vel multas

tas res pias & ſalutares in meditatione noſtra perpendiſſe, aut ſancta aliqua deſideria & propoſita concepiſſe, ſed præterea neceſſe eſt, vt manibus ea teneamus, id eſt, in executionem & opus deducamus.

De meditationis Excellentia.

CAP. V.

DEcreui hoc loco tantum huiusmodi Orandi excellentiam patefacere & naturę eius nobilitatem, tum duos præſtantiores eius effectus exponere, quos in meditatoribus ſolet producere. Ac de naturæ quidem præſtantia diſſeram hoc capite: de effectibus proxime ſequenti.

Dici ſolet Meditationem eſſe quandam quaſi beatitudinem, licet imperfectam, ac proinde & illud dicitur, ea quodammodo in hac vita homines effici beatos, quod apertius declarabo, vbi duo poſuerim fundamenta.

Primum eſt, tam intellectum, quando rem aliquam perpendit, quam voluntatem dum eandem amat arctiſſimo inter ſe vinculo coniungi, licet diſſimiliter. Nã quãdo intellectus rem quampiam conſiderat, ei ſe coniungit, velut attrahendo eam ad ſe per

medium imaginis vel ſpeciei (vt ita loquamur) haud ſecus, quam dicitur coniungi ſpeculo is, qui illud inſpicit, nam imaginem ſuam ei imprimit. Sicut ergo ſpeculum certo quodam modo loquendi, eſt is, qui illud inſpicit, eo quod imaginem eius reddat: ſic intellectus quadantenus fit res intellecta, quia ſpeciem eius cõtinet. Vnde Ariſtoteles libro de anima tertio ait. *Intellectus eſt aptus omnia fieri.* Contra, voluntas, quando rem aliquam amat, coniungit ſe illi, tranſeundo ad illam, proprietas ſiquidem amoris eſt, amantem cum re amata coniungere: quod diuina Scriptura libro
1. Reg. 18 primo Regum metaphora glutinis explicauit, *Conglutinata eſt*, inquit, *anima Ionathae animae Dauid.*

Alterum fundamentum eſt, perfectam & totalem beatitudinem, vt qua fruuntur Sancti in cœlo, conſiſtere in dictis duabus vnionibus, vel coniunctionibus cum Deo. De intellectu id affirmat ipſe Dei filius a-
Ioa. 17. pud B. Iohannem, dicens. *Haec eſt vita aeterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti filium tuum.* vbi nota vocem Cognoſcant, nam cognoſcere, eſt actio intellectus propria. Voluntatis autem actionem innuit Dauid propheta, cum dixit,

Satia-

Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Satiandi Psal. 16.
enim vis ad eandem facultatem, pertinet, ad quam *desiderandi.* Desiderare autem est proprium voluntatis.

Nunc superest, vt ostendamus, quo sensu verum sit, Sanctum Meditandi munus, esse quandam participatam Beatitudinem. Dicimus ergo meditationem, vt dictum est, complecti vtramque actionem, intellectus & voluntatis, quarum beneficio homo cum re cogitata & amata se vnit. Et quia materia ordinaria Meditationis est, vel Deus, vel res diuinæ, consequens est, tam intellectum, quam voluntatem Meditantis coniungi Deo, & certo modo effici diuinam, atque hominem paruum quendam Deum, sicut accidit ferro, quod vbi perfecte fuerit inflammatum totum videtur conuersum in ignem. Perspicue ergo liquet sacram meditationem esse quandam quasi beatitudinis particulam, qua hominem, quo tempore meditatur, faciat quadantenus fœlicem & beatum.

Hanc geminam vnionem indicauit S. Ioannes his verbis mysterio plenis. *Deus* 1. Ioh. 4.
charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. mediante n. amore voluntatis anima commoratur in Deo, & median-

mediante notitia intellectus Deus commoratur in illa. Ac ne forte per incuriam parui facias dictas vniones, existimans non esse coniunctionem admodum astrictam & intimam, sciasillam intellectus vnionem tantam esse, vt nonnulli in abominandum illum errorem lapsi sint, vt arbitrarentur DEVM nullam habere curam vel prouidentiam rerum in hoc sublunari mũdo conditarum, *Vilesceret enim*, aiunt, *diuinus intellectus*, sed grauiter hallucinati sunt. Si enim diuina Maiestas Soli impertiuit eam vim, vt etiamsi radiis suis loca fœdissima illustraret, nihil tamen ab iis inquinaretur, cur sibi eam subtraxisset; Imo quo amplius omni genere perfectionis DEVS Solem antecedit, hoc perfectius eadem virtus, hoc est, vt nullo rerum creatarum, quas cognoscit & dirigit, vitio afficiatur, in Deo inuenitur.

Similiter voluntatis vnio tam arcta est, vt longe superet rerum conglutinatarum connexionem. Hæc enim ita res duas coniungit, vt vnaquæque per se subsistat: at quoniam amor amantem quasi in rẽ amatam transfert, videtur amans non amplius esse in se, sed tantũ in re amata, atq; id prorsus est, ꝙ B. Dionysius Areopagita in libro de

Dion. 3. 4.

de diuinis nominib. scribit, *Amorem facere extasin*, hoc est, vt homo sit extra se.

Diximus ad hæc Meditationem esse quasi beatitudinem imperfectam, & meritò. Primo, quia non possumus continenter meditari. Secundo, quia illam multis externis cogitationibus, & distractionibus inquinamus. Tertio quia sepenumero fatigatur corpus, & mens fastidio obruitur. Beatis autem in cœlo horum omnium contraria, eueniunt, siquidem supremam illam Maiestatem nulla interueniente interpellatione, perfectissima attentione, fatigatione & tædio nullo, imo summo cum gaudio & voluptate in æternitatẽ omnem contemplantur.

De binis præstantibus Meditationis effectibus.

CAP. VI.

B. DIONYSIVS asserit inter omnia bona opera, quæ ab homine præstari queunt, nullum esse præstantius, conuersione, vel sanctificatione animarum, imo adiungit hoc genere operis eum adiuuare quasi ipsum Deum auctorem effectoremq; primarium omnis sanctitatis. Dico itaque vtrumque Meditationis effectum esse ex

hoc

hoc operum genere. Nam primus in suiipsius: secundus vero in proximi sanctificatione consistit. De priore in hunc modum demonstro.

Euangelica perfectio summatim duabus rebus continetur; nempe auulsione cordis ab amore rerum creatarum, & collocatione eiusdem in amore Creatoris. Quo spectat illud dictum Christi. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Quod autem

Mat. 6.

necesse sit cor nostrum ab amore rerum creatarum auelli; vt dictam perfectionem assequamur, ipse Christus clare indicauit dum ait. *Qui non odit patrem suum & matrem suam & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Quam autem difficulter homo abduci possit ab amore rerum creatarum, varia in Euangelio exempla habemus. Vt de amore diuitiarum exemplum adolescentis apud B. Matthæum. Cui cum Christus dixisset, *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus,* Subiungit textus *Abiit tristis.* adiecta ratione. *Erat enim habens multas possessiones.*

Mar. 14

Mat. 19

De amore vero parentum exemplum habemus in alio, qui a Christo inuitatus

ad

ad ſequendum ſe, reſpondit. *Domine permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum*, quem Dominus arguens, dixit. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*. Dolet procul dubio homini ſubita ſeparatio; ſicut ſubita emplaſtri diuulſio à vulnere. Quemadmodum autem emplaſtrum ſine dolore facile abſtrahitur, ſi prius oleo fuerit delibutum, ſic cor noſtrum ſi ſanctæ meditationis vnguento prius fuerit emollitum, facile & ſine mora ab amore creaturarum diuellitur. *Mat. 8.*

Aduertendum autem hic eſt, vnionem cordis noſtri cum Deo, non malarum tantum rerum, ſed etiam indifferentium amore impediri, immo & bonarum, ſi ſuperuacaneæ ſint, vel ægre, & cum mœrore deſeruntur: quemadmodum Laurentius Surius tomo 6. de vitis Sanctorum commemorat accidiſſe S. Eliſabethæ Hungariæ Regis filiæ, cui cum Confeſſor ſæpius indicaſſet, vt è gynecæo dimitteret Dominam quandam ob ſingulares virtutes, quas in ea obſeruat, ei chariſſimam; diu tergiuerſata eſt, quod permoleſte ferret ſe à tam religioſæ fœminæ conſuetudine diuelli: verum tandem SANCTI *Pagin. 427.*

ſacer-

ſacerdotis iuſſis parens eam dimiſit, ac deinceps ſentiens paulatim mœrorem animi diminui, aduertit ſe nimio amore, quo fœminam illam ſanctam complectebatur, retardatam fuiſſe à puriſſimo amore ſui Creatoris: Neque raro hominibus ſpiritualibus hoc quoque tempore idem contingit, vt quando minus vigilanter obſeruant, quibus amoribus in corde ſuo locum præbeant, toti amoris carnalis vinculis pietatis ſpecie contectis irretiantur. Et ſi forte in concione aliqua, vel exhortatione eiuſmodi amores reprehendi audiant, compunguntur quidem ad tempus, & proponunt, ſe nuncium illis remiſſuros, ſed reipſa poſtea ad priſtinas ſordes relabuntur. Idem contingit, vbi libellum ſpiritualem legerint de eiuſmodi argumento tractantem, aut ſuperiorem vel Patrem ſpiritualem aliquid de ea re inſinuantem audierint.

Quod ſi vero tales caſu aliquo in locum ſimilis argumenti incidant, & de eo meditentur, ſæpenumero fit, vt tandem ab adulterino amore reſipiſcant. vt ſi incidant in verba illa Chriſti ad Apoſtolos apud B. Ioannem dicta. *Expedit vobis, vt ego vadam. Si enim ego non abiero, paraclitus non venit ad vos.* & intelligant eo ſenſu, quo B. Bern-

Ioan. 16.

ardus.

ardus sermone sexto de Ascensione ea exposuit. *Grande*, inquit, *mysterium fratres mei. Quid enim sibi vult. Nisi ego abiero, paraclitus non veniet? itane inuisa paraclito præsentia Christi, aut contubernium Dominicæ carnis horrebat, quæ, sicut angelo prænunciante cognouimus, nec concipi quidem nisi eo superueniente potuerit? Quid est ergo, nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit effectus. Quid vobis videtur fratres? Si hæc ita sunt, imo quia ita sunt, audeat quis de cætero phantasticis quibusdam illecebris deditus, sectans lenocinia carnis suæ, carnis vtique peccatricis, genitæ in peccatis, assuetæ peccatis, in qua denique bonum non est, illum pariter expectare paracletum? Audeat, inquam, qui huic sterquilinio semper inhæret, qui carnem fouet, qui in carne seminat, carnem sapit, illam nihilominus consolationem supernæ visitationis, torrentem voluptatis illam, illum sperare gratiam spiritus vehementis, quam, vt veritas ipsa testatur, ne cum ipsa quidem Verbi carne percipere vllatenus Apostoli potuerunt?* Hactenus ille. Quid enim his verbis lectis dicere potest bonus Meditator, quam, ô amor, quo

C Apo-

Apostoli erga sanctissimam Christi humanitatem, quæ omnes res creatas, quotquot fuere, vel esse possunt, perfectione, sanctitate antecellit, flagrarunt, impediuit Spiritus sancti aduentum, quanto magis impediet me, si aliquo amore ferat in hanc illamue personam, aliasue res longe inferiores. Absit, absit à me omnis talis amor. Vtinam nec ad vnum momentum cordi meo infixus hæreat. Soli Deo deinceps pateat aditus in illud, & longe recedant omnia quæcunque purum in Deum amorem impediunt.

Vnde verò hic animi ardor profectus est? num à Concionatore, ab Exhortatore, à libri spiritalis lectione, ab admonitione superioris? Nequaquam. Sed à Meditatione, quia videlicet, emplastrum affectionum tuarum sanctæ meditationis oleo illiuisti, & ita citra dolorem à corde tuo diuulsisti, dicens. nolo illud bellum Rosarium (si forte plus æquo illud amatas) vel quicquid amorem diuinum in me retardauerit. O verè oleum sanctum, quo inuncti tam facile sancti efficiuntur. Si ergo ex fructibus, testante Domino Nostro, agnoscitur arbor, quam nobilis censenda est Meditationis arbor, ex qua tam excel-

excellens liquor, tam nobilis fructus nascitur?

Iam vero restat vt meditationis excellentiam demonstremus ex altero quoque eius effectu, qui erat, quod iuuaret ad sanctificandum proximum, quod fit verbis prædicando, factis operando, & perpessione incommodorum sustinendo. Ad hæc enim omnia Meditatio magnas suppeditat vires, & efficacitatem singularem, quemadmodum suo more præclare scribit Sanctus Bernardus, nam cum probasset exemplum operum dare efficaciam, verbis, adiungit vtramque efficaciam, verborum & operum impetrari oratione. *Sermo quidem*, inquit, *viuus & efficax exemplum est operis, facile faciens suadibile quod dicitur, dum monstratur factibile, quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, Verbi scilicet, atque Exempli summam tui officii ad conscientiæ securitatem pendere intellige. Tu tamen, si sapis, iunges & tertium, studium videlicet Orationis, ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in Euangelio de pascendis ouibus. In hoc noueris illius Trinitatis Sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas VERBO,* Ep. 201. Ioa. 21.

pascas Exemplo pascas & sanctarum fructu Orationum. Manent itaque tria hæc Verbum, exemplum, oratio. Maior autem horum est oratio. Nam etsi, vt dictum est, vocis virtus sit opus, operi tamen & voci gratiam efficaciamq; meretur Oratio.

Demonstrauit in vtraque re Dominus noster, id quod dico, in horto, quando, vt humanæ naturæ declararet imbecil-
Mat. 26 litatem, dixit: *Tristis est anima mea, vsque ad mortem.* Cum qua imbecillitate ad orandum processit, sed orationis vi tantum accepit robur, vt animose ad discipulos diceret: *Surgite eamus.* ac si diceret, quamuis ante inchoatam orationem ostenderim me mortis metu consternatum, nunc tamen adeo me inflammatum, roboratumque sentio, vt paratus sim obuiam procedere hostium cohorti. Quo facto, efficax exemplum reliquit Martyribus fortiter pro fide sua occumbendi, iuxta illud B. Petri. *Chri-*
1. Pet. 2. *stus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Verborum vero efficacitatem prodidit, quando
Mat. 26 ad perfidam gentem, à qua ad necem quærebatur, dixit. *Ego sum.* eorum siquidem vi omnes retro in terram lapsi sunt. Quod Christus non sine mysterio post peractam

Ora-

Orationem fecit ad institutionem nostrã, etiamsi in se virtutem patrandi miracula haberet.

Quoniam vero ad rectè iuuandum proximum opus est ingentes subire labores, multas persecutiones ac cruciatus perpeti, necessario debemus nos his Orationis armis communire, & diuina opitulante gratia fœlix exitus conatibus nostris respondebit. Multa nobis esse perpetienda non obscure innuit Christus, quando amandaturus Apostolos in Missionem quandam, hac bella similitudine vsus est. *Ecce* inquiens, *ego mitto vos sicut oues in medio luporum.* Præclare id expertus est vnus ex illis, dum scribit in secunda epistola ad Corinthios. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate.*

Mat. 10.

2. Cor. 11.

Debet ergo orationis ſtudio ſe dedere, quicunque operam ſuam locare voluerit adiuuando proximo: erit enim illi armorum & offenſiuorum & defenſiuorum loco. Quæ orationis vis præfigurata eſt in paruis cornibus, quæ lucis inſtar eminuerunt ex fronte Moyſis, poſtquam cum Deo benedicto in monte collocutus eſſet, animalia enim cornigera, cornuum beneficio & ſuam ſalutem defendunt, & offendunt aduerſarium.

Exo 14.

Non prætermittam hoc loco incipientibus fraudem quandam patefacere, vt nempe in ſuis meditationibus non ſint ſolliciti de ſalute aliorum promouenda, ſed duntaxat de ſua. Exemplum habent in natura ipſa, quæ non ante ex arboribus fructus profundit, quam eas ad naturalem perfectionem, certamque magnitudinem perduxerit. Ac fere cōtingit, vt quæ æquo maturius effundunt fructus, citius exareſcant & deficiant: quoniam humor in fructus intempeſtiuè elatus radicibus ademptus eſt. Atque hoc eſt, quod S. Bernardus commemorat variis nouitiis ſuis eueniſſe.

Concludam demum hunc Diſcurſum, hac commonitione, ſi factus ſis tandem Operarius, vt arboribus grandibus & fructi-

feris tanquã Magistris vtare quę si aliquando nimium onerentur fructibus, in periculum veniunt, vt rami earum rumpantur, nisi subiectis fulcris sustententur. Volo dicere, ne tot occupationibus in aliorum gratiam te grauari sinas, vt inde tuæ salutis iacturam facias. *Quid enim prodest homini, ait Christus* apud Matthæum, *si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimẽtum patiatur.* Mat. 16
Quod si vero vel tua incuria, vel aliorum voluntate iam oneratus sis, vt liberum tibi non sit iugum excutere, crebrioribus excita te orationibus iaculatoriis, maioreque studio, quam alias horarum Canonicarum pẽsum, diuinumq; Missæ officium persoluas, aliaque id genus præsidia ad conseruandum Spiritum vsurpes.

Imprimis vero oculos coniicias in eas arbores, quæ vbi anno vno onustæ fuerint fructibus, in sequenti vel nullos proferunt, vel paucissimos. neque enim idcirco otiosæ sunt, sed temporis longioris interuallo vim ad generandum maiorẽ colligunt, vt postea vberiori copia pensum suum resarciant. Sic enim suadeo, vt arborũ illarum otiosarum instar, aliquãdo te intus colligas, & in locũ solitarium, à consuetudine hominum remotus secedas, ibiq; in amaritudine animæ

non modo cogitationes, affectusq; nostros internos, sed actiones etiam externas, conformare actionibus Christi Domini nostri; haud secus, quam si totidem Christi videremur. Forte enim ideo in epistola ad Romanos dixit. *Induimini Dominum Iesum Christum.* Etenim, si quis alterius vestibus indutus, eundẽ incessu, gestu, cæteroq; corporis motu imitetur, à longe apparet ille ipse, sic Christianus perfectionis studiosus omnes actiones suas tam internas, quam externas apte debet conformare vitæ Christi, vt angelorum, hominumq; oculis appareat alter Christus. Poteris autem facile & citra errorem actiones tuas illis Christi accõmodare, si diuina iuuante gratia sedulo & attente, de vita, passioneque eius sacratissima mediteris: in ea enim omnes virtutum perfectiones tanquam in speculo teste B. Bernardo relucent. Vnde ad fratres de monte Dei Carthusianos ita scribit. *Nouitiis ad excitanda eorum interiora, melius & tutius proponuntur meditanda redemptoris nostri exteriora. Nam ostenditur in eis exemplum humilitatis, prouocatio charitatis, & affectus pietatis.* Rom. 13

Intelliges vero melius totum, quod de imitandis Christi Domini actionibus dixi, si prius duo posuerim fundamenta. Primum

est S. Thomę, in omni actione externa concurrere tres potentias actiuas, (nam quarta quæ est intellectus cũ sua cognitione antecedit.) Prima est voluntas, quæ actionẽ eligit, & acceptat, & quod plus est, immediate potentiæ motrici cõmendat, quo eam exequatur, quæ est ordine tertia, aut per sensualitatem imperat, quæ est secunda. Exempli loco sit, voluntariè obiicere brachiũ vulnerandũ ferienti, vt saluũ maneat caput. Hic primũ intellectus considerat, si ictus feriẽtis capite excipiatur, in discrimen vocari vitã eamq; brachii incolumitati præferendã, idq; repræsentat voluntati, quæ mox huic iudicio parens mandat sentiẽdi facultati, vt brachio ictũ excipiat. acquiescit illa & rursum imperat Motrici, vt exequatur, ꝙ facit attollendo brachiũ vt seruet caput. Alterũ fundamentũ est Apostoli Pauli, qui ad Ro-

Rom. 7. manos scribẽs *Sentio*, ait, *aliã legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati.* quod non est aliud,

Gal. 6. quam dicere, bellũ quoddã geri inter Spiritum & carnem. *Caro, enim* (vt alibi ait) *cõcupiscit aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus carnẽ.* Hanc pugnã carnis & Spiritus omnes in exercitatione operũ bonorũ experimur & nonnunquam efficit, vt faciamus, quę nõ

Rom. 7. vellemus, vt & Paulus de se confitetur. *Non*

quod volo bonum, hoc ago: sed quod nolo malum, hoc facio. Nonnunquam etiam facit, vt longius progrediamur, & succumbamus.

Dico ergo in Christi actionibus, omnes illas operatrices potentias cum summa cōcordia concurrisse. Imo & passionibus. nam cum aliquid aduersi ei perferendum esset in volūtate producebat actum acceptationis, imperabatq; sensualitati vt idē faceret, quæ ilico obsequebatur. Atq; ex hoc Appetitus sensitiui consensu forte poterimus intelligere voluntatem Christi in Dauidicis verbis fuisse laudatā: *Amicus meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos: & in domo Domini ambulauimus cum consensu.* Psa. 54.
Atq; item, quod Dominus noster apud Lucam geminato verbo expressit. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* quasi diceret. Pascha illud vltimum meæ passionis non voluntatis modo, sed etiam appetitus sensitiui desiderio desideraui. Luc. 2.

Vt finem deniq; faciamus, aio, quo crebrius, firmiusq; hi duo appetitus in actionibus, perpessionibusque tuis copulabuntur, quoq; viuacius intellectus iudicio suo præsto fuerit, & quo prōptius efficaciusq; motrix facultas omnia executa fuerit, hoc propius Christo in operationib. assimilaberis.

De

DE Studio autem & industria, quæ à nobis vsurpanda est in perpendenda Christi vita sanctisq; eius operibus, dico, eam aptissime nos posse discere ab iis qui artem pingendi profitentur. Hi enim oculis obiecta re, cuius effigiem volunt exprimere, principio accurate contemplantur partem eam, à qua initium faciẽdum est: eaq; aliquoties circumspecta, tandẽ in subiecta tabula primas incipiunt trahere lineas, sed in medio trahendi cursum subinde inhibent, vt videant, num recte trahantur idemque iterant, cum finem trahendi fecerint, sic & in cæteris lineis ducendis sensim pergunt, donec totam effigiẽ expresserint. Haud secus nos debemus iterumq; iterumq; mentis oculos in vitam Christi Domini nostri defigere, ac deinde in tabula personæ nostræ operum Christi lineamenta adumbrare, seduloque expendere an prototypo respondeant.

Ceterum est hoc loco quiddam magni momenti notandum; nempe in hoc depingendi labore reperiri tres actiones trib. hominum statibus, hoc est, incipientium, proficientium & perfectorum non absimiles. Prima est, tantum extrema cuiusq; membri lineamẽta gypso, vel alia materia exprimere, quæ congruit incipientibus. Secunda est,

linea-

lineamenta tingere coloribus secundum cuiusq; naturam. Et hæc est proficientium. Tertia est, expolire, & perfectionem extremam adiungere, quod fit colorib. optimis. Et hæc est propria perfectorum. Dico igitur in incipientibus, qui nondũ perfecte animi passiones domuerunt, nonnunquam intellectum & voluntatem ita à bonorum operũ exercitio retrahi, vt ea tantũ exterius faciãt, ac proinde Christi vitæ non nisi secundum externam speciem sese conformant, cuiusmodi sunt ii religiosi, qui boni aliquid faciunt, eo tantum, quia ita præscribunt Regulæ, vel quia ita superior mandauit, vel ob alium similem humanum respectum, similes pictori primas tantum lineas ducenti. Nec tamen id agendo delinquunt, sed paulatim se ad maiorem perfectionem comparant, vt intellectum quoq; & voluntatem ad bene faciendum inflectant: nam sicut imago colorib. licet rudius, tincta, clarius repræsentat exemplar suum, quam quæ tantũ est primis ducta lineis, sic etiam huius actiones similiores sunt actionibus Christi, eo ꝙ vtrasq; & intellectus & voluntatis actiones habeãt coniunctas: voluntatis quidem vt libenter exerceat; intellectus vero vt iudicet conuenienter eas fieri, quantumuis aliquando appetitus sensitiuus repugnet. qui in perfectis

vel tam raro, vel tã cunctabundè repugnat, vt ad primum rationis nutum fere pareat, & imperata exequatur, ac ideo illos comparauimus iis pictoribus qui extremam manum imagini apponunt. Neque tibi videri debet nouum & incredibile, posse sentiendi facultatem eo pertingere, vt consentiat actioni naturaliter sibi repugnanti: id siquidem totũ, non naturæ, sed gratiæ adscribendũ est diuinę atq; virtutis indoli, quarum vim ex-
Psal. 53. pertus Dauid dixit: *Cor meũ, & caro mea exultauerunt in Deũ viuũ.* Dixi perfectos quoq; persentiscere eiusmodi pugnã carnis & Spiritus, sed id fit rarissime, languidissimeque quia in hac vita non fiet, vt prorsus ab ea liberentur. Quanquã negari non potest continua eorũ mortificatione fieri, vt quotidie imminuatur, ac ideo ad viuam Christi similitudinẽ propius accedant cum B. Apostolo
2. Cor. 3. Paulo ita loquente. *Nos autẽ in eandẽ imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquã à Domini Spiritu.* quasi diceret. Assidue in manib. voluntariæ, dulcisq; meditationis penicillũ, tabellamq; exquisitis virtutũ coloribus effigiatam tenemus, ac perpetuo magis magisq; conamur imaginem perficere: neq; satis nobis est, vt qualicunq; modo Christum in ea repræsentemus, sed ad tantam similitudinem aspiramus, vt non modo

modo videamur esse quidam Christi, verum etiam omnino transformemur in ipsum, nec solum exprimamus eius effigiem, sed ipsissimam etiam formam obtineamus, vnde dicit: *In eandem imaginem träsformamur.*

Ex dictis perspicuè liquet, Meditationẽ illam bonam & fructuosam censeri, cuius beneficio in notitiā alicuius virtutis Christi D. N. vel defectus illi oppositi venimus: vel certe qua magis, quam prius ea notitia fuerimus illustrati. Fructuosiorem vero, qua Dominus noster bonū propositū suggessit, aut passionem aliquā coercendi, aut virtutem aliquam complectendi, aut extirpandi vitium, aut prauam inclinationem, consuetudine expugnādi, aut deniq; si propositū simile ante in animo extiterat quidẽ sed nunc magis sit efficax & inflāmatū. Idq; totum intelligendū est etiā de orationibus, vel meditationib. in quas multæ animi distractiones (modo inuoluntariæ, ac proinde culpæ expertes sint) inciderint. Dixi, hoc secundum, id est, bonum propositū esse præstantius primo, si loquamur de bona cogitatione. Nam sicut melius est in venatione capere leporem, quam eundem currentem videre, sic melius est bene facere, cui proximum est propositum bene faciendi, quam bene cogitare. Atq; idcirco plurisfacere debes in tuis meditationibus illud, quam hoc.

Modi excitandi voluntatem ad bonum.

CAP. VIII.

AT occurres fortaſſe, te excitaſſe quidem voluntatem in Meditationibus tuis ad faciēdum bonum propoſitum, & ſimul probaſſe cum S. Auguſtino non potuiſſe te obtinere, etiamſi intellectus hinc inde diſcurrens multa bona repererit, iuxta illud quod in Pſalmum 118. ſcribit. *Prauolat intellectus, & tarde ſequitur, & quandoque non ſequitur humanus & infirmus affectus*: ac proinde optare te reſciſcere cauſam, & remedium adhibere. Ego vero reſpondeo, id non modo tepidis, ſed etiam feruentibus, licet diſſimili de cauſa, ſolere contingere. Tepidis quidem, quando pariter carnis & ſpiritus frui volunt illecebris, & ita fallũtur. Nam quando voluntas ſatiata eſt humanis deli-
Pro. 25. tiis, flocci facit diuinas, iuxta illud Salomonis. *Anima ſaturata calcabit fauum.* Quod idem apparet in accipitre, qui dum ſatur eſt, non perſequitur perdices, ſed ſpaciatur ſub arboribus. ſiquidem natura ei inditum eſt, prędas agere auium ad ſuſtentandum ſuum corpus, & nõ ad vtilitatem, vel voluptatem aliorum quærendam.

Quo-

Quocirca & remedium ab aucupe venabimur. Solet is pridiana aucupii nocte escam accipitri subtrahere, vt fame adactus auium prædæ inhiet. Subtrahe ergo & tu ad tempus voluntati carnis illecebras (nam secundum S. Bonauenturam caro ea conditione creata est, vt ne ad momētum quidem sine voluptate aliqua persistere queat) & mox vbi animaduerterit se destitutam externis, confugiet ad internas, illisq; vti famelica, se exsaturabit.

Feruentibus quoque idem accidit, quādo tempore abundantiæ indiscretè exercitia mentalia continuant, aut tempore ariditatis, vel desolationis nimium se vrgent, & vim capiti inferunt, vel pectori, atque ita corpori nocent, & animæ fastidium pariunt. Vnde quando se vident in iisdem periculis, tergiuersantur, & progredi non volunt, similes infantulis, qui degustata semel amaritie papillis maternis aspersa, quoties eos admouent ilico retrahunt. Remedium autem pro talibus erit, vt vtroque tempore discant vti moderatione.

Dices fortasse, tibi quidem videri opportuna hæc remedia, vt caueatur, ne voluntas labatur in dicta incommoda: Sed te quærere remedium ad excitandum ap-

D. peti-

pe itum, quando iam lapsa est. Ad quod dico, remedium præsens esse, si ei quanta clari(tate) poteris, demōstres rei propositæ præsentiam ac bonitatem. nam cum Bonum sit voluntatis obiectum, vbi ei repræsentatum fuerit tanquam tale, naturaliter illud amabit & complectetur. Obtinebis autem illud modis sequentibus.

Primo, si & ob oculos ponas honestatem & pulchritudinem virtutis, vel boni operis, quæ tanta est vt omnes homines trahat in admirationem, quemadmodum sigillatim demonstrat Salomon in lib. Sapientiæ, de virtute castitatis: *Quā pulchra est,* inquit, *casta generatio cum claritate.* Et Doctor quidam asserit animā virtute præditā tam esse venustam & splendidam, vt si quis eam intueri posset, eiq; cōiungi, & consuetudine eius perfrui, etiam propriū corpus, si id aspectum impediret, sit discerpturus.

Sap. 4.

Secundo, si crebrius eundem cōceptum variis modis repetat, nunc per hūc versum, nunc per illum volutando; sic enim tempus datur voluntati, vt excitetur. Quos modos intelliges perlegendo S. Gregorium, B. Bernardum, &c.

Tertio, si adiungas similitudines & exempla non similium modo rerū, sed etiam diss-

dissimilium nam & hæc intelligentiam iuuant secundum illud Aristotelis. *Opposita iuxta se posita magis elucescunt.* Quo in genere imitandi sunt mercatores pannorum, qui in officinis suis arte quadam colorem vnius panni, coniungunt colori alterius, vt omnibus explicatis homines ad emendum facilius alliciantur.

Quarto, si declares quantā vtilitatē capere possint ex illa non solum in altera vita, sed etiam in præsenti. Poteris similiter & oculum intendere ad damna, afflictiones, aliaque incommoda, quibus expositi sunt homines flagitiosi, vt superbi, auari, &c. à quibus omnibus vna humilitate, vel paupertate liberari possint.

Quinto, si exponas, quantam voluptatem ex virtutū exercitatione homo capiat, etiam in materia pœnosa, vt norunt qui id probarunt, vt si qui funiculis acriter corpus diuerberet: quantum enim in ea diuerberatione augescit dolor carnis, hoc crescit amplius delectatio spiritus vel voluntatis. Idem contingit in magno contemptu, vel humiliatione. Ac in quibusdam quidem tanta solet esse animi lætitia, vt etiam in corpus redundet, iuxta illud Dauidis: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* *Psal. 83.*

Sexto, si cogites, te gaudium conciliare angelis in cœlo, sicut Christus testatur apud
Luc. 10. S. Lucam. *Gaudium in cœlis coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.* Contra ergò mœrorem conciliabis dæmonibus in inferno.

Septimo, si perpendas, quid à te reposcat status tui instituti, ac, si religiosus sis, Ordinis Regulæ, an scilicet aliquid tale in iis mandetur, vel commendetur. Quod si secularis es, vide num obliget te aliqua necessitas exercendæ huius vel illius virtutis, ne salute excidas, aut grauis tentatio expugnanda incumbat. Quo in casu imitandus tibi est S. Paulus, qui egregiè
1. Cor. 9. corpus suum exercebat, dicens. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, non quasi aerem verberans.*

Octauo, & vltimo, si Deum obsecres, vt impellat tuam voluntatem. Scriptum enim
Prou. 21 est in Prouerbiis. *Cor regis in manu Domini, quocunq; voluerit inclinabit illud.* Et spero te exauditum iri, maximè si de pro-
Psa. 129 fundis vilitatis tuæ clamaueris cum Dauide. *De profundis clamaui ad te Domine. Domine exaudi vocem meam.*

TRA.

TRACTATVS II.

DE PRÆPARATIONIBVS.

Ad recte meditandum necessariam esse præparationem.

CAPVT I.

PRÆPARATIONEM ad meditandum esse necessariam persuadet primo ipsa Orationis natura, secundo diuinæ scripturæ auctoritas, tertio doctrina sanctorum. Et vt a primo initium sumam, dico cum natura cuiusque rei cognoscatur ex eius definitione, naturam quoque orationis ex definitione, esse indagandam.

S Damascenus libro primo, de fide orthodoxa cap. 14. definit eam in hunc modum. Oratio *est ascensus mentis in Deum* & Anselmus. *Oratio est eleuatio mentis in Deum.* In vtraque vides orationem vocari eleuationem, vel ascensum animę ad Deum. Vbi notandum est, etsi Deus animam no-

ſtram ea cõditione creauerit. vt naturaliter conſcendat ſurſum ad Deum, ſicut naturale eſt lapidi ferri deorſum, vt tradit B. Augustinus libro 1. Confeſſion. cap. 1. *Domine*, inquiens, *creaſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* ac proinde tam facile ei deberet eſſe aſcenſus, quam lapidi facilis eſt deſcenſus, tamen manibus tangimus contrarium. Licet enim aliquando conetur ſe in ſublime ſuſtollere, tamen ilico inſtar plumbi deorſum relabitur, corruptibilis huius corporis mole oppreſſa, vt

Sap. 9. queritur ſapiens. *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.* Propter mutationem igitur vitio peccati originalis in anima noſtra factam, dum cogitat vacare orationi, & attollere ſe in Deum, opus habet variis præparationibus. Nam ſicut ad erigẽdum obeliſcum, vel columnam opus eſt multis ordinibus trabium, aliarumq; machinarum ob ingens earum pondus, ſic ad erigendum in precibus cor noſtrum in Deum, opus eſt variis mediis.

S. Scriptura eandem præparationum neceſſitatem non ſilet. *Ante orationem*, ait

8. Eccleſiaſticus, *præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum*, quod perinde

perinde est, ac si dicat. Antequam ad orandum te conferas, præpara te: si enim secus feceris, Deum tentabis, quod S. Thomas asserit esse peccatum. Nec mirum. quia non est aliud, quam probare potentiam diuinæ suæ maiestatis. Tentare quippe Deum, est velle Deum extraordinaria potentia efficere illud, quod semel decreuit ordinaria potentia facere per causas naturales. Tale fuit concilium dæmonis Christo Domino propositum, vt de pinnaculo templi se deiiceret. nam Christus apud S. Matthæum ei respondit *Non tentabis Dominum Deum tuum.* innuens, cum scala sit ordinarium instrumentum, qua commodè ex sublimi loco descenditur, conueniens non esse expectare miraculum extraordinarium, vt deportaretur manibus angelorum, quemadmodum nequam ille suggerebat.

S. Tho 22. q 97 art. 3.

Matt. 4.

Quod ad doctrinam sanctorum de eadem præparatione attinet, contentus ero iis, quæ noster B. P. Ignatius in suo Exercitiorum spiritualium libro præscribit, vbi satis perspicuè sententiam suam in Annorationibus exposuit. *Tradēs exercitia*, inquit, *si animaduertit ei, qui recipit, nullas incidere spirituales animi commotiones, vt*

ſunt conſolationes vel triſtitiæ, neque diuerſorum ſpirituum agitationis, ſedulo debet percunctari, an ipſa exercitia præſcriptis agat temporibus, & quibus modis: an etiam obſeruet diligenter cunctas additiones, & de ſingulis ratio poſtuletur. Vnde liquet, eum iudicaſſe omnes ſupradictos bonos Meditationis effectus pendere ex obſeruatione additionum, quæ ſane omnes pertinent ad præparationem. Adhæc legimus in eius vita, ſolitum eum dicere, quamuis negotia etiam humana homo ſpiritualis debeat in precibus ſuis commendare Deo, proſperumque eorum exitum è diuina manu præſtolari; nihilominus ſuam quoque debere in eo perficiendo locare induſtriam, ac tanto quidem ſtudio ac cura, ac ſi ex illa vna felix ſucceſſus penderet.

Ratio denique ipſa euincit præparationem ad rectè orandum requiri, haud ſecus, quàm cauſa requiritur ad producendum effectum. In omni ſiquidem productionis genere antegreſſæ diſpoſitiones communiter appellantur cauſæ rei productæ. Exempli cauſa, comburitur lignum, huius cōbuſtionis efficiens cauſa non ſolum dicitur ignis, qui illud accendit, ſed etiam ſol, qui illud cum humidum vel viride eſſet, exſiccauit.

cauit. Dicitur enim causa, quia humiditatem vel viriditatem, quæ oberant inflāmationi, ligno subtraxit. Præparationes ergò quoniam animam nostram disponunt, remouenda impedimēta ad rectè orandum, merito dicuntur causa bonæ orationis.

Hactenus, nisi fallor, satis tibi persuasi, vt credas præparationem oraturo vel meditaturo omnino esse necessariam: iam restat, vt præparationes omnes diuidamus in tres classes. Prima sit earum, quæ dicuntur *Remota*, ita dictæ, quod longe ante orationem sint vsurpandæ, & quasi è longinquo. Secunda sit earum, quæ vocantur *Propinquæ*, vel Vicinæ, quia paululum antecedunt orandi tempus. Postrema, est earum quæ dicuntur Immediatæ, quia immediatè actum orandi præcedunt.

De collectione animi.

CAP. II.

ADVERTERE te cupio, me non agere hoc loco de omni collectionis genere, sed tantum de collectione animi: atque ideo suspicari non debes me ad rectè meditandum postulare, vt in eremum aliquam te abdas, aut cubiculo perpetuo includas. Quamuis enim corporalis solitudo multū

ad bene contemplandum prosit, non est tamen ipsa per se sufficiens aut necessaria, quemadmodum his verbis pulcherrimis B. Gregorius exponit. *Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si prematur vero aliquis popularibus turbis, & tamen nullos curarum tumultus in corde patitur, non est in vrbe. Itaq; bene conuersantibus primum solitudo mentis tribuitur.* Gaudeant igitur qui ratione vocationis, officii, vel propositi conuersantur cum proximis, vt eos iuuent, si id faciāt eo modo quæ dictus sanctus indicauit, si enim cor collectum sit, omnia impedimenta remouentur.

Lib. 3. mor. c. 12.

Collectionem autem cordis, etsi multa vitia vel imminuere, vel etiam prorsus tollere posſint, ego tamen duo tantum hic ob oculos ponam, quæ sunt principalia, & quasi capita multorum aliorum. Alterum est *curiositas* alterum vero appellabimus vitium superflue se occupandi in negotiis parui momenti. Incipiamus à curiositate, quæ non est aliud quam vitiosa cupiditas, vel intellectus vel sensuum beneficio aliqua cognoscendi. Cuius noxia peruersitas

non

non ſolum cõſiſtit in ipſis rebus, ſed etiam in modo earum cognoſcendo. Vtrumque enim perniciem afferre poteſt homini ſpirituali, eo quod prorſus orationis ſtudio aduerſentur. Oratio ſiquidem poſtulat, vt anima prorſus intra ſe ſit collecta, ſicut innuere videtur Chriſtus Dominus noſter, quando apud S. Matthæum dicit: *Tu autem cum oraueris, intra Cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum.* Curioſitas verò è contrario impellit animam, vt foras prodeat. nam vt dictum eſt, ipſa eſt quidam appetitus vel cupiditas. Appetitus autem proprium eſt hominem transferre ad rem concupitam vel amatã, conuenienter dicto Auguſtini. *Animus magis eſt, vbi amat, quam vbi animat.* *Mat. 6.*

Vnde, ſicut fieri non poteſt, vt vno eodemq; tempore, res aliqua tota permaneat intra ſe, & tota euagetur foris, ſic fieri non poteſt vt homo curioſus recte queat vacare orationi: vel fieri homo orandi ſtudioſus. Rogentur ipſi, num res ita ſe habeat, an ſecus, & meæ aſſertioni fidem facient, ſi parcere veritati nolint, & ingenuè fatebuntur ſe maiorem temporis partem rerum nouarum cognoſcendarum ſtudio impendere, vti prolixius declarabimus, cum de diſtractione agemus.

AT

AT excipiet forte curiosus, sciendi cupiditatem homini esse naturalem, & ab ortu congenitam. Cui respondeo, quemadmodum conuenit hominem spiritualem moderari naturam suam in aliis excessibus, sic rationi cōsentaneum esse, vt faciat quoque in curiositate. Nam, vt verum dicam, quæ rogo conuentio est statui spirituali, cum cupiditate cognoscendi, rerum bellicarum euentus, statuum variorum conditiones, & id genus alia? Respondebit fortassis, notitiam illam sibi prodesse, vt in orationibus suis Deo impensius mundi necessitates commendet: sed miser non aduertit, suæ diuinæ maiestati multo amplius placere, vt illas generatim, & non speciatim anxia illa curiositate cognitas sibi commendet. Neque ad confirmandam opinionem suam niti potest illo Aristotelis dicto. *Naturâ nec laudabiles, nec vituperabiles sumus.* id enim intelligitur de rebus purè naturalibus à libro arbitrio non pendentibus, vt est appetitus edendi cum fame; & bibendi, cum siti laboramus. At sciendi appetitus ita naturalis est, vt totus tamen sit rationi & libero arbitrio subiectus, ac proinde vitiosus, quoties cum ratione non consentit. Proripe te ergò quamprimum ex huius vitii ba-

tii barathro, si ingredi illud cœpisti. Similis prorsus est hæc infirmitas spiritualis, hydropi corporali, qui in homine hoc auget magis cupiditatem bibendi, quo plus biberit, donec eum in sepulcrum protrudat.

Superest vt ad aliorum vitium veniamus, nempe ad inordinatum affectum occupandi se in externis negotiis, maximè si ad statum meditatoris non pertineant, vt religiosi, si sint negotia secularia. *Nemo enim*, inquit Apostolus in secunda epistola ad Timotheum, *militans Deo implicat se negotiis secularibus*. 2. Ti. 2. Quod autem Deo non placeat, vt serui sui misceant se temporalibus negotiis, declaratum est tempore Machabæorum in conflictu sacerdotum, qui quoniam nullo adhibito Dei consilio bellicis rebus se miscuerunt, morte occubuerunt. *In die illa*, inquit textus, *ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeũt in prælium*. 1. Mat. 5 Sine consilio ait, quia perpendere debebant, in bello Sacerdotum esse orare, & belligerandi partes relinquere militibus. Potest igitur error committi in hoc genere, vel in qualitate negotiorum, quæ homo contra sui status rationes suscipit, vel in modo negotia etiam proprii status tractandi, vt cum in

iis

iis tractandis nimis immoderatus affectus, siue internus, siue externis interuenit, nulla habita ratione personarum, locorum & temporum. Quod si quis purgandi sui causa obiiciat Christi Domini exemplum, qui totos dies iuuandis proximis impendebat, is scire debet, illas occupationes non fuisse huius generis, id est, seculares nam cum aliquando quidam de turba, vt est apud Lucã,
Luc. 12. rogarent Christum, *Magister dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*, respondit: *Homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?* Deinde scire debet, quod crebro post diurnos labores totas noctes in oratione pernoctarit. Denique fortassis isti occupationum superuacanearum amatores, quoniam diffiteri nequeunt orationes suas sæpe vel omnino interrumpi, vel multitudine euagationum mentis, dum de suis negotiis soliciti sunt, plus æquo turbari, audebunt cum B. Paulo dicere illud quod
2. Cor. 5. est in altera epistola ad Corinthios. *Sobrii sumus vobis, Caritas enim Dei vrget nos.* Sed meminisse debent illius sententiæ Christi
Matt. 6. apud Matthæum: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?*

Cæterum glorificandus est Deus O. M.

quod

quod ii, qui pro ratione instituti sui saluti proximi procurandæ inuigilant, idq; conuenienter Regulæ suæ & voluntati superiorum, nullam iacturam animæ, & fructus spiritalis faciant, experianturq; quod apud S. Marcum Dominus noster promisit Apostolis. Et *mortiferum si quid biberint, non eis nocebit.*

De tranquillitate mentis.

CAPVT III.

QVanta necessitas sit tranquillitatis mentis, demonstrat alicubi B. Gregorius hac eleganti similitudine. Sicut homo quando effigiem suum in vase aqua pleno intueri vult, perfecte eam intuetur, cum aqua est immota, nō autem si moueatur, imo si magno impetu vas concutiatur, nihil nisi monstrosum ob specierum cōfusionē apparet, sic mens nostra, quādo passionibus multis agitata est, in meditatione rerum diuinarum, aciem defigere non potest in earum pulchritudinem. Quamuis autem omnibus passionibus commune sit tranquillitatem mentis impedire, tamen crebrius, & fortius id faciunt quatuor earum. Amor, ira, timor & tristitia Quibus vt facilius occurere queas, medirique,

tria præstabo. Primo, naturam earum declarabo Secundo ob oculos ponam cuiusque turbationem, eiusq; causam: tertio adiungam remedia ad eas sedandas, incipiendo ab Amore.

Amor est affectio ad res quæ placent, vt quæ gustui nostro arrident, & cum natura nostra, eiusq; dispositione conueniunt. Amoris huius proprium est, hoc plus expetere, quo plus illi datur, non absimilis illi, qui teste S. BERNARDO in declamatione quadam, semper solitus erat dicere, Affer, affer, ac proinde recte confertur hydropi: sicut enim hic morbus hoc amplius adauget sitim, quo amplius bibitur, ita passio amoris hoc plus crescit, quo plus illi conceditur. quod Iuuenalis Ethnicus poeta de *Sat. 14.* pecuniæ amore graphice expressit, dicens: *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.*

Lib. 1. Exter. c. vlt. VENIO ad secundum, id est, ad perturbationes, quas solet Amor excitare. *Vnum scio*, ait Richardus Victorinus, *& dubitare non audeo, quod dum animus noster ad ima per amorem diuiditur, quietus esse non poterit, nec in mentis tranquillitate seruari.* Atque experiētia ipsa nostet culpa id quotidie experimur; dum incautè amore quodam inordinato

ordinato prosequimur res etiā natura sua bonas & honestas. Has turbationes & inquietudines indicauit Christus in parabola spinarum, in quas semen illapsum suffocatum fuit. Quemadmodum enim spinarum aculei pungunt corpus: sic rerum creatarum amor transfigit, laceratque animam, vt docet S. Gregorius homilia in Euangelia 25. *Quis enim*, inquiens, *mihi vnquam crederet, si spinas voluissem interpretari diuitias; maximè cum illa pungant, ista delectent, & tamen spinæ sunt, quia cogitationū suarum punctionibus mentem lacerant.* Atque nota eas non solum pungere cogitatione & desiderio, dum nondum possidentur, quod indicatum est apud Lucam verbo illo, *Solicitudinibus* sicut Dominus ipse declarauit cap. 6. Matthæi, dicens. *Nolite soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus in futuro?* verumetiam dum iam possidentur. Subit enim cura ingens eas conseruandi, cumulandi, & exponendi; nec non timor eas amittendi; quod si euenire aliquando aduersante fortuna cōtingat, quid aliud sequitur nisi summa animi perturbatio cum extrema melancholia?

Matt. 13

Luc. 8.

Agnosci possunt animi perturbationes in amantibus ex pallore vultus, corporis te-

E

ris tenuitate, ſuſpiriisque crebris & aſſiduis ex intimo corde tractis, aliiſque ſimilib. quam plurimis indiciis.

Vnicum, ſed efficaciſſimum antidotum (quod tertium erat) ad hanc ægritudinem animi ſanandam eſt, rem plus nimio amatam amatori ſubtrahere, nullamque amplius illi amandi materiam ſuppeditare: videmus enim hydropicum nullo alio antidoto efficacius ſanari, quam potus ſubtractione. Vocaui autem amorem hunc infirmitatem ſpiritualem abſolutè: quia, licet notum ſit non conuenire ei hanc nomenclaturam, niſi quando moderatio non obſeruatur, tamē M.T. Cicero omnes paſſiones ęgritudinum nomine complectitur, eo quod homines raro moderato amore in creatas res ferantur. Quocirca & Doctor quidam notauit Chriſtum apud Lucam ſignatè ita locutum. *Qui non odit patrem ſuū* &c. Sciebat enim raro modum in parentibus diligendis ſeruari.

Luc.14.

De reliquis tribus Paſſionibus.

CAP. IV.

IRA ex parte formæ ſuæ, quatenus eſt animi motus, definitur eſſe *appetitus vindicandi iniurias illatas:* ex parte vero materiæ,

teriæ, quæ est commotio corporalis, ab Aristotele libr. 1. de animo in hunc modum definitur. *Ira est imflammatio sanguinis circa cor.* Et quia inflammatio cordis in homine irato sic augescit, vt rationem eripiat, idcirco ab aliis sic describitur. *Ira furor breuis est.* Ac sane non immerito confertur phrenesi, eo quod vtraque ex nimio calore originem suum trahat, hæc in capite, illa verò (vt dictum est) in corde.

Agitationes, quas animus ab hac furiosa passione sustinet, facile coniici possunt ex alterationibus, quæ in corpore sequuntur. In iracundo enim oculi quasi ardentes scintillant, despumat os, dentes strident & crepant, rugitus auditur leonum & mugitus boum, nares contrahuntur, vno momento mira colorum varietas in vultu cernitur, nunc pallescente instar niuis, nunc rubescente, & feruescente instar ignis.

Restinguitur ira, velut ignis, intra pectus eam suffocando, ne prodeat foras, haud secus quam candela vel fax altaris extinguitur iniecto emunctorio. Neque idoneum remedium est conprimere eam vociferando, vel comminando: licet enim tunc videatur extincta, tamen non est hoc aliud quam ipsius passionis actum exercere, ac

efficere, vt quando minime animaduertitur, facilius & acrius obrepat, sicut contingit igni, quādo disiectis vndiq; lignis quasi dissipatur, sæpe n. fit, vt delitescens ad tempus, sæuius deinde erumpat, & grauius excitet incendium.

Quare sensim procedendum est: vt primum indignationis verba cohibeas, tū inconditos gestus & motus minarum, ac denique accedes ad internos quoque cholerę impetus coercendos: licet sancti, & vitę spiritualis Magistri, sicut & Physici moneant, *à facilioribus & notioribus esse inchoandum:* quod intelligo maxime de externis, quia sensibus sunt manifestiora. Ac similis quidem est ratio medendæ choleræ, quę est secundum Medicorum præcepta phrenesis, vt nimirum semper exhalatio calida & sicca sopiatur, ne ascendat in caput.

Timor est animi perturbatio, nata ex apprehensione mali impendētis, aut metu boni amittendi. Varia accidentia quæ in timidis apparent, declarant alterationem animi illorum. Sunt autem hæc fere, quæ sequūtur: Colorum in vultu vicissitudo, tremor vocis & genuum: ac nonnunquā corporis totius, palpitatio item cordis, & similia. Quare non immerito comparatur [illegible]

[illegible]

ralysi, quæ est ægritudo corporis, ex solutione neruorum orta: vnde cum pro libito non possit mēbra mouere, contremiscunt.

Medemur autem timori, sicut paralysi. Medici enim ad eam curandam adhibent vnctiones & fomenta, quæ corroborent membra; & neruos in statum suum reducant. Tu quoque certam timori medicinā facies, si rerum creatarum amorem corde tuo eximas, siquidem nihil formidamus amittere, nisi quod amamus. & aliud amor non est, quam solutio quædam animi erga rem amatam. Sublato ergo amore contrahet facile se cor ad iustum modum, atque ita nō timebit amplius, nec tremet tam facile, si quid aduersi inciderit.

Restat nunc, vt aliquid addamus de Melancholia, quæ est quædam animi inquietudo, nata ex re, quę præter voluntatem acciderit; quamque in imo pectoris quasi oppressam tenet. Vnde congruēter assimilari potest Lethargo, qui ex magna crassiorum vaporū multitudine, frigidorumq; generari solet. qui cum nō possint capitis calore cōsumi, opprimūt cerebrū & somnolentiam illam efficiunt. Inquietudines autem, quas in animo creat, sunt fere hæ. Dolor intolerabilis ob malum quod euenit,

 suspi-

ſuſpiciones variæ, cogitationes in vnam illam rem habere defixas, hanc expendere, ruminareque diu noctuque vigilia, & ſomno, timere omnes, nulli fidere, imaginari varia, cor innumeris phantaſiis, haud ſecus quam ingentem pilam vento, adimplere, in ſolitaria loca & angulos ſe abdere & lucem omnem fugere.

Antidotum eſto. primum excutere omnes inanes phantaſias, etiamſi cum labore & moleſtia fiat, nam & lethargi morbus ſic curatúr, ſi lethargicum trudendo, pungendoque eo vſque excrucies, vt dormitare non queat. Nam ſi id non fiat, & inchoaris phantaſiis curſus ſuus permittatur, non facile expugnabitur melancholia, ſicut lethargicus non facile reualeſcet, ſi ſopori in principio non reſiſtatur. quo enim diutius dormit, hoc ſomnus altiores radices agit, vt tandem nec excitari poſſit, etiamſi ignita galea capiti eius imponeretur. Aliud remedium eſt. vt pila inflata, ſi vel minimo cultello pũgatur, omnem expirat ventum & detumeſcit, ſic ſi melancholicus vel minimo confidentiæ cultello os aperiat citra dubium reualeſcet. Nam experientia conſtat velut dicta pila quamdiu inflata eſt, dura videtur vt lapis, detumeſ-

cens

cens verò non est nisi quædam mollis & tenuis pellis, ita melancholicus deprehendit omnes cogitationes suas fuisse vanas & quæ vento turgidas simulatque eas Patri spirituali patefecerit.

Neque mirere, quod primo loco posuerim remedia naturalia & humana, & non spiritualia ac diuina de recursu ad DEVM per orationes. videmus enim Christum Saluatorem non ante sedasse tempestatem maris, quam Apostoli aliquanto tempore in remigando laborassent, vt Narrat S. MARCVS dicens. *Videns eos laborantes in remigando, venit ad eos, & ascendit in nauim, & cessauit ventus.* Et verisimile est, idem alias accidisse, antequam eum in naui dormientem excitauissent, cum ei dicerent, vt habet B. Matthæus. *Domine, salua nos, perimus.* Tunc enim exurgens, imperauit mari & ventis, & facta est tranquillitas magna. Adhibe ergo & industriam tuam in temperãdis affectionibus prauis: maximè cum & hic præsto habeas diuinum auxilium, ac vt aliquando illud desit, poteris cum Apostolis fidenter exclamare. Domine pasionum venti & vehementer security, mangnãq;

Mar. 6.

Matt. 8.

in anima mea tempestatẽ excitarunt, quare & meditationis nauicula supra modum exagitetur, & est naufragio proxima. Precor itaque te supplex vt imperes huic mari, & his ventis, vt sequatur trãquillitas, egoque possim orationi commode vacare. Inter materias, quas meditandas pro cõpressione passionum suscipere queas, S. Thomas numerat considerationem rerum vniuersalium, vt v. c. nouissimorum mortis, inferni, &c. Hac ratione passionem cõcupiscentiæ extinxit monachus ille, qui expendens pœnas inferni, probauit ignem ardẽtis candelæ. Alius verò repressit vanam cõsuetudinem ridendi, dicendo. *Sistendus es ante tribunal Dei, & rides?*

De variis præparationibus ad meditationem.

CAPVT V.

QVo ars aliqua nobilior & præstantior est, hoc pluribus, & subtilioribus vtitur instrumentis, vt liquet in artificio aurificum, si comparetur cum opificio fabrorum ferrariorum. Cum ergo Meditatio sit exercitium, vt dictum est supra, simile beatorum in cœlo, non debes mirari, si præter præparationes iam numeratas dicamus su-

peresse alias, tam hoc quam insequenti capite commemorandas.

Prima præparatio est, omnes materias contemplandas habere paratas, & in ordinem redactas; ne postea ab vna in aliam diuagandum sit. *Fastidientis est stomachi*, inquit B. Bonauentura in speculo disciplinæ, *multa degustare*. Nec ideo negamus præter ordinarias meditationes nonnunquam alias assumi posse, vt in festis Christi, Beatæque Virginis Mariæ, aliisque solemnioribus imò laudamus, quia pium & sanctum est affectum nostrum conformare cum Ecclesia sancta, quæ tunc illorum festorum mysteria ob oculos ponit. Id tantum dico, non facile debere mutari statas materias, etiam si sæpe spes fructus spiritualis se offerat: solet enim Sathanas transfigurare se in angelum lucis, & nonnunquam ad aliam materiam suscipiendam impellere, vt tandem vtramque subripiat. similesque reddamur cani, qui particula carnis veræ mordicus apprehensa, cum maiorem videret in aqua, priorem dimisit, & sic vtraque destitutus est. *par. 2. c. 7.*

Altera est, vt vesperi, antequam cubitum concedas, perlegas puncta, vel historiam postera luce considerandam, etiamsi

putes quodammodo tibi perſpectam, tum vt vſum inducas veſperi ea perlegendi, tum quia recenti lectione manifeſtius imprimuntur memoriæ, & firmius: quod ſeruiet & præparationi ſequenti

Tertia eſt, vt lectis punctis, cum qualicunque licet leui eorundum recordatione ſomnum capeſſas. Sicut n. ſi in vnam ceram ſucceſsiue multa ſigilla imprimas, vltimū tandem ſuam tantum effigiem, priorib. inductis, in illa relinquit: ſic in phantaſia tua, in quam toto die variæ rerum ſpecies impreſſæ fuerunt, ſpecies dictorum punctorū extremum locum, priorib. expunctis, retinere poterunt. Quod documentum proderit & pro ſequenti præparatione.

Quarta enim eſt, vt ſimulatque mane euigilaueris, prima cogitatio tua ſit de meditationis materia: id enim ſi feceris, non facile occurrent alia, quæ meditationem proximè futuram diſtrahāt. Felicius etiam ſuccedet, ſi pridie magno cum eius rei deſiderio obdormias, ac intempeſta nocte forte excitatus, leuiter ſaltem idem recogites. Experti ſiquidem ſumus, non ſolum interdiu nos cogitare, quæ vehemēter amamus, ſed etiam noctu de iis ſomniare, imò excitatis primum ea in mentem venire. Cæterum

rum hic diligenter retinendum est, vespertinam illam cogitationem non debere esse seriam, sed leuem & superficialem, & similiter nocturnam. De nocturna dico, si casu euigiles. nec enim opus est data opera, vel quærere, vel optare excitationem. Quod idcircò moneo, quia non excedit somnum necessarium sibi adimere, cum experientia probatum sit, quando caput adhoc vaporibus grauatum est, intellectum in discursu spiritali obtundi. Et dæmon, qui rem hanc exploratam habet, nonnũquam specie aliqua boni obiecta, meditatores in hoc genere egregiè fallit, vt in aliis deinde orationibus obruantur somno. Noui ego Patrem quondam eximia virtute, maximè autem orandi dono præditum, qui cum quodam diluculo diu multumque laborasset vt attentè, excussa omni somnolentia, meditari posset, tandem animaduertit se aliquot horas ordinario somno pridie detraxisse. Indulget igitur ad breue tempus naturæ somnum, & rursum meditationem aggressus consueta agilitate feliciter eam prosecutus est. Quando autem nihil tibi constat de tali defectu antegresso, & meditandi somnus, vel tædium obrepit, autor sum tibi; vt consilium

&ex-

& exemplum boni P. Sebaſtiani Romœi, viri cum virtutum omnium, tum imprimis mortificationis & contemptus ſui ſtudioſiſſimi, (quo nomine B.P. N. Ignatio erat cariſſimus, qui crebrius in eo genere eum exercuerat,) imiteris. Hic enim ſolitus erat dicere. Si ſomnus tibi in meditatione obrepat, & poſt ordinaria, facilioraque remedia (de quibus poſtea agendum) non abſcedat, fac vnam diſciplinam. et ſi nondum cedat, adde ſecundam: quod ſi nec ſic recedat, etiam tertiam. Si verò nec tertia profuerit. ſecure ſomni aliquid capias, quia manifeſte liquet naturam ſomno indigere. Quod autem dæmon ſomnum orantibus ingerat, inde credere poſſumus, quod legimus apud Caſſianum, S. Macarium viſibiliter ſpectaſſe dæmonem duobus digitis palpebras occludētem cuidam monacho, cùm ſpiritali collationi cum aliis multis intereſſet.

Quinta, atque poſtrema præparatio eſt vicina, vt inter veſtiendum & antequam ad meditandum procedatur, vel oratione aliqua vocali, quam menti infixeris, vtaris, vel pia aliqua cogitatione tempus tranſmittas, ne dæmoni locus detur inutiles vel noxias cogitationes in mentem tuam iniiciendi.

ciendi. Quamprimum enim animaduertit mentis nostræ molendinum piarum cogitationum frumento vacare, mox suas paleas & quisquilias prauarum vel leuium cogitationum iniectat.

De Præparationibus immediatis.

CAP. VI.

AD intelligendam primam Præparationem, quam sum allaturus, necesse est à me quoddam poni & exponi fundamentũ, quod posuere multi sancti. nimirum, nos dum oramus, colloqui cum Deo; sicut dum legimus libros spirituales, maxime autem diuinas scripturas, Deus loquitur nobiscum. Vnde merito colligitur, nos, dum oramus, debere non modo intus in animo, sed extrinsecus etiam corpore summam reuerentiam diuinæ maiestati deferre. Etenim, qui vult cum summo Pontifice colloqui, simulatque in cõspectum eius venit, in terram vsque se inclinat, & rursum cũ ad medium aulæ venerit, ac tertio cum iam est proximus, & quod eo plus est, quamdiu cum eo sermonem habet, externo gestu corporis est admodum compositus, intentusque ad verba & mandata Pontificis valde attentus, ob supremam Pontificij status dignitatem. Sic etiam [illegible] a viri

debemus, quoties alloqui Deum in orationibus nostris voluerimus. Atque hic diligenter notandũ est, hos reuerentiæ actus non modo Pontifici deferri, ab iis, qui rarò eum alloquuntur, sed etiam qui loquuntur quotidie, vt ab intimis cubiculariis, secretariis, & similibus. Accedit, quod vt ita faciant, eos non solum sedis Apostolicæ sublimitas, verum etiam nobilitas animi illorũ impellat, quã ex maiorum suorũ sanguine traxerunt. Conuenit igitur & nos suã diuinã maiestatem obsecrare, vt nobilitatem cœlestem nobis impertiat, quo debita veneratione inter orandum cum illa conuersari possimus, quandoquidem non sufficit mũdana: vt ne similes efficiamur illis, qui ex infima hominum fece progeniti ex improuiso ad summa euadũt; & vbi tres, quatuorue dies familiares facti fuerint suo Principi, ilico incipiunt eũq; pedib. conculcare, consuetosque reuerentiæ ritus prætermittere. at potius vestigiis insistamus nobilissimorum illorum hominum qui Papæ sunt à cubiculis, id est, angelis Seraphinis, quos scribit Isaias propheta, licet continẽter diuino cõspectui assisterent, tamen ob summam reuerentiam quam eius Maiestati deferebant, binis alis faciẽ suam operuisse, vt signi-

Isa.6.

ſignificarent, non audere ſe aperto vultu oculos in illum coniicere. Plura de hoc fundaměto idcirco dixi, tum quia facile à quibuſdam negligi ſolet, tum quia fundamentum humilitatis etiam ſecundum S. Thomam vtilis eſt diſpoſitio ad rectè meditandum. *Oratio enim humiliantis ſe, ait Eccleſi. c. 53. nubes penetrabit.* Imò & neceſſaria eſt diſpoſitio, vt bene affirmat Iſaias propheta. *Ad quem reſpiciam,* ait Deus, *niſi ad pauperculum?* *Iſa. 66.*

Venio nunc ad primam Præparationem immediatam, hoc eſt, ad ea quæ facienda ſunt proximè ante meditationis initium, vt ſcilicet, ſanctæ crucis ſigno & aqua benedicta munitus, antequam genua flectas, ad ſpatium Dominicæ orationis ſalutatioque angelicæ, vnoque paſſu à meditationis loco conſiſtas, tibique quoad fieri poteſt, certiſſimè perſuadeas, te corā diuinę maieſtatis throno, vt eam alloquaris, in omniū Angelorum, aliorumq; ſanctorū præsētia, appariturum, omnesque oculos in te continenter defixuros, vt obſeruēt, nū omnib. animi corporisq; viribus contēdas tuo officio facere ſatis, an vero contra, ſis ſomnolentus & ſegnis. Deinde attentiſſimè ad dicta tua auſcultaturos, haud ſecus quā Papa, Cardinales, omnisq; circumfuſa hominum

turba, quæ ſacello Pontificio continetur, attentiſſimè perorantem, vel concionantem audire ſolent.

Secunda eſt, vt poſtquam in genua conciderìs, poſtules à Deo gratiam omnes vires, actionesque animi ad honorem & gloriam ſuæ diuinæ maieſtatis referendi. Et ſi deuotio ſuggerat adiungere aliquid aliud, poſſes petere à Patre cœleſti gratiam, vt optima quæque meditanti in mentem veniant, quo fælicior ſit exitus. A Filio, vt intelligentiam illuſtret, quo diuina myſteria in Meditatione comprehenſa facile penetres, & deniq; à Spiritu ſancto, vt toto corde afficiaris ad dicta myſteria, & quod opere exequendum eſt, promptè exequaris. Potes quoque B. Virginis auxilium implorare, S. Angeli cuſtodis & eorum ſanctorum ad quos ſingillatim afficeris.

Tertia ſit, breuiter percurrere puncta, vel myſteria meditanda: vt v. c. ſi meditandum ſit myſterium Natiuitatis Domini, dices intra te. Mandauit Cæſar totum orbem deſcribi, & ideo S. Ioſeph, cum B. Virgine Maria conceſſit in Bethlehem, cumque locus non eſſet in diuerſorio, coactus eſt in ſtabulum diuertere, vbi peperit ſ[illegible]ulum, pannisque [illegible]olutū depoſuit

in præ-

in præsepio. Neque existimare debes superuacaneam esse hanc repetitionem, etiamsi antegressa vespera historiam eandem perlegeris, cum ea obdormieris, & summo mane euigelaueris. Finis enim tam multiplicis studij est, vt attentionem inter meditandum consequare, quoad fieri potest, maximam. Consequeris autem hoc facilius, quo mentis facultates firmius & cōstantius materiam meditationis ad viuum impressam retinuerint. Qui effectus non aliunde sequitur, quā ex crebra ista repetitione, haud secus quam forma aliqua in cera perfectè exprimitur, si sigillum sæpius & fortius applicetur.

Iuuant quoque dictæ repetitiones, vt retineant, & quasi alligent mentis potentias ad hoc ministerium, ne aliò se conuertant. Exempli loco sit Papa: Is quando visere vult septem Ecclesias, pridie tubicen leuiorem Equitum inflat tubam circa eorum viciniam, vt omnibus constet esse comitandum, ac ideo posthabitis aliis negotiis se ad iter comparent. Deinde summo diluculo iterat eundem sonum, vt se in ordinem redigant, & tempestiuè præsto sint, ac denique cum iam impendet discessus, inflat tertio, vt quisque conscendat equum,

& ad suum locum se conferat. Atque hęc eo modo idcirco fiunt, vt tanta hominum turba honesto & decoro ordine procedat: nam si secus fieret, magna sequeretur confusio, aliis alios anteuertentibus, aliis tardius, aliis celerius se in viam dantibus.

Quarta & extrema præparatio est, postulare à sua diuina maiestate, vt intimis animi sensibus pium affectum Meditationi præcipue congruentem tibi impertire dignetur, quem patefacere debebas præcedenti vespera, dum historia, vel puncta meditationis prælegūtur. Verbi causa. Si mediteris de flagellatione, vel coronatione Christi benedicti, petere, vt concedat affectum compassionis. Si de resurrectione affectum gaudij, non solum, vt pareas consilio B. Pauli ad Romanos dicentis: *Flete cum flentibus, & gaudete cum gaudentibus*, sed etiam vt suppetant tibi considerationes ad illas materias accommodatæ. Naturale siquidem est, vt copia abundet cogitationum conspirantium cum dispositione, qua quis est affectus. Quod conuenit cum consilio à S. Bernardo fratribus de monte Dei suppeditato, cum ait: *Quo enim spiritu scripturæ factæ sunt, eo spiritu legi desiderant, etiam intelligendæ sunt. Nunquam ingredieris in sensum*

Rom. 12

sensum Pauli, donec vsu bonæ intentionis in lectione eius, & studio assiduæ meditationis spiritum eius imbiberis. Nunquam intelliges Dauid, donec ipsa experientia ipsos Psalmorum affectus indueris, & sic de reliquis. Quales autem, & quod sint eiusmodi affectus dicam postea.

De compositione loci.

CAP. VII.

DE vltima præparatione, h. e. Compositione loci, visum est, distinctum facere caput, quod æque difficile sit eam explicare, ac intelligere. Dicam autem de illa tria. Primo quid sit. 2. cur fiat. 3. quæ ad eam construēdam sint necessaria. Auspicemur à primo. Componere locum, est imaginationis opera effingere locum in quo peracta sunt, quæ in mysterio meditando continentur: vt in meditatione de Christi natiuitate, stabulum, in quo natus est: & de eiusdem crucifixione, mōs Caluariæ, in quo crucifixus. Hęc enim imaginatio, non solum habet vim repræsentandi intellectui imagines rerum à sensibus receptarum, verum etiam summa celeritate eas aptissimè colligendi, & suo loco disponendi, vt nec pictor lōgo tempore queat aptius: imo vno momento eas dissipat, & restaurat, ac centū modis immutat.

Veniamus ad ſecundum. Duæ ſunt cauſæ illius Compoſitionis. Neceſſitas videlicet, & vtilitas. Neceſſitas in eo ſpeciatim conſiſtit, quod inter meditandum, vt diceimus, conſiderari debent perſonæ, quæ interueniunt, actionesque earum, quas exercent, quod commode fieri nequit, niſi menti obiectus ſit, & locus in quo illæ perſonæ, dum quippiam agerent, verſatæ fuerunt. Et quoniam, teſte Ariſtotele, *oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari*, neceſſe eſt intellectui præſentes ſiſti earum rerum imagines, de quibus debet contemplari. Quod vt rectius capiatur, exēplo vtar corporeo: verbi cauſa. Sit aliquis, qui cupiat diſcere, quæ hic ſcribo de loci imaginarii compoſitione, is proculdubio debet hunc librum, & quidem apertum, habere oculis obiectum, comparando eum cum multitudine & varietate ſua characterum, ad phantaſiam, ſuis quoque imaginibus & phantaſiis plenam.

Lib. 3. de anima.

Vtilitas deinde in eo conſiſtit, quod cum Meditationis fœlix ſucceſſus maxime conſiſtat in retinenda animi attētione, nulla re conſtantius & firmius ea retineatur quam loci compoſitione.

Quod ad tertium attinet, primo obſeruandum

uandum est, quo accuratius compositionem loci formaueris, hoc facilius ad veros Meditationis fines peruenies. Verbi causa, si meditatio instituenda sit de Verbi æterni incarnatione, imaginari debes, domunculam B. Virginis tam longam, latam, & altam, quam tibi videtur fuisse, si non vidisti illam quæ est Laureti in Italia. Secundo obseruandum est, in loci compositione, eas circumstantias omittendas, quæ Meditationi nō seruiunt, vel occasionem præbere possent distractioni. vt verbi causa, si quis imaginando hortum Gethsemani fingeret, in eo varios exoriri fontes, decurrere lepores, aues nidificare, & id genus alia. Satis enim est concipere certam eius longitudinē, & latitudinem, accliuem locū vel decliuem viisq; distinctum. Tertio, quādo meditatio instituitur de profectione aliqua, vt B. Virginis ad S. Elisabeth, & fuga Domini in Ægyptum, phantasia quoq; fingere debet vias cum suis conditionib. vt ꝙ sint angustæ vel largæ, rectæ vel flexuosæ, asperæ vel planæ, siccæ vel lutulentæ, lignis, saxis, spinis refertæ, aut secus. Quarto, ad recte formanda loca etiam hæc iuuare queunt. Si reipsa cōspecta sint, vel imagine aliqua expressa, vel relatione aliorum, qui ea viderunt, cognita

vel in libris inueniantur descripta. Quinto, si formētur tam loca, quam personæ eodem semper modo, vt caueatur turbatio & tædium, vt quando Christi Domini persona animo in fingenda est semper eodem vultu, eadem magnitudine, vestimentis, gestibus, & aliis similibus fingatur, nisi iusta de causa conueniat aliquando variari.

Quod si vero denique tibi accidat, quod multis aliis, vt ægre possis compositionem effingere, non contristēre, nec plus æquo te vrgeas, siue naturalis phantasiæ imbecillitas, siue fortuita aliqua capitis inualitudo, vel fatigatio, aut etiam cibi potusue excessus causa extiterit: potuerunt siquidem species phantasiæ turbari, & in vigilia præter morem ob multitudinem vaporum caput petentium exagitari, vti in somno contingere affirmat S. Thomas 1. p. quæst. 84. art. 8. ad 2. argument. siue denique accidat fraude dæmonum, qui teste eodem potest commonere phantasiam, vaporesque prohibito suo dirigere. Non, inquam, debes hisce de causis animo deiici, sed ilico transferre te ad contemplationem intellectus. Verbi causa: si non potes imaginari sanguineum sudorem Christi in horto, transi ad expendendas sudoris causas. Quare conue-

nit.

nit, vt in quauis Meditatione coneris locũ componere, & paulatim te ad id assuefacere cum documentis supra allatis, quippe cum manifesta sit rei vtilitas.

Finem faciam huius de Præparatione Tractatus, si prius fecero satis Quæstioni, quæ non parum affligere solet Incipientes. Quantum, scilicet, tempus impendi in omnibus his Præparationibus debeat. Ad quam tres do responsiones. Prima est, non posse dare regulam generalem omni hominum generi cõgruentem: nam qui interdiu ordinariè est bene collectus iuxta illud Cassiani consilium: *quales orantes cupimus inueniri, tales oportet nos esse ante tempus orandi*, ei modicum tempus sufficiet. quemadmodum contingit in fidibus, quæ si paulo ante pulsatæ fuerint, & chordæ in iis nonnihil remissæ, facile rursus accommodantur. Cui potest & alia illa collatio adiungi, quod recẽtes chordæ plus temporis postulant ad accommodationem, exercitationeque ipsa longius extenduntur, sic, longiore tempore opus habent ordinarie, qui Meditandi exercitium primo aggressi sunt, quam qui iam in eo inueterarunt. Altera responsio sit, eos, apud quos creber vsus est orationum iaculatoriarum, siue mentalium, siue vocaliũ,

facilius prosilire, deserta præparatione longiore, ad Meditationem, quam eos, qui vsum illum vel non habent, vel raro. Sic videmus candelam paulo ante extinctam facile accendi, si alteri accensæ admoueatur, & si subito admoueatur, etiam accendi per aërem. Si vero diu extincta fuerit, difficulter accendi. Quilibet ergo debet tantum temporis in præparatione expendere, quantum iudicat secundum statum suum sibi esse necessarium. Addam & illud, nemini consultum esse, præparationi tam cito imponere finem, vt postea illi eueniat, quod festinanti fidicini, qui quoniam æquo citius fides suas concinnauit, postea in medio concentu ob dissonantiam, non sine pudore suo, & risu auditorum, cogitur pulsum inchoatum abrumpere, & iterato fides accommodare.

Tertia & vltima responsio est, vt in particulari aliquid dicamus, si hora integra meditationi tribuenda sit, pro præparatione sufficere quartæ partis dimidiam, nisi iis naturæ donis quis instructus sit, vt citius eam absoluere possit.

De

De compositione & situ corporis.

CAP. VIII.

QVia ad recte meditandum non parum iuuat corporis situs, membrorumque compositio, visum est non esse prætermittenda documenta sequentia.

Primum, etiam si rationi cõsentaneum, sit, vnumquemque eum tenere situm, quo ad attentè meditandum magis iuuatur: tamen generatim loquendo primum locum tenet flexio genuum, quia eo situ, maior quam aliis reuerentia deferri videtur diuinæ Maiestati. Vnde seniores illi in Apocalypsi depositis è capite coronis prostrauerunt se ante agnum, vt eum adorarent. Atque hoc situ initio orationis suæ in horto factæ vsus est Christus Dominus, vt affirmat S. Lucas, dicens: *Et positis genibus.* Eundem imitati sunt Apostoli: nam sigillatim de S. Bartholomæo legitur, eum centies per noctem inter orandum solitum genua flectere. De S. Iacobo quoque, fratre Domini scribitur, eius genua callum obduxisse instar cameli, ob crebrum vsum poplitibus flexis precandi. Excita ergo & te, vt eundem morem sequare: nec dubita,

Apoc. 4

rem feliciter cessuram. Noui ego multos adolescentes, ætate & viribus infirmos, qui breui tempore se assuefecerunt ad integræ horæ genuflexionem, idque ter, quaterve quotidie, sicvt nulli scamno inniterentur. Vidi & ætate affectos idē facientes, eo quod consuetudinem illam à iuuentute vsurpassent. Quare si initio aliquantulum doleant genua, patienter fer ad breue tempus: si vero crescat dolor, erige te paululum in pedes, & post ad genuflexionem reuertere. Si iterum doleant, iterum exurge, & si opus sit, etiam nonnihil conside, modo breui capta quiete, relabere in genua. Hac enim exercitatione paulatim consequêre facilitatem diutius ea flectendi. Addendum hic censeo, quoties vis sedere, quoniam colloquium cum Deo etiam hoc situ instituendum est, id facias magna corporis decentia & reuerentia. Prolixius de hoc situ idcirco locutus sum, quod sciam ad pie orandum prodesse plurimum, esseq; ex ritibus externis præcipuum, quo Deo Opt. Max. debitus honor defertur. Vnde & videmus communiter omnes flexis genibus alloqui summum Pontificem, nempe, quia Christi Vicarium esse norunt in terra: & Ecclesiam sanctam exercitatam cærimoniarum magi-

fi.am,

ſtram, à Spiritu ſancto edoctam, in officiis diuinis varias inclinationes genuum, totorumque corporum præſcribere.

Alter ſitus eſt, ſtare quem item Eccleſia ſancta ſæpe commendat; & exemplum exſtat apud Tobiam angeli Raphaelis dicentis: EGO *enim ſum Raphael angelus, vnus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum.* Cap.12.

Tertius eſt, ſedere, quem S. Auguſtinus in Regula ſua concedit centenarii. Quare non debet quilibet facile hunc ſitum vſurpare, niſi ſit æger, vel corpore imbecillo. E quorum numero, vel non erat, vel ſe non eſſe credebat ſanctus ille, qui dicebat: *Pudefierem vehemententer, ſi ſedens deprehenſus eſſem orationi vacare.* Vbi aduertendum eſt, ſi neceſſitas te ſedere cogat, vt honeſte & modeſte te ad ſeſſionem componas ob Dei præſentiam, ſecundum conſilium Apoſtoli dicentis: *Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus*, mox enim hanc cauſam ſubiungit. *Dominus enim prope eſt.* Phil.4.

Quartus eſt, iacere humi, prono aut ſupino corpore. Nam de Christo Domino proſequente orationem in horto Gethſemani ait S. Marcus: *Procedit ſuper terram.* & S. Matthæus adiungit: *in faciem ſuam.* Mar.14 Mat.26

Quintus

Quintus, & postremus situs est, ambulare, qui solet esse deterior cæteris, & idcirco vsurpandus non est, nisi somnus obrepens ita postulet, si modo ea facta sint, quæ præmitti solent, nempe, vt pexum sit caput, lotæ manus, brachia in modum crucis extensa, & lingua modicum commorsa prius fuerint. Quanquam hic alius cauendus error est, ne quid his fiat sui mortificandi desiderio, plus quam necesse est: tempus siquidem illud orationi, non mortificationi, destinatum est. Potest & alia esse ambulandi necessitas, vt si quis eo tempore cogatur aliquo proficisci: sed tunc conueniet incedere oculis, quoad fieri potest, in terram deiectis, ne occasio detur distractioni, si liberè, nunc in hanc, nunc in illam partem coniiciantur. Dixi videri mihi situm reliquis deteriorem, quia si progrediare oculis apertis, multa necessario cernenda sunt quæ animum distrahant: si occlusis, metu impingendi, vel calēdi non carebis. Hæc de totius corporis situ: nunc de quorundam mēbrorum compositione aliquid subiiciamus.

De Capite, scribit S. Bonauentura in Theologia mystica, tempore meditationis consultum esse, vt vultus erigatur versus cœlum, eo quod anima ductum secuta oculorum

rum sic facile cogitet de cœlestibus. Quocunque vero situ vtare, caue sedulo, ne caput nimium propendeat: nam sanguis delapsus mox illud inflammat, & viuacitatem intellectus in discurrendo retardat.

De oculis ait, B.P.N.Ignatius, conducere, maxime cum oratio vocalis instituitur, vt figantur in aliquam imaginem, vel aliam quampiam partem, secus fore, vt variis rebus in eos incurrentibus, homo dum è memoria orationem recitat, distrahatur: nam si oratio legatur, constat oculos defigendos in librum. In oratione mentali, poteris, vt lubebit, vel clausos, vel apertos tenere oculos, moderatione ea semper seruata, vt aspectus ad paucissimas res contuendas feratur.

Manus quoque cõponendæ sunt, prout rationi consentaneum videbitur, aut deuotio postulabit, hoc est, vt iunctæ sint, vel extensis vel implicitis inter se digitis, aut in altum sublatæ.

Brachia item nunc in formam crucis porrecta, nunc in sublime elata esse queunt: aliquando etiam in tergum reflexa, maxime quando meditationis materia id exigeret, vt est illa de Peccatis, de Iudicio, & similes magnopere enim hic ritus iuuat meditantem, dum imaginatur se esse quasi reum

reum Iudici ob crimina admissa mittendum, vt ab eo vel condemnetur, vel liberetur. In mentem hoc loco venit monere Tyrones, ne quando manus complicatas tenent ante pectus, nimium eas constringant, maxime æstate: nam in debilioribus, & iuuenculis id gignere solet euersionē vel agitationem stomachi. Poterunt autem, vt dixi, variare, vel pro libito, vel vt Spiritus suggesserit. Loquor de oratione vel meditatione, quæ fit in cubiculo: nam in aliorum præsentia, non conuenit hæc varietas, tum vt caueatur vana gloria, tum ne videamur singulares.

Denique moneo, nimium tum æstum tum frigus capiti in Meditatione esse noxium. Quod cum contigerit, poterit operimento aliquo frigus arcere: quanquam generatim modicum frigus potius prodest, quam obest, eo quod vim naturalem intra caput cohibeat, & ideo actiones suas viuacius obeat. Atque hæc dicta sint de iis, quæ antecedere debent Meditationem; nunc restat vt aggrediamur secundum partem, quæ est de ipso Meditandi actu.

PARS

PARS SECVNDA,

DE MEDITANDI ACTV.

ROOEMIVM.

PERVENIMVS, adiuuante Spiritus sancti gratia, ad ipsum Meditandi actum, in hac altera parte explicandum. Et quia mente, vt dictum est, exercetur, cuius duæ sunt partes: Intellectus & voluntas, iis nunc quoque adiungo Memoriam. Nam Augustinus libro 12. de Trinitate, capite 11. eam mentis potentiis annumerat.) Et quoniam dictæ tres potentiæ vim suam exerunt, circa Personas, quæ Meditationi interueniunt, earundem verba, quæ loquun-

loquuntur, & actiones quas exercent, Secunda hæc pars in varios Tractatus diuidetur. Cæterum, quoniam hæc, quæ dicta sunt in scripturis diuinis continentur: principio agemus de sensu eius litterali.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS, DE DIVINÆ SCRIPTVRÆ SENSV.

Quid sit diuinæ scripturæ sensus, & quotuplex?

CAP. I.

CVM diuina scriptura, vt dictum est, ordinaria debeat esse Meditationum nostrarum materia, & ideo, cognito eius sensu, ea documenta ex illa haurire debeamus, quæ eius auctor Spiritus sanctus illi ad doctrinam nostram inclusit, vt affirmat S. Gregorius in moralibus his verbis: *Quasi quoddam speculum mentis oculis opponitur diuina Scriptura, vt interna nostra facies in ipsa videatur; ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus: ibi sentimus quantum proficimus; ibi docemur à profectu quam longe distemus. Dum narrat gesta Sanctorum, ad imitationem corda prouocantur infirmorum.*

Dum illorum victricia facta commemorat contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat, necessarium est explicare, quid sit sensus scripturæ, & quotuplex. Quod hoc capite præstabo, illudq; in duas distribuam partes. In prima docebo, quid vocabulo sensus diuinę scripturę intelligatur. In secunda quot sint sensuum genera.

Prætermissis autem variis interpretationibus, vna tantum cæteris faciliore & clariore, quæ à quibusuis commodè percipi queat, ero contentus. Dico ergo, non esse aliud quam conceptum, quem Deus scripturæ auctor habet in suo intellectu. Itaq; assequi sensum alicuius scripturæ loci, est eandem eius habere intelligentiam, quam habet Deus ipse. Sic loquitur Apostolus ad Corinthios scribens: *Nos sensum Christi habemus.* quasi diceret, scripturā intelligimus, sicut intelligit Christus. Et S Ioannes Euangelista: *Dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum.* alludens forte ad illud, quod S. Lucas refert: *Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.* Dixi sacræ scripturæ auctorem esse Deum, quia ita asseuerat Apostolus in epist. 2. ad Timotheum dicens: *Omnis scriptura diuinitus inspirata.* & S. Petrus in 2. epistol. *Non enim voluntate humana allata*

1. Ioan. 5

Luc. 24.

2. Tim. 3

2. Pet. 1.

allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt S Dei homines. Qui sancti tantum fuerunt Spiritus sancti scribæ, & Secretarii, imo minus vt ex parte sua de se testatur Propheta Dauid, vocans se *calamum scribæ. Lingua mea*, inquiens, *calamus scribæ velociter scribentis.* Ps. 44.

Quod ad alteram partem attinet, sensum sic definitum, dico diuidi in Historicũ, vel literalem, & Mysticum, vel Spiritualem. Mysticus vero diuiditur inter tres alios, Allegoricum, Anagogicum, & Tropologicum vel moralem. Verum de his non agam hoc loco: nam secundum illos meditationem instituere nimis arduum foret Tyronibus & incipientibus. Litteralis rursus solet diuidi in Proprium, & Translatum. Proprius item in Primarium & Secundarium, de quibus omnibus differemus in capitibus sequentibus.

De sensu litterali proprio.

CAP. II.

SCiendum est, ob vocabulorum inopiam, rerumque significandarum copiam, veteres vno eodemque vocabulo res varias propriè appellasse, significatu partim primario, partim secundario.

Primaria significatio fuit, qua res vocabulo aliquo primo loco appellata est, vt v. c. verbum *Colligo*, primo vsurpatum fuit, vt significaret actû res dispersas in vnũ locum congerendi. Secundaria vero est, qua res aliqua eodem vocabulo posterius appellata est, vt cum dicimus aliquẽ colligere alium, cum eum recipit hospitio. Vbi notandum est secundariam significationem habere affinitatem quandam cum primaria, vt liquet ex allato exemplo. qui enim peregrinum hospitio recipit, quasi vagum & dispersum in domum suam congerit.

Cum ergo Meditationem, verbi causa, instituis de illis Christi verbis apud Matth. *Hospes eram, & collegistis me.* mente in hunc modum ratiocinabere. Primariũ significatum verbi Colligendi, est res multas dispersas in vnum cogere, quo sensu apud B. Ioannem dicitur: *Colligite quæ superauerũt fragmenta ne pereant.* Et subiungitur: *Collegerunt, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.* Vnde concludes secundario significato, Hospitio excipiendi, hanc subiectam sententiam, vt peregrinus recipiatur in propriam domum, & non ablegetur foras, vt comedat cum famulis: & sicut omnia fragmẽta, tam parua quam magna collecta sunt.

Mat. 25.

Ioan. 6.

ſunt in cophinis, ſic peregrinus ſucipiatur ad propriam Domini menſam. Huic expoſitioni adiunges S. Gregorii Papæ exemplũ, quod hodieq; imitatur ſanctiſſimus D. N. Clemens VIII. quotidie enim tot pauperes in prandio menſæ adhibet, quot annos in Pontif. exegit, poſtquã aquam ſingulorum manib. affudit, aliaq; miniſteria exhibuit.

Illud quoq; notandum, vnum eundemque ſcripturæ locum aliquando poſſe habere plures ſenſus Litterales, & proprios, vt docet B. Augustinus lib. 12. Confeſſionum, cum ait prima verba Geneſios: *In principio creauit Deus cœlum & terram:* tres litterales habere ſenſus. vt prim⁹ ſit de principio temporis, ſecũdus de principio operum creatorum. tertius de filio Dei, per quem Deus omnia condidit. In Apocalypſi enim ſe vocat Principium, dicens: *Ego ſum alpha & omega, principium & finis.* Quoties ergo vnum litteralem ſenſum loci alicuius inueneris, coneris extorquere & alterum. Sic quidam Doctor conatus eſt facere ſuper Quæſtione à B. Virgine poſita angelo, apud B. Lucam: *Quomodo fiet iſtud:* Qui præter communem verborum illorum ſententiam, quod B. Virgo non de facto, ſed modo tantum addubitarit, excogitauit, & aliã, quod

Anno 1604. agebat 13 annum. Cap. 20.

Apoc. 1.

Luc. 1.

nimirum Beatiſs. Virgo minime ignara Sathanam, ſe nonnunquam ſolere transfigurare in angelum lucis, voluerit expiſcari, eſſetné Spiritus bonus, an malus? Nam cum verſata eſſet in diuinarum literarum lectione, probè notat ſatis in illis inſinuari, quis futurus eſſet incarnationis modus, & idcirco, inquit dictus Doctor, cogitabat illa ſecum, ſi mihi iſte modum prodat in diuina ſcriptura indicatum, iam pro Dei legato illum habebo.

De ſenſu Litterali figurato.

CAP. III.

SEnſus Litteralis figuratus eſt, quando voci tribuitur ſignificatio, quæ ex prima origine illi non competit. Exempli cauſa, nomen Leonis à prima ſua origine vſurpatũ eſt ad denotandum animal ferox & ſilueſtre. S. Ioannes vero in ſua Apocalypſi, cum ait: *Vicit Leo de tribu Iuda* vſurpauit in ſignificatione impropria ad denotandum Chriſtum reſuſcitatum. Itaque ſenſus Litteralis hic nõ eſt, qui prima inſtitutione vocis Leo ſignificatur, ſed qui metaphorica acceptione deſignatur, vt ſenſus ſit: *Vicit Chriſtus de tribu Iuda.* Apoc. 5.

Neq; ad intelligendam ſacrã ſcripturam

parui

parui interest, posse discernere sermonem proprium à figurato, vt docuit nos suo exemplo Samaritana; quę ignara huius discriminis, simulatq; Dominum audiuit dicentem, se posse ei porrigere aquam, quæ sitim perpetuo restinguat, stupore defixa dixit: *Domine, neq; in quo haurias habes: & puteus altus est: vnde ergo habes aquam?* existimans Christum vocem Aquæ in propria significatione vsurpasse. Ioan. 4.

Imo S. Augustinus alicubi asseuerat periculose errari in diuina scriptura, quãdo vox propria accipitur pro translata, vel contra: vti faciebant hæretici, qui sensu proprio, nõ metaphorico exponebant illud dictũ Christi apud B. Matthæum: *Et sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum* & simul hęc documenta, ad cognoscendum discrimen, subiungit: *Quicquid neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest, accipiendum est figuratè.* Et paulo post: *Si praceptiua est scriptura locutio, & videtur iubere flagitium, & virtutem vetare: figurate accipiendum est. Si autem flagitium vetat, aut beneficentiam iubet, tunc propriè accipienda est.* Exempli autem loco adducit verba illa Prouerbiorum Salomonis: *Si esurierit inimicus tuus, ciba* Mat. 19. Prou. 25.

illum: & si sitierit, potum da illi. Sic enim faciens carbones ignis congeres super caput eius. At dicit priora verba: *Si esurierit inimicus tuus, &c.* exponenda in sensu proprio: posteriora vero, *carbones ignis congeres super caput,* in translato. Nemo enim dubitare potest, peccaturum, qui carbones ignitos congereret in caput sui inimici. In translato autem sensu verba illa hanc habet subiectam sententiam. Si inimico tuo hoc beneficium præstiteris, vt cibum potumq; necessarium ei subministres, ex vehementia doloris & compunctionis de suo peccato, tantos edet clamores, ac si igniti carbones in caput eius incidissent, & mox conciliabitur tibi, & tu eum lucrifacies Christo Saluatori.

De nonnullis diuinæ scripturæ Figuris.

CAP. IV.

ETtiam si quamplurimæ in vtraque tam noui, quam veteris testamenti scriptura exstent figuræ, adeoque omnes quarum Rhetores in præceptis artis suæ meminerunt, vt allatis exemplis ostendit Ludouicus Carbo in sua Rhetorica diuina, ego tamen paucas tantum quasdam, idq; ex Euangelio

maxi-

maxime decerptas, (eo quod de illo fere meditari soleamus) producam. Si vnum prius te monuero, faciam scripturam nō vti figuris ad res amplificandas, vel ad oblectandos Lectores, vti faciunt Scriptores prophani, vt obseruauit B. Greg. Nazianz. in Apolog. dicens: *Neq; nobis in mentem veniat inanem quandam scripturā rerum verborumq; turbam esse oblectandorum auditorum causa compositam, atq; conflatam esse, aut velut quandam aurium illecebram, nequaquam vltra voluptatem se porrigentem. Sint hi sane fabularum, & prophanarum hominum ludi, qui de veritate parum soliciti, figmentorum venustate verborumq; lenocinio, quasi præstigiis quibusdam aures animosq; ludificantur.* Verum potius iis vtitur ad eam quodammodo deprimēdam, & veste quasi sensibus obiecta vestiendam, vt facilius à nobis caperetur, sicut sigillatim de Parabolis tomo primo Operum suorum declarat R P. Alphonsus Salmeron.

Prima ergo sit, quę vulgo dicitur Hyperbole, qua rem aliquam admodum sermone exaggeramus, sic vt aliud intelligatur, quam verba sonent. Duo ponam exempla: alterum ex veteri, alterum ex nouo testamento. In Genesi cap. 11 quidam dicebant. *Faciamus turrim, cuius culmen pertingat ad*

cœlum. Cui modo loquendi non hæc ſubeſt ſententia, *turrim illam vere debere contingere cœlum*; ſed tãtum, quod in ſummã altitudinem educi debeat, vt exponit P. Benedictus Pererius. *Hyperbolen* quoq; Maldonatus eſſe arbitratur in verbis B. Ioan. c. vlt. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libri* Hinc ergo liquet verba aliquando aliud ſignificare, quam præ ſe ferant. Iam reſtat oſtendere, aliquando ea deſignare contrarium.

Secunda enim figura dicitur Ironia, qua contrariũ ſignificatur, quã verba exprimũt, maximè ſi adiungatur iis nutus vel ſignum quo contẽptus, vel ludibriũ denotetur. Cuiuſmodi fuere, quæ Deus Adamo poſt lapſũ
Gen. 3. dixit, in Geneſ. *Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt*. Alludebat n. ad verba ſerpentis vel dęmonis: *Eritis ſicut Dij*. Itaq; ſenſus erat. Non eſt factus Adamus Deus, ſicut nos, ꝙ ei promiſerat Sathan, ſed prorſus cõtrarium. Theophylact. ſimiliter notauit Ironiam in verbis Chriſti ad Apoſtolos in horto dicẽtis
Mar. 14 apud Marcum: *Dormite iam, & requieſcite*.

Tertia ſit Antiphraſis, quæ etiam ſignificat contrarium, ſed nullo adiecto ſigno, qualis fuit in ſermone vxoris Iob dicentis:

Bene-

Benedic Deo, & morere. id est, maledic illi. Ex quo modo loquendi colligere licet, quã abominanda res fuerit priscis illis temporib. maledicere Deo, vt nec voce maledicẽdi ausi fuerint homines vti, sed cõtraria. Sed quid mirũ de hominib cum nec ipse sathan ausus fuerit. Nam quodam die loquens cum Deo Iobi virtutẽ laudante, respondit: *Tange os eius, & carnem, & tũc videbitis, quia in faciem benedicat tibi.* Quod autẽ hoc documentum valeat ad cauendã cõtra Deum blasphemiã patet ex epist. B. Iudę Apostoli sic loquentis: *Cum Michael archangelus cum diabulo disputans altercaretur de Moysi corpore, nõ est ausus inferre iudicium blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus.* Videntur quoq; antiphrasin sapere verba Christi apud S. Matthæum de B. Ioanne Baptista dicentis: *Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam? sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* Voluit enim contrarium significari: nam subiungit: *Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.*

Iob 2.

Mat. 11.

Quarta est Periphrasis, qua duobus verbis explicatur, vel pluribus, quod solet exprimi vnico. Et ideo vocatur quoque *Circumlocutio*. Talis est formula loquendi sponsæ in Canticis: *Indica mihi, quem diligit* Cant. 1.

anima

anima mea, id est, *diligo*. Vnde S. Bernardus serm 33. colligit, quod dilexerit sponsum amore spirituali: *Non simpliciter dicit, quem diligo sed inquit, Quem diligit anima mea, spiritualem designans dilectionem*. Periphrasis quoq; est, quod S. Matthæus refert de Christo, dicens: *Aperiens os suum docebat eos*. Vnde Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte elicit binas explicationes perbellas, dicens: *Ista circumlocutio fortassis ipsa mora commendat aliquanto longiorem futurum sermonem: nisi non vacet, quod tunc dictum est: Aperiens os suum, quod ipse in Lege aperire soleret ora prophetarum*.

Matt. 5.

Quinta sit Metaphora, qua voces à proprio significato ad aliud transferuntur. Qualis est in verbis Christi apud Matthæũ ad Apostolos dictis: *Vos estis sal terræ*. Voluit enim dicere. Vt quemadmodum sal seruat carnes à corruptione, sic ipsi mundum præseruarent à corruptione peccati, vt exponit S. Hilarius canone 4. *Hic igitur*, inquiens, *in omnem vsum humani generis effectus, incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersus, impertit. Apostoli autem sunt rerum cœlestium prædicatores, & æternitatis veluti satores immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit,* con-

Matt. 5.

conferentes. Metaphora, quoque est in verbis prophetæ Amos cap. 5. dicentis: Leo *rugiet, quis non timebit?* Et S Bernardus sermone primo de resurrectione applicat ad Christum.

Sexta est Similitudo, qua vna res cum alia confertur, cuiusmodi est illa apud S. Petrum. *Fratres, sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Et in Psalmis: *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Differt similitudo à Metaphora, quod sensus litteralis eius sit, quem verba demonstrant. Ita illa S. Petri similitudo hunc sensum habet: Dæmonem haud secus circuire hominem, quam Leo domicilia bestiarum. 1. cap. 5. Psal. 41.

Septima sit Parabola, & est sermo confictus & longus, quæ duplici conditione discrepat à similitudine: quia hæc semper est de re vera, verum enim est ceruum desiderare aquas: & potest esse breuis, vti est hæc. *Fulgebunt iusti sicut scintillæ.* Sap. 3.

Octaua vocatur Synecdochi, quando ex vna re alia significatur, siue maior, siue minor, hoc est, quando pars pro toto, vel contra accipitur, siue sit integrale, vt est corpus.

corpus ex membris compositum, siue essentiale, vt est homo constans anima & corpore, siue totum genericum diuisum in suas
Rom.13 species, vt animal in hominem, & brutum,
Gal.6. siue vniuersale, quod diuiditur in particularia. Demus exempla. Primi, sit hoc dictum vulgare: *Quot capita, tot sententiæ.* Secundi dictum B. Magdalenæ: *Tulerunt Dominum meum.* intelligebat enim corpus tantum, quod est pars essentialis hominis. Et illud S. Pauli: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Anima enim pro homine accipitur. Et illud: *Gratia Domi-
Gal.6. ni Iesu Christi cum spiritu vestro.* Omnes autem hæ loquendi formulæ circa hominem, inquit Origenes libro nono in epistol. ad Romanos, institutæ sunt ad designandos varios eius status: *Interdum*, inquit, *per animam, interdum per carnem, interdum per Spiritum homo nominatur, sed cum à parte nobiliori nominandus est, quasi qui spiritalis intelligi debeat, Spiritus dicitur quando ab inferiori, Anima, cum vero à deteriore nominatur, Caro dicitur.* Et allegat illud ex epistola ad
Gal.5. Galatas: *Manifesta sunt opera carnis.* Et addit: *Fructus autem spiritus id est, hominis spiritualis, & spiritu viuentis.* Eandem considerationem habet S. Hieronymus lib.3. com.

in

in epist. ad Galatas, in verba ex c. 6. ad Gal. paulo ante citata: *Fratres*, inquiens, *nequaquam cum carne, nequaquam cum anima, siue quia spirituales facti, caro & anima esse desiistis, siue quod in principali etiam ea, quæ minora sunt, comprehenduntur. Anima enim & caro subiecta sunt spiritus.* Exemplum totius generici, quando pro specie accipitur, legitur Genes. cap. 3. vbi Eua appellatur *Mater Viuentium*, quod est genus conueniens in omnes species, etiam animantium brutorũ, plantarumque, pro eo, quod diceremur. *Mater hominum.* Et contra accipi possunt verba illa 6. Genesios: *Delebo hominem, quem creaui*, pro, Delebo omnia animalia: nam paulo post subiicit: *Ab homine vsque ad animalia.* Exemplum deniq; totius vniuersalis, positum loco particularis legitur apud Zachariam. *Lanceis suis vulnerauerunt me.* Lanceis, pro lancea. vna enim tantum Christus fuit transfixus. Eodem modo loquitur & Propheta in Psal. 2. *Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum.* iudicare volẽs solum Herodem, & Pilatum Præsidem, qui occasione mortis Christi amici facti sunt, cum ante se mutuo odissent.

Ad hanc synecdochen pertinet & illa loquendi formula, qua antecedẽtia ponũtur pro

Pro consequentibus, vt quando B. Petrus in locum Iudæ alium Apostolum substitui voluit: *Oportet*, inquit, *ex his viris, qui nobiscum sunt, in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Iesus, incipiens à baptismate Ioannis, vsque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis.* ac si dixisset. Conuenit aliquem eligi, qui fuerit Christo familiaris, est enim familiaris conuersationis signum & effectus.

Act. 1.

Postrema figura vocatur METONYMIA, id est, nominum commutatio, quæ fit inter ea, quæ habent aliquam inter se affinitatem, vt habet causa cum effectu, & continens cum contento. Solet enim Scriptura effectum appellare nomine suæ causæ, vel efficientis, vel formalis, vel finalis, vel etiam materialis. Exemplum efficientis est in verbis illis Apostoli: *Spiritum nolite extinguere*, id est, gratiam, quæ est spiritus sancti effectus. Ex quo modo loquendi, potest homo colligere, quando homo peccando extinguit gratiam, eum non solum iniuriam esse in illam qualitatem creatam supernaturalē, sed et, & præcipuè in spiritū sanctum eius auctorem: haud secus quā Dauid fuit, qui cum in vitam Vriæ, & honorem

2. Thess. c. 2.

Bethu-

Bethsabee deliquisset, tamen veniam deprecando à Deo, dixit. *Tibi soli peccaui.* CAVSÆ Materialis exemplum est in dicto B. Petri ad claudum in actis Apostolorum. *Argentum & aurum non est mihi.* pro, nulli mihi nummi sunt vel aurei vel argentei. Vsurpat quoque scriptura nomen effectus pro causa, vt apud Ieremiam. *Ascendit Mors per fenestras.* pro, ascendit peccatum. Mors enim est peccati effectus, vt docet B. Paulus. *Et per peccatum mors.* Eiusdem generis est Simeonis dictum ad B. Virginem. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* vbi gladius ponitur pro dolore. Act. 3. Ier. 9. Rom. 5. Luc. 2.

Quod ad alterum membrum attinet, vt contentum nomine continentis appelletur, exemplum habemus in verbis Christi ad Pharisæos dictis. *Væ vobis, qui comeditis domos viduarum.* vbi domos accipit pro facultatibus in iis contentis, vt sensus sit Pharisæos omnes earum opes deuorasse. Sic intellige & illud dictum Domini ad S. Petrũ. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* hoc est, dolores pœnas, acerbissimos cruciatus quos desidero sustinere in sacratissima passione, nec secus quam calicem pretioso liquore repletum vsque Mat. 23. Ioã. 18.

 ad vlti-

ad vltimam guttam ebibere: & quidem instar eorum; qui cum calicem ebiberint, ob nimiam qua premuntur sitim, lambere nō cessant calicem. Deniq; vtitur quoque scriptura contento pro continente. vnde dicit
Ioan. 1. S. Ioannes: *Et mundus eum non cognouit*. hoc est, homines qui sunt in mundo.

Quæ iuuent ad S. Scripturarum intelligentiam.

CAP. V.

BReuiter hic recensebo præsidia; quæ S. Patres ad percipiendum litteralem scripturæ sensum vel necessaria, vel admodum vtilia censuere. Scribit B. Augustinus libro 2. de doct. Christ. cap. 31. ad cognoscendam verborum proprietatem imprimis iuuare peritiam Grammatices, non latinæ modo, sed etiam Græcæ & Hebrææ. Secundario verò & Rethoricæ, ad intelligendas figuras supradictas. Addit prodesse quoque Philosophiam, cuius beneficio intelliguntur naturæ, rerumque naturalium proprietates, quæ cognitio necessaria est ad intelligendas metaphoras. Denique & Theologiam, qui fidei mysteria, in ipsa scriptura inclusa accuratè exponit.

Neque dictæ scientiæ cum suis subtilitatibus & illecebris ideo respuendæ sunt, quod occasionem aliquam distractionibus præbeant; nam dictus Sanctus Pater autor fuit Christianis, vt libros gentilium, quantumuis erroribus plenos, perlegerēt, adiuncta communefactione, vt bona secernerent à noxiis: sic enim magnum adiumentum ad intelligendas Scripturas habituros perutile quoque esse solet, teste S. Bonauentura, si quis multa è Scripturis memoriæ mandet, vel crebrò cum attentione perlegat, & obscuriores earum sententias conferet cum clarioribus, idque vel totas vel secundum aliquas partes. Hac enim ratione B. GREGORIVS homilia 10 in Ezechielem collegit, quid Christus significare voluerit, cum digitos immitteret in aurem surdi: *Quid per digitos*, inquiens, *nisi dona Spiritus sancti designantur. Vnde, cum in alio loco eiecisset dæmonium dixit. Si in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei. Qua de re per Euangelistam alium dixisse describitur. Si ego in spiritu DEI eiicio dæmonia. Ex quo vtroque loco colligitur, quia digitus Dei vocantur Spiritus sancti dona.* Et concludit. *Digitos autem in auriculum mittere est*

per dona spiritus mentem surdi ad obedientiam aperire.

Non parum etiam iuuat legere commentarios eorum, qui ad litteram scripturas exponunt, vt Hieronymum, Chrysostomum, atque etiam P. Emmanuelem Sà, qui breuissimè clarissiméque tota Biblia exposuit, & ad meditantium vsum valde accommodatè.

Demum plurimum iuuare puto, si in orationibus tuis pro earum intelligentia recurras ad Deum. *qui dat omnibus affluenter,* teste S. Iacobo. Hoc enim donum Apostolis, hoc aliis multis concessum est. Sic legimus S. Thomam Aquinatem plus oratione, quam studio & continua lucubratione in earum intelligentia profecisse. Idem ergò & tu spera, maxime si, vt ille faciebat, orationibus ieiunia, disciplinas, aliasq; mortificationes adiunxeris.

Iac. 1.

De monitis circa Metaphoras obseruandis.

CAP. VI.

VEnio ad monita circa Metaphoram obseruanda. Primum est, eam non vsurpari, nisi occasione proprietatis alicuius, quam res inter se communem habet. Verbi causa,

bi causa, proprietas ob quam vocabulum Leonis tansfertur ad Christum, est Fortitudo. Vt enim Leo animaliũ est fortissimus, sic Christus fortissimus est omnium hominum. Inter res item fortissimas numeratur mors. Secundum illud Cantici, *Fortis est, Vt Mors, dilectio.* De qua & Christus triumphauit. Hæc doctrina est S. Hilarij. in illa verba D. Matthæi, *Vos estis sal terræ.* Sic enim loquitur. *Sal terræ, Vt arbitror, nullum est.* Sibique hanc obiectionem proponit. *Quomodo ergo Apostolos sal nuncupauit?* Sibique respondet. *Sed proprietas est quærenda dictorum, quam & Apostolorum officium, & ipsius salis natura monstrabit. Sal in omnẽ Vsum humani generis effectus incorruptionem corporib. quibus fuerit aspersus, impertit. Apostoli autem sunt rerum cœlestium prædicatores, & æternitatis velut satores, immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo fuerit aspersus, conferentes.* Quibus verbis ostendit proprietatem sali communem cum Apostolis fuisse vim conseruandi res à corruptione. *Cant. 8.* *Hilar. cant. 4 in Mat.*

Alterum monitum est, quoniam quæuis creatura, etiam minima, à Deo conditore suo, multis variisq; proprietatibus dotata est, hinc fit, vnam eandemque rem ad

multa posse transferri cum significatione translata, nec modo ad diuersa & disparata, sed etiam contraria & pugnantia. Exemplum rerum disparatarum luculentum habemus in voce AQVÆ, quam S. Ioannes in Apocalypsi transfert ad significandum populum. *Aquæ multæ*, inquiens, *populi multi*. In Euangelio verò ad Gratiam, dicens. *Aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons* AQVÆ *salientis in vitam æternam*. Exemplum deinde contrariorum sit hæc vox fermentum, quæ in bonam partem est vsurpata à Christo, quando apud B. Matthæum dixit. *Fermentum, quod abscondens mulier in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum*. In malam verò partem. quando admonuit Pharisæos *Cauete à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.*

Apo. 4. *Ioan. 4.* *Mat. 13.* *Mar. 8.*

Tertium est, quod non solum sæpenumero in scriptura inuenitur vox in significato proprio, sed etiam translato, idque in eodem libro, imò in vno loco. vt liquet ex colloquio à Christo habito cum Samaritana. Nam vocē Aquæ primo vsurpauit in significatione propria, cum dixit. *Qui biberit ex hac aqua* Deinde verò in metaphorico, cum ait. *Aqua, quam ego dabo ei,*

Ioan. 4

fiet

fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ad hæc vocem Messis ibidem prius vsurpauit in proprio significato: *Nonne*, inquiens. *vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt & messis veniet?* posterius in translatitio. quando paulo post subiecit. *Leuate oculos, & videte regiones, quia iam albæ sunt ad messem.* Idem videre est in aliis multis S. scripturæ locis, si attenté eas expendas.

Extremum est, quamuis sæpius metaphora in vna alteraue voce consistat, tamē aliquādo integrum occupat sermonem, vt apud Ioannē, dum Christus ait. *Ego sum vitis, & vos palmites. Et pater meus agricola est.* Ioã. 15

Deniq; adiungendum est hic documentum B. Chrysost. de Parabolis, vt nō existimes omnia leuicula, quæ in parabola sunt, esse proposito accōmodanda, sed ea tantū quæ sunt præcipua, & quasi substātialia, vt sunt ea ob quæ significāda parabola est inducta. Exempli loco Christus adducit parabolam operariorū in vineam cōductorum, Mat. 20 quia in ea scopus is fuit, ostendere Deū homines ad gloriam prædestinare ex gratia cooperante eorū voluntate. Itaque licet in eadem dicatur æqualem omnib. contigisse mercedem, cōtrarium verò scribatur ab

1.Co.15. Apoſtolo, dum ait. *Sicut ſtella differt à ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum*, nihili, inquit ille, faciendum eſt, quia ad accommodationem parabolæ non pertinet.

Quibus de cauſis diuina ſcriptura vtatur figuratis locutionibus.

CAP. VII.

S. Patres varias aſſignant cauſas, cur Dominus Deus. Veteris Nouique teſtaméti ſcriptoribus inſpirarit, vt tot tropis, figuriſuè in ſcribendo vterentur. Quarum nónullas noſtro propoſito congruentiores hic commemorabo.

Cap. 11. Theophylactus in Lucam cauſam reddit, vt ſcriptura obſcuritate ſua quam efficiunt metaphoræ, attentum & ſedulum redderet Lectorem ad eruendum genuinum ſenſum.

S. Clemens Alexandrinus 6. ſtromatum ſcribit ſpiritum ſanctum voluiſſe hac nube obſcuritatis, coercere ſuperbiam noſtram, vt dum eas obiter percurrendo intelligentiam non aſſequimur, humiliemus nos, & ingenii noſtri ſtuporem agnoſcamus.

S. Hieronymus ad caput 11. Iſaiæ illam

lam aliam aſſignat rationem vt obſcuritas earum nos adigat, ad implorandam diuinam opem, iuxta illud Lucæ. *Petite & accipietis.* Quod confidẽter præſtare debemus. nam vt teſtatur S. Iacobus *Si quis indiget ſapientia* (qualis eſt ea quæ ſcripturis incluſa eſt) *poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter.* Quod ſcimus multis ſanctis contigiſſe, non ſolum in caſib. particularibus, vt euenisse diximus S. Thomæ, ſed generatim in tota ſcriptura indicatur. Nam ſapientiæ 7. dicit ſapiens *Optaui & datus eſt mihi ſenſus, inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ.* Ac Apoſtolis quidem Chriſtus hanc ſapientiā impertiuit etiam non petentibus, vt refert B. Lucas. *Et aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas.*

Luc. 11. *Iac. 1.* *Luc. 24.*

S. Ioan. Chryſoſtomus homil. 38. in Matth. exiſtimat cauſam eſſe, vt Euangelii myſteria & intellectu facilius apprehenderentur, & memoria retinerentur. Nec dubium eſt res diuinas & ſpiritales per rerum ſenſibilium metaphoras citius intelligi; cū naturale nobis ſit beneficio rerum ſenſibilium in intelligibilium notitiam venire. Originem ſiquidem à ſenſib. habet omnis noſtra cognitio. Quod conuenit cum illo S. Pauli ad Romanos. *Inuiſibilia enim ipſius* *à crea-*

Rom. 1.

Rom. 1. *à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Quod ideo fit autore Cardinale CAIETANO in S. Tho-
1. p. q. 8. art. 9. mam scribente, quia rerum sensibilium, species quas exhibet metaphora, supplent vicem specierum intelligibilium in spiritualibus, & diuinis. Quemadmodum pictura leonis ab oculo conspecta conducit ad intelligendam generatim animalis illius naturam.

S. Greg. homilia 10. in Ezech arbitratur à Deo id factum, vt occasio præberetur variis, varias illius interpretationes excogitãdi, vt patuit in metaphora salis supra allata.
Mat. 5. *Vos estis sal terræ.* Vbi glossa, ex salis virtute quam habet ad exsiccandos humores, & seruandas à corruptione, & vermium generatione carnes, colligit doctrinam Euãgelicam conseruare animam, non tantum à peccati actualis corruptione, sed etiam à vermiculatione prauarum cogitationum. S. Augustinus verò, quoniam omnes homines, magni æquè ac parui, opus habent sale ad condiendos cibos, inde colligit doctrinam Euangelicam omnibus ad salutem esse necessariam. S. Chrysost. quoque ex acrimonia & mordacitate salis vulneribus inspersi, colligit, Concionatores aliquãdo debere

debere vti acrioribus reprehensionibus peccatorum, etiam si magna eorum offensio inde oriatur S. Remigius docet, sicut res tetrum odorem expirantes, si sale confricentur, tetrum odorem remittunt: sic diuinæ scripturæ sal dum corrigit fœdos hominum mores, omnem cōuersationum scandalosarum prauum odorem è medio tollit. Cromatius Episcopus Aquilegiensis ait. Velut sal foris carnibus aspersus, internas quoque eius partes penetrat & conseruat, sic verbum Dei auribus corporis externis exceptum intimas animi medullas penetrat, eumque conseruat Ex qua vi agendi elicit scriptor quidam: Quemadmodum necesse est salem liquescere, vt intimas carnes peruadat atque conseruet, sic operarium Apostolicum, ad iuuandum animas non debere modo sustinere omnia incōmoda & molestias, verum etiam cum opus est, sanguinem pro iis profundere. Sic enim fecerunt Apostoli, & alii multi, vt nuper in Belgio bonus Pater noster Ioannes Ferdinandus, qui in conflictu nostrorum cum hæreticis, vulneratus ipse inter milites saucios morti proximos multis adrepebat, vt absolutionem confessis impertiri posset; quo ardore creditur

multos

multos ad cœlum transmisisse. Deniq; S. Hieronymus annotauit. Sicut sal in se sapidum est, omnemque cibum insipidum sapidum reddit, sic de verbo Dei sentiendum esse iuxta illud Psalmi. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel ori meo.* Ps. 118. Ecce vides, quam multos variosq; conceptus S. Patres ex metaphora salis hauserint, vt intelligas idem posse fieri ex reliquis.

De sententiis quibusdam S. Patrum ad rectè meditandum in scripturis.

CAPVT VII.

QVoniam sequentia documenta haurienda sunt ex variis S. Patrum sentētiis, vt dilucidior sit tractatio, prima dogmata eorum recensebo, deinde in altero capite documenta vel instructiones.

S. Gregorius Nyssenus de gen. hom. *Graue*, inquit, *nefas est, dicere, in scriptura verbum aliquod redundare.*

S. Greg. Nazianzenus in Apolog. non contentus hac monitione, addit. *Neque nobis in mentem veniat existimare ea temerè litterarum monimentis commendata fuisse* &c. *At nos qui exquisitam spiritus doctrinam vel vsque ad leuissimum apicem & lineam trahimus,*

bimus, nunquam (nec enim fas est) ne minimas quidem actiones ab iis, à quibus memoriæ proditæ sunt, temerè præscriptas & elaboratas memoriaq; ad hæc vsq; tempora conseruatas esse fatebimur.

S. Ioan. Chrysost. quoque hom. 18 in Genesin. *Nihil temere*, ait, *aut fortuito loquitur diuina scriptura: sed & syllaba, & apiculus reconditum habet thesaurum.*

Origenes item homilia 9. in Ezech. *Obseruandus*, inquit, *est diligenter omnis scripturæ sermo, ordo, iunctura.*

S. Bernardus sermone primo considerans cur B. Lucas tot nomina propria, vt Gabrielis, Mariæ, Ioseph, Galilææ, & Nazareth, in mysterio incarnationis explicãdo, recenseat, ita scribit. *Putasne aliquib. horum superuacuè positum sit? nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa: nec vnus ex passeribus sine Patre cœlesti cadit super terram: putem ego de ore sancti Euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia Verbi? non puto, plena quippe sunt omnia supernis mysteriis.*

De documentis ex superiori Sanctorum doctrina haustis.

CAPVT IX.

PRimum documentum sit, vt in meditatione Scripturarum diuinarum, nullum verbum velut superfluum transsilias. Nam nullum esse superfluum docet B. CHRYSOSTOMVS in illa verba Genesis. *Cham autem erat pater Chanaam*, *Dignum*, inquiens, *hic fuerit, vt inquiramus, quare diuina Scriptura hos tres filios Noe commemorando subdit, Cham autem erat pater Chanaam.* Et subdit. *Non putetis obsecro, hoc absque causa fuisse adiectum. Nihil enim est in diuina Scriptura, quod non aliqua ratione dictum sit, qua & non latentem in se habeat vtilitatem. Quare ergo addidit:* Cham autem erat pater Chanaam? *Voluit enim per hoc nobis illius intemperantiæ nimietatem insinuare: & quod neque calamitatis magnitudo illum coercere potuit, neque tanta in arca angustia irrefrenatam illius concupiscentiam sedauit, sed iam statim ab initio mentis suæ malitiam monstrauit.* Eandem considerationem habet in homilia 29. in alia verba paulo post dicta. Et vidit

Gen. 9. Chr. hõ. 28.

Cham

Cham pater ille Chanaam nuditatem patris sui, & egressus nunciauit duobus fratribus suis, dicens. Propterea enim, vt discas iam pridem, & ab initio eum mẽtis corruptæ fuisse non simpliciter dicit Scriptura. Vidit Cham nuditatẽ patris sui. Sed quid? Et vidit Cham pater Chanaam. Quare, dic mihi, & hoc loco filii vocabulum assignat? Vt discas illum fuisse intẽperantem & mẽte, qua in tãta turbatione procreandæ proli vacauit eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupisse.

Alterum documentum est, nullum verbum transiliendum esse, etiamsi casu videatur toti orationi insertum; quia si vllum foret, esset maximè illud quod aliquando Dominus dixit apud B. Ioannem. *Doctrina mea non est mea.* Nam vt innuit B. AVGVSTINVS tract. 29. *Videtur paucis verbis, quasi contraria locutus. Si enim non tua, quomodo tua si tua, quomodo non tua? Tu enim dicis vtrumque, & mea doctrina, & non mea.* Et tamen ille ipse hinc confirmat sublime illud mysterium Consubstantialitatis filij cum patre, dicens: *Quæ est doctrina Patris, nisi verbum Patris? Ipse ergo Christus doctrina Patris,* [illegible] Patris. Sed quia Verbum non [illegible] est Ioan. 7.

potest esse nullius, sed alicuius, etiam doctrinam suam dixit seipsum, & non suam, quia Patris est Verbum. Quid enim est tam tuum, quam tu, si alicuius es, quod es?

Tertium est, considerandum, quid primo, quid secundo loco dicatur vt in visione Iacob Patriarchæ dicitur. *Angelos ascendentes & descendentes.* vt intelligeremus, cũ cœlum sit angelorum sedes, motum primo debere esse sursum, deinde deorsum. Vnde colligit B. Greg. 2. parte pastoralis. cap. 5. Prædicatores & Prælatos prius debere per contemplationem & amorem ascẽdere ad Deum, quam descendant ad nos, & nobis benefaciant.

Gen. 28.

Quartum est in diuinis scripturis non vsurpari synonyma ad ornatum, sed ad significandum aliquod mysterium, vel vt occasio præbeatur eruendi alicuius conceptus boni, vt facit S Gregorius homilia 35. in verba B Lucæ. *Cum audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri.* vbi duo illa verba, licet non ita videatur, inter se differre indicauit. *Pensanda*, inquiens, *sunt verba redemptoris nostri, per quæ nos aliud interius, aliud exterius passuros esse denunciat*: Bella *quippe ad hostes pertinent*, seditiones *ad ciues*, Sensum quoque moralem inde elicit

Luc. 21.

hunc

hunc nimirum animi nostri perturbationes aliquando ex caussis internis, aliquando ab externis oriri. *Vt ergo*, inquit, *nos indicet interius exteriusq; turbari aliud nos fatetur ab hostibus, aliud à fratribus perpeti.*

Quintum sit, etiam si verba quædam significatione parum nonnunquam videantur inter se distare, tamen inquirenda est illa distantia quantumuis minima, vti facit S. Augustinus in Psalmum 85. de verbis Ecclesiastici c. 24. *Qui te manducant, iterum esurient, & qui de te bibunt, iterum sitient.* Subiungit enim. Immo vero non dixit Iterum; sed dixit adhuc: *Nam iterum sitiet, qui quasi primo saginatus discesserit, & digesserit & redierit: bibere adhuc etiam sitient, qui te bibunt; sic bibendo sitiunt. Quid est bibendo sitire? nunquam fastidire.* Ex quibus duabus vocibus colligit discrimen voluptatum cœlestium à terrenis. illis enim applicat verbum Adhuc, vti facit hic in explicatione psalmi. his verò applicat Iterum, exponens tractatu 75. verba illa B. Ioannis Christo ad Samaritanam dicta. *Qui bibe-* *Ioan. 4.* *rit ex hac aqua, sitiet iterum.*

Sextum est, examinandas esse quaslibet voculas; vt facit Beatus Gregorius homilia 1. in Ezech. vbi ex prima primi capitis

vocula. Et sublimem illam doctrinam colligit, nempe prophetas oculo intellectus tam clare perspicere res sibi reuelatas, atque oculis corporeis conspiciunt præsentes, & ideo vtrasque velut similiter cognitas coniungere. *Sed prima quæstio, inquit, nobis oritur, cur is, qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est Et factum est. cum non sit sermo, cui hoc, quod incipit, subiungatur? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic prophetæ sensu spiritalia aspiciunt: eisque & illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorantiæ absentia videntur. Vnde fit, vt in mente prophetæ ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul vtraque videant, simulq; in eis fiat, vt intus verbum, quod audiunt, & foras, quod dicunt. Patet igitur causa, cur, qui nihil dixerat, inchoauit dicens. Et factum est. Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo, quod intus audierat, coniunxit. Continuat ergo verba, quæ protulit, visioni internæ, & idcirco incipit dicere, &. Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris esset, quod intus vidit.* Hucusq; ille.

Septimum sit, non solum vocculas non negligendas, sed nec distinctiones per commata & puncta, quarum mutatio sæpe dissimi-

dissimiles gignit sensus teste B. August. tractatu primo in verba B. Ioannis. *Quod factum est in ipso vita erat.* Sic enim scribit. *Pronuncia sic, quod factum est. Hic subdistingue, & deinde infer. In illo vita erat.* non autem sic. *Quod factum est; in ipso vita erat.* Et subdit rationem. *Si enim omnia in ipso facta sunt, omnia vita sunt. Non te abducant hæretici.* *Ioan. 1.*

Octauum est, vim quandam quoque esse in accentibus, & nota interrogationis? & hæc quidem, quando dubia sit, vel non intelligendum est, vt monent Patres ex antecedentibus vel consequentibus.

Nonum est reperiri in scriptura voces quasdam geminatas partim declinabiles, partim indeclinabiles, quibus vehementia affectus denotatur, vt sunt illæ Christi Domini nostri in cruce. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me.* quæ vehementem designant dolorem. sicut illæ aliæ & ardens desiderium. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* Nam Hebræi, cum careant superlatiuo, dum amplificare rem volunt, vtuntur congeminatione vocis.

non sit, testatur S. Paulus, qui scribens
Gal. 3. ad Galatas, dum proponit promissionem
de Messia factam Abrahæ. *Abraham*, inquit, *factæ sunt promissiones, & Semini eius. Non dicit seminibus, quasi in multis sed quasi in uno, & Semini.*

Demum consueuit Scriptura sacra innuere dictum aliquid vel factum, quod tamen non est expressum, vt est legatio, quam S. Martha instituit ad sororem suam Magdalenam, quod à Domino vocaretur, qui ad resuscitandum eorum fratrem Lazarum aduenerat. *Magister adest*, inquiens, *& vocat te*, vt refert S. Ioannes cap. 11. vbi non fit mentio illi commissam fuisse istam curam. In his ergo casibus licitum est meditatori rem sibi ob oculos ponere, non vt facta est, sed vt probabiliter fieri potuisse existimabit. Exempli causa, si mediteris de apparitione angeli facta Chri-
Luc. 22. sto oranti in horto. *Apparuit enim angelus, confortans eum*, ait B. Lucas. posses ipse imaginari, cuiusmodi fuerit colloquium angeli, cum Christo, quod solandi eius causa instituit.

Eandem doctrinam vsurpare potes, quando contingit quiddam non modo

non

non expressum in scriptura, sed nec insinuatum, & tamen probabile est, id fieri potuisse, tunc enim meditari potes id, quod arbitraris dictum vel factum. Vt si consideres profectionem Pastorum ad Christum recens natum, poteris imaginari, quomodo salutarint B. Virginem eius matrem, & quid responsi ab ea acceperint, quid obtulerint, & id genus alia, etiamsi nulla eorum sit apud Euangelistas mentio.

I 4 TRA-

multos ad cœlum transmisisse. Deniq; S. Hieronymus annotauit. Sicut sal in se sapidum est, omnemque cibum insipidum sapidum reddit, sic de verbo Dei sentiendum esse iuxta illud Psalmi. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel ori meo.*
Ps. 118. Ecce vides, quam multos variosq; conceptus S. Patres ex metaphora salis hauserint, vt intelligas idem posse fieri ex reliquis.

De sententiis quibusdam S. Patrum ad rectè meditandum in scripturis.

CAPVT VII.

QVoniam sequentia documenta haurienda sunt ex variis S. Patrum sententiis, vt dilucidior sit tractatio, prima dogmata eorum recensebo, deinde in altero capite documenta vel instructiones.

S. Gregorius Nyssenus de gen. hom. *Graue,* inquit, *nefas est, dicere, in scriptura verbum aliquod redundare.*

S. Greg. Nazianzenus in Apolog. non contentus hac monitione, addit. *Neque nobis in mentem veniat existimare ea temerè litterarum monimentis commendata fuisse* &c. *At nos qui exquisitam spiritus doctrinam vel vsque ad leuissimum apicem & lineam trahimus,*

bimus, nunquam (nec enim fas est) ne minimas quidem actiones ab iis, à quibus memoriæ produtæ sunt, temeré præscriptas & elaboratas memoriaq; ad hæc vsq; tempora conseruatas esse fatebimur.

S. Ioan. Chrysost. quoque hom. 18 in Genesin. *Nihil temere*, ait, *aut fortuito loquitur diuina scriptura: sed & syllaba, & apiculus reconditum habet thesaurum.*

Origenes item homilia 9. in Ezech. *Obseruandus*, inquit, *est diligenter omnis scripturæ sermo, ordo, iunctura.*

S. Bernardus sermone primo considerans cur B. Lucas tot nomina propria, vt Gabrielis, Mariæ, Ioseph, Galilææ, & Nazareth, in mysterio incarnationis explicãdo, recenseat, ita scribit. *Putasne aliquib. horum superuacuè positum sit? nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa: nec vnus ex passeribus sine Patre cœlesti cadit super terram: putem ego de ore sancti Euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia Verbi? non puto, plena quippe sunt omnia supernis mysteriis.*

De documentis ex superiori Sanctorum doctrina haustis.

CAPVT IX.

PRimum documentum sit, vt in *meditatione* Scripturarum diuinarum, nullum verbum velut superfluum transilias. Nam nullum esse superfluum docet B. CHRYSOSTOMVS in illa verba Genesis. *Cham autem erat pater Chanaam*, *Dignum*, inquiens, *hic fuerit, vt inquiramus, quare diuina Scriptura hos tres filios Noe commemorando subdit, Cham autem erat pater Chanaam.* Et subdit. *Non putetis obsecro, hoc absque causa fuisse adiectum. Nihil enim est in diuina Scriptura, quod non aliqua ratione dictum sit, qua & non latentem in se habeat vtilitatem. Quare ergo addidit:* Cham autem erat pater Chanaam? *Voluit enim per hoc nobis illius intemperantiæ nimietatem insinuare: & quod neque calamitatis magnitudo illum coercere potuit, neque tanta in arca angustia irrefrenatam illius concupiscentiam sedauit, sed iam statim ab initio mentis suæ malitiam monstrauit.* Eandem considerationem habet in homilia xv. in alia verba paulo post dicta. Et vidit

Gen. 9.

Chr. hō. 28.

Cham

Cham pater ille Chanaam nuditatem patris sui, & egressus nunciauit duobus fratribus suis, dicens. Propterea enim, vt discas iam pridem, & ab initio eum mẽtis corruptæ fuisse non simpliciter dicit Scriptura. Vidit Cham nuditatẽ patris sui. Sed quid? Et vidit Cham pater Chanaam. Quare, dic mihi, & hoc loco filii vocabulum assignat? Vt discas illum fuisse intẽperantem & mẽte, qua in tãta turbatione procreandæ proli vacauit eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupisse.

Alterum documentum est, nullum verbum transiliendum esse, etiamsi casu videatur toti orationi insertum; quia si vllum foret, esset maximè illud quod aliquando Dominus dixit apud B. Ioannem. *Ioan. 7.* *Doctrina mea non est mea.* Nam vt innuit B. AVGVSTINVS tract. 29. *Videtur paucis verbis, quasi contraria locutus. Si enim non tua, quomodo tua si tua, quomodo non tua? Tu enim dicis vtrumque, & mea doctrina, & non mea.* Et tamen ille ipse hinc confirmat sublime illud mysterium Consubstantialitatis filij cum patre, dicens: *Quæ est doctrina Patris, nisi verbum Patris?* Ipse ergo Christus doctrina Patris, [illegible] Verbum non [illegible] est

potest esse nullius, sed alicuius, etiam doctrinam suam dixit seipsum, & non suam, quia Patris est Verbum. Quid enim est tam tuum, quam tu, si alicuius es, quod es?

Tertium est, considerandum, quid primo, quid secundo loco dicatur vt in visione Iacob Patriarchæ dicitur. *Angelos ascedentes & descendentes.* vt intelligeremus, cũ cœlum sit angelorum sedes, motum primo debere esse sursum, deinde deorsum. Vnde colligit B. Greg. 2. parte pastoralis. cap. 5. Prædicatores & Prælatos prius debere per contemplationem & amorem ascēdere ad Deum, quam descendant ad nos, & nobis benefaciant.

Gen. 28.

Quartum est in diuinis scripturis non vsurpari synonyma ad ornatum, sed ad significandum aliquod mysterium, vel vt occasio præbeatur eruendi alicuius conceptus boni, vt facit S Gregorius homilia 35. in verba B. Lucæ. *Cum audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri.* vbi duo illa verba, licet non ita videatur, inter se differre indicauit. *Pensanda*, inquiens, *sunt verba redemptoris nostri, per quæ nos aliud interius, aliud exterius passuros esse denunciat*: Bella *quippe ad hostes pertinent*, seditiones *ad ciues*, Sensum quoque moralem inde elicit hunc

Luc. 21.

hunc nimirum animi nostri perturbationes aliquando ex causis internis, aliquando ab externis oriri. *Vt ergo*, inquit, *nos indicet interius exteriusq́; turbari aliud nos fatetur ab hostibus, aliud à fratribus perpeti.*

Quintum sit, etiam si verba quædam significatione parum nonnunquam videantur inter se distare; tamen inquirenda est illa distantia quantumuis minima, vti facit S. Augustinus in Psalmum 85. de verbis Ecclesiastici c. 24. *Qui te manducant, iterum esurient; & qui de te bibunt, iterum sitient.* Subiungit enim. Immo vero non dixit Iterum; sed dixit adhuc: *Nam iterum sitiet, qui quasi primo saginatus discesserit, & digesserit & redierit: bibere adhuc etiam sitient, qui te bibunt, sic bibendo sitiunt: Quid est bibendo sitire? nunquam fastidire*; Ex quibus duabus vocibus colligit discrimen voluptatum cœlestium à terrenis. illis enim applicat verbum Adhuc, vti facit hic in explicatione psalmi. his verò applicat Iterum, exponens tractatu 75. verba illa B. Ioannis Christo ad Samaritanam dicta. *Qui bibent ex hac aqua, sitiet iterum.* *Ioan. 4.*

Sextum est, examinandas esse quaslibet voculas; vt facit Beatus Gregorius homilia 1. in Ezech. vbi ex prima primi capitis

vocula. Et sublimem illam doctrinam colligit, nempe prophetas oculo intellectus tam clare perspicere res sibi reuelatas, atque oculis corporeis conspiciunt præsentes, & ideo vtrasque velut similiter cognitas coniungere. *Sed prima quæstio*, inquit, *nobis oritur, cur is, qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est Et factum est. cum non sit sermo, cui hoc, quod incipit, subiungatur? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic prophetæ sensu spiritalia aspiciunt: eisque & illa sunt præsentia. quæ nostræ ignorantiæ absentia videntur. Vnde fit, vt in mente prophetæ ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul vtraque videant, simulq́ue in eis fiat, vt intus verbum, quod audiunt, & foras, quod dicunt. Patet igitur causa, cur, qui nihil dixerat, inchoauit dicens. Et factum est. Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo, quod intus audierat, coniunxit. Continuat ergo verba, quæ protulit, visioni internæ, & idcirco incipit dicere, &. Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris esset, quod intus vidit.* Hucusq; ille.

Septimum sit, non solum, voculas non negligendas, sed nec distinctiones per commata & puncta, quarum mutatio sæpe dissimi-

dissimiles gignit sensus teste B. August. tractatu primo in verba B. Ioannis. *Quod factum est in ipso vita erat.* Sic enim scribit. *Pronuncia sic, quod factum est. Hic subdistingue, & deinde infer. In illo vita erat.* non autem sic. *Quod factum est; in ipso vita erat.* Et subdit rationem. *Si enim omnia in ipso facta sunt, omnia vita sunt. Non te abducant hæretici.* *Ioan. 1.*

Octauum est, vim quandam quoque esse in accentibus, & nota interrogationis? & hæc quidem, quando dubia sit, vel non intelligendum est, vt monent Patres ex antecedentibus vel consequentibus.

Nonum est reperiri in scriptura voces quasdam geminatas partim declinabiles, partim indeclinabiles, quibus vehementia affectus denotatur, vt sunt illæ Christi Domini nostri in cruce. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me.* quæ vehementem designant dolorem. sicut illæ aliæ & ardens desiderium. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* Nam Hebræi, cum careant superlatiuo, dum amplificare rem volunt, vtuntur congeminatione vocis.

non expressum in scriptura, sed nec insinuatum, & tamen probabile est, id fieri potuisse, tunc enim meditari potes id, quod arbitraris dictum vel factum. Vt si consideres profectionem Pastorum ad Christum recens natum, poteris imaginari, quomodo salutarint B. Virginem eius matrem, & quid responsi ab ea acceperint, quid obtulerint, & id genus alia, etiamsi nulla eorum sit apud Euangelistas mentio.

TRACTATVS II.

DE ACTIONE INTELLECTVS CIRCA Personas.

De actione intellectus, circa ea, quæ Personæ conueniunt, vt est quoddam compositum.

CAPVT I.

QVoniam homo constat animo & corpore, possunt hæ duæ partes dupliciter considerari, vel vt sunt inter se distinctæ, vel vt coniunctæ sunt in vno composito. Hic considerationem secundam, sequentibus vero capitibus primam persequemur.

Primum autem, quod considerari posset de Persona, qua composita, est eius actio. *Actiones enim*, vt docet Aristoteles, *sunt suppositorum*, sed quia actiones distinctum postulant tractatum, nihil hic de iis dicemus.

Alte-

Alterum, quod de persona considerari queat, est nomē, quod in personis, quarum mentionem facit Scriptura ordinariè peculiarem habet significationem, idcirco in meditatione nomina sunt excutienda. Ferè enim in iis aliquod latet mysterium. Ita docet Sanctus Bernardus sermone primo in verba B. Lucæ: *Missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilaæ, cui nomen Nazareth ad Virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph, de domo Dauid & nomen Virginis Maria*, & in hunc modum scribit. *Quid sibi voluit Euangelista tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? credo, quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligenter studuit enarrare. Putasne aliquid horum superuacue positum sit? nequaquam plena sunt quippe omnia supernis mysteriis.* Quæ & ibidem exponit. Sic B. Augustinus occasione verborum, quæ Christus apud S. Ioannem dixit discipulis. *Vsquequo non petistis quicquam in nomine meo*, *Ioan. 16* indagat, quid homo iuste à Deo vi nominis postulare queat? & concludit, cum id nomen sit Iesu, id est, saluatoris, ea tantum quæ ad salutem pertinent, esse postulanda. *Non petitur*, inquit, *in nomine Saluatoris contra rationem salutis. Non enim sono litte-*

rarum ac syllabarum, sed quod sonus ipse significat, & quod eo sono rectè ac veraciter intelligitur, hoc accipiendum se dicere, cum dicit, in nomine meo. Poteris autem nominum significationem cognoscere, licet Hebrææ linguæ ignarus, si exemplar nactus sis Bibliorum, quæ in fine omnium nominum interpretationem adiunctam habent.

Tertium est sexus Fortitudo enim animi in periculis & tormentis maiorem meretur laudem in feminis, quam in viris, eo quod natura timidæ sint, & fragiles, vt bene notauit Ecclesia in collecta de Virginibus. *Deus, qui inter cetera potentiæ suæ miracula etiam in sexu fragili martyrii victoriam contulisti*, &c. Consequens ergo est magna laude dignas fuisse mulieres sanctas quæ non reformidarunt, dilapsis licet fuga Apostolis, palam comitari Christum vsque ad montem Caluariæ.

Quartum est ætas, quam diuiserunt in pueritiam, virilem ætatem, & senectutem. Tu vide, vt ex quauis harum pro meditandi materia aliquid decerpas S. Augustinus primam ætatem obseruauit in sanctis Innocentibus, siquidem ante, inquit, vitæ perpetuę adepti sunt dignitatem, quam

serm. 3.

quam vſum præſentis acciperent. Et Eccleſia ſancta eiuſdem mentionẽ facit in communi Oratione. *Deus, cuius hodierna die innocentes martyres non loquendo*, (alludens ad ætatem) *ſed moriendo confeßi ſunt.* De virili ætate id conſiderant ſancti, quod Chriſtus in ea delegerit mori, vtpote quæ ordinariè carior homini eſſe ſolet, ob robor & vires, aliaq; commoda & ſolatia quibus abundat. Hanc ponderauit idem S. Auguſtinus in perſona S. Stephani, quando fuit lapidatus. *In ipſo*, inquiens, *iuuentutis flore decorem ætatis ſuæ ſanguine purpurauit.* Ex ſenectute denique hauriri poſſunt multi ſalutares fructus. Nam verbi cauſa, ex conceptione S. Eliſabeth in ſenectute, puſillanimes ſenes, qui in vita ſpirituali plus æquo ſteriles fuere, ſpem cõcipere poſſunt vitæ ſuæ cum meliore commutandæ: iuuenes quoque, nimium viribus ſuis fidentes, & conuerſionẽ ſuam in extremam ætatem prorogantes, hinc diſcere poſſunt, admodum periculoſam eſſe dilationem, quandoquidẽ, quod Eliſabeth anus conceperit miraculoſum fuerit, & rariſſimũ. Neq; mirari debes, ex ſenectute deriuata eſſe duo remedia pro curandis vitiis inter ſe pugnãtib. id moritur ex diuinę ſcript. fœcũditate, *Serm. 2.*

vt nota-

vt notauit Sanctus Gregorius lib. 33. moralium c. 10 allato exemplo Dauidis, & S. Petri. *Ad hoc quippe*, inquit, *in scriptura sacra virorum talium peccata sunt indita, & cautela minorum sit ruina maiorum. Ad hoc vero vtrorumque illic & pœnitentia insinuatur, & venia, vt spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo Dauid cadente nemo superbiat: de lapsu etiam suo Dauide surgente nemo desperet. Ecce quam mirabiliter scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles leuat. Vnam namque rem gestam retulit, & diuerso modo, superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad spei fiduciam reuocauit.*

Quintum sit status particularis cuiusque, hoc est, quem quisque sua voluntate delegerit, vt est matrimonii; & Cœlibatus status. In matrimonio verò spectandum est, an suppetant liberi, vt in Zebedæo, vel non suppetant, siue quia nulli geniti sint, siue quia vita defuncti, vti accidit viduæ in Naim. In cœlibatus verò statu, considerandum est, sitne Virginitatis, qualis fuit Beatissim. Virginis; an viduitatis, vt Annæ prophetissæ.

Sextum est Religiò & fides, quam quisque profitetur. vt, sitne fidelis, an infi-

infidelis. qualis erat Centurio de quo Saluator dixit apud B Matthæum. *Non inueni tantã fidem in Israel.* Et si fidelis sit: an Catholicus, vel hæreticus sit expende, vt erat Samaritana. Mat. 8.

Has tres conditiones supradictas attigit Sanctus Ambrosius libro quinto de fide cap.3. in vxore Zebedæi his verbis. *Considerandum est, quæ mater filiorum Zebedæi cum filiis & pro filiis petat. mater est vtique.* Ecce prima; *cui pro filiorum honore solicitæ, immoderatior quidem. sed tamen ignoscenda mensura votorum est, atque mater ætate longæua.* Et hæc est secunda, tertia vero in verbis sequentibus. *Studio religiosa, solatio destituta, quæ tunc temporis, quando vel iuuanda, vel alenda foret validæ prolis auxilio, abesse sibi liberè patiebatur.*

Septimum & vltimum est, officium quo quæque persona fungitur, vt si mercaturam faciat, vel aliud. Sic S. Matthæus describens conuersionem suam sui pudefaciendi causa, vt habet B. Hieronym. libro 8. in Matthæum, fatetur se fuisse Publicanum, quod id temporis erat officium vile & contemptũ. similiter considerari potest, si manu vel arte victum pararit, vt fecit S. Ioseph, quod Iudæi ad contemnendam Christi personam

Mat. 13. sonã retulerunt, cum apud Matthæũ dicerent. *Nonne hic est fabri filius?* & apud Marc.
Mar. 6. *Nonne hic est Faber?* de ipso Christo viderant enim illum cum Iosepho, antequam Apostolos colligeret, domi laborantem.

Multa ex his obseruauit quoque S. Ambrosius in Lucam, cum puer Iesus oblatus est in templo. *Non solum*, inquiens, *ab angelis & prophetis, à parentibus & pastoribus, sed etiam à senioribus & iustis generatio Domini accipit testimonium, omnis ætas, & vterque sexus venturorum miraculorum fidem astruunt. Virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elisabeth prophetat, Magus adorat, vtero clausus Ioannes exultat, vidua confitetur, iustus expectat.*

De actione intellectus circa ea quæ conueniunt personæ ratione animæ.

CAPVT II.

PRimum, quod considerari potest in anima, est eius natura & substantia. Ea sic potest describi. Est substantia spiritualis, intelligens, immortalis, Dei, eiusq; gloriæ capax, quæ corpori communicat esse, viuere, & operari. Et quoniam operationes multæ sunt & variæ, Deus illi concessit facultates vel

tes vel potentias, quibus quasi instrumentis operationes exerceat. Ac quoniam commune cum angelis habet intelligere, cum bestiis sentire, & cum plantis vegetare, de tribus illis ea tantum perstringam, quæ ad meditandum satis esse possunt.

Secundum est, considerare in anima, qua intelligens est, tres eius potentias. Intellectum, voluntatem, & memoriam, De intellectu, inuestigari potest, sitne quis ingenio acuto, an obtuso, celeri vel tardo, perspicaci an obscuro? si iudicio maturo & graui, an puerili & nullo. Acutos ingenio forte se venditabant Iudæi, quando post adhibitos custodes sepulchrum Domini obsignarunt sigillo: sed præpostero iudicio se esse, declararunt, quādo custodibus mādarunt, vt dicerent ab Apostolis corpus Domini ipsis dormientibus sublatum. Qua de re egregiè illos irridet B. Augustinus in psalmum 63. *Dormientes testes adhibes. verè tu ipse obdormisti, qui scrutando talia fecisti.* *Mat. 27*

Tertium est considerare actiones eius, qua sentiens est. vbi primo spectandæ sunt eæ quæ sunt potentiarum interiorum, vt sensus communis, phantasiæ, cogitatiuæ, & memoriæ sensitiuæ & adhæc quæ sensuū externorū. Secundo spectādæ sunt potētię appeti-

appetitiuæ, vt concupiſcibilis cum ſuis actionibus in bonum vergentibus, Amore ſcilicet, deſiderio, & delectatione: & aliis tribus in malum tendentibus, vt Odio, Fuga, & Triſtitia. Deinde Iraſcibilis cum ſuis binis actibus bonum attinentibus, vel Spe & Deſperatione, & duabus item malum ſpectantibus, Audacia & Timore, ac demum contra illud ipſum ira. Tertio ſpectanda eſt & potentia motiua ſecundum locum, cuius vi quodque membrum ſigillatim ac etiam totum corpus mouetur de loco in locum.

Quartum eſt conſiderare actiones eius, quà vegetans eſt, nam & actiones animæ vegetatiuæ exercet. Prima autem eius virtus eſt nutritiua, quæ tres alias habet velut miniſtras, attractiuam, digeſtiuam, & expulſiuam. Altera virtus eſt Augmentatiua, tertia vero Generatiua, quibus etiam dictæ tres miniſtræ ancillantur. In meditatione ergo ob oculos habere potes, nunc vnam, nunc aliam, prout materia poſtulabit. Exempli cauſa, ſi incidat aliquid meditãdum de Pilato, obſeruare potes, cui paſſioni Appetitus ſenſitiui fuerit obnoxius, & deprehendes, quod Timori, cum dicat S. Ioannes c. 19. *Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonẽ, magis timuit.* Eodem modo inquirere potes alias.

De actione Intellectus circa ea quæ conueniunt personæ ratione corporis.

CAP. III.

QVia corpus nostrum conflatum est ex 4 elementis, sed non eodem modo in omnibus temperatis, primum, quod in persona ratione corporis expendi potest, est Complexio, quæ ex mixtione elementorum resultat. Quærendum itaque tibi est, si temperata sit alicuius complexio, vel non. Si non sit, sed limites excedat moderationis, videndum est quod ad extremum tendat, calorisnè an frigoris, siccitatis, vel humiditatis. Vel si medicorum more loquamur, dominetur cholera, an phlegma? sanguis an melancholia? esto, quod in corpore aliqua illarum 4. qualitatum, plus minusùe excedat. Quo enim homo plus, se ad vnum applicuerit extremum, hoc minus lędetur à contrario. verbi causa. Cholericus, quia abundat calore, minus frigescit in hyeme. Quocirca, quominus se adiungit extremis, hoc magis læditur ab ipsis. Atque hinc factum est, vt Dominus noster facile expositus fuerit tolerandis omnibus con-

trariis, idque in gradu intenso, vt frigore, fame, flagellis, &c. Sic cogitant nonnulli S. Petrum natura fuisse cholericum, & ideo fuisse audacē & imperterritum, ideo quod non dubitarit inijcere manum in seruum Pontificis, etiamsi cerneret se magna militum turba circundatum.

Alterum, quod considerari potest, est Quantitas. vt num persona sit statura grandi, an pusilla præditus? Grandi e-
1. Reg. 9. rat Saul. nam vt in primo Regum narratur, *ab humero & sursum eminebat super omnem populū.* Contra, pusilla erat Zachęus, de quo
Lc. 19. S. Lucas. *Statura pusillus erat.*

Tertium sit, considerare, quantæ vires sint alicuius. Nam Saul ob exiguum Dauidis robor & ætatem iuuenilem, summasque vires Goliath, hominis adulti, &
1. Reg. 17 armis assuefacti, dixit in primo regum ad Dauidem: *Non valebis resistere Philistæo illi, quia puer es; hic autem Vir bellator ab adolescentia sua.*

Quartum est, videre, si quis sano corpore sit, vel ægro, aut fortuito, vt seruus Centurionis, aut perpetuo, vt paralyticus in piscina, 38 habens infirmitate sua. Adhæc, num ægritudo totum corpus inuaserit, vt fecerat febris in socru S. Petri,

aut

aut partem tantum, vt oculum, vel aures. Ex his enim omnibus bona documenta elici queunt pro vita spirituali, vti facit D. Ambrosius libro 4. super Lucam agens de febri. *Febris enim*, inquit, *nostra auaritia est: febris nostra libido est, febris nostra luxuria est: febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est*. Applicans nimirum febris proprietates ad animi perturbationes.

Quintum est, considerare, si quis eleganti sit forma corporis. Vnde Psalmo 44. dicitur. *Speciosus forma præ filiis hominum*, de Christo. Et de Iudith, Iudith 10. capit. *Cui etiam Dominus contulit splendorem*. Vel si sit deformis, quæcunque tandem deformitatis sit causa. Nam propter verbera Christo inflicta dicit Isaias c. 53. *Non erat ei species, neque decor*.

Sextum esse potest, si expendas varietatem situs, vel in toto corpore, vel in eiusdem partibus. Primus situs est, stare. Sic S. Stephanus in Actis Apostolorum legitur *vidisse Iesum STANTEM à dextris virtutis Dei*. Secundus est sedere: sic S. Marcus de eodem dicit. *Et Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei*. Act. 7. Marci. vlt.

Ex quo vtroque situ S. Gregorius homilia 29. haurit duo pulcherrima documenta. Primum est Statum significare protectionem, qua tuetur seruos: sessionem vero potestatem iudicandi. *Scitis fratres*, inquit, *quia sedere iudicantis est: stare autem pugnantis*, vel adiuuantis. Tertius situs est, genua flectere, vt fecit Christus in horto, S.
Luc.22. Luca teste. *Et positus genibus*. Quartus est, procumbere in terram vultu in terram demisso, vt fecit Christus in reliqua dictæ orationis parte, vt affirmat S. Matthæus. *procidit in faciem suam in terram*. vel iacere corpore supino; vt Christus cruci affixus. Quintus, in latus incumbere, vt fecit S. Laurentius. Sextus, vt sit situs naturalis, vt fuit Christi in cruce capite sursum erecto, vel non naturalis, vt S. Petri capite in terram depresso. De quo situ elegantem habet interpretationem B. Ioan. Chrysost. in homilia de D. Petri morte? *Gaudeas Petre*, inquit, *cui datum est, vt ligno crucis Christi fruereris: & ad magistri quidem similitudinem voluisti crucifigi, non recta quidem figura, vt Christus Dominus, sed capite in terram verso, tanquam qui à terra in cœlum iter faceres*. Potest & septimo considerari situs membrorum in
Ioan.18. particulari, vt Capitis, de quo S. Ioannes scribit

ſcribit Chriſtum *inclinato capite emiſiſſe ſpiritum* Et S. Lucas ait eundem eleuatis manibus benedixiſſe diſcipulis. *Luc.24.*

Septimum eſt, ſi perſona ſit veſtita, vel nuda. Chriſtus enim nudus in cruce obiit. Et ſi veſtita ſit, num toto corpore, an parte tantum aliqua. vt pileo in capite, calceis in pedibus, pallio in corpore, &c.

Veſtimentis deinde aliis vtimur pro decenti conuerſatione, aliis ob neceſſitatem temporis vel loci, aliis ad ornamentum ſtatus. Veſtibus annumerari ſolent & arma, vt galeæ, lorice, thoraces ferrei, quia & his tegimus corpora pro vitæ defenſione. Vnde Dauid, cum animaduerteret ſibi arma Saulis non conuenire, inermis in certamen prodiit cum hoſte armato. *1.Reg.17*

De actione intellectus circa ea, quæ conueniunt ratione bonorum externorum.

CAP. IV.

Bona externa hoc loco vocamus, quæ uidam appellant bona Fortunæ, & cõprehendunt, quæcunque nobis foris adueniunt: & ſunt varii generis. Primum eſt, Li-

bertas, cui contraria est, subiectio. Subiecta est, verbi causa, vxor marito, teste Sancto Paulo, liberi parentibus, & serui Dominis. De subiectione pueri Iesu scribit S.
Luc. 2. Lucas. *Et erat subditus illis.* Et Centurio apud B. Matthæum declarat se habere milites
Matt. 8 & 10. sibi subiectos. *Nam & ego*, inquit, *homo sum habens sub me milites. & dico huic fac hoc & facit: & seruo meo, veni, & venit.* Ex iis autem qui subditos habent, nonnulli nullum habent superiorem, vt ille Paterfamilias qui apud B. Matthæum dixit Vineæ operariis; *an non possum, quod volo facere?* Alii vero habent, vt dictus centurio, qui diserte id confessus est. *Nam & ego*, inquiens, *homo sum sub potestate constitutus.*

Secundum bonum sint Opes. Poteris ergo indagare, sitne persona diues, vt erat Sanctus Matthæus: vel inops, vt erant cæteri Apostoli, quod notauit S. Hieronymus libro in Matthæum 3. in verba. *Ec-*
Mat. 19 *ce nos reliquimus omnia.* Petrus inquit, *piscator erat, cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter: Ecce nos reliquimus omnia.*

Tertium est Nobilitas. Nobilis erat Ioseph ab Arimathia, qui mortuum Iesu corpus postulauit à Pilato, vt testatur B. Lucas

Lucas. *Ecce vir nomine Ioseph, qui erat nobilis decurio.* De ignobilibus scribit Paulus in priore epist. ad Corinthios. *Non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus.* Et infra se etiam inter illos numerat. *Vos nobiles, vos autem ignobiles.* Luc. 23. 1. Cor. 1.

Quartum est, considerare, si persona sit magnæ existimationis apud homines, vti fuit S. Ioannes Baptista, qui non solum apud plebem, sed etiam apud regem Herodem in pretio erat. *Et volens Herodes,* ait B. Matthæus, *eum occidere, timuit populum, quia sicut PROPHETAM eum habebant.* Et rursus. *Herodes autem metuebat Ioannem; sciens eum virum iustum, & sanctum.* Et similiter considerari potest, si persona sit contemptibilis, vti erat Christus Dominus apud Iudæos. Quo loco consultum est, inquirere causas contemptus. Christus enim ideo contemnebatur, quod esset FABER. Nam apud Marcum dicunt: *nonne iste est faber?* deinde, quod parentes haberet abiectos, vt sanctus Ioseph quem putabant eius patrem. Vnde apud beatum Matthæum obiiciunt: *Nonne hic est fabri filius?* Et item de matre, *Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas:* Mat. 14. Marc. 6. Mat. 13.

& sorores eius, nonne apud nos sunt? Tertio, quod natale eius solum esset vile. Vnde a-
Ioan.1. pud B. Ioannem dicunt. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Quarto, quod conuersaretur cum hominibus vilibus & contemptis; vnde vocabant eum *amicum publicanorum.*
Matt.11 Et alibi dicebant: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?*

De actione intellectus circa ea quæ personæ conueniunt ratione bonorum gratuitorum.

CAP. V.

Primum quod de persona in Meditatione indagãdum est, merito censetur gratiæ diuinæ donum. Et quia varia sunt dona, inquires sedulo, quibus & quot donis sit ornata

Prima Gratia dicitur Præueniens, vel excitans, quia hac gratia Deus hominem præuenit, excitat, & auocat à peruersa vita ad bonam, vel à bona alicit ad meliorem; illi consulendo actus pœnitentiæ, & conuersionis, huic vero opera pietatis & deuotionis. Hæc autem incitamenta, vel vocationes

cationes variis modis à diuina maiestate fiunt.

1. Principio quidem, intellectum radiis suæ gratiæ illustrādo, cuius beneficio quasi fulgore quodam in animam immisso, homo insolita quadam claritate agnoscit peccati fœditatem, virtutum pulchritudinem, & omnium rerum mundanarum vanitatem. Sic affirmat S. Augustinus sermone 10. de Verbis Apost *Spiritu Dei*, inquiens, *aguntur illuminante, exhortante & animante.* Atque eodem modo patefacit fidei nostræ veritates.

2. Commouendo affectiones appetitus, vt amorem, timorem, dolorem, & alios. A quibus quando vehementes sunt ratio trahitur ad amplectendam virtutem, & vitia detestanda. Hæ autem excitationes à Deo variis modis fiunt in hominibus secundum ordinem diuinæ sapientiæ.

Nam primo quosdam vocat tantum per internas inspirationes. vti se vocatum confitetur B. Augustinus lib. 7. confess. c. 8. *Tu vero Domine*, inquit, *in æternum manes, & non in æternum irasceris nobis, quoniam miseratus es terram, & cinerem, & placuit in conspectu tuo reformare deformia mea & stimulis internis agitabas me, vt impatiens essem, do-*

K 5 nec

nec mihi per interiorem aspectum certum esses.

2. Alios vocat per prædicationem, & Lectionem sacram. Quo modo conuersus est S. Antonius, cum legeretur in Euangelio S. Marci illud *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.* P. Ignatius quoque noster post vitas sanctorum lectas decreuit se dedere Pœnitentiæ, & vitæ spirituali.

Marc.10

3. Nonnullos vocat per aduersitates, & ærumnas temporales, sicut Beatus Lucas refert de filio prodigo, qui ad extremam redactus inopiam, *in se reuersus*, dixit: *Quanti mercenarij in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam, &c.*

Luc. 15.

4. Alios quoque vocat per infirmitates, vt leprosos illos, de quibus B. Lucas scribit eos longe acclamasse. *Iesu præceptor miserere nostri.* Et alios multos.

Luc.17.

5. Alios aliis mediis, & flagellis ad officium reuocauit, vt S. Paulum, cui in terram afflicto & excæcato Dominus de cœlo, vt habet Lucas, dixit: *Saule, Saule, cur me persequeris?*

Luc 9.

Act. 9.

6. Non-

6. Nonnullos vocat occasione bonæ societatis. Sic prima vice vocatus est B. Petrus ad Apostolatum, nempe opera fratris sui S. Andreæ, vt refert S. Iohannes, *Inuenimus Messiam*, inquiebat Andreas, *quod est interpretatum Christus, & adduxit eum ad Iesum.* Ioan. 2.

7. Alii denique per miracula conuersi sunt ad Dominum. quorum exempla multa sunt in Euangelio. S. Ioannes certe sigillatim de Apostolis commemorat, eos conspecto miraculo aquæ in vinum conuersæ, credidisse in Christum, *Et crediderunt* inquiens, *in eum discipuli eius*, Ioan. 2.

Hæc gratia, dum præbetur assensus, efficax redditur, vt euenit in S. Paulo, nam vocanti Domino ilico respondit. Domine *quid me vis facere*? Inefficax autem est, quando non præbetur consensus; quem non præbuere, qui Matth. 22. cap. inuitari ad nuptias venire renuerunt, sed se excusarunt.

Alia est gratia, quæ dicitur Adiuuans. qua homo iam conuersus & iustus adiutus bona opera præstat, diuinis præceptis paret, & tentationes occurrentes expugnat. De qua Christus respondit B. Paulo roganti

vt à

ciendas arcanas cordium cogitationes, donum Discretionis spirituum.

Tertio & postremo instructoris, vel Concionatoris munus est, accurate exponere quæ in diuinis scripturis continentur, & ideo magnam debet habere peritiam scripturæ verborum & phrasium. eoque à Deo datur donum. *Interpretationis sermonum.* Idiomata quoque variarum gentium callere, vnde datur donum linguarum.

In Gratiarum numero ponuntur & habitus Virtutum moralium infusi: quos vt dignoscere in personis queas, ex ipsarum actionibus, describam hic eorum nomina, reducendo eos ad quaterna capita 4. virtutum Cardinalium.

I. Est Prudentia, quæ sub se velut species continet, consilium, iudicium, solertiam, & perspicacitatem.

II. Est Iustitia, quæ complectitur Commutatiuam & Distributitiam, religionem, pietatem, obseruantiam, obedientiam, gratitudinem, vindictam, veritatem, affabilitatem, liberalitatem, & æquitatem.

III. Fortitudo, quæ magnanimitatem,

rem, magnificentiam, constantiam, & perseuerantiam.

IV. TEMPERANTIA, quæ sub se continet verecundiam, honestatem, abstinentiam, sobrietatem, virginitatem, continentiam, clementiam, modestiam, humilitatem, studiositatem, & eutrapeliam.

Sunt denique Virtutes Theologicæ tres *Fides, Spes, Caritas.* Et si locus occurret, poteris etiam aliquando conuertere oculos mentis ad octo Beatitudines, vt fructus Spiritus sancti.

TRA

Ex quo vtroque situ S. Gregorius homilia 29. haurit duo pulcherrima documenta. Primum est Statum significare protectionem, qua tuetur seruos: sessionem vero potestatem iudicandi. *Scitis fratres*, inquit, *quia sedere iudicantis est: stare autem pugnantis*, vel adiuuantis. Tertius situs est, genua flectere, vt fecit Christus in horto, S.
Luc.22. Luca teste. *Et positus genibus*. Quartus est, procumbere in terram vultu in terram demisso, vt fecit Christus in reliqua dictæ orationis parte, vt affirmat S. Matthæus. *procidit in faciem suam in terram*. vel iacere corpore supino; vt Christus cruci affixus. Quintus, in latus incumbere, vt fecit S. Laurentius. Sextus, vt sit situs naturalis, vt fuit Christi in cruce capite sursum erecto, vel non naturalis, vt S. Petri capite in terram depresso. De quo situ elegantem habet interpretationem B. Ioan. Chrysost. in homilia de D. Petri morte? *Gaudeas Petre*, inquit, *cui datum est, vt ligno crucis Christi fruereris: & ad magistri quidem similitudinem voluisti crucifigi, non recta quidem figura, vt Christus Dominus, sed capite in terram verso, tanquam qui à terra in cœlum iter faceres.* Potest & septimo considerari situs membrorum in
Ioan.18. particulari, vt Capitis, de quo S. Ioannes scribit

ſcribit Chriſtum *inclinato capite emiſiſſe ſpiritum* Et S. Lucas ait eundem eleuatis manibus benedixiſſe diſcipulis. *Luc.24.*

Septimum eſt, ſi perſona ſit veſtita, vel nuda. Chriſtus enim nudus in cruce obiit. Et ſi veſtita ſit, num toto corpore, an parte tantum aliqua. vt pileo in capite, calceis in pedibus, pallio in corpore, &c.

Veſtimentis deinde aliis vtimur pro decenti conuerſatione, aliis ob neceſſitatem temporis vel loci, aliis ad ornamentum ſtatus. Veſtibus annumerari ſolent & arma, vt galeæ, lorice, thoraces ferrei, quia & his tegimus corpora pro vitæ defenſione. Vnde Dauid, cum animaduerteret ſibi arma Saulis non conuenire, inermis in certamen prodiit cum hoſte armato. *1.Reg.17*

De actione intellectus circa ea, quæ conueniunt ratione bonorum externorum.

CAP. IV.

Bona externa hoc loco vocamus, quæ quidam appellant bona Fortunæ, & cōprehendunt, quæcunque nobis foris adueniunt: & ſunt varii generis. Primum eſt, Li-

bertas, cui contraria est, subiectio. Subiecta est, verbi causa, vxor marito, teste Sancto Paulo, liberi parentibus, & serui Dominis. De subiectione pueri Iesu scribit S.
Luc. 2. Lucas. *Et erat subditus illis.* Et Centurio apud B. Matthæum declarat se habere milites
Matt. 8 & 10. sibi subiectos. *Nam & ego*, inquit, *homo sum habens sub me milites. & dico huic fac hoc & facit: & seruo meo, veni, & venit.* Ex iis autem qui subditos habent, nonnulli nullum habent superiorem, vt ille Paterfamilias qui apud B. Matthæum dixit Vineæ operariis; *an non possum, quod volo facere?* Alii vero habent, vt dictus centurio, qui diserte id confessus est. *Nam & ego*, inquiens, *homo sum sub potestate constitutus.*

Secundum bonum sint Opes. Poteris ergo indagare, sitne persona diues, vt erat Sanctus Matthæus: vel inops, vt erant cæteri Apostoli, quod notauit S. Hieronymus libro in Matthæum 3. in verba. *Ec-*
Mat. 19 *ce nos reliquimus omnia.* Petrus inquit, *piscator erat, cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter: Ecce nos reliquimus omnia.*

Tertium est Nobilitas. Nobilis erat Ioseph ab Arimathia, qui mortuum Iesu corpus postulauit à Pilato, vt testatur B. Lucas

Lucas. *Ecce vir nomine Ioseph, qui erat nobilis decurio.* De ignobilibus scribit Paulus in priore epist. ad Corinthios. *Non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus.* Et infra se etiam inter illos numerat. *Vos nobiles, vos autem ignobiles.* Luc. 23 1. Cor. 1

Quartum est, considerare, si persona sit magnæ existimationis apud homines, vti fuit S. Ioannes Baptista, qui non solum apud plebem, sed etiam apud regem Herodem in pretio erat. *Et volens Herodes,* ait B. Matthæus, *eum occidere, timuit populum, quia sicut PROPHETAM eum habebant.* Et rursus. *Herodes autem metuebat Ioannem; sciens eum virum iustum, & sanctum.* Et similiter considerari potest, si persona sit contemptibilis, vti erat Christus Dominus apud Iudęos. Quo loco consultum est, inquirere causas contemptus. Christus enim ideo contemnebatur, quod esset FABER. Nam apud Marcum dicunt: *nonne iste est faber?* deinde, quod parentes haberet abiectos, vt sanctus Ioseph quem putabant eius patrem. Vnde apud beatum Matthæum obiiciunt: *Nonne hic est fabri filius?* Et item de matre, *Nonne mater est dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas:* Mat. 14 Marc. 6 Mat. 13

& sorores eius, nonne apud nos sunt? Tertio, quod natale eius solum esset vile. Vnde apud B. Ioannem dicunt. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Quarto, quod conuersaretur cum hominibus vilibus & contemptis; vnde vocabant eum *amicum publicanorum.* Et alibi dicebant: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?*

Ioan. 1.

Matt. 11

De actione intellectus circa ea quæ personæ conueniunt ratione bonorum gratuitorum.

CAP. V.

Primum quod de persona in Meditatione indagãdum est, merito censetur gratiæ diuinæ donum. Et quia varia sunt dona, inquires sedulo, quibus & quot donis sit ornata

Prima Gratia dicitur Præueniens, vel excitans, quia hac gratia Deus hominem præuenit, excitat, & auocat à peruersa vita ad bonam, vel à bona alicit ad meliorem; illi consulendo actus pœnitentiæ, & conuersionis, huic vero opera pietatis & deuotionis. Hæc autem incitamenta, vel vocationes

cationes variis modis à diuina maiestate fiunt.

1. Principio quidem, intellectum radiis suæ gratiæ illustrãdo, cuius beneficio quasi fulgore quodam in animam immisso, homo insolita quadam claritate agnoscit peccati fœditatem, virtutum pulchritudinem, & omnium rerum mundanarum vanitatem. Sic affirmat S. Augustinus sermone 10. de Verbis Apost *Spiritu Dei*, inquiens, *aguntur illuminante, exhortante & animante.* Atque eodem modo patefacit fidei nostræ veritates.

2. Commouendo affectiones appetitus, vt amorem, timorem, dolorem, & alios. A quibus quando vehementes sunt ratio trahitur ad amplectendam virtutem, & vitia detestanda. Hæ autem excitationes à Deo variis modis fiunt in hominibus secundum ordinem diuinæ sapientiæ.

Nam primo quosdam vocat tantum per internas inspirationes. vti se vocatum confitetur B. Augustinus lib. 7. confess. c. 8. *Tu vero Domine*, inquit, *in æternum manes, & non in æternum irasceris nobis, quoniam miseratus es terram, & cinerem, & placuit in conspectu tuo reformare deformia mea & stimulis internis agitabas me, vt impatiens essem, do-*

nec mihi per interiorem aspectum certus esses.

2. Alios vocat per prædicationem, & Lectionem sacram. Quo modo conuersus est S. Antonius, cum legeretur in Euangelio S.
Marc. 10 Marci illud *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.* P. Ignatius quoque noster post vitas sanctorum lectas decreuit se dedere Pœnitentiæ, & vitæ spirituali.

3. Nonnullos vocat per aduersitates, & ærumnas temporales, sicut Beatus Lucas refert de filio prodigo, qui ad extremam
Luc. 15. redactus inopiam, *in se reuersus*, dixit: *Quanti mercenarij in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam, &cat.*

4. Alios quoque vocat per infirmitates, vt leprosos illos, de quibus B. Lucas scribit
Luc. 17. eos longe acclamasse. *Iesu præceptor miserere nostri.* Et alios multos.

Luc 9. 5. Alios aliis mediis, & flagellis ad officium reuocauit, vt S. Paulum, cui in terram afflicto & excæcato Dominus de cœlo, vt habet Lucas, dixit: *Saule, Saule, cur me per-*
Act. 9. *sequeris?*

6. Non-

6. Nonnullos vocat occasione bonæ societatis. Sic prima vice vocatus est B. Petrus ad Apostolatum, nempe opera fratris sui S. Andreæ, vt refert S. Iohannes, *Inuenimus Messiam*, inquiebat Andreas, *quod est interpretatum Christus, & adduxit eum ad Iesum.* Ioan. 1.

7. Alii denique per miracula conuersi sunt ad Dominum. quorum exempla multa sunt in Euangelio. S. Ioannes certe sigillatim de Apostolis commemorat, eos conspecto miraculo aquæ in vinum conuersæ, credidisse in Christum, *Et crediderunt* inquiens, *in eum discipuli eius,* Ioan. 2.

Hæc gratia, dum præbetur assensus, efficax redditur, vt euenit in S. Paulo, nam vocanti Domino ilico respondit. Domine *quid me vis facere*? Inefficax autem est, quando non præbetur consensus; quem non præbuere, qui Matth. 22. cap. inuitati ad nuptias venire renuerunt, sed se excusarunt.

Alia est gratia, quæ dicitur Adiuuans. qua homo iam conuersus & iustus adiutus bona opera præstat, diuinis præceptis paret, & tentationes occurrentes expugnat. De qua Christus respondit B. Paulo roganti

vt à

tem, magnificentiam, constantiam, & perseuerantiam.

IV. TEMPERANTIA, quæ sub se continet verecundiam, honestatem, abstinentiam, sobrietatem, virginitatem, continentiam, clementiam, modestiam, humilitatem, studiositatem, & eutrapeliam.

Sunt denique Virtutes Theologicæ tres *Fides, Spes, Caritas.* Et si locus occurret, poteris etiam aliquando conuertere oculos mentis ad octo Beatitudines, vt fructus Spiritus sancti.

TRACTATVS III.

DE MODO EXERCENDI INTELLECTVM circa verba.

De variis generibus verborum in meditatione expendendis.

CAPVT I.

VErborum nomine intelligimus nō illa modo quæ ab Euangelista ſcripta ſunt, ſed etiam quæ à perſonis Meditationi interuenientibus proferuntur. Quæ omnia diuidi queunt generatim in declinabilia, & indeclinabilia. Inter declinabilia ſufficit nobis Nomen & Verbum, de quibus duobus capitibus ſequentibus agemus. De indeclinabilibus autem in quarto.

Nec debet pius Lector contemnere has minutias, cum nec B. Baſil. libro primo de Spiritu ſancto eas contemnat, ſed potius magni

magni faciat: nam non minus nobis seruierit hic instituto nostro, quam ibi ipsius. Sanctus autem ille, postquam dixisset perfectionem nostram consistere in quadam cum Domino Deo, quoad fieri potest, assimilatione, & deinde addidisset, ad eam similitudinem non posse nos pertingere, antequam aliquam Dei notitiam, (quæ ordinariè ex diuina scriptura hauriēda) consequamur; mox subiungit, idcirco in scripturis non sententias tantum, sed etiam singulas voculas, imo syllabas nobis esse rimandas: *Nobis*, inquit, *præscriptum est, vt similes efficiamur Deo, quatenus humana natura fas est. Porro similitudo non est absque cognitione. Cognitio vero doctrina paratur. Doctrinæ autem initium est oratio. Orationis partes dictiones & syllabæ. Proinde syllabas excutere, non est aberrare à scopo.*

Sed nec pudor vel metus, ne irrideamur ab aliis, nos ab hoc studio deterrere debet. *Quod si quis ridet*, inquit idem, *nostram circa syllabas, vt Psalmi verbis vtar, nugacitatem, ipse quidem infrugiferum sui risus fructum metat: nos vero haud vnquam cedentes, hominum conuentiis, nec illorum vituperatione deiecti vestigandi studium deseremus. Tantum*

enim abest, vt me harum minutiarum pudeat, vt si dignitatis vel minimam partem assequar, mihi gratulaturus sim, veluti res maximas assecuto.

De exercitio intellectus circa Nomina.

CAPVT II.

OMissis superfluis Nominum diuisionibus, & declaratione nominum propriorum, de quibus supra actum est, tantum breuiter agam de reliquis, initio facto ab Appellatiuis, quæ significant officium, vel aliam proprietatem congruentem personæ. Inter ea est, nomen Amici, quo Christus appellauit in horto Iudam proditorem suum, dicens. *Amice ad quid venisti?* Vnde colligitur Christum tãto mortis arsisse desiderio, vt benefactoris loco haberet eum, qui eam procuraret. Et quoniam beneficia recipi solẽt ab amicis, bonus Iesus Iudam, vtpote suæ mortis procuratorem, amici loco habebat. S. Bernardus scribens in Cãtica obseruauit sponsam sæpe sponsum suũ appellare nomine Dilecti, ac inde colligit, illud eam fecisse sui erga eũ amoris, quem pectori inclusum habebat, declarandi causa. Dilectio enim est actus Voluntatis.

De

De Adiectiuo, quoque ita dicto quod aliis nominibus adiiciatur, poteris examinare, an congruenter attribuatur personę, vti facit Sanctus Bernardus in sermonem supra *Missus est*, in verba angeli ad B. Virginem dicta, Grata Plena. vbi indagat, quæ fuerit illa gratiæ plenitudo. Similiter S. Hieronymus in verba B. Petri ad Christum dicta. *Tu es Christus filius*, Dei viui. Deum viuum, inquiens, *appellat ad distinctionem eorum deorum, qui mortui sunt*. Idem intellige de Participiis, vt de illo, quod S. Elisabeth dixit ad B. Virginem, *Benedicta tu inter mulieres*. Luc. 2. Mat. 16

Pronomina EGO, TV, eorumque affinia demonstratiua, magnam solent habere vim & emphasin, tum ad res amplificandas, tum ad extenuandas. Ad extenuādum Iudæi dixere ad cæcum illuminatum, vt refert B. Ioannes. *Tu doces nos*? vt liquet ex verbis antegressis. *In peccatis natus es totus*. Ad amplificandum autem dixit Christus Apostolis apud Ioannem, post pedes lotos: *Ego laui pedes vestros*, vt patet ex mox adiunctis verbis, *Dominus & magister*. Rursum Pronomina dicta *Possessiua*, præter significatum domini crebro exprimunt & amoris affectum, vt videre licet in historia Cap. 9. Ioā. 13. Gen. 37.

patriarchæ Ioseph, vbi sæpe repetuntur pronomina illa. *Videntes autem fratres eius, quod à Patre plus cunctis fratribus amaretur:* quando tunicam illius miserūt ad Patrem alludendo ad hunc amorem dixerunt, *vide si tunica filij tui est.* Et ipse respondit: *Tunica filij mei.* Et mox subiecit Moyses: Fleuit filium suum.

Circa Nomina, quibus res diuersæ inter se comparātur, inquire tu primum naturam rei, ratione cuius comparantur, sitné v. c. temporalis an spiritualis? Secundo quantitatem excessus. Tertio causam eiusdem Exemplum sit illud Ecclesiastici ca. 7. *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuii.* Primum ergo deberes inuestigare, quid in vtraque domo agatur, & tunc facile cognosces, cur consultius sit ad illam, potius quam ad hanc cōcedere. De- Luc. 21. prehendes autem in conuiuiis temperantiæ limites in comedendo & bibendo excedi, & ideo monuisse Dominum apud Lucam: *Cauete, ne grauentur corda vestra crapula, vel ebrietate.* Deinde, delinqui lo- Pro. 10. quendo *in multiloquio* enim, ait Sapiens, *non deerit peccatum.* Tertio, ridendo & nugando Christus autem, teste S. Luca, dixit, Luc. 6. *Væ vobis, qui ridetis, & habetis consolationem vestram.*

vestras. Ex altera parte in domo luctus, vel mortui, omnes plorant, compatiẽdo afflictis, secundum illud Pauli consilium: *Flete cum flentibus*. Quod ad secundum caput attinet, in conuiuiis sunt delitiæ & voluptates magnæ, sed ad breue tẽpus, & quæ hominẽ ad æternas inferni pœnas detrudũt, vt accidit infortunato Epuloni Euangelico. Contra in domo luctus, etiamsi commiseratio cum lugentibus sit breuis, tamẽ æternæ vitæ meretur gaudia, vt indicat Apostolus in 2. epist. ad Corinthios: *Momentaneum hoc & leue, &c. æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Quod ad tertium, causa cur potius eundem sit ad ædes lugentiũ, quam conuiuantiũ est, quia oblectatio virtutis caritatis quæ est in conuersatione lugentium, longe præstat delectatione conuiuiorum, siue nobilitatem, siue vtilitatem spectes. Ita docet B. Augustinus sermon. 31. de verbis Domini, tractans illa verba Domini: *Maria optimã partem elegit*, prolexiq; demonstrans, qui in re vita contemplatiua pręstet Actiuę: ac tandem concludit, vt cõtemplatiua sit præstantior, non tamen idcirco actiuam malam. Et Beda libro 4. in Lucam ca. 12. in verba *Nolite timere pusillus grex*, ait: Pusillũ gregem electorum, vel ob

Rõ. 12.

2. Co. 4.

Luc. 14.

comparationem maioris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis deuotioné nominat: quia videlicet Ecclesiam suam quantalibet numerositate iam dilatatam, tamen vsque ad finem mundi humilitate vult crescere, & ad promissum regnum humilitatis peruenire &c.

Superest monere, aliquando in diuina scriptura inueniri genitiuum, qui significat possessionem, & multos bonos submi-nistrat conceptus, vti fecit Chrysostomus in opere imperfecto super Matthæum, in verba: *Accipe puerum & matrem eius. Ideo,* inquit, *non dicit, accipe matrem & puerum Eius, sed accipe puerum & matrem eius, quia non propter illam matrem ille filius natus est, sed propter illum filium præparata mater.* Possessor siquidem antecedẽdus semper est rei possessæ.

Similiter inuenitur & Datiuus quidam denotans commodum vel incommodum: Commodi est in verbis angeli apud B. Lucam apud Pastores dictis, *Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis Saluator.* Hæc obseruatio est D. Bernardi in verba Isaiæ. *Factus est nobis Sapientia à Deo,* nam ait. *Non dicit simpliciter, quia factus est sapientia, sed quia factus est nobis* Luc. 2.

sapien-

sapientia. Incommodi datiuus est in illis verbis Genesios de nuditate Noe à Cham filio publicata: *Cum didicisset* ait scriptura, *quæ fecerat ei filius minor.* Sic enim loquitur B. Chrysostomus in illa verba. *Cognouit Noe, quæ fecit sibi. magnam & intolerabilem rem dicere voluit, fecit sibi.* Et paulo post: *Vidisti, quomodo nihil temerè & fortuitò in diuina scriptura continetur. Quæ fecerat sibi, inquit.* Gen. 9. hō. 29.

De Exercitio Intellectus circa Verba.

CAP. III.

IN Verbis, primo considerandum est eorum significatum, propriumnè sit, an translatum, sicut supra ostendimus de verbo Colligendi.

2. Obseruandus est Modus, vt facit S. Chrysostomus in verba Matthæi. *Dic, Vt hi duo filij mei sedeant, Vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram in regno tuo.* Modo enim imperandi, inquit, Dic, declarabat ardens suum desiderium in hac petitione.

3. Potest notari & Tempus, vt in illo loco Matthæi. *Si filius Dei est, descendat* Cap. 21.

nunc de cruce vbi eum videantur subiicere debuisse in futuro: Et credemus ei; tamen subiecere in præsenti, *& credimus ei*, vt declararent certo se conuertendos, si descenderet.

4. Et tempus imperfectum: quod non solum significat operis imperfectionem, sed etiam actione successiua continua longiorem durationem, vt apparet in illo B.
Luc. 4. Lucæ: Et *agebatur à Spiritu in desertum*: significat enim eum non tantum cœpisse moueri versus desertum, sed toto itinere à Spiritu impulsum donec ad desertum peruenisset. vt liquet & ex illa alia loquendi forma. *Ductus est in desertum*. At in actionibus successiuis interruptis, designat eiusdem rei iterationem, vt patet in voce vsur-
Mat. 27 pata à B. Matth. At illi magis Clamabant;
Luc. 28. nam S. Lucas bis repetitam dicit vocem.
Ioã. 19. Crucifige, crucifige. & S. Ioannes: *Tolle, tolle*, id est, in crucem age. Similiter liquet in tentationibus dæmonis in deserto factis, qui enim fuerunt minimum tres, S.
Marc. 1. MARCVS dicit. ET *tentabatur à Satana*.

5. Solet quoque scriptura loco futuri vti non solum præsenti, vt in illo Ioannis.
Ioan. 3. *Qui credit, non Iudicatur*. pro non iudicabitur:

cabitur: sed etiam præterito, vt ibidem: *Qui non credit, iam iudicatus est*, pro iudicabitur. Idque facit, vt tam certo sciamus futurum, quam si iam esset præsens.

Nonnunquam Verbum subministrat piam aliquam sententiam, si sit Actiuum, nam ex verbis B. Marci: *Statim Spiritus, Expulit eum in desertum*, colligi potest, gratiam præuenientem à solo Deo, nulla nostra cooperatione, vel merito interueniente, proficisci. Nonnunquam etiam, si sit Passiuum vt in dicto B. Lucæ. *Et agebatur à Spiritu in desertum* ex quo colligi potest gratia concomitans, vel adiuuans. Verbum enim Agi indicat eum fuisse impulsum, & ductum, qui autem ab alio deducitur, ducenti cooperatur sequendo, vim impellentis, vt accidit iis, qui vi ventorum impulsi, celerius progrediuntur. *Marc. 1.* *Luc. 4.*

Quandoque vim sententiæ auget Verbum, si sit Impersonale. Exempli causa, Christus dixit ad Saulum in Actis: *Ingredere ciuitatem, & Dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Vbi sciendum est, eum à Christo missum ad Ananiam, quem in visione, vt ibidem dicitur, demonstrauit. *Et vidit virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manus.* Atque ideo videtur *Act. 9.*

 debuisse

TRACTATVS IV.

DE EXERCITIO INTELLECTVS CIRCA ACTIONES.

De exercitio intellectus circa ea quæ Personæ conueniunt, quæ Agens est.

CAPVT I.

QVoniam omnis actio proficiscitur ab aliquo Agēte, exerceturque in loco certo & tempore, tribus capitib. hic Tractatulus absoluetur. in primo agetur de Agente, In secundo de actione. In tertio de eius circumstantiis.

Quod ad Agentem attinet. Prima diuisio est, alium esse vniuersalem, alium particularem Agentem. Vniuersalis est, qui generatim vel ad omnes, vel ad multas concurrit actiones. Inter quos principem locũ tenet Deus O.M. sicut enim ille cōdidit omnia,

mnia, sic eadem non solum mouet & conseruat, sed etiam in operando adiuuat, secundum illud B Pauli in Actis Apostolorũ. *In ipso enim viuimus, mouemur & sumus.* Ac creatura quidem quęuis eousq; in actionibus suis naturalibus illo diuino concursu opus habet; vt si desit, nihil agere queat; vti nihil egit ignis in fornace Babylonia, cum Deus vim suam subtraxit: non enim solum non exussit iuuenes illos, sed nulla etiam re, vel ipsos, vel vestes eorum læsit.

Dan. 3.

Qua DE causa & Deus dicitur Prima causa omnium rerum, primusq; motor. etsi verum est eũ alio atq; alio modo cooperari creaturis, accommode ad singularum naturas. Nã ad actiones liberas, & volũtarias hominis, quas deliberatè exercet, si virtuti sint affines, dicitur Deus cõcurrere singulari modo, aut iubendo vel cõsulendo bonum, vel malũ prohibendo & dissuadẽdo. Et si prauæ sint actiones, dicitur minimum ad ea concurrere per mittendo, aut non impediendo hominis libertatem.

Agens, vel efficiens causa vniuersalis eaque meritoria Christiani hominis, qua Christianus efficitur, vitamq; piam traducit, dicitur esse Christ⁹ Dominus noster, ẽt qua homo est, quia morte sua meruit nobis

illa omnia, teste Aposto. *Ex ipso*, inquiens, *vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio.* 1. Cor. 1.

Agens vniuersale quoq; actionum naturalium dicitur Sol, & cœlũ. Vnde ait Aristoteles. *Sol & homo generant hominem.*

Agens vero particulare, semper est res particularis: sicut causa particularis coloris dicitur esse Ignis. Et cõdemnationis Christi causa vel actor particularis Pilatus. Huius generis Agentia vocari solent & *Causæ Secundæ*, vt distinguantur à Prima causa ante explicata.

Nonnulli inter causas numerant *Ministerialem*, eo quod tanquã ministra ad exequendum concurrat. quo pacto, qui crucifixerunt Christum, eiusque vestimenta inter se partiti sunt, possunt dici causa mortis Christi. Dico ego, ex secundo, tertioque Agentium genere meditando posse indagari sequentia.

Primum est; sintnè plura agentia, vel secus? si sint, considerari potest, num omnia concurrerint? vt accidit in consilio apud Caipham de morte Christi inito. *Omnes enim*, ait B. atus Marcus, *condemnauerunt eum esse reum mortis.* Vel non omnia Mat. 14

vt

Luc. 23. vt in alio consilio, apud B. Lucam, eiusdem argumēti, cui Ioseph ab Arimathia cōsentire nolebat. *Hic*, inquit, *non consenserat cōsiliis & actibus eorum.* Sic nōnulli contemplatiui credunt plures fuisse Christi flagellatores, vt alter alteri fesso successerit.

Secundo inuestigare potes, habueritnè agens alium finem sibi mēte propositum, quam actio natura sua postularit. Exempli causa: Finis naturalis flagellationis Saluatoris fuit sanctissimum corpus affligere: at Pilatus flagellationis auctor vel actor alium quoque finem habuit propositum, nempe vt Iudæorum rabiem exsaturaret, & tam diro spectaculo ad commiserationem commoueret, ac denique Christum dimitteret. *Corripiam ergo illum*, inquit apud B.

Luc. 23. Lucam, *& dimittam.*

De finibus autem istiusmodi examinare debes, sintnè boni an mali? Nā verbi caussa, Bonus finis propositus fuit S. Petro, quādo auriculā resecuit Malcho: quia, vt quidam contemplantur, id fecit, vt illum liberaret ab aliquo militum insultu. Si malus sit finis, poteris vlterius inquirere, num apertè, vel fictè sit malus, bono aliquo zelo tectus? qualis erat Iudæorum, cum apud Pilatum Christum accusarēt de

criminæ

crimine læsæ maiestatis diuinæ, dicendo vt habet Ioannes; *quia filium Dei se fecit*. Et humanæ maiestatis, adiuncto illo: *Prohibuit censum dari Cæsari*. Hoc enim pallio & prætextu cælarunt malignum suum propositum de Christo è medio tollendo, vt refert Ieremias: *Venite mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. & nomen eius non memoretur amplius*. Causa enim vera erat, quam Salomon memorat in Sapientiæ libro: *Circumueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis, etiam ad videndum. quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ eius*. Ioan. 9 Iere. 11. Sap. 2.

Tertio, expende, an agens, quod facit, sua voluntate impulsus faciat, sicut Pilatus voluit liberare Christum: *Et ex tunc*, inquit B. Ioannes, *voluit occultè dimittere eum*. an vero aliena? sicut idem Pilatus à Iudæis coactus iussit eum crucifigi. Et progrediendo longius inquirere, precibusne an minus agens adigatur. Nam Christus

Apostolorum precibus inductus est, vt tempestatem maris sedaret, vt refert S. Matth. Matt. 8. *Domine, adiuua nos, perimus: Tunc surgens, imperauit ventis & mari; & facta est tranquillitas magna.* Minis vero adactus est Pilatus ad condemnandum Christum. *Si hunc dimittis*, clamabant Iudæi, *non es amicus Cæsaris.* Ioan. 19. *Pilatus* autem, subiungit S. Ioannes, *cum audisset hos sermones, adducit foras Iesum, & sedit pro tribunali.* Minabantur enim Iudæi se eum accusaturos tanquam rebellem, dicentes: *Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari.*

Quarto notis, non solum eos cẽseri causas vel auctores alicuius actionis, qui reipsa eam perficiunt; sed etiam qui auxilium, consilium, vel fauorẽ ad eam præstant. Hoc sensu S. Augustinus in Psal. 63. Iudæos ait, causam dedisse morte Christi, quoniam cõsuluerunt eam, & Pilatum ad eam inferendam induxerunt. *Et vos, inquit, ô Iudæi occidistis, vnde occidistis? gladio linguæ occidistis, quando clamastis: Crucifige, crucifige eum.*

De exercitio Intellectus circa Actiones.

CAP. III.

IN hoc capite describam varia actionum genera, & cuiusque naturam explicabo.

vt ex iis, quæ in Meditationem tuam incident multiplices fructus colligas quos S. Patres ex earum natura, circumstantiisque hauserunt.

Prima diuisio sit Philosophis vsitata. vt alia Actio dicatur immanens vel interna, & Transiens, vel externa. Internæ sunt, quæ principium ex se habent internum, & remanent in nobis. Eiusmodi sunt actiones intellectus. vt apprehensio, compositio, discursus. Et omnes actus voluntatis de quibus paulò post agemus. Deinde Memoriæ, tam intellectiuæ quam sensitiuæ, de quibus item postea. Similiter tales actiones sunt phantasiæ, sensus communis, & quinque sensuum externorum, denique omnes appetitus sensitiui. Externæ verò Actiones dicuntur, primo quæ aliquod opus permanens post se relinquunt: vt ædificatio domorum. Eiusmodi sunt omnes actiones mechanicæ. Deinde, quæ etsi permanens opus non relinquant, tamen foras prodeunt: vt est loqui, volare, ambulare, nauigare. Adhæc actiones morales humanæ, quas homo ex ciuilitate vel humanitate, remoto omni alio respectu, exercet.

Aliæ deniq; sunt supernaturales & diuinæ,

uinæ, ita dictæ, tum quod dirigant nos ad finem supernaturalem, qui est Deus, tum quod adiuuante diuina gratia exerceantur. Quoties ergo in meditatione considerandum quippiam occurret circa actionem, primo ponderandum erit, in quo genere actionum fuerit?

De Exercitio intellectus circa actionum circumstantias.

CAP. III.

QVemadmodum homines, qui sermoni vel colloquio alicui intersunt, & aures loquentibus præbent, vocamus *Circumstantes*, sic hoc loco vocamus *Circumstantias* accidentia actionis, quę actionem quasi circumdant. Prima est LOCVS in quo exercetur actio, vt flagellatio Christi in atrio Pilati. De loco ergo primum expendi potest, sitne publicus? vt fuit Crucifixionis Domini, in monte scilicet Caluariæ, loco suppliciis reorum destinato, quod confusionem Christi augebat: An verò secretus, vt fuit carcer in quo decollatus est S. Ioannes Baptista, quod fieri solet ad imminuendum personæ dedecus & confusionem. Hac consideratione vsus est Beda in cap. 8. Lucæ, in explicanda parabola semina-

minatoris, quam Christus quidem proposuit in loco publico iuxta mare, sed interpretatus est in priuato intra ædes: & inde salutare hoc documentum depromit, eum qui scrutari vult diuinarum Scripturarum mysteria, necesse habere vt se recipiat intra animæ suæ cubiculum. Deinde considerari potest, sitne locus amplus & spaciosus, vt fuit vrbis Hierosolymitanæ, in ea enim Christus Dominus ad maiorem sui confusionem elegit mortem oppetere: nam cum esset regni caput, in ea nobilissimi quique Iudæorum sedem suam fixerant. An verò sit locus exiguus, vt erat oppidum Nazareth, vbi Christus voluit nasci eandem ob causam. Vnde & Iudæi apud B. Ioannem illi id exprobrarunt: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* *Ioan. 3.*

Secunda circumstantia est Tempus, quod diuiditur in Quando, & Quantum. Quando significat determinatam temporis partem, eamque vel magnam, vt est anni integri, vel quatuor eius stationum principalium, nempe Veris, Æstatis, Autumni, & Hyemis: vel minorem, vt Mensis, Hebdomadæ, diei, horæ diurnæ vel nocturnæ: Vnaquæque enim partium harum potest subministrare pium conceptum: sicut sub-

TRACTATVS V.

QVEMADMODVM EXERCENDA SIT memoria in meditatione.

De modo fructuosè legendi libros spirituales.

CAP. I.

CVM Memoria bifariam opem suam meditationi suppeditare possit, vel multas rerum piarum species in ea pro futuris meditationibus recondendo, vel in ipso meditationis actu eas intellectui repræsentando, vt eas consideret eo modo, quo in capitibus sequentibus exponetur: nunc tantum hoc capite explicabo, quomodo dictus thesaurus Lectionis spiritualis beneficio colligi queat. Licet multa alia suppetant media, de quibus alias vt conciones, colloquia Patrum spiritalium, & consuetudo ex rebus sensibilibus pium conce-

gas Tertius modus eſt, aliquando lectionem interrumpere. *Hauriendus eſt ſæpe*, inquit idem B. Bernardus, *de ſerie lectionis affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quam puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis reſtituat.* Et S. Auguſtinus in ſcala paradiſi huc collimans. *Modicum*, inquit, *ſapida eſt lectio exterioris litteræ, niſi gloſſam & interiorem ſenſum ſumat ex corde. Quid enim prodeſt lectione continua tempus occupare, & ſcripta Sanctorum legendo tranſcurrere niſi ea maſticando & ruminando ſuccum bibamus?* Ac ſcias, ex hoc legendi modo conſecuturum te hunc alium fructum, vt multum legere qualibet vice non poſſis, & ſi velles amplius, fructum prædicationis, teſte S. Ambroſio in libris de officiis, impedires. Quod confirmat experientia in agricultura. quo enim ſemina ſpiſſius in terram coniiciuntur, hoc ægrius erumpunt, aut ad maturitatem non perueniunt.

Quintum documentum eſt, de iis quæ in Lectione fugienda ſunt. Primum eſt, ne obſeruenter elegantiores phraſes, non verba lecta, nec artificium Rhetoricum, ſed tantum quæratur fructus ſpiritualis. Secundo, vt

dissimilium vel contrariorum, quæ Dauid filio suo Salomoni contra Ioab dixit, cum esset morti proximus. *Facies ergo iuxta sapientiam tuam: & non deduces canitiem eius pacifice ad inferos.* Licet hæc verba suo non careant mysterio. 3. Reg. 2

Secundo expende, num verbum, quod præ manibus habes, aliter legatur apud alios: quod facile notabis, si in tuis meditationibus vtare Harmonia Euangelica Ioannis Buisonii, qui ad latus Euangelii apponit cæterorum Euangelistarum verba, sic vt vno oculorum coniectu ea obseruare queas. Exempli causa, S. Lucas scribit: Luc. 10. *Multi reges & prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis*; Et S. Matthæus. *Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt*: ponens Iusti loco Regum. Ex qua varietate lectionis Beda libro tertio, cap. 10. in Lucam hunc elegantem colligit commentarium: *Iusti enim*, inquiens, *ipsi sunt reges magni, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt.* Haud secus Sanctus Hieronymus in Matthæum obseruauit, dum vocationem Matthæi exponit, cæteros Euangelistas illum appellasse Leui, & non Matthæum, vt famæ Mat. 13.

N. eius

eius parcerent. *Cæteri Euangelistæ*, inquit, *propter verecundiam & honorem Matthæi noluerunt eum nomine vulgato appellare, sed dixerunt LEVI. Duplici quidem vocabulo fuit. Matthæus autem ipse secundum illud, quod dicitur à Salomone. Iustus est accusator sui à principio, Matthæum & publicanum se nominat.*

Tertio poteris expendere & alias Scripturæ sacræ versiones exemplo Beati Hieronymi, qui in caput vndecimum Isaiæ explicans verba illa, *Et flos de radice eius ascendet.* quibus propheta indicauit Christum ex stirpe Dauid nasciturum, obseruauit melius versione Symmachi illa exponi, qui vertit. *Et flos de TRVNCO eius ascendet.*

Quarto, si recorderis aliorum verborum, quæ connexionem habeant cum verbis Meditationis, poteris consideranda relinquere intellectui. Sic Augustinus facit libro primo de sermone Domini in monte ad verba, *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur*, quę confert cum aliis verbis B. Ioannis. *Illo ergo* inquiens, *cibo saturabuntur, de quo ipse Dominus dicit. Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, quod est iustitia, & illa aqua, de* Matt. 5.

qua

qua quicquis biberit, vt idem dicit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

Quinto poteris quoque intellectui proponere expendenda & verba, quorum mentio fit in alio loco, si ad tuum argumentum pertineant. Qua ratione Sanctus Bernardus sermone 2. de Assumpt. B. Virgin. immaculatæ Virginis vitam acute ex alia historia Euangelica defendit. *Sed forte*, inquit, *curiosus quispiam requirat, cur in præsenti Euangelica lectione nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sane ne id quidem in proposita dissimilitudine dissidere: Virginalem enim domum intelligi volens Spiritus siluit non incongrue pœnitentiam, quæ malum vtique comitatur. Absit enim vt proprii quidquam inquinamenti domus hæc habuisse aliquando dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quæreretur.*

Sexto, poteris dictas collationes quoque facere inter numeros, vt sæpe faciunt sancti Patres, & nominatim B. Augustinus, qui semel id facit in tres responsiones S. Petri, ad tres irrogationes Christi, *Petre amas me?* ac confert cum tribus eius negationibus dicens: *Redditur trinæ negationi trina confessio.*

De Vsu memoriæ circa facta.

CAP. IV.

IN hoc capite ero breuis, quia ex antegressis documentis de personis & Verbis datis, facile potest intelligi modus, quo procedendum sit circa facta. Duo nihilominus subiiciam exempla. Primum, si mediteris quam pio affectu Saluator in horto complexus sit Iudam proditorem, vti probabile est, poteris in mentem reuocare, quanto affectu bonus ille Pater filium prodigum antea fuerit complexus. Secundo, si mediteris de dura & diuturna morte Christi Domini in cruce, poteris in memoriam reducere, quam brevis & lenis mors fuerit S. Ioannis Baptistæ, cum capite mulctatetur. Idem facere poteris discurrendo per omnes circumstantias ante nominatas.

TRA-

TRACTATVS VI.

DE EXERCITIO VOLVNTATIS IN MEditatione.

De Actibus voluntatis.

CAP I.

QVoniam apud Scriptores quæstio est, an voluntas nostra præ er sex actus suos proprios, vendicet sibi quoque vndecim passiones vel affectiones quatenus versantur circa bonum generatim sumptum, quæ attribui solent Appetitui sensitiuo, vt circa suum sensibile obiectum versatur, omnes hic commemorabo, vt rectius percipias, quod sit exercitiũ voluntatis in Meditatione. Affectiones igitur illæ vndecim duplices sunt. Aliæ spectant bonum, vt amor, desiderium, gaudiũ, spes desperatio. Aliæ malũ, vt odium, fuga, Tristitia, timor Audacia, ira. Nam omnis potentia appetitiua naturaliter fugit ma-

 lum,

lum quod contrarium est bono naturaliter ab eadem adamato. Ordo harum affectionum fere hic est simulatq; intellectus obtulit rem aliquam velut bonam & conuenientem, voluntas ilico ei consentit, & producit actum amoris & si non sit in eius potestate, succedit voluntas eam assequēdi, qui actus dicitur desiderium. Quod si forte eandem assequatur, excitatur gaudium. Ac hi quidem actus tres voluntatis, vt vides, inter se differunt. nam desiderium est rei futuræ, & absentis; gaudiū verò semper est boni præsentis iam possessi. at amor est vtriusq; : amamus enim & ea quæ nondum habemus, quia si non amarentur, nec desiderarentur. ac rursum amamus iam possessa, quia non oblectaremur in illis, nisi amaremus. Demum, si bonum appareat arduum, quod tamen obtineri possit, Desiderio accedit spes: at si non possit, Desperatio.

Actus verò qui circa malum versantur, hunc ordinem tenent. Simulatq; malū voluntati oblatū est, nascitur in ea Odiū, quæ est auersio quædam à malo, si malum facile euitari possit, sequitur Fuga; si non possit, Timor. Si verò videatur virib. posse expugnari, exurgit Audacia. at si omnino impēdeat, nascitur Ira, & cupido vindicādi, Quod fini-

si nihil efficere possit, sed succumbat malo irruenti misera voluntas affligitur & oritur in ea Tristitia, quę affectionũ est postrema.

Sex autem Actus, quos diximus proprios esse voluntati, sunt hi sequentes. Primus in scholis appellatur Voluntas, sed vt distinguatur à potentia, quę idem nomen habet, vocabimus Volitionem Et hic est primus actus quẽ voluntas post bonum aliquod ab intellectu propositum exerit, eo quod cognoscat sibi illud esse cõueniens. Secundus dicitur Intentio, & est affectus ille, quo homo prętendit bonũ sibi propositũ, sed vna cum mediis. Exempli gratia sint ægri duo, quorũ alter prætendit sanitatẽ, sed recuperandã per medicinã, alter eandẽ, sed recuperandam per abstinentiã. Tertius dicitur Electio, quo voluntas ex multis mediis pro libito seligit vnum, q̃ maximè cõducat suo fini, vt si alter ægrorũ, seligat abstinentiam pro recuperanda sanitate, eo quod ex medicinis magnã solitus sit pati nauseam. Quartus est Consensus, quo voluntas se determinat & applicat ad medium iam electum, Quintus est Vsus, quem nos possumus vocare Applicationem, quia est actus voluntatis, quo illa omnes potentias applicat ad perficiẽdas suas operationes, vt

Intellectu ad considerandum, oculos ad videndum, pedes ad ambulandum, manus ad percutiendum. Sextus est fruitio, qui est idem cum gaudio supra nominato.

De modo excitandi actus Voluntatis, qui versantur circa bonum.

CAP. II.

DIximus primum actum voluntatis circa bonum esse *Amorem*, quo consentit bono, illudque approbat, illi applaudit tanquam rei sibi conuenienti, nec longius progreditur. Hinc fit, verè dici, etiam improbos amare virtutem, quia iudicant rem bonam, eamque probant. Sed non sunt solliciti de ea consequenda: non absimiles homini saturo, qui licet amet & probet lautos cibos, tamen eos sumere detrectat.

Hic amor in virtutem, & res pias (nam in Meditatione hæc quærenda sunt) nascitur ex sedula, attenta & frequenti earum consideratione sicut natus est in corde prophetæ Dauidis amor ardentissimus erga legem diuinam *Quomodo*, inquit, *dilexi legem tuam Domine?* sibiq; respondet *Tota die meditatio mea est.* Non igitur sufficit leuis aliqua cogitatio, & semel intra centum an-

Psa. 97.

nos,

nos idq; perfunctoriè, vt vulgo dicitur, facta, ad hunc amorem excitandum, sed opus est consideratione assidua & profunda secundum S. Thomam Aquinatem.

II. Desiderium secundus est voluntatis Actus, quo promouetur ad procurandum rem amatam. Differt autem ab amore, quia amor tantum est quædam complacentia in bonum: desiderium verò adiungit alium actum positiuum vt bonum consequatur. Quanquam verum est, quoties amor vehemens est, mox sequi desiderium velut eius primogenitum. Dauid ingenti ardebat amore æternæ gloriæ cum diceret. *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Inardesce ergo & tu amore in virtutem, nec dubita mox te flagraturum igne desiderii. Vbi aduerte, si contingat te nullo accendi virtutis desiderio, vt minimum procures habere desiderium desiderandi illam, sicut habuit idem Dauid in psalmo 118. *Concupiuit anima mea Desiderare iustificationes tuas.* *Psal. 83.*

III. Actus voluntatis est Gaudium, quo gaudet, fruitur, & acquiescit in re amata iam obtenta. vbi nota, etiamsi voluntas in hoc actu conquiescat in bono adepto, non tamen ideo desinere esse actum. gaudium

tum est, vt cum fures desperant se erepturos thesaurum, cum animaduertunt portas ita obfirmatas, vt impossibilis sit aditus. Et cũ quondã Tyranni desperarunt se martyres adducturos ad sacrificandũ idolis, eo quod viderent eos in atrocissimis tormentis perferendis non solum esse infractos, sed etiã lætissimos: quemadmodum accidit S. Laurentio illudenti tortoribus, & S. Tiburtio, qui cum nudis plantis premeret ardentes prunas aiebat se calcare flores & rosas. Et S. Agatha conduceretur ad supplicia, fatebatur se tam æquo animo ire, ac si iret ad nuptias.

De modo excitandi Actus voluntatis qui versantur circa malum.

CAP. III.

ETsi Voluntas, vt dictum est naturaliter refugiat malum bono naturali repugnans, non tamen ita refugit malum morale, vt experientia doctus Apostolus affirmat his verbis. *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum.* Malum hoc loco vocatur, quod apprehẽditur tanquam malum, licet reuera non sit tale. *Rom. 7.*

I. Actus est Odium, quod non est aliud quam

quam displicentia quædam, vel à versio à malo. Pro malis autem ea omnia censere debemus, quę nos retrahunt ab amore Dei super omnia, atque ideo odio prosequēda secundum cœlestia monita Christi Salua-
Luc.14. toris. In hunc sensum B. Hieronymus exponit illa verba Christi apud Lucam. *Qui non odit patrem suum, & matrem, & fratres & sorores, & filios: adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et quia vera est Maxima, *nemo læditur nisi à seipso,* debemus etiam odisse nos ipsos. Concitare autem possumus odiū in nos, considerādo primo quod Dominus ipse in allatis iam verbis ad id sit nos cohortatus, dicens. *Adhuc autem & animam suam.* 2. respiciendo in præmium apud B. Ioannem promissum.
Ioā.12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitā æternam custodit eā.* 3 perpendendo, quoties caro nostra aditū obstruxerit Spiritui sancto: sicut possimus omnes dicere cum S. Paulo *Sentio aliam legem in membris meis, re-*
Rom.7. *pugnantem legi mentis meæ.*

II. Actus est Fuga, desiderio oppositus. Sicut enim cum amor est vehemens, mox nascitur desiderium, sic cū odium peccati est magnum, mox oritur affectus Fugæ, si res facilis sit, nā si ardua sit, obrepit timor.

I. Actus

III Actus est Timor qui vt dixi, obrepit,
cum malum tam graue occurrit vt videa-
tur expugnari non posse. Iuuabit nos ad
timendum castigationes diuinas, si consi-
deremus, quod Dominus hunc timorem
apud Matthæum nobis consuluerit: *Nolite* Matt. 10.
timere eos qui occidunt corpus, animam autem
non possunt occidere, sed potius timete eum, qui
potest & animam & corpus perdere in gehen-
nam, id est, in gehennam qui sunt obnoxii
peccato mortali: vel in Purgatorium, qui
veniali, cuius pœnæ quoque sunt acerbissi-
mæ iuxta illud apud Iob. *Miseremini mei,* Iob. 19.
miseremini mei; saltē vos amici mei, quia ma-
nus Domini tetigit me. Deinde iuuabit etiā
ad eundem timorē, si perpendamus, quam
grauiter Dominus homines castigarit pro-
pter peccata, vt totum mundum diluuio, &
quinq; vrbes incendio. Debet quoq; pieta-
tis studiosus & religiosus timere spirituales
castigationes, quib. Deus solet punire i-
gnauos & tepidos, de quibus fusius infra.

IV. Actus est Audere, quo affectu vti-
mur; cum malum impendens est magnum
& arduum, sed tamen quod superari queat.
Atq; hic actus homini spirituali est neces-
sarius: difficile enim est seipsum vincere &
cōtra naturam ad recreationes & commo-

ditates

ditates pronam perpetuo pugnare. *Nemo enim*, vt scribit Apostolus, *carnem suam vnquam odio habuit, sed eam fouet & nutrit.* Hanc difficultatem fortasse innuit Salomon, cum in Ecclesiastico dicit: *Cogitaui in corde meo Abstrahere carnem meam à vino.* Vox enim illa significat abstractionem violentam. Hanc audaciam in corde suo sentit Apostolus, cum scriberet ad Philipp. *Omnia possum in eo, qui me confortat*

Eph. 5.
Eccl. 2.
Phil 4.

V. Est Ira, & est voluntas acceptam iniuriam vindicãdi. Et quoniam quicunq; peccat, sibi iniuriam facit, & se offendit, iuxta illud B. Matthæi: *Inimici hominis domestici eius.* ideo quilibet tenetur castigare seipsũ, & iniuriam sibi factam vindicare. Nã si vera est maxima Aristotelis, *Cõtrariorum eandem esse disciplinam* Et illa B. Gregorii sententia: *Signum dilectionis exhibitio est operis*, debet quiuis reipsa quoq; per affectum iræ demõstrare odium amori contrariũ. Hinc enim tot sancti commoti sunt ad tãtam seueritatem ieiuniorũ, ciliciorum, flagellorum toto vitæ tempore continuandam. Hinc S. Maria Magdalena etiamsi ex ipsius Dei ore audisset sibi omnes præteritæ vitæ lapsus condonatos, tamẽ in vindictam eorum, tam asperam, tamq; diuturnã pœnitentiã vsq; ad extremum vitæ spiritũ egit. Prodest quoq;

Mat 10.
G. hom. 30. in Euang.

ad concitãdam hanc piam indignationem in nos si consideremus, peccatis nostris offensam esse diuinã maiestatẽ, tam bonam, largam, potentem & liberalem, quæ tot beneficiis nos totos sibi deuinxit

VI. & extremus Actus est Tristitia, quæ est cruciatus quidam & dolor in animo obortus, tum ob scelera commissa, tum quod ea non debita seueritate, quam feruẽs prudentia & discretio postulet, in hoc mundo castigemus. Ad obtinendũ autem primum, id est dolorem de peccatis commissis, non parum iuuabit, si fœditatẽ eorũ consideres, & in quam miserabilem statum, ex quo tuis virib. in æternũ emergere nõ queas, te vltro deturbaris. Deinde si perpẽdas sola peccata tua causam dedisse morti filii Dei, cum Pater æternus per Isaiam dicat. *Propter scelus populi mei percussi eum.* Quoniam verò sub hoc doloris affectu, continetur quoq; affectus cõpassionis, dicam breuiter aliquid de ipsa. Primũ ergo dico, hunc maximè optari ab iis, qui meditãtur de passione sacratissima Christi crucifixi. nec mirum, quia illum exigit ipse à nobis apud Ieremiam clamans: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor, sicut dolor meus.* Et è contrario lamentatur in Psalmis de defectu huius affectus. *Sustinui, qui simul*

Isa. 53.

Thrẽ. 1.

Psal. 68.

mecum contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni.

Hanc compassionem excitare solent consideratæ sedulo circumstantiæ hæ. *Quis, Qui, Quare, Pro quibus, & quantum vel.* Christus passus sit. Et si hæ non sufficerent, sequi potes consilium B. Bonauenturæ ita scribentis. *Facies tibi vnum bonum flagellum non multum afflictiuum, & non nimis leue, & in abscondito egregiè te flagella, non parcés corpori donec bene fuerit perfusum dolore Et tunc cum illos senties dolores, ad Christum passum dirige cogitatum tuum. Et non dubites, quod istud remedium multum valet, quia per passionem addiscit homo compati patienti.*

Stim. 62.

Illud deniq; monendum restat, cum voluntas sit potentia spiritualis, & non corporalis, dictos affectus non sentiri sensibiliter, sicut sentiuntur in appetitu sensitiuo, qui est corporalis & materialis. Quanquam negandum non est, ob arctissimum vinculum, quo colligatæ sunt duæ illæ potentiæ nonnunquam eueniri, vt cum vehementes sunt affectus, altera alteram vicissim commoueat. Hinc est vt ingens lætitia animi prouocet risum, & contra mœstitia gemitũ & planctum. Talis affectus excitatus est in animo B. Petri, quando recordatus est sui

lapsus

lapsus. nam, vt est apud B. Matthæum, *exiuit foras, & fleuit amarè.* Sed & illud scire te volo tristitiam nobis oboriri non solũ ex malo quod incurrimus, sed etiam ex boni, inuenti iactura, & impedimentis obiectis, quo minus bono sperato frui possimus. Mat.26

Qui horum affectuum conueniant cuique statui vitæ spiritualis.

CAPVT IV.

NOn dubium est affectum Doloris proprium esse Incipiẽtium, quia versamur in via Purgatiua, cuius exercitium præfiguratum est in Iob quando vulneratus sedebat in fimo. *egressus*, inquit scriptura, *Sathan à facie Domini, percussit Iob hulcere pessimo à planta pedis vsq; ad verticem eius, qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio.* Iob.2. vbi vox sedens significat longiorem moram, vt intelligat Incipiẽs se debere in sterquilinio mortificationis & purgationis suorum peccatorum non breui tempore, sed longiori immorari, donec pœnitentiæ dolore omnem superioris vitæ squalorem abraserit, perturbationesque animi pristinas, & malas

O incli-

inclinationes coercuerit, prauosque habitus extirparit.

Præterea indubitatum est Gaudii affectum esse proprium perfectorum qui merito post superatam horridam pœnitentiæ hyemem, primi veris amœnitate & florida æstate perfruuntur. PROFICIENTES, quoniam medium obtinent, merito nunc dolore se deprimunt, nunc gaudio extolluntur.

Si percunctere quantum tempus tribuendum sit triplici illi vitæ, purgatiuæ, illuminatiuæ, & perfectiuæ? Respondeo, Purgatiuam durare, donec prauorum habituum, passionumque inordinatarum vulnera, pus omne & sordes eiiciant. Caueat autem debet incipiens ne admodum dedat se aucupandis contemplationis solatiis, & delitiis, ni primum bene sit purgatus & nitidus: quia exitus erit infaustus, vt postea ostendemus. Deinde non expers esset temeritatis. *Humilis* enim, inquit Caietanus in
12. q. 61. a. 2. S. Thomam, *non attentat inchoans ea, quæ perfectorum sunt, vt multi incipientes in via Dei statim ad contemplationis quietem student volare. In quo non solum imprudenter,*

sed superbè agunt, non mensurantes seipsos, & vehementer errant, ac periculosè. Debent enim prius domare proprias passiones, ac operationes exteriores, & post frequentes victorias in campo subactis hostibus, in montem quietæ contemplationis ascendere.

Non tamen existimandum est, superbè vel temere eum agere, qui conaretur eodem tendere, ordine debito seruato, vt si post viam purgatiuam confectam, progrediatur ad illuminatiuam, eaque decursa adspiret ad perfectiuam. *Vitiosum esse*, inquit S. Thomas, *& præsumptuosum, quod aliquis in actu imperfectæ virtutis existens attentaret statim assequi ea, quæ sunt perfectæ virtutis. Sed si quis ad hoc tendat, vt proficiat in virtutem perfectam; hoc non est præsumptuosum nec vitiosum: vt faciebat Apostolus, dicens: Quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora me extendo, scilicet per continuum profectum.* nempe de gradu in gradum saliendo, donec pertingat ad fastigium. Atque vt notat ibi bene Caietanus, potest cum laude aliquis imperfecta licet virtute præditus aspirare ad exercendum actum intensum & magnum perfectæ virtutis, si propriæ industriæ adsit virtus diuina. Addit Sanctus Thomas

22. q. 130. art. 5. ad 1.

Phil. 3.

Deum nonnullis sanctis propter eximię suę conuersionis initium perfectam impertiuisse caritatem, *quod est vinculum perfectionis.* Quales etiam subito potuerunt dulci Contemplationis gaudio perfrui, vt perfruiti sunt S. Antonius, S. Benedictus, S. Franciscus aliique multi sancti. Quisquis ergo initio conuersionis suæ simili caritatis dono dignus fuerit factus, poterit etiam se totum dare cœlestibus Contemplationis delitiis.

TRACTATVS VII.

DE MODO MEDITANDI SECVNDVM QVINQVE SENSVS corporis.

In quo consistat modus meditandi secundum sensus externos.

CAPVT I.

MOdum meditandi secundum sensu præscribam, vbi breuiter ostendero de quibus sensibus sit sermo, de corporalibusne, an spiritualibus. Non enim ignoro quosdam sanctos docere animam nostram etiam habere suos sensus, respondentes quinque sensibus corporis, eo quod Dauid dicat. *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* At sermo Dei, inquit, non ante corporea auditur, sed animi, quæ dicitur fides. Secundum illud Pauli ad Roman. *Fides ex auditu.* Similiter alibi idem dicit de gustu. *Gustate &*

Psa. 84

Rom. 10

videte, quoniam suauis est Dominus. Gustum autem hunc volunt esse sapientiam. Sic aiunt, Prudentiam esse animæ oculum. Verum nos hic loquimur de sensibus corporis.

Ad intelligendam ergo hanc meditandi rationem, scinedum est, sicut sensus exercentur circa obiectorum suorum materialium præsentiam; sic virtute phãtasiæ posse nos imaginari, quod operemur circa eadẽ obiecta, quãtumuis absentia, quo casu sensatio illa dicitur imaginaria. Quoniam itaque diuinæ scripturæ res, quæ sunt ordinaria nostræ meditationis materia, sunt præteritæ, non possumus circa eas sensus externos, quæ postulant rerum præsentiam, sed tantum internos exercere, hoc est, imaginationem. Est autem hic meditandi modus non absimilis primo meditationis gradui, cuius meminit Richardus Victorinus libro 1. de Contemplatione cap. 6. *Contemplatio nostra*, inquit, *tunc procul dubio in imaginatione versatur, quãdo istarum rerũ visibilium forma & imago in considerationem adducitur, nihil argumentando quærimus, vel ratiocinando inuestigamus, sed libera mens nostra huc illucq; discurrit, quo eam in hoc spectaculorum genere admiratio rapit.* Dixi esse similem

lem, non eandem primo; quia ambæ consistunt in vsu sensuum imaginario. Secundo, quia fiunt, vel sine intellectus discursu vel admodum breui. Differunt autem, quia noster modus meditandi semper conatur ex suis discursibus aliquem fructum spiritualem colligere.

Venio nunc ad explicandum eius vtilitates. Prima est, quod ab omni genere hominum etiam imperitorum vsurpari possit. Quoniam sicut quisque nouit vt sensibus circa obiecta, quando sunt præsentia, ita etiam potest vti imaginatione circa eadem, quãdo sunt absentia. Ac naturaliter omnes facile discursum tantum circa ea exercere possunt, quantus requiritur. Atque hunc meditandi modũ forte intellexit S. Dominicus in recitatione Rosarii, quod omnibus communiter cum meditatione proposuit peruoluendum.

Altera vtilitas est, quod tollit, vel saltem imminuit fastidium, quod nonnulli sentiunt in eorundem verborum repetitione. Qua de causa à vitæ spiritualis Magistris iudicata est res valde salutaris, immo necessaria, vt sic Voluntati tempus detur excerpendi è rebus meditatis, aliquem fructum: maxime cum intellectus noster, vt

ditates pronam perpetuo pugnare. *Nemo enim*, vt scribit Apostolus, *carnem suam vnquam odio habuit, sed eam fouet & nutrit*. Hanc difficultatem fortasse innuit Salomon, cum in Ecclesiastico dicit: *Cogitaui in corde meo Abstrahere carnem meam à vino.* Vox enim illa significat abstractionem violentam. Hanc audaciam in corde suo sentit Apostolus, cum scriberet ad Philipp. *Omnia possum in eo, qui me confortat*

Eph. 5. Eccl. 2. Phil 4.

V. Est Ira, & est voluntas acceptam iniuriam vindicãdi. Et quoniam quicunq; peccat, sibi iniuriam facit, & se offendit, iuxta illud B. Matthæi: *Inimici hominis domestici eius.* ideo quilibet tenetur castigare seipsũ, & iniuriam sibi factam vindicare. Nã si vera est maxima Aristotelis, *Cõtrariorum eandem esse disciplinam* Et illa B. Gregorii sententia: *Signum dilectionis exhibitio est operis*, debet quiuis reipsa quoq; per affectum iræ demõstrare odium amori contrariũ. Hinc enim tot sancti commoti sunt ad tãtam seueritatem ieiuniorũ, ciliciorum flagellorum toto vitæ tempore continuandam. Hinc S. Maria Magdalena etiamsi ex ipsius Dei ore audisset sibi omnes præteritæ vitæ lapsus condonatos, tamẽ in vindictam eorum, tam asperam, tamq; diuturnã pœnitentiã vsq; ad extremum vitæ spiritũ egit. Prodest quoq;

Mat 10. G. hom. 30. in Euang.

ad concitādam hanc piam indignationem in nos si consideremus, peccatis nostris offensam esse diuinā maiestatē, tam bonam, largam, potentem & liberalem, quæ tot beneficiis nos totos sibi deuinxit

VI, & extremus Actus est Tristitia, quæ est cruciatus quidam & dolor in animo obortus, tum ob scelera commissa, tum quod ea non debita seueritate, quam feruēs prudentia & discretio postulet, in hoc mundo castigemus. Ad obtinendū autem primum, id est dolorem de peccatis commissis, non parum iuuabit, si fœditatē eorū consideres, & in quam miserabilem statum, ex quo tuis virib. in æternū emergere nō queas, te vltro deturbaris. Deinde si perpēdas sola peccata tua causam dedisse morti filii Dei, cum Pater æternus per Isaiam dicat. *Propter scelus populi mei percussi eum.* Quoniam verò sub *Isa. 53.* hoc doloris affectu, continetur quoq; affectus cōpassionis, dicam breuiter aliquid de ipsa. Primū ergo dico, hunc maximè optari ab iis, qui meditātur de passione sacratissima Christi crucifixi. nec mirum, quia illum exigit ipse à nobis apud Ieremiam clamans: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor, sicut dolor meus.* *Thrē. 1.* Et è contrario lamentatur in Psalmis de *Psal. 68.* defectu huius affectus. *Sustinui, qui simul*

mecum contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni.

Hanc compassionem excitare solent consideratæ sedulo circumstantiæ hæ. *Quis, Qui, Quare, Pro quibus, & quantum v.c.* Christus passus sit. Et si hæ non sufficerent, sequi potes consilium B. Bonauenturæ ita scribentis. *Facies tibi vnum bonum flagellum non multum affictiuum, & non nimis leue, & in abscondito egregiè te flagella, non parcēs corpori donec bene fuerit perfusum dolore. Et tunc cum illos senties dolores, ad Christum passum dirige cogitatum tuum. Et non dubites, quod istud remedium multum valet, quia per passionem addiscit homo compati patienti.*

Stim. 62.

Illud deniq; monendum restat, cum voluntas sit potentia spiritualis, & non corporalis; dictos affectus non sentiri sensibiliter, sicut sentiuntur in appetitu sensitiuo, qui est corporalis & materialis. Quanquam negandum non est, ob arctissimum vinculum, quo colligatæ sunt duæ illæ potentiæ nonnunquam eueniri, vt cum vehementes sunt affectus; altera alteram vicissim commoueat. Hinc est vt ingens lætitia animi prouocet risum, & contra mœstitia gemitū & planctum. Talis affectus excitatus est in animo B. Petri, quando recordatus est sui

lapsus.

lapsus. nam, vt est apud B. Matthæum, *exiuit foras, & fleuit amarè.* Sed & illud scire te volo tristitiam nobis oboriri non solū ex malo quod incurrimus, sed etiam ex boni, inuenti iactura, & impedimentis obiectis, quo minus bono sperato frui possimus. *Mat. 26*

Qui horum affectuum conueniant cuique statui vitæ spiritualis.

CAPVT IV.

NOn dubium est affectum Doloris proprium esse Incipiētium, quia versamur in via Purgatiua, cuius exercitium præfiguratum est in Iob quando vulneratus sedebat in fimo. *egressus*, inquit scriptura, *Sathan à facie Domini, percussit Iob hulcere pessimo à planta pedis vsq; ad verticem eius, qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio.* *Iob. 2.* vbi vox sedens significat longiorem moram, vt intelligat Incipiēs se debere in sterquilinio mortificationis & purgationis suorum peccatorum non breui tempore, sed longiori immorari, donec pœnitentiæ dolore omnem superioris vitæ squalorem abraserit, perturbationesque animi pristinas, & malas

O incli-

inclinationes coercuerit, prauosque habitus extirparit.

Præterea indubitatum est Gaudii affectum esse proprium perfectorum qui merito post superatam horridam pœnitentiæ hyemem, primi veris amœnitate & florida æstate perfruuntur. PROFICIENTES, quoniam medium obtinent, merito nunc dolore se deprimunt, nunc gaudio extolluntur.

Si percunctere quantum tempus tribuendum sit triplici illi vitæ, purgatiuæ, illuminatiuæ, & perfectiuæ? Respondeo, Purgatiuam durare, donec prauorum habituum, passionumque inordinatarum vulnera, pus omne & sordes eiiciant. Cauere autem debet incipiens ne admodum dedat se aucupandis contemplationis solatiis, & delitiis, ni primum bene sit purgatus & nitidus: quia exitus erit infaustus, vt postea ostendemus. Deinde non expers esset temeritatis. *Humilis* enim, inquit Caietanus in S. Thomam, *non attentat inchoans ea, quæ perfectorum sunt, vt multi incipientes in via Dei statim ad contemplationis quietem student volare. In quo non solum imprudenter,*

12. q. 61. a. 2.

sed

sed superbè agunt, non mensurantes seipsos, & vehementer errant, ac periculosè. Debent enim prius domare proprias passiones, ac operationes exteriores, & post frequentes victorias in campo subactis hostibus, in montem quietæ contemplationis ascendere.

Non tamen existimandum est, superbè vel temere eum agere, qui conaretur eodem tendere, ordine debito seruato, vt si post viam purgatiuam confectam, progrediatur ad illuminatiuam; eaque decursa adspiret ad perfectiuam. *Vitiosum esse*, inquit S. Thomas, *& præsumptuosum, quod aliquis in actu imperfectæ virtutis existens attentaret statim assequi ea, quæ sunt perfectæ virtutis. Sed si quis ad hoc tendat, vt proficiat in virtutem perfectam; hoc non est præsumptuosum nec vitiosum: vt faciebat Apostolus, dicens: Quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora me extendo, scilicet per continuum profectum.* nempe de gradu in gradum saliendo; donec pertingat ad fastigium. Atque vt notat ibi bene Caietanus, potest cum laude aliquis imperfecta licet virtute præditus aspirare ad exercendum actum intensum & magnum perfectæ virtutis, si propriæ industriæ adsit virtus diuina. Addit Sanctus Thomas

22. q. 130. art. 5. ad 1.

Phil. 3.

O 2 Deum

Deum nonnullis ſanctis propter eximię ſuę conuerſionis initium perfectam impertiuiſſe caritatem, *quod eſt vinculum perfectionis.* Quales etiam ſubito potuerunt dulci Contemplationis gaudio perfrui, vt perfruiti ſunt S. Antonius, S. Benedictus, S. Franciſcus aliique multi ſancti. Quiſquis ergo initio conuerſionis ſuæ ſimili caritatis dono dignus fuerit factus, poterit etiam ſe totum dare cœleſtibus Contemplationis delitiis.

TRA-

TRACTATVS VII.

DE MODO MEDITANDI SECVNDVM QVINQVE SENSVS corporis.

In quo consistat modus meditandi secundum sensus externos.

CAPVT I.

MOdum meditandi secundum sensu præscribam, vbi breuiter ostendero de quibus sensibus sit sermo, de corporalibusne, an spiritualibus. Non enim ignoro quosdam sanctos docere animam nostram etiam habere suos sensus, respondentes quinque sensibus corporis, eo quod Dauid dicat. *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* At sermo Dei, inquit, non ante corporea auditur, sed animi, quæ dicitur fides. Secundum illud Pauli ad Roman. *Fides ex auditu.* Similiter alibi idem dicit de gustu. *Gustate &* Psa. 84 Rom. 10

 vide-

lem, non eandem: primo; quia ambæ consistant in vsu sensuum imaginario. Secundo, quia fiunt, vel sine intellectus discursu vel admodum breui. Differunt autem, quia noster modus meditandi semper conatur ex suis discursibus aliquem fructum spiritualem colligere.

Venio nunc ad explicandum eius vtilitates. Prima est, quod ab omni genere hominum etiam imperitorum vsurpari possit. Quoniam sicut quisque nouit vt sensibus circa obiecta, quando sunt præsentia, ita etiam potest vti imaginatione circa eadem, quãdo sunt absentia. Ac naturaliter omnes facile discursum tantum circa ea exercere possunt, quantus requiritur. Atque hunc meditandi modũ forte intellexit S. Dominicus in recitatione Rosarii, quod omnibus communiter cum meditatione proposuit peruoluendum.

Altera vtilitas est, quod tollit, vel saltem imminuit fastidium, quod nonnulli sentiunt in eorundem verborum repetitione. Qua de causa à vitæ spiritualis Magistris iudicata est res valde salutaris, immo necessaria, vt sic Voluntati tempus detur excerpendi è rebus meditatis, aliquem fructum: maxime cum intellectus noster, vt

naturaliter est vagabundus, & nouitatum cupidus, statim prima fronte totum meditationis tempus dirigat ad discursum. Vnde difficulter locus relinquitur Voluntati commouendi affectus, & efficaciter emendationem vitæ proponendi. Quocirca dicunt necessarium esse, vt eadem meditatio sæpius repetatur. Repetitio autem vt fiat sine fastidio, plurimum iuuare Applicationem sensuum, eo quod semper apportet aliquid noui, ac ideo posse eam fieri etiam in prima meditatione, vel etiam ante illam, vt liquebit ex Tractatu sequenti.

Tertia, & postrema vtilitas sit, quod magnopere iuuet ad commouendos affectus materiæ præsenti respondentes. Etiamsi commotio illa efficacius sequatur ex corporalium obiectorum præsentia, vti accidit mulieribus sanctis Dominum in montem Caluariæ comitantibus, quæ qui oculis propriis cernebant quam indignè tractaretur, *plangebant & lamentabantur eum*, vt loquitur B Lucas. tamen eadem quoque satis efficaciter sequitur ex præsentia imaginaria, quæ in hoc genere rerum tantum nobis est concessa. Vnde profectum est illud vulgare dictum. *Imaginatio facit casum* Immo in quibusdam ita viget, siue natura,

Luc. 23.

siue

ſiue vitio, & extraordinaria paſſione iſta imaginandi vis, vt non ſecus putent ſe res intueri, quam ii qui oculis corporeis eas cernunt. Horum in numero fere ſunt natura melancholici, & fœminæ, vnde & magis obnoxii ſunt dœmonum illuſionibus, & viſionibus falſis.

Quibus de cauſis in hoc modo meditandi nonnullis obrepant abſurdæ imaginationes.

CAP. II.

NOn nulli, dum vſurpant applicationem ſenſuum, ſolent in phantaſia confingere monſtroſas quaſdam rerum ſpecies, eamque ob rem, ſi tyrones ſint incauti tantoperè ſe affligunt & cruciant, vt ſepæ etiã caput lędant. Proderit ergo cognoſcere, vnde monſtra illa proueniant, & quæ antidota ſint adhibenda.

Dico ergo primo ea prouenire ex imbecillitate anterioris partes cerebri, in qua ſedem habet imaginandi facultas. Imbecillitatem autem originem habere vel ex naturali complexione: vel ex morbo graui antegreſſo vel nimia aliqua capitis fatigatione,

Deinde prouenire poteſt ex tentatione ſingulari dæmonis, turbare conantis meditationem non ſolum præſentem, verum etiam futuras, vt prætextu doloris capitis tandem omnia orationis arma abiiciat, & in meram dæmonis ſeruitutem redigatur.
Coll. 7. c. 24. *Quos cum ſpirituali* inquit Caſsianus, *meditatione nudauerint velut exarmatos, & omni munitione diuina nudatos, facile vincendos audacter inuadunt.* Tertio poteſt proficiſci
1. p. q. 84 art. 2. ex immoderato potu & cibo: *Quando enim fuerit,* inquit S. Thomas in ſumma Theologica, *multus motus vaporum, ligatur non ſolum ſenſus, ſed imaginatio, ita vt nulla appareant phantaſmata: ſicut præcipuè accidit cum aliquis incipit dormire poſt multum cibum & potum. Si vero motus vaporum aliquanto remiſſior fuerit, apparent phantaſmata, ſed diſtorta & inordinata, ſicut accidit in febricitantibus. Si vero adhuc magis ſedatur, apparent phantaſmata ordinata; ſicut maxime contingere ſolent in fine dormitionis, & in hominibus ſobriis, & in habentibus fortem imaginationem.*

SEQVITVR vt remedia aliqua faciliora ſubnectam pro ſingulis caſibus dictis.

ctis. Pro primo, si eiusmodi imaginationes absurdæ proueniant ex naturali vel accidentali indispositione capitis, potest auxillium postulari à medicis. Et quoniam nonnunquam debilitas illa euenit ex Spirituum animalium paucitate, cauenda esset nimia à cibis abstinẽtia, & plenior refectio sumenda. Vel certe modus ille orandi deferendus est, & meditandum per modum discursus. Pro altero casu remedium idoneum erit, commendare se Deo, & angelo custodi, aliisque spiritualibus remediis confessionis, communionis, & castigationum corporis techas diaboli illudere, neque magnopere angi, si non semper ex animi sententia, succedat, sed suam infirmitatẽ coram Deo humiliter agnoscere, & sic fructus orationis non deperibit. Pro tertio casu, antidotum adsignauit S. Thomas verbis illis. *Et in hominibus sobriis:* indicans si in hominibus sobriis per quietẽ phantasmata appareant ordinata & perfecta, multo magis simili forma apparitura in vigilia, cũ ratio prorsus viget. Facio finẽ adiecto hoc monito: quacunque ex causa huiusmodi monstrosæ imaginationes proueniant, ne vim inferas capiti, tibique damnum, & dæmoni voluptatem

con-

concilies; sed si exempli causa, non potes imaginari Christum flagris concisum, ratiocinari incipias de magnitudine doloris, quem perpessus sit.

De Applicatione sensuum ad obiecta propria.

CAP. III.

DE vnoquoque sensu dicam tria, Primo ostendam eius obiectũ. Secundo quomodo applicandus sensus. Tertio quis fructus inde colligatur. Incipiã ab Oculo, quia censetur nobilior reliquis. Videt is primo omnes colores, tam extremus, vt album & nigrum, quam medios ex iis conflatos, vt rubeum, viridem, & alios Secundo videt quodcunque lumen, & si vulgi opinionem sequamur, etiam tenebras. Quod ad secundum spectat. Si, verbi causa, mediterîs de natiuitate Christi, poteris imaginari videre te pueruli nati vultum pallidum & liuidũ. Videre item radios è capite quasi emicantes, & totum stabulum illustrantes. Quod ad tertium attinet, & pallore liuoreque infantuli Iesu poteris colligere eum fuisse valde frigidum, cum huiusmodi color nasci

solcat

ſoleat ex congelatione ſanguinis, factaque reflexione in te tuaſque actiones, vide an tu aliquid ſimile infima ætate pro ſalute tua paſſus ſis, ſicut ille paſſus eſt in tenera pro noſtra. Si non ſis, ex animo dole, & emendationem propone, ac pro tanto beneficio gratias age. Ex ſplendore quoque intra ſtabulum, & tenebris extra illud conſpectis hoc documentum ſalutare capere potes, quod quo adiuuante diuina gratia, vicinior eris Chriſto, hoc diuini luminis magis particeps eris, quo remotior, hoc peccatorum tentationumque tenebris magis obnoxius.

Sequuntur Aures, quæ ſtrepitus, ſonos, & voces percipiunt, ſiue ſint ſignificatiuæ, vt vox hominis: ſiue non vt beſtiarum quarum voces tantum ſunt ſigna affectuum quorundam, vt doloris, &c. vti etiam ſunt gemitus, & ſuſpiria hominum. In voce vel ſono, primo Auditus obſeruat, ſitnè acuta, vt puerorum & fæminarum, an grauis, vt eſt, quæ dicitur Baſſi in Muſico concentu. Deinde ſi ſit magna & clara, vt fuit Chriſti expirantis, de qua S. Lucas. *Videns autem Centuris, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait. Vere hic homo filius Dei erat.* Ad hæc, ſi exigua ſit & lenta. Quinto, ſi media,

media, vel mediocris. Quod ad secundum attinet. Potes imaginari te auribus percipere magnum sancti infantuli eiulatum ex acerbitate frigoris profectum. Et quod tertium, fructum tibi inde decerpes; vt pudefias; quod amore Dei hactenus tātum passus non sis, sed nec gemitum vllum edideris. Ex altera parte poteris aures intendere suauissimis vocib. sanctissimæ matris; quibus aliarum matrum instar, partim cantillando, partim alloquendo eum solebatur. Sequitur Gustus.

Gustus pro suo obiecto vendicat omnes sapores, tam simplices, vti est dulcis & amarus, quam compositus, vt est ponticus, acetosus & alii. Quod ad secundum spectat, imaginare te aspicere B. Virginem præbentem lac suo filiolo; rogabisq; humiliter vt duas saltem guttulas tibi in manum tuam exprimat, quarum incredibili dulcedine delibata, cum Architriclino, qui in nuptiis in Cana Galilææ, vt habet S. Ioannes, exclamarat, *Seruasti bonum vinum vsq; adhuc*, multo æquius clamabis tu conuersus ad illam. *meliora sunt vbera tua vino*, vnde & tertium pro te colligere potes; nempe vt hinc discas puritatem, & castitatem bona opera personæ reddere suauiora Deo.

Ioan. 2. Cant. 1.

Odoratus pro obiecto habet Odores, tam suaues, quam graues, quorum alii simplices, alii compositi sunt, vt sapores. Ad vsurpandum autem hinc sensum imaginabere astare te præsepio Domini, ingratumque Bouis & asini halitum percipere, & intra te dices: O paruule Iesu, quanta est tua hic miseria, cum miseratione omni digna; vt enim frigoris acrimoniam calore halitus animalium temperares, tetrum odorem non refugisti Vnde nec modicam causam tui asperè coarguendi habes, quod non satis sit tibi arcere frigus pellitis chirothecis, nisi etiam illæ suaue aliquid redoleant.

Denique Tactus pro obiecto suo primum habet quatuor simplices qualitates, hoc est, calorem, frigus, siccitatem & humiditatem. Quo ad secundũ, imaginare, quasi cum bona venia benedictę matris, diuinũ illud caput manibus tuis reuerenter attingas, & frigore quasi concretum inueniens, firmius quã ante credas nimiũ esse frigus, imaginare item vultum totum lacrymulis perfusum: Vnde merito, ꝙ tertiũ est, nouus tibi orietur pudor, ꝙ nunquã vel vnã lacrymulã ob toleratũ frigus ꝓ Christo profuderis. Præterea sensu hoc percipiũtur ponderis

gra-

grauianè sint, an leuia. Imaginari ergo potes quantum fuerit pondus crucis, quam Christus deportauit.

Illud quoque ad extremum monendus es, vt quando in Meditationis materia non est obiectum materiale, sensus alicuius proprium, sicut crebrius contingit in Odoratu & Gustu, recurrendum esse ad obiecta metaphorica, hoc est ad varias virtutes, quæ dicuntur similes obiectis earum materialibus. Vt pro Odoratu potes accipere virtu-

Psal.140 tem Orationis, cum de ea dicat Dauid. *Ascendat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo Domine*, assimilans scilicet eam incenso odorifero. Similiter pro obiecto Gustus, potes capere Verbum Dei, quia id plenum esse suauitate testatur idem in Psalm. 118. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel ori meo?* Ex priore vero potes illum haurire fructum, vt optes instituere orationem perfectam, quo Domino perfectissimum odorem reddat. Ex posteriore autem pudefieri, si forte moleste, & cum fastidio verbi diuini prædicationi aures præbuisti.

De

De Applicatione sensuum ad sensibilia communia.

CAP. III.

Aristoteles lib. 3. de Anima, quinq; sensibilia communia numerat, Figuram, quantitatem, numerum, motum & quietem. Quæ dicuntur communia, non quod omnia a singulis sensibus percipiantur, sed quod singula minimum à duobus sensib. licet plura ab aliis. nam alia à tribus, alia à quatuor, vnum etiam ab omnibus quinq; sentitur. Primum autẽ dicam de vnoquoque, quid sit. Secundo à quibus sensibus agnoscatur. Tertio adiungam exemplum, quod in Meditatione imiteris. Quarto, qui fructus inde excerpi possit.

Initium autem faciendo à Figura, quæ non est aliud, quam modus quantitatis in se spectatæ, vt figura triãguli, quadrati, vel quæ ex lineamentis vel terminis cuiusque rei resultat, varias eius diuisiones subiiciemus.

I. Est, Figuræ aliæ sunt superficiales, aliæ corporeæ Superficiales, sunt quæ tantum constant latitudine & longitudine, vt superficies huius chartæ. Corporeæ sunt,

quæ etiam constant densitate, vt est codex, cum est clausus.

II. Est Figura superficialis in tot species diuiditur, quot habere potest latera. Prima est Triangulus, quia habet tria latera: Secunda est, Quadratũ, quia habet quatuor, & sic progrediẽdo in infinitum. Inter has numeratur & Circulus, quia vna linea in gyrum acta constat.

III. Est. Superficiales, aut sunt planæ, vt in hac charta, aut non sunt, eæque duplices sunt. Vel concauæ, vt est superficies interior calicis, vel ollæ. Vel conuexæ, vt est exterior superficies eorundem.

IV. Est. Figurarum corporearum, quæ etiam, vti superficiales, variantur secundũ multitudinem laterum. Nam circulo respondet globus vel pila. Quadrato cubus, vt est tessera. Triangulo pyramis.

Venio ad secundum, nempe ostendam, à quot sensibus percipiatur. Figura. Dico autem à duobus percipi, nempe ab oculo, vt patet, vt Tactu, hoc enim discernimus monetam esse rotundam, & librum esse quadratum. Spero te daturum mihi veniam, quod tot Figuræ diuisiones attulerim, quando cognosces sensuum spiritualium copiam & varietatem, quos Richar-

cus

dus Victorinus eruit ex quadrara figura arcæ testamenti. Quoad tertium Imagineris videre te coronam spineam boni Iesu, & aduertes esse rotundam. Cogites etiam te eam manibus vndique attingere, & colliges Christum voluisse eam esse, tali figura, vt vndique caput configeret, quod fieri non potuisset, si triangularis, quadratę, vel alterius figuræ fuisset. Vnde poteris & tu accendi desiderio toto capite cum Christo dolendi, sicut euenit S. Catharinæ Senensi, & aliis sanctis. *In li. de Contẽplat.*

Magnitudo est ea quantitas, vel corpulentia, quam habẽt omnes res materiales, quę vel magna est, vel parua, lõnga vel breuis, crassa vel tenuis, larga, vel stricta, maior minor, vel æqualis. Nam à quantitate sumitur rerũ æqualitas vel inæqualitas, maius esse vel minus. Quod ad secundum, magnitudo hæc percipitur visu & tactu videmus enim dalerum maiorẽ esse obulo, pẽnam crassiorem acu, & tenuiorem digito, breuiorem lancea, sed longiorem acicula. Quod ad tertium, vbi videris, attigerisque vulnus lateris Christi, quoniam lancea erat crassa & larga, deprehendes tam latum fuisse, vt S. Thomas totam manum suam in illud inserere potuerit. Nam apud

B. Ioannē ita loquitur Christus. *Affer manum tuam, & mitte in latus meum.*

Numerus primario, vel est vnum vel plus, vt duo, tria, quatuor. Sic Euangelistæ scribunt Apostolos fuisse duodecim. Secūdario autem dicitur æqualis, vel inæqualis. Vnde Dominus noster alloquens Apostolos, qui erant duodecim, dixit eos iudicaturos duodecim tribus Israhel. Inæqualis deinde est maior vel minor. Tertio Numerus est par, vel impar. Quarto Numeri habēt inter se varia genera proportionum, inter quas vna dicitur Arithmetica altera Musica, tertia Geometrica.

Mat.19

Quod ad secūdum attinet, scias numerum ab omnibus quinque sensib. percipi, si sit in materiis diuersis. Quod visu, & tactu, liquet. nec dubium est de auditu quoniam in Musica clarissimè notat numerū vocum. Gustus similiter discernit varios sapores in vno eodemque ferculo, & Olfactus odores. Quo ad tertiū imaginari potes, exempli causa, te os immittere in vas myrrhatum felle mixtum Christo oblatū, gustuq; percipies vini, fellis, & myrrhæ saporem, ac naribus odorem. Denique, quod quartum est, pudefacies te ipse, quod nonnunquam in bibendo præter gustum, sectoris suauitates odorum.

Motus.

Motus Localis (nam de hoc loquimur) fieri potest vel sursum, vel deorsum. Secundo, ante vel retro. Tertio in sinistram, vel dextram, vel latus vtriq; cōtrarium. Quarto potest esse vel rectus, vel curuus. Quinto curuus, vel est circularis perfectus, vel tortuosus.

De quocunque autem dictorum Motuum, potes primo considerare, sitnè velox an tardus? Secundo, continuatus, an interruptus? Tertio, rectus vel reflexus? Quarto, vniformis, id est, vnius tenoris, an difformis, vt sit nunc velox, nunc lentus: nunc continuetur, nunc interrumpatur? Quoad secūdum, scias motum (hic per motum intelligo rem motam) non solum visu, sed etiam tactu percipi. Sic Medicus manu discernit varios motus in pulsu. Percipit quoque auditus, nam cursum, incessumque equorum notat. Itē gustus, notamus enim saporem nonnūquam ab initio linguæ deduci in fauces. Quoad tertium, potes imaginari te intueri distēsionem brachiorum Christi, dum à carnificibus attrahuntur vi vsq; ad crucis foramina, cogitare te manu attingere eorum iuncturas, & motū ipsum notare. Quoad quartum, inde conclude te in posterum passurum, vt traharis ad

voluntatem tuorum superiorum.

Denique de quiete, id est, de re quieta & firma considerari potest, num tota quiescat, an pars tantum eius. quia firma licet corpore potest pars moueri, sic caput Christi in cruce est motum, licet immotũ esset corpus. Secundo, an continenter, vel interruptè quiescat. Tertio, si quies sit naturalis, voluntaria, violẽta. Quoad secundum, cũ sit contraria motui, *& contrariorum*, secundum Aristotelem, *eadem sit disciplina*, dico eã quoq; à 5. sensib. cognosci. Quoad tertium, finge te videre Christum in terrã sub cruce prolapsum, nec posse, tũ ob pondus, tum ob debilitatem, vllum membrum commouere. Ac quarto excita in te confusionem, si aliquando arbitreris te nimio onere regularum tuarum, vel mãdatorum superioris tui premi.

De Applicatione sensuum ad sensibilia communia secundaria.

CAP. V.

SEcundaria sensibilia ea sunt, quæ nominant Perspectiui vt est distantia, situs, continuum, discontinuum, asperum, politum, Transparens, opacum, liuidum solidum,

dum, pulchritudo, Turpitudo, ſimilitudo, diſſimilitudo. Dicuntur aũt cõmunia, quia à plurib. ſenſib. percipiuntur: & ſecundaria, quia pendent à præcedentibus, & ad ea tã- quam ad originem ſuam reuocantur. Itaq; eodem modo agam de his, vt de prioribus, & primum exponam, quid ſint Secundo, a quibus ſenſibus cognoſcãtur Tertio, quomodo applicentur. Quarto, qua ratione fructus ex illis colligatur.

Diſtantia quidem dicitur totum ſpatiũ, quod inter duo loca intercedit, quæ vel magna, vel parua, vel mediocris eſt, poteſtque augeri & minui. Quod ad ſecũdum attinet, Diſtantia poteſt cognoſci primo viſu, vt liquet, ſecundo auditu, prout vox vel ſonus lõge, vel prope auditur: tertio & odoratu ex odorum variatione, quarto & tactu, quia poſſumus digito ab vna parte capitis in aliam trãslato cognoſcere longitudinẽ frontis, & a naſo ad capillos erigendo eundem, dignoſcere latitudinẽ Quo ad tertiũ, imaginari potes vulnus pectoris Chriſti crucifixi, notataq; extremitatum diſtãtia, coniicere ferrum fuiſſe craſſum, & ideo coſtas dilatatas, lanceamq; ſic intro defixam vſq; ad cor vt ſubito eum enecare potuerit, ſi ante nõ obiiſſet. Quã longitudinem,

latitudinemq; dicere potuisses tactu manuum, si imaginatus esses te cum S. Nicodemo corpus postea iniunxisse. Quod ad quartum, potes excitare in te desiderium, vt aliquando moriaris martyr, post accepta magna vulnera.

Situs superius à nobis satis est declaratus.

Continuum dicitur, quod non est interruptum, & contra *Discontinuum*, quod est interruptum, & diuulsum. Itaq; continuũ potest dici sinistrum latus Christi, discõtinuum vero dextrum, propter vulnus, quia pars superior, ab inferiore diuulsa fuit.

Asperum est, quod foris in superficie, habet partes inæquales, alias erectas, alias depressas, vt asser nondum dolatus, quod etiã dicitur Rude. Et contra dicitur politum quod omnino æquale est. Imagineris igitur te nõ modo videre, sed etiam tãgere panniculos quibus erat inuolutus infantulus sanctus depositus in præsepio, & deprehendere te eos esse rudes & crassos, qualibus vti solent pauperes mulieres; deinde & attingere te fœnum multo magis asperum. Conuersus autem in teipsum, dole & erubesce, quod toties molestè tuleris lecti duritiem aliaque corporis incommoda.

Trans-

Transparens id dicitur, per quod aliud quippiam oppositum videri potest. Et vel est natura liquidum, vt aer, aqua, & similia, vel solidum & durum, vt vitrum, crystallus, & alia Opacum econtra dicitur, per quod aliud cerni nequit. Transparentis cognitio seruire tibi potest, si sensum videndi transferas ad corpora beatorum, quando erunt resuscitata. Omnia n. erunt hac dote ornata, & ideo viscera omnia, ossa, intimeque medullæ conspicuæ in illis erunt, & quoniam speciem pulcherrimam præbebunt, egregie immensam magistri & conditoris sui sapientiam demonstrabunt, ac sigillatim venæ purpurato sanguine turgidæ apparebunt corallinorum ramorum instar quasi eburneæ cum mirabili venustate insitorum. Ita affirmat S. Gregorius lib. 18. moral. cap 3. *Patebit corporalibus oculis*, inquiens, *ipsa etiam corporis harmonia: sicque vnusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi.* Similiter B. Augustinus li. 22 de ciuit Dei, ca. vl. dicit: *Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis profutura in laudem Dei. Quia omnes illi, qui nunc latent harmonia corporalis numeri tunc non latebũt intrinsecus & extrinsecus.* Deniq; S. Lauren. Iustin. *Erit*, inquit,

Lib de disc. mõ. conuers. Cap. 23.

inquit, *tota eius substantia corporeis oculis visibilis, adeo vt viscerum, cæterorumque membrorum harmonia conditoris declaret magisterium admirandum.*

Liquidus dicitur liquor, qui facile defluit, vt aqua, oleum, & similia. Solidum est eius contrarium, quod non defluit, vt glacies, nix, gummi, aut fluit tardè, vt balsamum, pix, & id genus alia. Quæ varietas discernitur visu pariter & contactu. Vnde si imagineris te gustare vinũ felle & myrrha mixtum, quia illa solida sunt tactu linguæ discernere poteris vinum dẽsius a puro. Similiter vnguẽtum a Nicodemo ad vngendum Christi corpus emptum, etiam manu percipi posset esse densum, quia emerat purum, non multa aqua temperatum, quo esset efficacius.

Pulchritudo, quia consistit in debita proportione partium inter se, siue vocum, siue colorum, siue membrorum, hinc est, quod percipi possit & auditu, quando cõsistit in vocibus (vnde dicimus nos audisse bellam Musicam) Et visu, quando proportio consistit in rebus visibilibus vnde Cicero. *Pulchritudo*, inquit, *est debita partium proportio cum suauitate colorum.* Contra disproportio, vocatur Turpitudo. De Christo

Domi

Domino dicit Psalmista. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Et postquã fuit flagellatus, dicit Isaias: *Non erat ei aspectus, neq; decor.*

Similitudo denique & Dissimilitudo in quantitate percipitur ab oculo & tactu. Quod quia manifestum est, facio finem de sensibilibus communibus.

De Colloquiis.

CAP. VI.

Colloquium significat sermonem cum alio habitum quæ vox postea translata est ad sermonem, qui cũ Deo in orationibus & Meditationibus instituitur. Potest autem fieri primo mentalibus tantum verbis, hoc est, intus mente, vt nullum verbum ore proferatur, sicut in primo regnũ fecit Anna in pulchro illo, affectibusque pleno ad Deum alloquio. *Domine exercituum, si aspiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ dederisque seruæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula nõ ascendet super caput eius.* Quam orationem, inquit scriptura, in corde factam. *Loquebatur*, inquiens, *in corde suo, tantumque labia eius mouebantur, & vox*

peni-

penitus non audiebatur. Secundo poteſt fieri colloquium oratione vocali; verum id nõ conuenit fieri, niſi quando homo eſt ſolus, vt fugiat vanam gloriam, & non incurrat notam hypocritæ.

Dicam autẽ primo, ad quos ſoleant fieri Colloquia: Secundo, de qua materia. Tertio quo modo. Quarto, quo tẽpore. Quinto, quot fieri queant. Omnia a. ſumam ex libello Exercitiorum B P. noſtri Ignatii.

Quod ad primum attinet, ſolent primo inſtitui ad Deum Dominum noſtrum eo modo, quo ille facit poſt primum punctũ Meditationis de excitãdo in nobis amore diuino. *Suſcipe Domine vniuerſum meam libertatem, accipe memoriam, intellectum, atq; voluntatem meam. Quicquid habeo, vel poſſideo mihi largitus es, id tibi totum reſtituo, & me tua prorſus voluntati trado gubernãdum. Amorẽ tuum ſolum cum gratia tua mihi dones, & diues ſum ſatis: nec aliud quicquam vltra poſco.* Secundo ſolent fieri ad quamlibet trium diuinarũ perſonarum, vti docet in Meditatione de Incarnatione *Colloquiũ*, *inquiens, poſtremo ſubiiciam diſquiſitis verbis, quibus diuinam quamlibet Perſonam digne valeam compellare.* Tertio ad Chriſtum, qua homo eſt, vt ait in ſecũdo colloquio

quio Meditationis de vexillis. Quarto ad beatiss. Virginem, ad quam dirigit primum dictę Meditationis Colloquium. Imo in omni Meditatione, in qua plura vno facit colloquia, semper primum dirigit ad illã. Quinto ad Angelos & alios Sanctos, vt dicit in puncto quinto Exercitij secundi primæ hebdomadis. *In exclamationem*, inquit, *prorumpam, quomodo angeli me custodierint, suisq; et tuuerint suffragiis: quomodo Sancti pro me intercesserint.* Sexto ad omnes creaturas sensibiles, vt est in eodem loco. *Quomodo creaturæ omnes (discursu facto per singulas) me sustinuerint tamdiu & hucusq; viuum sustinuerint.* Septimo, etiã ad illas, quæ sunt sensuum expertes, vt arbores, plantas, herbas, & similes. Ita ipse ibidem. *Et terræ germina debitæ vindictæ loco mihi seruierint.* Octauo, imo & ad inanimatas, vt cœlum, elementa & cætera. Vltimo, potest etiam homo in se conuertere sermonem, arguendo seipsum, vt fit in primo Colloquio primi Exercitii in prima hebdomade. *Arguam*, inquit, *insuper me, percontans, quid hactenus dignum memoratu egerim pro Christo.*

Quod ad secundũ attinet, id est, ad materiã Colloquiorũ, ea pscribitur primo in Colloquio secũdæ Meditat. primæ hebdomadæ.

madæ. *Terminanda*, inquit, *erit demum meditatio hæc per Colloquium extollendo infinitã Dei misericordiam, quod vitam ad hunc vsq; diem prorogauerit, & gratias pro virib. agam.* Secundo, in colloquio primi exercitii tertiæ hebdomadæ. *In Colloquiis*, inquit, *aliqd est petendũ, iuxta præsẽtis res ratione, vel prout sentio in me consolationem, vel perturbationẽ, prout virtutem vnam vel alterã expeto: prout in hanc vel illam partem de me statuere intendo: prout ẽt de re, qua contemplor, tristari volo vel lætari. Deniq; postulandum erit illud quod circa rem certam aliquam maxime desidero.*

Quod ad tertium, id est, Modum spectat. Dico ea verba seligenda, quibus maximè affectus animi exprimantur, vt dicitur in Colloquio meditationis secundæ, in hebdomade secũda. Facileq; assuefacies te ad illa excogitanda, exigua etiã industria adhibita, si attẽtè & crebro perlegas B. Augustini Soliloquia, & S. Bonauenturæ pharetram, quia abundant huiusmodi verbis. Secundo dico debere fieri cum cõfidentia, & quasi familiariter. *Colloquij enim propriũ est*, ait P. Ignatius in colloquio primæ meditat. primæ hebdomadæ, *vt fiat sicut amici sermo ad amicũ*. Tertio, cũ affectu reuerẽtię & timoris, *vt serui ad Dominũ*, sicut ibidẽ dicit.

cit. *nunc gratiæ aliquid petendo nunc culpam aliquam incusando meam: interdum propria qualibet communicando ac petendo consilium super illis, siue auxilium.* Quarto, verbis officiosis, & reuerentiæ plenis, non vsurpando vocem Tu, & Vos, ad sanctos, vel Deum, vt monet annotatione tertia. *Aduertendum,* inquit, *in operatione, quæ præcipue est voluntaria, cum voce, aut mente cum Deo loquamur vel sanctis eius maiorem à nobis exigi reuerentiam, quam dum vsum intellectus circa intelligentiam potius moramur.* Cuius ratio forte est, quia modus ille humilis & reuerens loquēdi facilius nos mouet ad deuotionem, quæ maxime postulatur in Colloquiis.

Quod ad quartum, id est Numerum attinet, dico conuenire, vt in fine cuiusque meditationis instituantur, vt liquet ex toto libro Exercit. Deinde dico, posse fieri vnum post quodlibet Meditationis punctum: sic enim fit in Contemplatione de excitādo in nobis amore Dei. Tertio, quoties impetus spirit⁹ ad hoc impellit, vt docet in Exercitio tertio primæ hebdomadę. *Deinde,* inquiens, *occurrente nobis spirituali motu ad Colloquia veniemus.* Vbi nota, etiamsi hæc soleant esse meliora, vt hic dicitur, quia fiunt cum ardore interno, qui

qui accēdit cordis affectum, vt etiam prorumpat in verba: tamen posse etiam fieri, cum ille ardor spiritus abest, imo possent fieri ad excitandum spiritum, sic enim paulatim incalesceres. & inflammatus longe feruentius ea perficeres. *Sæpe enim*, inquit, B. Bernardus, *corde tepido & arido orationi incumbimus: persistentibus autem repente infunditur gratia. Quibus studium est orare frequenter, experti sunt quod dico.* Denique vt finem faciam. Colloquiorum copiam affatim, si velis, suppeditabit tibi Ioannes Benius, in suis de passione Domini discursibus siquidem omnes contexti sunt ex pulchris variisque Colloquiis.

TRA-

TRACTATVS VIII.

DE VARIIS MEDITATIONVM FORMIS.

PROOEMIVM.

ETiamsi existimem hactenus me sponsioni meæ fecisse satis, & in tractatibus secundæ partis sufficientia documenta ad Meditationem rectè instituendam tradidisse, tamen quoniam visum est multo faciliorem posse reddi hoc sanctum exercitium vsurpandi rationem, si formulæ quædam vel exempla meditandi addantur, quibus practicè documentorum dictorum vsus ostendatur, non dubitaui hanc quoque suscipere prouinciam, quam confido instar certæ cuiusdam manuductionis fore ad intelligendum, & facilius perdiscendum hoc exercitium, imitaborq; industriā

 pedotri-

pædotribæ, qui vt puerum doceat recte formare literas, primum ei ob oculos ponit scriptionis paradigma, tum calamum digitis eius inserit, manuq; sua cum eius manu coniunctas primas lituras ducit, quas ille solus deinde perficiat, & sic tandem artem scribendi condiscat.

ET *quoniam, meo iudicio ad tria capita reuocari possunt omnia Meditationum argumenta. Primo breuiter delibanda est rei historia. Secundo, perpendenda sunt verba eo ordine, quo habentur in Euangelio. Tertium, ex vtroque est conflatum, hoc est, vt puncta certa excerpantur; licet meditanda quoque sint verba, quæ intra vnum, alterumq; punctum intercedunt. Et hoc melius est reliquis, quia fruitur vtriusque emolumentis, nempe distinctione, quam continet primum, qua plurimum confert ad facilitatem, & obseruationes à Sanctis datas retinendas. Atque hoc vsurpauit B. P. noster* IGNATIVS *in Exercitiorum spiritualium libro.*

bro. Exemplum formabo vtriusque capitis. Caeterum, quia infanti facilior redditur manducatio v.c. pomi si in partes, & buccellulas diuidatur, necesse est, vt tyronibus in hac quoque materia consulamus, & quam distinctissime singula exponamus, quae ad recte meditandum pertinent. Et quamuis in quauis historia ordinarie inueniantur personae & verba, atque actiones considerandae, tamē maioris facilitatis causa, vnum exemplum proponā meditationis circa personas, alterum circa verba, & tertium circa actiones. Ac deinde ternas alias, quae dictas tres partes comprehendant, ac primum quidem in Puncta abstracta. Secundam in textum, & tertiam, vti dixi, in vtrasque. Pro complimēto denique huius tractatus adiiciam & vnam de applicatione sensuū, vt huius quoque meditandi formulae & exemplar extet. Ac quoniam multi recitant multas orationes vocales, vt clerici, & religiosi, qui partim diuinum quotidie officium perlegūt, partim, vt sacerdotes, sa-

crificium missæ peragunt, vel aliâs orationes, vt reliqui omnes, dicunt: adiungam etiam formulam de iis meditādi, quæ maximè iuuabit vt attētè, & cum deuotionis sensu dictæ preces instituantur. Meditatio siquidem in intellectu notitiam, & in voluntate pium affectum, ac spiritalem dulcedinem gignit. Vnde quando vocaliter aliæ preces recitantur, excitatur quasi intelligentia & affectus, quem in meditatione sensimus, & ipsæ preces deuotè dicuntur.

OCCVRRIT *& aliud, vt finem monendi faciam, etsi verum sit, sermonem vocalem originem ducere ab intellectu, & idcirco illi propriè tanquam suo fonti attribui: (quid enim est aliud ratiocinatio vocalis, nisi discursus intellectus ore expressus?) tamen pro pleniore clarioreq́ intelligentia in dictis formulis meditandi etiam loquendi munus tribuemus & memoriæ, & voluntati, ac etiam sensibus, quando aliquid in meditatione agent.*

EXEM-

EXEMPLVM MEDITANDI *circa Personas.*

CAP. I.

PRo argumento huius Meditationis ſimpſi hiſtoriam ſepulturæ Chriſti Domini, quia in ea multæ conditiones, ex iis, quas diximus circa perſonam indagandas, deprehenduntur. Quarum quædam ſunt in textu expreſſæ, quædam verò hauriuntur ex ipſa myſterij explicatione. Quare viſum eſt, antequam incipiam, te monere, etiamſi in dicta hiſtoria ſint multa verba, multarumque rerum geſtarum in ea mentio fiat, quæ poſſent etiam in meditatione expendi, me tamen non allaturum niſi illa, quæ conducunt ad notitiam perſonæ, quandoquidem hic mihi non eſt aliud propoſitũ, quam ſpecimen aliquod dare meditãdi circa perſonas. Atque idem obſeruabo in duobus capitibus ſequentibus.

Meditatur ergo facto ſigno crucis, & accepta aqua benedicta, ad ſpacium orationis Dominicæ, ſalutationisque angelicæ pedibus inſiſtens cogitet ſe in conſpectu Dei, B. Virg. omniumq; ſanctorum verſari: deinde in genua ſe coniiciat, & Orationem præparatoriam in hunc modum perficiat.

 Domi-

Domine, supplex rogo te, vt mihi gratiam impertiri digneris, quo vires, actionesque meas omnes ad diuinæ Maiestatis tuæ gloriam expendam. Tum proximè summatim percurre historiam, hoc modo. *Cum Ioseph impetrasset à Pilato corpus Domini, & inuento Nicodemo, omnia comparassent, quæ erant ad sepulturam necessaria, deposuerunt illud de cruce, & balsamo conditum sepelierunt. Iudæi autem signato monumento adhibuere custodes.* Post hanc petitionem subiunge. *Obsecro Domine, vt intus in corde eum dolorem sentiam, quem senserunt dictæ personæ, & alij qui sepulturæ interfuerunt.* Demum pro compositione loci, ob oculos ponendum est palatium Pilati, inde viæ ciuitatis vsq; ad montem Caluariæ, tum mons ipse, & post illum via ad sepulchrum, atq; ad extremum spelunca monimẽti. Post quas præparationes, intellectu dabis principium meditationi, modo sequenti.

Initio itaque facto à persona Ioseph, dicit Intellectus. De hoc homine video multas conditiones indicari, quæ eum commouerint vt auderet corpus IESV à Pilato exposcere, atq; etiam autoritatem conciliarint, vt impetrarit, & sunt, quas recenset S

Luc. 23. Lucas. ECCE, inquit, *vir nomine Ioseph, qui erat*

erat nobilis, Decurio vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. Hic audacter introiuit ad Pilatum, eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu. Imò S. Hieronymus affirmat ob hanc ipsam causam Euangelistam tam accuratè, tantoque affectu conditiones eius describere.

Incipiendo autem à Nomine, quod diximus primum esse inter ea, quæ ad personã, qua compositum est, pertinent, dicit *Intellectus.* Nomen hoc significat Augmentum. vnde colligo, licet hic homo bonus esset & iustus, Dominum tamẽ voluisse hoc nomine appellari eum, à quo esset sepeliendus: vt disceremus ipsum libẽter cedere in prædam eorum, qui in bonitate & iustitia incrementum facere conantur. Vnde & voluntas subiungit. Propono & ego me deinceps adiuuãte diuina gratia progressum facturum in Spiritu, vt Dominus se quoque in meas manus tradat, egoque tanto thesauro donatus locupletior fiam, maximè cum norim hoc loco non progredi, esse quoddã regredi, iuxta dictum B. Bernardi: *Non progredi est retrogredi.* & illud S. Leonis. *Nemo ad cognitionem* *Serm. 9. de nati.*

 veri-

veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus diuinis etiam multum proficiat, semper sibi superesse quod quærat. Nam qui se ad id, quo tendit, peruenisse præsumit, non quæsita reperit, sed inquisitione deficit.

Transeundo dehinc ad Nomen patriæ Arimathia dicit. Inuenio hanc vocem significare, Excelsa, & subiungit. Video vtroque nomine Excellentiam quandam denotari, quæ aptissimè in hunc sanctum hominem conueniat, quippe qui opus tam excellens & heroicum designare ausus fuit, vt palam postularet se donari corpore IESV crucifixi, eoq; tempore quo Christo, omnibusque eius asseclis tota ciuitas erat infestissima.

De ætate dicit intellectus. Credo eum, vt traditio antiqua habet, fuisse admodum affecta ætate & senem, immò existimo eum hac graui ętate non parum commouisse Pilatum, vt promptius petitioni subscriberet, conuenienter dicto sapientis: *Corona* Prou. 16 *dignitatis senectus, quæ in viis iustitiæ reperitur.*

Quod ad Affectus animi attinet dicit intellectus. Animaduerto eum aliquanto tempore fuisse exagitatum metu. Textus Ioan. 19. enim ait: *Eo quod esset discipulus Iesu, occultus*

tus tamen propter Metum Iudaeorum. Qui metus forte in illis initiis excusari potuit, eo quod in duabus rebus consisteret, quę apud homines merito timeri solent. Primo in iactura honoris, quem tanti facere solēt, maximè nobiles, vt non dubitent pro eo conseruando, & fortunarum & vitæ discrimen adire. Certo autem constabat illum iacturam honoris sui facturum, hoc est, publicè eiiciendum fuisse è Synagoga: quę erat quędam excommunicatio & infamia. Secundo metus consistebat in periculo vitæ.

Hic memoria dicit. Recordor eodem metu consternatos fuisse parentes cæci nati, quando à Pharisæis accersiti sunt, vt responderent de causa filij illuminati, vt scribit S. Ioannes: *Hæc dixerunt*, inquit, *parentes eius, quoniam timebant Iudæos. Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.* Et propter metum amittendæ vitæ. Memoria in medium profert eorum consilium de occidendo Lazaro, eo quod propter illum multi ad Christum conuerterentur. *Cogitauerunt autem*, ait S. Ioannes, *Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.*

Ioan. 9.

Ioan. 11.

Q 5 Lon-

Longius verò progrediēs intellectus ait: Sed affectum hic deprehendo quoq; metui contrarium, cum dicat Euangelista. *Audacter introiuit ad Pilatum.* Facinus profecto æterna memoria dignum probè enim sciebat se hoc facto non paucorum, sed multorum, nec plebeiorum modo hominum, sed etiam magnorum Dominorum tam politicorum, quam spiritualium odia in se concitaturum.

Et hic voluntas dicit. Omnibus viribus deinceps cōtendā semel me ab intolerabili mundani timoris, respectumq; humanorū tyrannide vindicare, vt magno erectoq; animo animosum istum Iosephum imiter ad obtinendam vitæ Christianæ perfectionem cum integra diuinorū mandatorum, omniumque regularum mearum obseruatione.

Transit deinde Intellectus ad consideranda, quæ ratione corporis in eum conueniunt: & incipit à viribus, ac dicit. Cogito eas fuisse exiguas & imbecilles. Primo, quia tales esse solent in senibus. Secundo, quia mœstitia ex dira illa Magistri tractatione orta plurimum eas fregerat. Tertio, quia illo die satis se fatigarat crebris discursibus, nunc ad Pilatum, nunc ad quærendum Nicodemum, nunc ad alia, vt coemenda aromata,

rata, & linteamen corpori inuoluēdo idoneum, comparanda item instrumenta necessaria; ad Christum è cruce deponendum, vt scalas, malleos, forcipes. Deniq; eadē instrumenta vsq; ad montē Caluariç deferendo. Credo enim eum illa suis, nō alienis ministrorum suorū humeris, deuotionis & venerationis maioris erga Magistrū declarandæ causa gestasse. Neq; defuerint, quæ plerunq; senibus accidunt maximè si nobiles & locupletes sint, aliæ corporis indispositiones: ac speciatim vidēdi hebetudo, quæ non paruā ei molestiā attulerit, cum tanto pondere onustus per tenebras iter faceret. Considero præterea difficile esse ętate prouectis in montem ascendere, sicut erat huic graue nunc scalas ascendere, nunc descēdere, idq; vti proculdubio fiebat, crebrius. Accedit, quod lōgitudo vestis, illis regionib. vsitata, non parum ascēsum retardabat, quanquam mihi persuadeo, quod eam deposuerit, vt expeditius muneri suo facere satis posset. Hic applico oculum, & imaginor me videre varios corporis situs valde incommodos, quos in ascensu scalarum vsurpare debebat, quos tanta celeritate, & agilitate vsurpauit, vt dexteritatem cuiusvis adolescētis valentissimi superasse videatur. Intellectus quoq; breui

breui suo discursu dicit. Nimis liquidò colligo ex hoc conspectu vim deuotionis, gratiæq; diuinæ isti sancto seni collatam. Memoria verò suppeditat prophetiam Isaiæ: *Isa. 35.* *Tunc saliet sicut ceruus, claudus.*

Ex quibus discursibus voluntas sic loquitur. Statuo nunquam me pœnitentias, aliaque spiritus exercitia prætermissurum, etiamsi ad summam peruenerim senectam, sed potius ea aucturum, si superior, vel confessarius consenserit: cuius iudicium iam inde à meæ conuersionis initio, tanquam doctrinam approbatam, & ab omnibus sanctis vsurpatam, sum secutus, ne vel in paruis à carnis cupiditate, vel in magnis à Sathana in fraudes impellerer, qui in angelum lucis se transfigurans solet hominem à quibusdam exercitiis absterrere, vt tandem eum ab omnibus deuotionis exercitiis reddat alienum, ac exarmatum pro suo libito tractet, teste Cassiano collat. 7. c. 24.

Veniendo deinde ad bona externa, primum, inquit Intellectus mihi occurrit generis Nobilitas, vt asserit Euangelista; Nobilis, nec tantum nobilis fuit nobilitate omnium nobilium communi, sed etiam senatoria, & Magistratus, quod *Decurionis*, voce græcè significatur. Quibus duobus,

Memo-

Memoria adiungit tertium bonum, cuius meminit S. Matthæus, opum dicens: *Cum autem sero factum esset, venit quidam homo diues.* Quas tres conditiones expendens Intellectus dicit, videtur mihi non solum verisimile, sed etiam verissimum, quod annotauit S. Hieronymus, eas non parum iuuisse apud Pilatum, vt sui magistri crucifixi IESV corpus impetraret. Solent siquidem huiusmodi magno loco esse apud viros Principes; tum propter dona, quæ pro liberalitate innata solent largiri, tum quia in pretio sunt apud populum. Atque hic prorumpe in colloquium cum hoc sancto sene, vti sequitur.

O Bone & iuste Ioseph, in te rectissimè competunt dotes nobilitatis & opulentiæ, quia eas in tua petitione fructuose vsurpasti. Bene collocata sunt munera & seruitia quæ ante contulisti in Pilatum, quia effecerũt vt impetrares tam nobile margaritum, tam diuitem thesaurum. Discite nobiles & diuites libenter facultates vestras erogare in pauperes ad lucrifaciendum Christum: maximè cum dixerit ipse, sibi factum, quicquid illis feceritis, ac insuper remunerationis loco addixerit vitam æternam, hoc est, seipsum. Ita enim ipse patefecit his verbis:

Hæc

Ioan. 16. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solũ Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Ac regrediens intellectus ad discursum, ait. Credo Christum voluisse sepeliri à nobilibus, nam cum illi professionem faciant, quod alienissimi sint à fuco & mendaciis, facilius illis fides præstari potuit post resurrectionem affirmantibus se eum suis manibus sepelisse, & grande saxum monumento aduoluisse.

Transiens deinde ad dona gratiæ quæ in eo fuerunt, dicit. Noto imprimis Fidem in illis S. Lucæ verbis. *Et quod esset discipulus Iesu, occultus tamen.* dicitur enim doctrinam Christi recepisse. nec dubito in illis primis initiis bonum Magistrum tolerasse, vt delitesceret, in typum futurorum olim Martyrum, qui ad aliquod tempus, vt tyrannorũ effugerent rabiem. abdebant se in tenebras, iuxta doctrinam ipsius ore datam. *Si vos per-* Mat. 10. *secuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* Video quoq; expressam hanc fidem in illis aliis verbis. *Quia expectabat & ipse regnum Dei.* Spem quoque demonstrabat, voce Expectabat, nam quæ expectamus, sperare solemus: imò ipium expectare, iuxta S. Thomam, est quidam spei actus.

Agnosco & Caritatem; quia ex amore,

quod

quo prosequebatur magistrum suum Iesum permotus, imò impulsus fuit postulare corpus à Pilato, nullis precibus aut muneribus aliorum ad hoc inductus. Quanquam in eodem facto demonstrauit quoque caritatem in proximum: nam simulatque impetrauit, certiorem reddidit bonum Nicodemum, vt meritum tam pij sanctique operis illi commune faceret.

Obseruo & modestiæ virtutem in loquendi modo, quo apud Pilatum est vsus: nam, quod nobilium hominum est propriũ humaniter tantum, vt habet textus, eum Rogauit. Vnde colligo, bonum spiritum, licet ardens sit, tamen non reddere hominem insolẽtem vt ciuilitatis metas excedat, sed potius perficere. Quo confert & memoria, quod Christus de lege veteri dixit: *Non veni soluere legem, sed adimplere.* Matt. 5.

Animaduerto præterea in hoc homine iusto Iustitiam Legalem. Nam cum lege cautum esset, ne quis de cruce deponeretur, qui publica iudicum sententia ad eam condemnatus esset à Præside potestatem eius deponendi petiuit: probè conscius fideles beneficio fidei Christianæ non eximi ab edictis secularium Principum, sicut docet B. Paulus in epist. ad Romanos: *Omnis anima* Rom. 13.

subli-

sublimioribus potestatibus subdita sit. Idem
Tit. 3. commisit Tito commendandum Christianis. *Admone illos subditos esse Principib. & Potestatibus.* Eandem doctrinam tradit B. Pe-
1 Pet. 2. trus in priore epistola, scribens generatim ad omnes fideles *Subditi estote, omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis.* Hanc iustitiam demonstrauit in consilio, in quo de capiendo & occidendo Christo tractatũ est, vt testatur S. Lucas, dicens: *Hic non consenserat consilio & actibus eorum.*

Deniq. deprehendo & animi Fortitudinem, qua roboratum eius pectus excluso omni metu, quo hactenus oppressus iacebat, audacter ingreditur ad Pilatum, & corpus Iesu vita defuncti requirit.

Hic voluntas (eius maximè, qui cogitationes versat de religiosæ vitæ iugo suscipiendo) dicit. Etiamsi ego certis de causis ad exemplũ illius sancti senis cogar esse Christi discipulus occultus, tamen quando præsto erit tempus patefaciam animi mei sensa audacter: speque magna teneor, Dominum non minus mihi, quam huic discipulo occulto, adfuturum.

Ad extremum obseruo & Magnificentiam eius in nobili & sumptuoso sepulchro, quod

quod excisum erat in saxo marmoreo albo rubenti colore mixto. Eandem demonstrauit in coemenda nobilissima syndone, cui corpus inuoluit. Et quanquam impensæ hæ videri possint exiguæ, tamen magnificæ fuerunt, tum ob præstantiam materiæ; tum propter finem illi propositum, vt sic veneraretur Deum. Adiungo & Liberalitatem superiori virtuti, qua tam prompto alacriq; animo suum ipsius monumentum Domino consignauit. Proprius siquidem eius actus est, munera offerre. Atq; hæc satis sint, circa personam boni Ioseph: nunc transeamus ad Nicodemum.

Incipiendo autem à Nomine dicit intellectus, illo designari *sanguinem innocentem.* quod video conuenienter illi impositum. quia manifeste eximiam innocentiam suam demonstrauit apud Principes Iudæorum, cum iam iam iniiciendæ essent manus in Christum. quando iis dixit. *Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?* Ioan. 7.

Quod ad Ætatem attinet, senem fuisse inde colligo, quod Christo affirmanti, si saluus esse vellet, eum debere renasci, responderit. *Quomodo potest homo nasci, cum sit Senex.* Ioan. 3.

R Fuit

Fuit & eruditus homo, immò Legis Doctor, vt ibidem testatus est Christus. *Tu es magister in Israhel, & hæc ignoras?* Professione quoq; Pharisæum ex verbis B. Ioannis
Ioan.4. aduerto. *Erat, inquit, homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine.* Postea autem factus est Christi discipulus, sed occultus, quia de illo scribitur. *Hic venit ad Iesum Nocte.* Fuit & genere nobilis, quia vocatur, *Princeps Iudæorum.*

Magnificentiam item in eo obseruo ob aromatum copiam, quæ inungendi Christi causa coemit, nempe librarum centum.
Ioan.19. Ferens, inquit B. Ioannes, *myrrhæ & aloes quasi libras centum.*

Video in istis ambobus senibus alias nonnullas quoque eminere virtutes, inter quas prima est misericordia, cuius proprium officium est, sepelire mortuos. Altera est Religio. puto enim verum, quod de iis contemplatur Sanct. Bonauentura, quod ad primum crucis conspectum geniculati sint, & saluatorem adorarint, idemq; iterarint, cum propius astarent, antequam clauos refigerent, deinde manum suum reuerentiæ ergo osculati sint, antequam membrum aliquod attingerent. Humilitatem etiam declararunt, tum in deportandis aromatibus

maribus & instrumentis, tum quod sine vllorum ministrorum opera depositionem peregerint.

Rursum, in his duabus personis, omnibusque aliis qui præsentes in hoc opere sepulturæ fuerunt, inusitatam deprehendo tristitiam, & ingentem luctum. Quo Memoria ad lucit illud Psalmi 29. *Ad vesperam demorabitur fletus.* Ex omnibus autem maximè luxit Sanctissima Mater. In cuius confirmatione memoria profert illud dictum Noemi. *Non vocetis* me Noemi, id est, pulchram, *Sed vocate me Mariam*, id est, amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens. Tam afflicta autem erat B. Virgo, vt nulla ex re caperet solatiũ Quam in rem memoria suggerit illud Ieremiæ. *Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis filios suos & nolentis consolari, quia non sunt.* Ruth. 1. Iere. 31.

De Pilato, quantum ad mysterium attinet. Considero primo eius prudentiam politicã quod Iosepho licet genere nobili, aliisq; rebus claro non ante Christi corpus concesserit, quam intelligeret expirasse. Secundo ꝙ non à militib. corporis custodib. sed à Centurione eorũ percõtatus fuerit de Christi morte, tũ vt debitũ in gubernatione

ordinem, proximos sibi ministros cōsulendi, teneret; tum, quia illi quam aliis maiorem habendam fidem credebat. Tertio, quod subitò executus sit, quod postulabatur. Quarto, quod animo tranquillo; nam post concessum Iosepho corpus, cum Iudæi proponerent consilium suū de adhibendis monumento custodib. beneuolè & humaniter, & quidem saluo priori postulato, respoaderit. *Habetis custodiam ite, custodite, sicut scitis.*

Mat. 27

In Centurione, primò expendo obedientiam, quod non nisi Christò mortuo è monte Caluariæ discesserit; mandatum enim illi erat, caueret, ne quis Christum adhuc viuum de cruce deponeret. Vnde Matthæus. *Centurio autem,* inquit, *& qui cum eo erant, custodiebant Iesum.* Secundo, fidem, in veritate Pilato explicata. Tertio, conuersionem miraculosam, occasione clamoris Christi, dum expiraret, secutam. percutiebat enim pectus suū, & Deum glorificabat.

De Iudæis principiū sumam ab eo, quod simulatè ostenderint corpus Christi sepulturæ mandandam. *Iudæi,* inquit B. Ioannes, *quoniam Parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbatho. (Erat enim magnus ille dies Sabbathi) rogauerunt Pilatum, vt*

Ioan. 19.

frange-

frangerentur eorum crura, & tolerentur) Deprehendo, ait Intellectus, in istis belluinum & abominandum vitium hypocriseos, de quo toties à Christo fuerunt reprehensi. De qua rememoria suggerit illud apud Matthæum. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Colligo autem hoc vitium ex ratione ab iis allata. *Vt non remanerent in cruce corpora sabbatho:* nempe solliciti erant, ne externa cerimonia violarent Sabbathum: sicut alibi, *non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha:* & tamen non dubitarũt iisdem diebus moliri necem filii Dei. Deinde non petierunt frangi crura, vt possent eos sepelire, quia vbi cognouerunt eum expirasse, non amplius de eo humando solliciti fuere. Mat. 23

Aduerto deinde in appetitu eorum sensitiuo Timorem: nam cum intellexissent Centurionem, vt est apud Marcum, dixisse. *Vere hic homo filius Dei erat*, post clamorem in cruce auditum. *Et omnis turba eorum, vt habet Lucas, qui simul aderant, ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua, reuertebantur:* miris scilicet Mar. 15

 illis

illis conspectis conuersi, non dubium est, quin vehementer timuerint; ne exsurgeret aliquis tumultus in populo. In confirmationem huius Memoria producit consiliũ in domo Cayphæ habitum de capiendo
Mat.26. Christo vbi omnes dicebant. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Cuius siquidem rationem reddit S.Lucas, dicens. *Timebant vero plebem*

Obseruo quoq; dicit Intellectus, magnã eorum versutiam, dum trepidationẽ suam religionis velãt pallio: sic enim sua petitione ostendunt se loqui voluisse Pilato. In lege nostra habemus festũ Pasche, maiore lætitia, quã cetera esse celebrandum, vt scriptũ est in libro secundo Esdræ
2.Esd.8. *Quia sanctus dies Domini est, nolite flere & nolite contristari, gaudium etenim Domini est.* Iam autem videmus, si corpora ista in crucibus maneant, diem fore luctuosum & tristem, atq; ideo rogamus, vt cum tua bona venia deponantur. Verus autem scopus eorũ ad quem collimabant, erat, vt sublato ex oculis hominũ corpore Christi, ipsi trepidatione liberarẽtur, & impendens euaderent discrimen. Longiusq; procedens Intellectus dicit. Cogito etiam furiosam sceleratorum illorum hominum rabiem erga mãsuetum agnum

Iesum

Iesum, necdum fuisse post tantos cruciatus exsaturatam, & ideo nouo eoq; acerbissimo dolore fractionis crurum voluisse eos adaugere. In cuius cõfirmationem ait Memoria, Esse legem de hoc augmento Deuteronomii 21. cap. *Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadẽ die sepelietur: quia maledictus à Deo, qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam.* Etsi forte potius credendum sit, aut Romanos non approbasse istam legem, aut voluntate diuina factum, ne allegaretur. Christus enim non fuit crucifixus propter cõmissum aliquod peccatum, nam vt ait Isaias, *iniquitatem non fecit, neque dolus fuit in ore eius.* *Isa. 53.*
Quod autem B. Paulus in epistola ad Galatas, illa verba, *Maledictus homo, qui pendet in ligno*, applicat Christo, id fecit, quia extrinsecus ita videbatur, alludens ad illud aliud quod scripserat ad Romanos. *Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne.* *Gal. 3.*

Ex toto superiori discursu colligo, inquit Intellectus, horrorem magnum contra hypocrisin, eo quod Iudæos tam abomi-

 nabiles

nabiles reddiderit, & tam acriter Saluator eam coarguerit. Atq; hactenus vidisti trium potentiarum, id est, intellectus, memoriæ, & voluntatis vsum, sicut erat doctus. Prosequendo autem longius discursum, intellectus ait. Cerno in illis ipsis Iudæis summã animi inquietudinem & angorem, quem colligo ex eorum verbis, cum dixerunt. *Recordati sumus.* Secundò magnam indignationem; dum dicunt. *Seductor ille.* Tertio, stuporem ingenii in ratione data Pilato. *Ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis.* quasi asseueratio discipulorum sufficere potuisset ad credendum, Christum verè resurrexisse: nisi alia grauiora accessissent testimonia. Sicut & in alio consilio hebetes, & simplices se demonstrarunt, cum imperarent militibus, vt diuulgarent corpus Christi furto sublatum à discipulis, ipsis dormientibus. Quare aptissimè in illos conuenit illud Dauidicum *Defecerunt scrutantes scrutinio.*

Demum de Persona Christi noto cum Sancto Leone, eum tantum fuisse obedientiæ, & obseruationis legis amatorem, vt etiam mortuus illi parere voluerit. nec enim permisit prius se deponi de cruce quã

potestas

potestas à Pilato facta esset. Atque hic imponitur finis, cum sequenti Colloquio.

Domine, obsecro te, vt patiaris te à me quoque spiritualiter in anima mea sepeliri, maximè quando ad sacram mensam communicaturus accedo: ac vt in ea dignè permaneas, da mihi puritatis candorem, caritatis rubedinem & duritiem constantiæ, quæ sepulchrum illud materiale habebat. ac postremo humiliter precor, vt auxilio gratiæ tuæ mihi eam custodiam impertias, vt furto eripi numquam possis: sæpenumero enim expertus sum verissimum esse illud tui prophetæ dictum: *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Psal. 126

PATER NOSTER

AVE MARIA.

FORMVLA MEDITANDI IN verba.

CAP. II.

PRo huius Meditationis materia accepi prima verba Domini nostri ex septem in cruce dictis, & sunt illa apud B. Lucam. Luc. 23 *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Sed antequam incipiam, de duobus es monendus. Primum est, quod in verbis, præter eorum significationem propriam vel metaphoricam possit, imo debeat indagari eorum veritas, quæ tunc est, cum omnino respondeat rei significatæ. Alterum est, cum voces & verba, teste Aristotele, sint signa, quibus exprimimus internum animi conceptum & affectũ, conuenit meditãdo scrutari, quænam illum maximè exprimant.

Præmissis itaque tribus primis Preparationibus, sicut in præcedenti Meditatione (quæ semper in omni Meditatione eodem modo fiunt) percurres historiam breuiter in hunc modum. *Orat Dominus pro suis crucifixoribus.* Deinde subiice petitionem hac forma, Da mihi rogo Domine Iesu Christe gratiam delibandi dulcedinem, quam abscõditam seruas in dilectione inimico-

micorum, vt ego quoq; ad illos diligendos inflammari queam. Deinde pro compositione loci dicit. Ante oculos mihi obiicio totam planitiem vertici montis Caluariæ, circumcirca subiectam plebæis spectantibus confertam, & ante illos in modum circuli vniuersam militū turbam, ac in medio erectam crucem sanctam.

Ac primo perpendo vocem Pater, quæ apellatiua est, & optime conuenit in Patrem æternum, quia teste Apostolo, *ex illo omnis paternitas est in cœlo & in terra.* Et progrediendo longius, dicit. Credo saluatorem ab hac voce inchoasse orationem, vt commoueret (loquendo nostro modo) viscera amoris erga se, vt postulata impetraret Ordinariè enim nihil negari solet ei qui amatur. *Eph. 3.*

Quo pacto, Memoria dicit: Recordor eū, cum morti proximus animā suam commēdaret Patri æterno, eadem voce inchoasse sermonem. *Pater in manus tuas commendo Spiritum meū.* Quas duas petitiones inter se conferēs Intellectus, ait. Cum idē sit vtriusq; orationis initium, verisimile est æquali desiderio, vt exaudirentur, factas. Et longius progressus, subiicit. Itaq; apparet amabilē Iesum tanto teneri desiderio salutis inimicorum.

corum, quanto tenetur propriæ. ac proinde sicut indubitatum est, quemque ex animo desiderare obtinere, quod postulat pro se, sic certo mihi persuadeo Christum ex animo petiuisse, vt crucifixorib. suis noxa condonaretur.

Hac doctrina voluntas persuasa, varios in se affectus concitat, vt tristitiæ, & verecundiæ, atq; etiam amoris & desiderii, dicens: Vehementer affligor, & pudore suffundor, me hominem non modo professione Christianum, sed etiam Ecclesiasticum, vel religiosum; tam ægrè adduci posse, vt minimas etiã offensas, licet crebro ab aliis, & instanter rogatus, syncerè condonem. Ac deinceps subiungit. In posterum certe, si casus huiusmodi inciderit, licet grauissima afficiar iniuria, firmiter apud animum meum statuo, me non solum adiuuante amabilis Iesu gratia sponte lapsum condonaturum inimico; verumetiam laboraturum, vt immunis sit à pœna, si quam apud magistratum incurrisset; atq; etiam Dominum Deum oraturum vt liberetur à culpa. Atque hactenus vidisti, qui actus fuerint trium animæ potentiarum circa primum verbum. Transimus nunc ad secundum.

Dimitte, inquit Intellectus. Hæc vox

prima-

primario suo significato denotat, liberum & solutum amandare, Vbi Memoria in cõfirmationem adducit illud ex Genesi. *Noe dimisit coruum ex arca, qui egrediebatur, & non reuertebatur:* In quæ verba sic discurrit Intellectus. Quoniam Noe dimittendo ex arca coruum, nullo funiculo in pede astrictum emisit, sed liberum & solutum, euenit, vt egressus fuerit, & non reuersus ad Noe. Inde colligo, Christum Dominum hac petitione à Patre cœlesti petiuisse remissionẽ peccatorum, omnino liberam ab omni culpa & pœna. Aduerto, addit Intellectus, & vocem Dimittere iuxta significatum primarium supponere, illum qui dimissus est, & solutus, ante fuisse ligatum, & conclusum, sicut fuerat coruus in arca. In secundario vero, quod est, condonare, vel ignoscere, etiam supponi, quod offendens fuerit ligatus, & reus pœnæ. Et hic Intellectus instituit Colloquium ad Christum, hac forma. Domine, mihi videtur, te in petitione tua sic voluisse loqui: Pater æterne video istos meos crucifixores quasi fune sceleris, quo meum sitiant interitum, irretitos, ac tetro tuæ vindicatiuæ iustitiæ carceri inclusos, atque idcirco supplex rogo Pater, vt tuæ misericordiæ cultello funem hunc rescindas, Gen. 8.

ſcindas, eosq; ſic ſolutos & liberos dimittas, vt nunquam ob lapſus ſuos in manus diuinæ iuſtitiæ tuæ incidant, ac in poſterum ab æternæ damnationis ſuppliciis in carcere inferni luendis immunes exiſtant. Ac progrediendo longius, animaduerte Saluatorem, dum ait, Dimitte, poſtulare condonationem perfectam. Nam cum varia opprobria ab inimicis ſuis ſuſtinuerit, vt flagella, coronationem, colaphos, crucifixionem, non tamen dicit Pater dimitte talem, vel talem iniuriam mihi illatam, ſed indeterminate loquitur, quaſi omnes cupiat condonari. Quæ amplitudo veniæ, quo rectius intelligatur, notandum eſt duo eſſe genera condonandi. Vnum eſt læſorum. alterum eſt Iudicum. Primi exemplũ ſit hoc. Quidam interfecit alterius filium. Supplex petit à patre delictum ſibi condonari. Pater condonat quidem, ſed appoſita conditione. vt vel exulet in alieno ſolo, vel certe vt non compareat in propria patria, ſiue ſemper, ſiue ad certos annos. Secundi exemplum ſit huiuſmodi: Iudices incarcerato indulgent, vt ex ſecreto carcere migret in publicum, vel vt non exeat propria domo, vel ſi liceat exire, ſaltem non exeat è ciuitate. vel denique liberat, cum

exce-

exceptione *de superuenientib. nouis indiciis* vt vocant, hoc est, vt liceat causam totam à capite contra reum repetere, si nouis indiciis manifestetur eius noxa. Collato itaque vtroque genere condonationum, cum illa, quam postulat Christus, video magnum, inquit Intellectus, inter eas discrimen.

Hic Memoria proponit varietatem lectionis, dicēs. Memini B Augustinū, aliosq; Patres, loco vocis, dimitte, legere Ignosce. De quo verbo, Intellectus Compositū est, inquit, ex In, quod significat non, & voce Nosce. Primarium ergo significatum est, *non cognoscere.* Secundarium, *condonare.* Vnde sequitur, sermonem hic esse de condonatione tam perfecta, vt offendens ęquè reddatur securus, acsi offensus nesciat se ab eo iniuria affectum. Vt autem accuratius intelligatur hoc condonationis genus, intellectus varios excogitat securitatis modos, quos reus, qui aliquem grauiter læsisset, posset desiderare, & in hunc modum exorditur. Si nobilis iniuria affecisset plebeium, hic verò ab aliis rogatus promisisset se non vlturum iniuriam, non esset tamen nobilis ille valde securus, quia plebei facile pactam fidem violant. Itaque necess-

necesse esset, talem promittere cum discrimine suarum fortunarum, si pactis non steterit; quia licet fere soleant esse exiguæ, tamen magni eas faciunt, & iacturam earum facere valde pertimescunt. Verum quia & inter rusticanos homines reperiuntur, qui nihil illas pendant, non posset ille omni metu vacare: quo vacaret, si rixa fuisset cum homine nobili; pluris enim illi verbum vnum faciunt, quam fortunas suas, & maxime si interposito iureiurando, vt fieri solet in pacis fœderibus, securitatem promiserint. Verum enimuerò nec sic videtur vsquequaque tuta securitas: nam aliquando accidit, & nobiles vehementia perturbationis in transuersum actos datam verbis fidem violasse. Iam quoniam conscientiæ aculeus, & peccandi vel offendendi Dei scrupulus natura sua plus hominem constringere solet, quam verba sola, forte securiorem futurum se putabit, si, non iam plebeium, aut nobilem, sed religiosum offendisset, tantaque pietate præstantem, qui non solum noxam reo condonasset, sed etiam pro maleficio gratias egisset, ac proinde nec dubitare posset, illum nunquã iniuriam vindicaturum: & tamen nec hic quidem plena apparet immunitas;

potest

potest enim timere, ne ille aliquando, Iudæ proditoris instar, in reprobum sensum actus cum vocatione sanctam omnem pietatem abiiciat, & antiquas iniurias vlcisci velit. Quocirca intellectus regrediens ad institutum suum, dicit, nūquam perfectam esse securitatem post offensam, nisi quando persona læsa se læsam ignorat. Et talem inimicis suis postulat Christus concedi. Ac mihi quidem videtur non secus id per actum, quam si aliquis ex illis crucifixoribus ad æterni Patris pedes procidens supplex rogasset. Domine, humiliter rogo, vt mihi condones iniuriam, qua te, crucifigendo tuum sanctissimum filium, affeci. Respōdisset vero Christus. Non intelligo, quid dicas. Non sum à quoquam mortalium iniuria affectus. Forte alius erit quem lęseris: eum quęre, & vade in pace. Certum autem est, hunc perfecte securum discedere, tum quia nouit Deum non posse mentiri, secundum illud Numer. 14 *Non est Deus quasi homo, vt mentiatur* tum quia sentētiam non mutat. Malach. 3. *Ego Deus & non mutor.*

Animaduerto prætereà, ait Intellectus, vtrumque Verbum esse Actiuum, & video verissimum esse, quod canit Ecclesia. *Deus cui proprium est misereri semper, & parcere.*

petitionis, sed etiam conatur optimam, efficacissimamque proferre; vt erat hæc de Ignorantia, quam attulit amabilis Iesus. Etenim peccatū hoc venia dignius est, quo minus est culpæ affine. minus aūt affine est, quo minus est voluntarium. Accedit quod culpam minuunt plurimū animi perturbationes, ac inprimis timor, in constantem virum cadens, id est, tantus qui etiam virum animo fortem in ruinam impellere possit. Cuiusmodi timor primo nasci potest ex impendente periculo vitę; quo perculsus Apostolus Petrus negauit Christum. Secundo, ex metu amittendæ gratiæ virorum Principum; quo metu turbatus est Pilatus, cum Iudæi clamarent. *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, Omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.* nam B. Ioannes subiungit: *Pilatus ergo cum audisset hunc sermonem magis timuit.* Tertio, ex periculo amttendæ famæ & bonæ existimationis apud homines: sicut accidit Iudæis vt persequerentur Christum, vt testatur Salomon Sapientiæ 2. c. his verbis *Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris, tanquam ab immunditiis, &c. Venite morte turpissima condemnemus eum.* Quarto ex periculo fortunarum, si illę perexiguę Ioan. 19.

 & ad

ante eum illudebant ei, & caperunt salutare eum, & dicebant. Aue rex Iudaorum: & expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius arundine; & conspuebant eum, & ponentes genu adorabant eum, & dabant ei alapas.

Antequam meditationem aggrediare, præparationibus consuetis, summam historiæ recole. *Exuerunt Christum, induerunt purpura, & flexo genu dicebant. Aue rex Iudaorum.* Pro petitione autem dic. Domine, obsecro, vt largiaris mihi gratiam, vt in imo corde persentiscam verecundiam, cruciatusque in hoc actu perpessos. Pro loco imaginare atrium sat magnum, & regio palatio dignum, in eo vndique circumstantes milites, & Christum circa medium in vetusta sella assidentem. De hac autem actione primo considerare conuenit eius naturam, tum auctores eius, & circumstantias.

Quod ad primum attinet, dicit Intellectus. Actio hæc externa est, quia transit in subiectum ab agente distinctum, id est, in Christum Dominum. Et est ex eo actionum genere, quæ opus post se relinquunt. nam peracta actione Christus mansit coronatus. Progressus vero longius addit. Actio hæc non videtur mihi absimilis Tragœdiæ,

cum anima ſua, dicens. Si tibi videtur S. Bernardus illa per exaggerationem locutus, perpende verba B. Vincentii ſic loquentis in ſermone de paſsione. *Et capiti eius impoſuerunt coronam, quæ eum in capite in ſeptuaginta duobus locis crudeliter vulnerauit, nam erat ad modum pilei.* Et S. Brigida c. 51. dicit. *Inde vero Chriſtus meus, & caput totum ſpinarum puncturis lacerabatur.* Ad quod inſtitutum Memoria adducit figuram arietis, quem Deus prouidit Abraham pro ſacrificio filii Iſaac. *Leuauit Abraham*, ait textus, *oculos ſuos, viditq; poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus.* Stabat videlicet, implicitus denſis veprium ſpinis. Vbi ſic ratiocinatur Intellectus. Aries animal eſt ſatis grande & robuſtum, quod vi ſpinarum non facile retineri potuiſſet, niſi acceſsiſſet denſitas. Itaq; concludo plurimos ſpinarũ aculeos capiti Chriſti fuiſſe infixos, verumque eſſe, quod dicit B. Auguſtinus, Chriſtum ex abundanti ſolitum explere figuras, quæ de ipſo extiterunt. *Gen. 22*

Tranſit dehinc Intellectus ad ſubiectum actionis, dicens. Id video eſſe ſacrum venerabilis Ieſu caput, in quo quia ſedem ſuam habent omnes ſenſus, & initium capiunt nerui, in quibus conſiſtit ſenſus Tactus, mi-

illi tribuit, dicens. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit*. Et de coronatione S. Matthæus ait: *Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium, &c. & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius*. Tamen dici potest mandasse eam tacite: quia secundum quosdam milites ideo ad coronationem processerunt, quia viderant eum tam asperam flagellationem non alia de causa imperasse, quam vt satisfaceret Iudæis, ac idcirco credebant se noua ista crudelitate sua etiam gratiam inituros apud ipsum. Quod si forte non fuerit causa efficax & positiua, fuit tamen permissiua, vt affirmat S. Leo: *Pilatus Iesum*, inquit, *multis dehonestari ludibriis, & immodicis vexari permisit iniuriis*. Quanquam fatendum est omnino, & vere auctorem fuisse, quia non solum potuit, sed etiam debuit eam impedire pro ratione officii & Magistratus publici, quem gerebat, cui incumbit omnibus modis cauere, ne contra iustitiam quispiam puniatur. Accedit, quod auctores supplicij illius erant ex eius familia, de qua peculiarem tenebatur Deo rationem reddere, si aliqua in re delinqueret. *Obedite* ait ad Hebræos B. Paulus, *præpositis vestris, &c. ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris*.

Ioan. 19.

Mat. 27

Serm. 10 de pass.

Heb. 13.

I

Vestris Hic memoria dicit. huc spectare seueram commonitionem factam in primo Regum Heli sacerdoti, quod negligenter e-
1.Reg 3. ducasset liberos. *Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicunq; audierit, tinnient ambæ aures eius. In die illa suscitabo aduersum Heli omnia, quæ locutus sum super domum eius: incipiam & complebo Prædixi enim ei quod iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quod nouerat indignè agere filios suos. & non corripuerit eos* Quare permota voluntas, siue Principis, siue Prælati vel superioris, siue Patrisfamilias, dicit. Propono me operam daturum, ne subditi mei facile delinquant, & cum deliquerint, correcturum. Video enim licet Heli suos liberos reprehenderit, tamen quia non fecit modo debito, non effugisse diuinam castigationem. Sic enim textus habet:
1.Reg.2. *Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo. Nolite filij mei, non est enim bona fama, quam ego audio.*

Vlterius progressus Intellectus. Video, inquit, causam particularem, sed executricem huius actionis fuisse Prælati milites, siue exemplum eius, vt dixi, imitati fuerint, siue sua petulantia & insolentia incitati id fece-

fecerint, ſicut fuerunt & Iudæi, ſiue conſilio ſuo, vel fauore rem promouerint. Cum enim hoc ſpectaculum exhibitum fuerit in atrio Pilati, Principes Sacerdotum, & Magiſtratus, qui ante plebem ad oſtium palatij operiebantur, videntes quo ſtudia turbæ militaris ſpectarent, verbis & nutibus eam animabant. Vnde Haymo annotauit Iudæos magnam voluptatem cepiſſe ex iſtis illuſoriis genuflexionibus ante Chriſtum, licet ægrè tulerint ſalutationem illam. *Aue rex Iudæorum.*

Denique cogito, cauſam fuiſſe dæmonem, nam cum beatus Ioannes dicat, dæmonem ſuggeſſiſſe Iudæ vt venderet Chriſtum, videtur mihi omnibus aliis perſuaſiſſe, vt operam ſuam conferrent ad affligendum & occidendum Chriſtum. Quod ad tres extremas cauſas efficientes attinet intellectus indagans numerum dicit. Equidem credo in quaque cohorte multos fuiſſe, immò omnes, nam Sanctus Matthæus ſic loquitur: *Et congregauerunt ad eum Vniuerſam cohortem.* De iudæis idem affirmat ſanctus Marcus, agens de Concilio generali pridiana nocte in ædibus Cayphæ habito. *Qui omnes*, inquiens, *condemnauerunt eum eſſe reum mortis.*

Ioan. 13. *Matt. 2.* *Mar. 14*

Hi vero enim conati sunt persuadere toti plebi. *Principes autem sacerdotum*, ait B. Matthæus, *& seniores persuaserunt populis, vt peterent Barrabam, Iesum vero perderent.* Quod & fecerunt. *Respondens enim*, inquit idem, *Vniuersus populus dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Postremo puto probabiliter credi posse omnes quoque dæmones eo confluxisse; magna enim indignatione in illud efferuescebant, quod experti essent tam multos suæ tyrannide subtractos.

Mat. 27

Pergit Intellectus indagare finem & scopum Agentibus iam dictis propositum. Ac imprimis Patris æterni scopum fuisse aduerto, quem ipse apud Esaiã expressit, dum ait: *Propter scelus populi mei percussi eum.* Finis vero Christi IESV inter alios multos fuit, vt nobis exemplum relinqueret, perferendi pœnas cum ludibrio coniunctas. *Exemplum dedi vobis*, ait apud B. Ioannem, *Vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Et hic Memoria dicit. Idem confirmo dicto B. Petri, dum ait: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.*

Isa. 53.
Ioan. 13.
1. Pet. 2.

Tertio; apud Pilatum eundem finem fuisse credo, qui fuit in flagellatione, vt

nempe

nempe immitia Iudæorum pectora ad commiserationem tandem commoueret. & ideo eum in conspectum eorum produxit, dicens: ECCE HOMO. Quarto, militum scopus non alius fuit, quam vt ex hac Tragœdia suam caperet voluptatem, & recreationem, vt existimat S. Bernardus. Quinto Iudæorum pariter ac dæmonum non fuit dissimilis, nempe vt rabiem suam explerent in vindicandis damnis, quæ à Christo, ante acceperant. Quare neque satis iis fuerunt vsitata supplicia, sed noua & peregrina excogitarunt, quæ cum acerbitate dolorum extremum dedecus, & in ignominiam coniuncta haberent: vt sic opinionem sanctitatis populo omni: quam ante de illo habebant, eriperent. *Ecce enim totus mundus*, quærebantur Iudæorum primores, *vadit post ipsum*. Et ideo B Matthæus de Pilato dicit: *Sciebat enim, quod per inuidiam tradidissent eum*.

Ex horum finium quolibet Voluntas fructum capere gestiens, dicit. Ex primo, disco propositum facere abstinendi à peccatis, quia illa sunt, quæ pungunt caput mei IESV, plus quam spinæ, maximè autem peccatum superbiæ. Secundo, libentianimo amplectendi contumelias & cru-

ces cum speciali intentione Christum imitandi. Tertio, non præuaricandi amplius regulas, vel ordinationes maiorum meorum, ob metum vel gratiam hominum, video enim hunc agendi modum malè successisse Pilato. Quarto, non approbandi recreationem aliquam, quæ possit vel in minimum dulcis Iesu contemptum redundare. Quinto, forti animo perferendi persecutiones; etiamsi multi in eas mihi inferendas conspirent, exemplo Dauidis, vel potius
Psal.26. Christi in psalmo quodam dicentis: *Si consistant aduersum castra, non timebit cor meum: & si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.*

Hvc vsque, vt liquet, Intellectus meditatus est circa Actionem huius mysterij primariam, nempe Coronationem. Sed quia eius comites sunt aliæ quædam, conuenit & illas expendere, siue antecesserint, siue proximè sint consecutæ. Sunt autem in vtroque ordine triplices. De primis Intellectus sic loquitur. Animaduerte primam fuisse, quod detractæ sint illi vestes. Mat-
Mat.27 thæus enim dicit: *Et exuentes eum.* Vbi considero id non fecisse milites, eius honorandi, vel iuuandi causa, sed quod per debilitatem corporis id ipse fecisset tardius, vel

certe,

certe, quia suæ insolentiæ & petulantiæ exercendæ inhiabant. Itaque addidit memoria, non potuisse illos aspirare ad præmium, quod Christus promisit sibi ministrantibus. *Qui mihi ministrabit, honorificabit eum pater meus* Vnde colligo, ait voluntas, mihi deinceps amore Iesu omne seruitium, licet vilissimum, quod hominib. defero, illius honoris spe subeundum, quandoquidem sibi factum reputat, quicquid amore sui fecerimus aliis. *Quod vni ex minimis meis fecistis*, inquiens, *mihi fecistis*. Ioan. 12. Mat. 25.

Adhæc considero, ait Intellectus, eos vt cito libidinem suam explerent, Iesum celerrimè suis vestibus spoliasse, nimiaque vi pellem ex recenti flagellatione adhuc vestibus adhærentem, atque etiam carnis frusta aliqua extraxisse. Vnde noui sanguinis fontes prorupere, & apparuit Christus potius animal excoriatum, quam homo viuus. Considero præterea nuditatem modestissimi IESV, de qua loquens S. Bernardus, dicit. eum ob summam mentis puritatem, plus horruisse, vel vnum humerum ostendere nudatum, quam alii corpus totum.

Et quia homo verecundus, semper agitare animo solet, quanto pudore fuerit suffu-

ſus, per os Dauid ipſe ſic loquitur. TOTA *die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.* Vbi Memoria recolit, quod in libro ſecundo Regum narratur,
2.Re.10. Ammonitas legatis regis Dauidis reſcidiſſe veſtes vſque ad cingulum. *Erant enim,* inquit Scriptura, *confuſi turpiter valde.* Quod factum intellectus confert cum Chriſti facto, dicens: Turpiter confuſi erant illi boni homines, quod dimidia tantum corporis parte veſtibus ſuis ſpoliati eſſent, quanto turpius ergo confuſus fuerit Chriſtus ſpoliatus omnibus.

Altera actio ex præcedentibus coronationem fuit, quod amictus fuerit purpura, peruetuſta ſcilicet & attrita, ac ſub mētum in nodum aſtricta in humeros, more Imperatoribus vſitato, dependens, quam vidi, & manibus attigi in Eccleſia Lateranenſi Romæ, adhuc ſanguineis maculis tinctam. Vnde, inquit voluntas, ſummopere cōfundor, quod meminerim me ſæpe magno pudore ſuffuſum, quando nō erant mihi tam comptæ veſtes, quam optabam, ſic vt etiam conſpectum eorum defugerim, à quibus me videndum verebar.

Tertia denique fuit contextio coronæ. Vbi cogito, inquit Intellectus, nonnullos

ad

ad varia loca se contulisse, vt reperirent præacutas spinas, alios vero occupatos in modo recte eas plectendi, sic vt longiores, acutioresq; partem interiorem spectarent, & facilius caput penetrarent.

Quod ad actiones coronationem secutas attinet, prima fuit, quod porrexerint ei in manum dexteram arundinem: & paulo post rursum ademerint, vt ea verberarent caput, altiusque coronam infigerent, vt contemplatur S. Anselmus in Dialogo de passione Domini. *Hanc coronam*, inquit, *cum lancea percutientes capiti eius imprimere conabantur, atque sanguis per eius faciem diffluebat*. Et B. Hieronymus in Matthæum. *An non*, ait, *contumelia Trinitatis est, quando in virga & calami percusserunt Romani caput iudicis Israhel? dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit?* alludens ad illud Micheæ: *In virga percutient maxillam iudicis Israhel.* Vnde sequitur eum non solum arundine, sed etiam hasta, nec in capite tantum, sed etiam in maxilla percussum. *Mich. 5.*

Altera actio fuit illusoria adoratio, dicendo: *Aue rex Iudæorum.* quæ præfigurata est apud Ieremiam. *Factus sum illis in parabolam & derisum.* *2. Reg. 12* *Iere. 24.*

Tertia fuit, quod consputus, & cæsus fuerit. Circa quam Intellectu Ingens interuallum & discrimen e salutationem & colaphizationem. men hos gentiles imitantur, inquit nardus, qui dum flexis genibus orant, te distracti sunt, quia Deum genibus rantur mente autem conspuunt. Hu
Iob 16. moria producit illud Iob. *Saturati sun nis meis*. Voluntas verò imperat applic nem sensus videndi, qui ait: Cerno diui vultum ex plagis tumidum, vt prędixit *Exprobrantes percusserunt maxillam m & facies mea intumuit*. Sic vt non agno
Isa. 53. retur amplius. Vnde dixit Isaias: *Non est cies ei, neq; decor: & vidimus eum, & non aspectus, & quasi absconditus vultus eius: reputauimus eum*. Huuc tumorem, vel formationem proculdubio non parum xit, quod in ista rabie etiam barbæ pilos
Isa. 50. euulserint, vt prædictum est ab Isaia: *D genas meas vellentibus*.

Superest tandem circumstantias eiu dem actionis examinare. Ex quibus, i quit Intellectus; prima est nota, nemp Loci, qui fuit atrium prætorij, hoc est, do mus iustitiæ exercendæ destinata, & depel lendis iniuriis, non autem inferendis, vt

hi

hic factum est. Certè, si quæ Christo hic facta sunt, accidissent in patulo campo, vel sylua, aut retruso antro, vel certe in cubiculo aliquo, tolerabiliora essent; at facta sunt intra palatium, in domo publica & iustitiæ, & idcirco prorsus intolerabilia.

Altera circumstantia ait Intellectus, fuit Temporis, nempe frigidi, ita vt Petrus Apostolus præcedenti nocte opus habuerit se calefacere ad ignem: quod Christo non parum molestum fuit, cum staret nudus, pallio illo dimidia parte contectus. Quam molestiam auxit temporis diuturnitas in ea adoratione consumpti. Cohors enim militum, decima pars legionis est, quare aderant milites sexcenti sexaginta sex hoc ritu Christo illudentes. Finis demum huic Meditationi imponitur sequenti Colloquio ad Christum Dominum.

O Sapientia infinita. non potuit maior tibi inferri iniuria, quam quod tibi velut fatuo illuserint. Nam si negassent sapientiam tibi fuisse infinitam, non tanta fuisset iniuria, quia veræ sapientiæ nomen saltem tibi reliquissent, at postquam te cum fatuo contulerunt; omnem sapientiæ laudem tibi detraxerunt. Rogo te igitur, vt quo-

vt quoties iniuria aliqua in hoc gen
ciar, vt dicar homo exiguo ingenio,
dicio præditus, memoria recolam,
iniuria sis affectus, toleremque eam
ste & patienter.

PATER NOSTER.

AVE MARIA.

FORMA MEDITAN tantum in Puncta.

CAP. IV.

PRo huius Meditationis argumento psi Extremam Cœnam, quam Ch cum suis Apostolis instituit, tum quia limium mysteriorum plena est, & opt rum documentorum, tum quia comn in tres partes distribui potest, secu dum tria puncta, in quæ ordinarie Meditatio solet diuidi.

PR

PRIMVM PVNCTVM.

Dominus lauit Discipulis suis pedes.

OFFERT se mihi, inquit Intellectus, hic Actionum externarum aliqua, quæ post se relinquunt opus. Pro cuius intelligentia pleniore, primum expendam eius naturam cuiusmodi sit. Secundo causam eius efficientem. Tertio subiectum, vel personas, circa quas exercetur. Quarto, modum. Quinto, tempus quo facta est. Sexto, locum. Septimo, occasiones. Octauo, finem & scopum eius. Sed omnia breuiter: idemque in reliquis punctis duobus obseruabo, ne æquo longius Meditatio protrahatur.

QVOD ad naturam Actionis pertinet, dicit Intellectus. Video esse eius naturale, vel materiale, esse LAVARE pedes; morale verò, vel spirituale, esse actum maximæ humilitatis, vt ex sequentibus liquebit.

Quod ad secundum spectat Causam efficientem actionis video esse Christum. Cuius conditio prima, ad hoc factum spectans, augensque humilitatem, est, quam explicat

S. Ioan-

Ioannes c.14. *Sciens, quia omnia dea*
ter in manus. Significans eum habe
ſtatem & auctoritatem in omnes
ras. Secunda eſt hæc: *Et quia à D*
nempe ſicut naturalis Patris filius
Eccleſia eum vocat, *Deum verum, de*
ro. Quod autem vt homo etiam e
Luc.1. Deo, angelus dicit ad Ioſeph: *Qu*
in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.
eſt, quæ ſequitur. *Et ad Deum vadi*
ad Deum redit, vt ſedeat ad dexte
tris, cum eo regnaturus in ſæcula
rum. Quarta eſt, quam ipſe poſt act
Ioan.13. indicauit, dicens: *Vos vocatis me ma*
Domine, & bene dicitis, ſum etenim
duo ſignificant auctoritatem ſuperio
teram ſupra diſcipulos, alteram ſup
ditos quoſuis. De quibus condition
mnibus Intellectus hoc format arg
tum. Scio, quo perſona nobilior &
mior eſt, hoc actum vilem & abiect
iuſdem, reddi humiliorem. At conſta
ſti perſonam fuiſſe nobiliſſimam,
Dei filium omnium rerum Dominu
que huius nobilitatis probè conſciu
tionem verò pedum, quam exercu
actionem viliſſimam, quæ non ſol
mancipiis, & abiectiſſimis committi

C

Concludo ergò hanc actionem Christi fuisse humillimam.

Quod ad tertium caput attinet, nempe personas, quibus loti sunt pedes. Videtur mihi, dicit intellectus, inde accessionem magnam fieri ad humilitatem Christi, primo, quia si officium hoc præstitisset angelis, non apparuisset tanta humilitas. Secundo, si viris illustribus: sed cum vilibus & pauperibus præstiterit, fuit humilitas humilima. Tertio, quod præstiterit subditis & discipulis: minor enim fuisset humilitas, si non subditis lauisset. Quarto, quod demiserit se ad pedes Iudæ, à quo iam sciebat se prodendum. Et ideo credo Euangelistam eius rei meminisse, cum ait: *Cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas.* Immò in eam sententiam facile me adduci sino, vt credam cum quibusdam Sanctis eum lotionem inchoasse à Iuda, quo illo honore delato emolliret eius cor; summo scilicet flagrans desiderio, eum à concepto iam scelere deterrendi, & saluandi. Atque hic Memoria subministrat exemplum practici & magna caritate Medici, qui, licet plures ægros visendos habeat, tamen initium facit ab eo, qui grauius decumbit. Vnde voluntas dicit.

Statuo

Statuo in animo meo, quoties à n
cium vel seruitium aliquod præstan
rit pluribus, me antelaturum semp
à quo nonnullam virio meo sensi a
nem. Atque hoc iam sit de primaria
ne lauandi. Ad cuius complementu
quit Intellectus, considerandæ à m
nonnullæ aliæ actiones particulares
cessoriæ. Et quidem existimo, licet S
nes tantum commemoret Christ
quam misisse in pelum, illum & pel
aquam à Domino domus per se peti
in Cœnaculum attulisse: sicut enim
operam alterius voluit infundere aq
ita & reliqua, auctore Euthymio, vol
lius perficere. *Credibile est*, inquiens,
uim à Domino domus, & aquam quæsiui
que portasse. Id vero fecit, inquit Thec
lactus, ad dandum exemplum nobi
nempe sedulo ac gnauiter ministrantes, nu
liis qui nobis subministrent, vtamur. Atq
potest fieri applicatio sensus visus, im
nando te videre Dominum totum int
illi ablutioni pedum, omni studio illo
uando, & vndique expurgando, ac den
exosculando.

QVOAD Modum, qui erat quarta c
siderratio, dicit Intellectus. Video t

quæ ad animum spectant, de quibus agendum postea. tum quæ ad externa corporis, augere in hoc actu humilitatem. Primo enim dicit Euangelium eum *surrexisse* a mensa, nec enim voluit sedẽdo magnorum Dominorum more actum illum perficere. Secundò, vt expeditior sit ad opus, superiorem vestẽ deponit. *Et ponit vestimenta sua.* Nec mihi videtur probabile, quod dicit Beda, eum se omnibus vestimentis exuisse, licet pluralis numerus vsurpetur. Sed credo tamen denudasse brachia decenter, vt perfectè personã serui repræsentaret, secundum illud Apostoli *Formam serui accipiens.* Tertio, *cum accepisset linteum*, inquit Euangelista *præcinxit se.* Proprium enim est ministrorum & opificum vt præcincti officium suum præstent, atque vt ipsi sese accingãt. Quarto, eodem linteo, ad confirmandam dictam humilitatẽ, eorum pedes extersit. Cum ergò tot pedes abluerit & extersit; necesse est eum valde madidum & sordidum ab opere surrexisse. *Phil. 2.*

Intellectus deinde prosequẽs discursum circa interna animi, ait. Cogito humilitatem illã altas radices egisse in imo corde, vt apparet ex dicto illo Petri. *Tu mihi lauas?* tempore scilicet præsenti: nec enim Domi-

V nus

nus lotionem tunc adhuc inchoarat.
iecit nimiū discipulus ex promptit
il'a externa Domini, iam trahētis pe
peluim, & alia agentis, eum prorsus i
tuisse. Deinde colligitur ex industria
conatus est psuadere Petro, vt sineret
uari. Cum enim videret laborare eum
ra mysterii ignorantia, ei dixit: *Quod eg
cio, tu nescis modo*. Quasi dixisset. Ego te
eusatum habeo, quia nescis quid arca
hoc meo facto lateat. Verum quia aduc
Dominus hanc monitionem non illi su
eisse, addidit. *Scies autem postea*; erat en
illi arcanum illud postea patefacturus.
quoniam Dominus firmiter constitue
hunc actum perficere, adiunxit ad frang
dum animum Petri terribilem illam co
minationem. *Si non lauero te, nō habebis pa
tem mecum*. Quo dicto quasi iugulatus
pronum abiecit in terram, dicens: *Non ta
tum pedes, sed & manus & caput*. Vnde volū
tas cōcludit. Propono apud animū meum
à bono opere semel inchoato siue reducē
dus sit aliquis à peruersa vita, ad sanctam,
siue à sancta ad sanctiorem, nunquam de-
stituturum, etiamsi multa incurrerent, quæ à
cæpto me deterrerent, sed cum amabili Ie-
su eo vsque prosecuturum, donec ad opta-
tum finem perducatur. Restat

Restat examinanda circumstantia temporis. Et primum, dicit Intellectus, si tempus vniuersale spectatur, hanc actionem Dominus exercuit in fine suæ vitæ: si particulare, circa medium cœnæ, nam S. Ioãnes ait. *Surgit à cœna:* interrumpere cœnam, actio seruilis est; proprium enim seruorum est, sæpe intra cœnã surgere. Secundo lauit pedes Iudæ, cum iam animo versaret prodendi cogitationes. Tertio lauit, nõ multo post litẽ ipsorũ, quis videretur eorũ maior, vt etiã exemplo dirimeret illam, sciẽs plus mouere exẽpla, quã verba. Deinde cogito multo tempore durasse hanc lotionẽ, quia omnib. duodecim lauit, & diligenter. *Ioan. 13.*

Quod causam motiuam & finalem attinet. Existimo, inquit Intellectus, ad hanc actionem permotũ Christũ, studio perfectionis eorũ & nostri, cuius vnicũ & solidũ fundamentũ est humilitas, vt docet Augustinus in sermone 10. de verbis Domini his verbis. *Cogitas magnã fabricã construere celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis.* Pro fine aũt habuit, vt doceret nos imitari suum exẽplum, vt testatur Euangelista. *Exemplum dedi vobis,* inquit Christus, *vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Atque hic transit ad breue colloquium

cum anima sua. Nota diligenter a mea, non eum dicere, se id fecisse, vt mus tantũ, sed vt opere quoq; imitare &meritò. Nam vt verum dicam, de ha tute, vti de quauis alia rectissimè dic Hoc plus sciri de ea, quo plus exerce Vnde & post allata verba mox subiecit minus. *Si hæc scitis.* vt doceret necessar cognitionem, sed quia sola non sufficit, didit. *Beati eritis, si feceritis ea.* Ecce pers cuè demonstratam sublimem huius Acti nis humilitatem. Et hoc satis sit, pro con deratione primi puncti.

Verum quia in responsis S. Petri mul documenta spiritalia latent, antequam a secundum veniamus, breuiter illa excuti mus. Ea igitur ob oculos ponens intelle ctus, ait. Credo Apostolum in illo actu me morem fuisse notitiæ à Deo reuelatę, cum diceret. *Tu es filius Dei viui.* & ideo cum vi deret Christum seruili illa specie aduolui ad pedes, attonitum respuisse lotionẽ, di cendo. *Tu mihi lauas pedes?* Quæ verba me rito admiratus S. Augustinus. *Quid est, mi hi? cogitanda sunt potius, quam dicenda.* In nuens multa documenta illis contineri A liqua subiiciam.

Tra. 16. in. Ioan.

Primum est, hominem spiritualem non

tantum

tantum interna humilitate, qua censet se omni honore indignum, esse debere conspicuum, sed etiam externa, demonstrando eam palam, vt hic fecit S. Petrus, cum diceret. *Non lauabis.* Secundum, sit perseuerandum esse in bono opere semel inchoato, vt indicat verbũ illud *in æternum.* Tertium, vt quando animaduertimus opus aliquod inchoatum sine vitio non posse perfici, illud deseramus cum S. Petro, qui cum notasset se reum culpę alicuius fore, si non acquiesceret Christi desiderio, mutato consilio mox dixit. *Non tantum pedes, sed & manus & caput.* Quartum est, non plus æquo fidẽdum in bono opere bene inchoato, nisi in eo perseueretur, vt liquet in eodẽ Petro. cui licet aliquando dixisset Christus. *Beatus es Simon Bariona.* tamen quia in hoc facto obedire noluit, ęternam comminatus est separationem à se. Quintum est, quod qui aliquando inspirationi diuinæ resistit, etiamsi alias eidem sit obsecutus, reformidare debeat iacturam pristini feruoris. Sextum. quod etiã amicus, quam primum innotuerit illum viam virtutis deserere, & commonefactum nõ resipiscere, sit fugiendus & cauendus: quod & Christus minatus est Petro. Septimum, quod potius *Mat. 16*

omnia incommoda, à quibus tamen
catum absit, sint perferenda, quam c
suetudo piorum sanctorumque homin
negligenda: sicut passus est cum sum
sua verecundia B. Petrus sibi lauari pec
ne à Christo diuelleretur. Octauum, qu
vt primum subditus cognouerit actus h
militatis, in quibus se exercet repugna
suorum superiorum voluntati, ab illis a
stineat. Nonum est. concionatores & Pr
latos debere prius manibus docere virt
tem, exercendo illam, quam lingua, sic
fecit Christus, qui primo lauit pedes, po
stea dixit: *Exemplum dedi vobis*. Postremu
sit. Subditum non debere voluntati supe-
riorum facile resistere, ob periculum errã-
di. sicut accidit B. Petro. Atque hic ecce vi-
des perspicue praxin abundantiæ venatio-
nis spiritualis, cuius supra facta est mentio.
Finisq; huic primo puncto imponitur vno
Colloquio ad virtutem S. Humilitatis in-
stituto sub hac fere formula. O raram, &
ideo admiratione dignam virtutem. Tan-
ta est tua dignitas, & tam præstans natura,
vt non possis apprehẽdi, multo autem mi-
nus comprehendi à nobis miseris & vilibus
in hac lacrymarum valle, nisi ipse filius Dei
cœlo delapsus ad eam non verbis modo,

sed

ſed factis etiam docendam ad nos veniſſet. Et quoniam nihilominus vix ſubmittere nos, vti arrogans & erecta adhuc eſt natura noſtra, mi Domine poſſumus, rogo te, vt mihi tantũ ſuppedites auxilij, vt diffracto ſemel abominabilis ſuperbiæ capite, meæ mentis ſinum poſſim laxare, & tuæ humilitatis theſauro adimplere.

PVNCTVM II.

Inſtituit Sanctiſſimum S. Euchariſtiæ ſacramentum.

RVrſus mihi hic ſe offert Actio externa, quæ opus aliquod poſt ſe relinquat. nã poſt panis & vini conſecrationem reſtat corpus & ſanguis Chriſti Domini, & tamdiu perſeuerat, quamdiu ſpecies panis & vini incorruptæ perſiſtunt. Vt ergo intelligam dictę actionis naturam, & dignitatem operis ea producti, dabo operam, duce fidei lumine, ſedulo expendendis conſuetis capitibus. Ac primum quidem naturæ & eſſentiæ: ſecundo cauſis efficientib. tertio inſtrumentali: quarto motiuis: quinto fini & ſcopo: ſexto tempori: ſeptimo & vltimo, modo quo fecit, breuiter attingendo aliquid de quoque capite.

Quod ad primum attinet, dicit lectus Firmiter credo hanc esse Acti supernaturalem & miraculosam, qua viniq; substantia, mutatur in corpori- guinisq; purissimi Christi substantian ideo proprio nomine ab Ecclesia voc Transsubstantiatio. Vnde Christus ipse

Ioan. 6. cit. *Caro mea verè est cibus, & sanguis m verè est potus.* Quibus in verbis animadu tens intellectus Dominum cibũ hunc a mæ spiritalem, cõferte cum materiali c poris, dicit. Volo inuestigare, in quibus c ditionibus conueniant, & in quib. discr pent. Primum autem inuenio conuenire eo, quod vt materialis cibus habet sustei tare vitam naturalem in corpore & auger sic hic spiritualis vim habeat sustentand augẽdiq; vitam spiritualem in anima, qua vita consistit in diuina gratia, & vocatur vita in Christo. Qui modus loquendi sumptus est ex illo Christi dicto in eodẽ capite. *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Hinc verò intellectus migrans ad ea, quæ non conueniunt, dicit. Video cibum materialem non semper augere corpus, vt quãdo homo peruenit ad statũ, vt dicitur, Cõsistentiæ. verum hic cibus spiritualis semper adauget gratiam in anima, nullus enim in

hac

hac vita eius incremento terminus est definitus. Secundo, ille cõuertitur in substantiam eius qui illum sumit: nam cum calor naturalis sumentis potentior sit, transmutat cibum in sui subiecti naturam: at in hoc euenit contrarium, cum enim sit manducante potentior, conuertit illum potius in se, vt bene tradit B. Augustinus. *Cibus*, inquiens, *sum grandium. cresce & manducabis me, nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tua, sed tu mutaberis in me.* Secundo, cibus materialis solet voluptatem afferre corpori, sic & hic spiritualis animæ. Vbi Memoria suggerit bina scripturæ loca. Ex Genesi illud. *Præbebit delicias regibus.* Ex Psalmis verò. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Hoc tantum differunt, quod ille vnum tantum saporem, & aliquando ingratũ præbeat, hic verò omnes sapores, eosq; gratissimos semper reddat, sicut canit Ecclesia. *Panem de cœlo præstitisti eis, omne delectamentum in se habentem.* Sicut & de eius figura Manna scriptum est. Quanquã verum est, vt hi sapores percipiantur, opus esse vt cibus iste cœlestis fidei caritatisq; dẽtib. masticetur; sicut necesse est, & materialem masticari vt gratus aliquis sapor percipiatur. Tertio, sicut ille confortat corpus,

Aug. 7. confes. c. 10.

Gẽ. 49.
Psal. 67.

ne facile labatur, sic hic animam, ne
tur in peccatū, teste S. Cypriano, du
Manifestum est eos iuuari, qui corpus e
tingunt, vt vere Eucharistiæ commun
accipiunt. Similiter S. Bernardus ait. *A*
sensum in minimis, & grauioribus t
mnino consensum. Expendens autem I
lectus, quomodo hoc fiat, dicit. Equ
arbitror primo eius beneficio reme
peruersas cogitationes ad peccandum
citantes. Secundo, concupiscentiæ in
tum refrenari, temperando humores. T
tio tolli occasiones externas. Quartò p
tasma moueri recordatione supplicior
impiis decretorum. Quinto excitari co
tationes, & desideria æternæ gloriæ. Qu
to, quēadmodum cibus materialis corp
subministrat vires ad sustinēdos labores,
hic suppeditat vires animæ ad exercen
virtutū opera. Atq; indagās hic modū, qu
id fiat, dicit. Credo id aliquando ab eo fie
excitādo immediatè voluntatem, vt velit
aliquando etiam commouēdo appetitur
sensitiuum, siue id fiat agitādo humores &
spiritus, siue per redundantiam voluntatis
Probe obseruo, inquit Intellectus, vt finis
huic discursui imponatur, multis prærroga-
tiuis hunc cibum spiritualem superare ma-
terialem,

terialem. Vna est, quod hic prodesse non queat nisi corpori viuo, ille verò possit & animæ mortuæ (mortuæ dico morte spiritali peccati, nam natura sua est immortalis) In aliquibus enim casibus potest conferre primam gratiam. Altera est, quod cibus materialis exerat vim suam tantum in corpus, ac spiritualis in animam & corpus, tum quia eius adhuc in vita exsistētis humores, modo iam dicto, attēperat, tum quia post mortem illud resuscitat ad vitam immortalem, sicut ipse Christus prædixit. *Qui mãducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. & ego Resuscitabo eum in nouissimo die.* Vnde S. Ignatius vocat *pharmacum immortalitatis*, & Concilium Nicænum, *Symbolum Resurrectionis.* Nec mirum. Si enim Christus solo tactu manuum suarum resuscitauit filiam reguli, cur caro nostra toties sanctissimo corpore Christi contacta vim resurgendi non accipiat? Quam in rem Gregor. Nyssenus affert similitudinem fermenti, quod totam massam in se conuertit. Et nos videmus ferrum à Magnete tactum attrahere etiam aliud ferrum. *Ioan. 6.*

Sequitur vt consideremus Causam efficientem actionis, de qua Intellectus dicit.

Eam

Eam video esse ipsum Christū, qui
potens est, quia vnam substantiam
transmutare non potest, nisi cuius
est potentia; sicut quod seipsum p
manibus potuerit dare sumendum
stolis, sicut Ecclesia canit. *Turba fr
duodenæ se dat suis manib.* Et multa al
rāda quę in institutione huius myste
tinentur vt merito dixerit Psalmista.
Psa.110. *moriam fecit mirabilium suorum.* Sec
est idem Christus, qua Sapiens est. Sap
tia enim in eo demonstrata est, quod
panis & vini accidentibus, viuam car
suam & sanguinem occuluerit, vt horr
si propria specie apparuisset, non esset
municantibus. In cuius confirmation
Memoria adducit, quod discipuli, cū v
ba illa Christi, *Caro mea verè est cibus, & sa
guis meus verè est potus*, nimis carnaliter i
Ioan. 6. tellexissent, dixerunt. *Durus est hic sermo,
quis potest eum audire?*

Causam Instrumentalem, qua Christu
vsus est in hac actione perficienda inqui
Intellectus, video esse verba ab eo prolata
Hoc est corpus meum. Quę verè vim & effica
ciam habent transubstantiandi panem in
Christi corpus, & vinum in sanguinē Chri-
sti: tantæq; virtutis sunt secundum Theo-
logos

logos, vt si Christus ante non existeret, de nouo eum producerent. In cuius rei cõfirmationem Memoria adducit miraculum à Christo factum, quando filium viduæ verbo solo restituit vitæ, dicens. *Adolescens tibi Dico surge.* Luc. 7.

Quod ad Motiuas causas attinet, etsi credo, inquit Intellectus, fuisse multas, cõtentus tamen ero consideratione vnius, nempe Bonitatis & amoris. Quemadmodum enim illa permouit ęternum Verbum vt per vnionem personalem se sanctissimæ Christi humanitati communicaret, quippe cum naturalis eius proprietatis sit se ad alios diffundere: sic eundem promouit, vt migraturus ex hoc mundo se nobis communicaret sacramentaliter sub panis & vini integumẽto *Delitiæ enim meæ*, inquit alicubi, *esse cum filiis hominum.* Cum enim Prou. 8. præsentia naturali nobiscum manere non deberet, inuenit modum verè manẽdi nobiscum, sed præsentia supernaturali, vel sacramentali. Longius vero progrediens. Intellectus dicit. Scio, proprium amoris effectum esse, constringere amantes, vt quam arctissima inter se consuetudine vtantur: cum vero amor humanus non longius cõstringere queat, quã secundum pręsentiam exter-

externã, diuinus in Christo amor per sanctam communionẽ inuenit, vt etiã amantes secum constringantur interius in anima, & quasi vnum quiddam secum efficiãtur. Sicut enim vere dicere possumus cibum quem sumimus, cum in carnem nostram & sanguinem transeat, fieri vnum nobiscum; sic nos per hoc sanctissimum sacramẽtum vnum reddimur cum Christo. Quare S. Cyrillus Hierosolymitanus asserit dignè cõmunicantem fieri concorporeũ & consanguineũ Christi, conueniẽter dicto Christi.

Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.*

Quod ad Finem in institutione huius Sacramenti Christo propositum spectat, Primum video, ait Intellectus, esse illum, quem ipse his verbis expressit. *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* hoc

1. Co. 11. est, meæ passionis & mortis. In cuius cõfirmationem, dicit Memoria, propono quod B. Paulus in priore ad Corinthios scripsit. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicẽ bibetis, Mortem Domini annunciabitis.* Secũdus finis est, vt nos pelliceret in amorem sui. Videtur enim mihi se quodãmodo accõmodasse huius mundi amatorib. qui nonnũquam vt homines ad amorẽ sui trahant,

hant, illis cibum præbent, vel potum amatorium. Cum n. sit ipse amor, (*Deus*, inquit B. Ioannes, *caritas est*) in ipsam hostiã se inclusit, vt sic in amorem sui nos traheret. *1. Ioã. 4.*

Modum demum perpendens intellectus, quo actio hæc peracta est, dicit, Lego exterius talẽ fuisse. Accepit Dominus panem in manus suas, fregit, benedixit, consecrauit, & dedit Apostolis. Internum verò Christi affectum ad hanc actionem vehementissimum fuisse colligo ex illa congeminatione verborũ. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* Deinde, ꝙ vt induceret nos in amorem huius nobilissimi cibi, mirificè prædicat eius vim & efficaciam, quod est proprium amantium. Nam nunc promittit non solum pręsentiã æternã, sed etiã intimam suam nobiscum vnionem inde futurã. *Qui manducat*, inquit *meam carnem, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Nunc addicit & vitam æternam. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ.* Nũc deniq; minatur mortem æternam, si illum non sumamus. *Nisi manducaueritis*, inquiẽs, *carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Finem facit, facto cum anima sua colloquio, hocmodo. Lauda anima mea *Luc. 22.* *Ioan. 6.*

Salua-

Saluatorem, ducem & pastorem in hymnis & canticis. Quantum potes, tantum aude quia maior omni laude, quam laudare sufficis. Pastor tuus est, & tuum pabulum cum quo tanquam viatico, conduci te ad ęternum tabernaculum. Crebro itaque te hoc cibo pasce, & toto pectore desidera, ac etiam pro viribus procura, vt multi pascantur tecum, nec enim etiamsi à mille millibus sumatur vnquam consumitur, sed potius in regno suo magis magisque crescit & dilatatur.

PVNCTVM III.

Mandauit Christus discipulis, vt se mutuo diligerent.

Considero, inquit. Intellectus, imprimis Christum hanc doctrinam in persona Apostolorum dedisse omnib. eorum posteris. Deinde non sed esse per modum consilij, sed præcepti. *Hoc est Præceptum meum*, ait, *vt diligatis inuicem*, quo clarissimè declarat amabilem in suos omnes prouidētiam, dum vnicuiq; mandat, vt omnes amet. Vt autem mutuum hanc amorē nobis persuadeat; vocat hoc præceptum suū Nouum, dicendo. *Mandatum nouum do vobis*, quo

Ioan. 1.

lis, quo nouitate sua nos ad eius obseruationem pelliceret. Omnia enim noua, vt vulgo dicitur, placent. Meritò autē deprehēdo vocari nouum, quia obseruatum veterem hominem renouat a peccati vetustate, secūdum illud Apostoli. *Si qua ergo in Christo noua creatura, veteva transierunt, ecce facta sunt omnia noua.* Secundo, quia etsi in lege veteri mandatum fuerit, vt proximum diligeremus, tamen mandatum est tantū, vt eum diligeremus sicut nos ipsos: at in noua Euangelica additur, vt diligamus etiam supra nos ipsos, profundendo, scilicet vitam, pro eius salute. Vnde S. Ioannes dicit. *Maiorem caritatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Tertio dicitur nouum ob nouitatem Euāgelij; quæ appellatur Lex noua, eo quod contineat spiritum nouum filiorum Dei, non vt in veteri lege seruitutis; secundum illud B. Pauli. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore; sed spiritum adoptionis filiorum.* Quarto eūdem Domini affectum colligo ex eo, quod vocet præceptum suū. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* Etenim, cum verus amicus nō solum amore complecti soleat amicum ipsum, sed etiam res eius, ad ipsum pertinētes, ita Chri-

2. Cor. 5.

Ioan. 15.

Rom. 8.

stus supponens quod amarent se, postulabat vt etiam hoc præceptum velut suum amarent. Ac intellectus porrò indagās caussam cur vocet suum, dicit se credere ita vocare, eo quod ipse non sit aliud quā amor, ac proinde suum præceptum recte dicatur, quia simile sibi sicut multorum filiorum pater, de vno, qui sit illi similis in vultu, vel moribus dicit: Hic est filius meus. In cuius cōfirmationem Memoria dicit. Huic proposito seruire videtur S. Ioānis responsum discipulis datum, cum percontarentur, cur toties repeteret dictum illud. *Filioli diligite alterutrum*. respondit enim, *Præceptum Domini est*, &c.

Hier. in ca. 6. ad Galat.

Animaduerto præterea, inquit Intellectus, non fuisse satis Saluatori dedisse hoc præceptum, sed etiam motiua adiunxisse, quibus ad illud obseruādum incitaremur. Primum fuit exemplū suum. *Sicut*, inquit, *ego dilexi vos*, quasi diceret. Non mādo vobis rem impossibilem, quippe cum ego id præstiterim, amando vos. Secundum est, quod sic cōciliaturi simus eius amicitiam. *Amici mei eritis*, inquit, *si feceritis, quæ ego præcipio vobis*.

Deinde noto, pergit intellectus, Dominum definisse & modū, quo debeamus nos inui-

inuicem diligere, dicẽs. *Sicut ego dilexi vos.* Qui modus, licet multa cõprehẽdat capita, ego duo tantũ attingam. Vnus est, quod dilexerit omnes. Quare neq; nos aliquẽ excludere debemus à nostra amicitia, ẽt inimicum, quandoquidẽ Christus nec exclusit Iudam suum ꝓditorem. Secundus est, ꝙ sic dilexit, vt vitã posuerit pro amicis, iuxta doctrinam à se traditam, cum diceret. *Maiorem caritatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* *Ioan.15.*

Deniq; vt amorem illum mutuũ omnino nobis inculcaret, voluit illum esse symbolum, quod essent sui discipuli. *In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* *Ioan.13.* Quibus verbis hanc puto subiectam esse sententiam. Nõ ex ieiuniis; aut vigiliis, aut cætera vitæ austeritate, vt discipuli S. Ioannis Baptistæ, dignoscemini esse mei discipuli, nec ex sup̃stitiosis & externis ceremoniis, sicut Pharisæi: nec demum ex miraculis, quæ patrabitis, sed dũtaxat ex illo cõmuni omnium amore, quẽ volo esse signum, & proprium Christianismi characterem. Hunc certe in intimis animi viscerib. insculptum demõstrauerunt primi Christiani, quorum, vt scribit B. Lucas in Actis, *erat cor vnum &* *Act. 4.*

anima vna. Immò scribit Tertullianus eos quasi in fronte signatos tantum factis ipsis in proximum declarasse amorem, vt ethnici stupore defixi dicerẽt. Videte quo se porrigat Christianorum caritas, qui mutuo se appellant fratres, & tanquam fratres se tractant; ac parati sunt pro se mutuo sanguinem profundere.

Ex omnibus hactenus dictis, & ex illo, quod semel dixit Dominus: *Vbicunq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* colligo, inquit Intellectus, omnes qui in cœtu multorum viuũt, debere omni studio & industria semper cõseruare, ac augere mutuum hunc amorem: sic enim indubitanter confidere poterunt, Christum in medio eorum semper versaturum; omniq; fauore & gratia eos prosecuturum. Eadẽ quoq; sollicitudine quilibet cauere debet, ne vel minimam occasionẽ præbeat, vt amor ille mutuus imminuatur vel lædatur: alioquin enim facile ex eorum medio recedere posset Christus, vel pristinus feruor restingui. Ad quod confirmandum memoria adducit pulchram illam B. Augustini in sermone 5. de dedicatione Ecclesiæ similitudinem. *Ligna*, inquit, *& lapides, si non sibi certo ordine cohærerent,*

Mat. 18

rent, si non se pacifice innecterent, si non se inuicem cohærendo sibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna sibi cohærere, securus intras, ruinam non times. Haud secus timere debent, qui vitam agentes in communi aliorum cœtu hanc vnionem labefactant, & causam præbēt vt amoris fraterni ardor euanescat. Quib. adiungit Intellectus. Meritò Dominum tam horribiliter minatū esse iis qui vel paruulis offendiculo fuissent, cum diceret. *Qui scandalizauerit vnum ex istis pusillis, qui in me credunt, expedit vt mola asinaria suspendatur in collum eius, & demergatur in profundum maris.* Mat. 18 Quanto amplius timere deberis, qui multos scandalizat litibus suis & contentionibus, atque vt ita loquar, Christum ex congregatione sancta quasi explodit. Atq; hic meditator interno spiritu accensus secum Colloquium sequēs instituit. Ne fallaris anima mea, vt credas te amare proximum, & reuera non ames, audi quid dicat B. Gregorius homilia 20. in Euangelia. *Signum dilectionis, exhibitio est operis.* Opera autem illa describit accurate Apostolus in epistola priore ad Corinthios. *Caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, &c.* 1. Co. 13 Quæ

vt melius obſerues breuem ſubiiciā expoſitionem ex S. Thoma, ſupponendo Caritatis nomine non intelligi aliud, quā amorem mutuū, quo fideles ſe mutuo propter Deum complectūtur. Cuius proprium officium ſit, ita amare hominem, vt ad cōſeruandam cū proximo amicitiam, quicq id neceſſarium eſt, agat vel patiatur.

Incipiens autem Apoſtolus à patiendo dicit Caritatem eſſe Patientem, multa enim toleranda ſunt ex caritate, vt ſcribit in 2. ad Corinthios cap. 11. Tam grandis autem eſt hęc patientia caritatis, vt nullis aduerſitatibus poſſit expugnari, ſecundum illud ex Canticis. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem: nec flumina obruent illam.* Nec ſatis eſt eſſe patientem, ad retinēdam amicitiam, ſed etiam multa oportet agere, & aliquando de propriis fortunis ꝓximo aliquid communicare, & ideo adiungit, *Benigna eſt.* Quæ vox compoſita eſt, à bono, & igne. Sicut enim ignis vim habet niuem vel glaciem conſtrictā diſſoluendi, vt per terrā diffluat, ſic Benignitas facit, vt bona noſtra diſpergamus in proximum, ſecūdum illud Spiritus ſancti monitum. *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* Et S. Ioannes diſertè negat cōtrarium

Cant. 8.

Prou. 5.

trarium facientem præditum caritate. *Qui habuerit*, inquit, *substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* Et quia supponit Apostolus, caritatē non permittere, vt opere mali aliquid fiat fratri, declarat, nec permittere, vt fiat affectu; quod fieret, si doleret de prosperis eius successibus, hoc enim est inuidiæ. Vnde mox addit Apostolus. Non æmulatur, nam cum caritas faciat, vt amicum diligamus, sicut nos ipsos, facit etiam vt gaudeamus de bono eius, æquè ac de proprio. Vnde consequitur, eam multo minus toleraturam, vt factis aliquem lædat. Et ideo subiicitur. Non agit perperam, hoc est, non sinit damno aliquo affici amicum: cum certus sit non posse inferri malum ei, quem amat tanquam seipsum. 1. Ioā. 3.

Hæ iam dictæ virtutes, vt vides, hominem Christianum in communi muniunt & corroborant; ac sequentes eum armant cōtra tres speciales animi affectiones, quæ facile possint detrimentum afferre proximo. Prima est existimationis & honoris proprii, & ideò dicit Caritas: Non inflatur. Neque enim patitur vt vel interius in animo quis contra alium insolescat,

cum constet id non posse fieri, sine alterius contemptu. Vt ergo nemo se cõtemnit, ita salua caritate qua proximum amat sicut se, non potest alium contemnere. Ac eadem de causa non potest ambire, vt sit illius superior, & ideo adiungit. Non est Ambitiosa, immò potius optat se subiici omnibus, illisque seruire, sicut S. Paulus consuluit

Gal. 5. Galatis. *Per caritatem spiritus seruite inuicem* Altera affectio praua, quam refrænat Caritas, est amor opum. Vnde si quis amico aliquid donarit, vel mutuo dederit, vel alio modo impertiuerit, non quærit, nec repetit eam eo modo qui amicum possit turbare, vel scandalizare, & ideo sequitur. *Non quærit quæ sua sunt.* Nec vlla ratione sibi vsurpat, vel procurat, quod videt pertinere ad amicum, sicut de se loquitur Paulus ali-

2. Co. 10. bi. *Non quærens, quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.* Vnde & reprehendit eos in ep. ad Philipp. qui caritatis huius

Phil. 2. sunt expertes. *Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.* Tertia affectio, quam caritas moderatur, est Ira. & ideo subiungit Non irritatur, hoc est, non sinit se prouocari ad indignationem contra quemquam propter iniuriam aliquam illatam, sed potius omnia cõdonat secundum con-

silium

silium Pauli Colossensibus datum. *Donantes vobismet ipsis, si quis aduersus alium habet querelam.* Col. 3.

Armat adhaec Caritas Intellectum, ne malum cogitet de proximo, & ideò dicit Apostolus. *Non cogitat malum.* Cuius dicti duplex est sententia. Vna, quod nō permittat in mentem venire cogitationem de alio lædendo, quales cogitationes detestatur meritò propheta Michæas, dum ait. *Væ qui cogitatis malum, & operamini malum in cubilibus vestris* Altera, quod nec admittat sinistras suspiciones & iudicia de aliis, cuiusmodi & Christus reprehendit apud B. Matthæum. *Vt quid cogitatis malum in cordibus vestris?* Mich. 2 Mat. 9.

Voluntas similiter rectè dirigitur à caritate, maximè, vt ne exultet in aduersis proximi casibus, & ideo subdit Apostolus. *Non Gaudet super iniquitate.* Quod autem contrarium accidere possit, manifestum est. Nam sicut qui ex animi perturbatione delinquūt, scrupulum aliquem & remorsum consciētiæ sentiunt, sic qui scientes prudentes peccant, solent exultare, secundum sapientem. *Qui lætantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Dico ergo caritatem nunquam permittere, vt Prou. 2.

quis de damno fratri illato gaudeat sed potius cum B. Paulo doleat. *Ne iterum cum venero*, inquit in secunda epistola ad Corinthios, *humiliet me Dominus apud vos, & lugeam multos ex vobis, ex his, qui ante peccauerunt.* Adhæc, qui caritate præditus est, non solum non gaudet de alterius malo, sed ex animo congratulatur eius bono & fælicitati. Vnde subiungitur. *Congaudet autem veritati.* Quæ veritas est triplex: Prima consistit in doctrina, vt quando docentur vera. Secunda consistit in vita, quando interior animæ vita, respondet in bonitate vitæ externæ corporis. Tertia deniq; est in iustitia, quando cuique præstatur, quod ei debetur, vt bonis præmium, & malis pæna. Sic faciebat S. Ioannes, dum ita scribit. *Gauisus sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ sicut in caritate ambulas.* Deinde caritas illud quoque bonum efficit, vt patienter tolerentur proximi imperfectiones, siue naturales siue morales, iniuriæ quoque & persecutiones, secundum illud B. Pauli monitum. *Debemus firmiores imbecillitates infirmiorum sustinere.* Similiter inducit hominē, vt facile fidē præstet fratri aliqd (modo veritati nō repugnet) asseueranti, & ideo dicit. *Omnia credit.*

2. Co. 2.

Ep. 2.

Rō. 15.

credit. Inducit item ad ſperandum omne bonum animæ ſalutare, & ideo adiungit. Omnia ſperat. Demum ne ſpes excidat, quando prorogatur promiſſi executio, efficit vt æquo animo expectetur tempus effectui deſtinatum, & idcirco concludit, Omnia ſuſtinet. Sicut & Habacuck exhortatur cap. 2. *Si moram fecerit, expecta eum.* Finis autem hic imponatur cum Colloquio ad Spiritum ſanctum.

O diuine Spiritus, ad te amoris omnis & caritatis fontem refugio, & rogo humiliter, vt meum, omniumque proximorum meorũ pectus digneris adimplere: ſicut enim in feſto Pẽtecoſtes cum impleres corda fidelium, effeciſti, vt non ſecus ſe mutuo diligerent, ac ſi corpus haberent vna anima informatum, ſic ſpero, & nobis euenire poſſe.

* * *

PATER NOSTER.

AVE MARIA.

FORMVLA MEDITANDI in solum Scripturæ sacræ textum.

CAP. V.

PRo huius meditationis argumēto sumpsi historiam cæci nati, quia continet personas, verba, & actiones varias. S. Ioannes cap. 9. Euangelii sic eam inchoat. *Et præteriens Iesus, vidit cæcum à natiuitate, &c* Facta igitur oratione præparatoria cōsueta historia in hunc modum summatim ob oculos ponitur Cæcus, postquam luto illuminatus fuit a Christo, sæpius à Pharisæis examinatus est, vt calumniati possent miraculum, ac denique turpiter ab illis eiectus à Domino inuentus est, iam fide vera, & notitia filii Dei illustratus, vnde & genib. flexis eum adorauit. Pro petitione deinde dic. Domine, præbe mihi, quæso, gratiam audacter doctrinam tuam defendendi, & imprimis aduersus eos qui vitam solitariam & spiritualem irrident. Pro loco denique in hoc initio repræsento mihi plateam, in qua versabatur cæcus, deinde viā piscinæ, tum ædes Pharisæorum.

Aggrediens ergo Intellectus considerationem

tionem voculæ, & Particula, inquit est copulatiua, & principium capitis. vnde appa-ret hanc cæci illuminationem proximè secutam post ea quæ antegresso capite sunt narrata, de Christi è templo digressu, cum Iudæi eum vellent lapidare. Vbi animaduerto incredibilem Christi benignitatem, tum quod æquo animo tantam contumeliam sustinuerit, tum quod non destiterit eo ipso temporis puncto nouo beneficio gentem illam afficere. Imò duplicem hic beneficentiã noto, cum B. Chrysostomo, nempe Dominum hoc miraculũ patrasse non modo in commodũ pauperculi istius cæci, verum etiam vt prædura lapidatorũ suorum corda hoc caritatis officio emolliret; ac vt loquitur Appostolus, *carbones ignis super eorum capita congereret:* Et hic volũtas dicit. Statuo in animo meo, me, adiuuante diuina gratia, in posterum benefacturum aduersariis meis, etiamsi recenti me iniuria affecissent; vt pareamdicto Christi. *Benefacite his, qui oderunt vos. Præteriens.* Credo, ait Intellectus, Christum data opera viam iniisse, in qua erat iste cœcus, vt illum illuminaret. Hic memoria dicit, conuenire huic rei parabolã de eo, qui Hierosolyma discedens incidit in latrones. Circa quam discur-

Rõ. 12.

Mat. 5.

Luc. 10.

discurrens intellectus, confert Christum cum tribus qui sauciatũ à latronibus viderunt, & dicit. Video de sacerdote scriptum. *Et viso eo pertransiit.* De Leuita similiter dicitur. *Cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit.* De Samaritano verò *Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, & videns eum misericordia motus est.* Vnde cõcludo, inquit, Christum instar Samaritam accessisse cœcum, aspexisse, & à cæcitate curauisse

Vidit. Non existimo simplicem quendam fuisse intuitum, & perfunctoriè factũ, vti fuerat istius sacerdotis, & leuitæ, sed firmum & immotum vti fuerat Samaritani. Tamque serio intentum se Christus demonstrauit, vt occasionem discipulis dederit sciscitandi. *RABBI quis peccauit?* iam enim forte obseruarant nihil fortuito, sed consideratè omnia ab eo fieri. Memores ergo eorum quæ audierant ad paralyticum dicta, cum sanasset eum iuxta piscinam, *Ecce sanus factus es, iam noli amplius peccare*, cogitabant, si ille ob peccata sua in paralysin incidit, forte & hũc miserum hominem propter peccata sua, parentumue natum cæcum. Hic voluntas confusionis sui actum exercet, propterea, quod cõspe-

Ioan. 5.

cto in

cto in viis paupere, sæpe vultum auerterit, cõtra doctrinam B. Ambrosii ita in Lucam scribentis. *Verum ne cæcum illum tãquam fastidiosi pauperum cito reliquisse videamur, & transisse ad diuitem expectemus eum, quia expectauit & Dominus.* Lib. 8.

Interrogauerunt. Obseruo Euangelistam vti numero plurali, & quæstionem illam attribuere omnibus discipulis: quod fecit, vel quia omnes eam proposuerunt. vel quia omnibus idem animus fuit, eo quod vni proponenti ceteri applauserint. Mihi certe videtur ita res contigisse, omnibus enim hominibus innatum est curiose in aliorum facta inquirere, calamitatesque & ærumnas attribuere eorum noxæ, vel possumus dicere Euangelistam per Synecdochen plurali numero pro singulari vsum. Vnde colligo plurimum referre, versetur aliquis in societate bonorum, necne? fit enim, vt quod ab vno fit, omnibus tribuatur. Ad quod propositum Memoria quærens simile exemplum, ait. Occurrit mihi murmuratio Iudæ de vnguento pretioso, à Magdalena in caput Christi effuso, vt narrat Sanctus Ioannes. *Dixit ergo vnus ex discipulis eius. IVDAS* Ioan. 12.

Iscario-

Mat.26 *Iscariotes &c.* Et nihilominus S. Matthæus attribuit eam omnibus discipulis, dicens. *Videntes autem discipuli indignati sunt.* Vnde disco, quam sedulo cauere debeant qui in cænobiis, vel alia cõgregatione pia viuũt, ne prauum exemplum præbeant, cum videamus lapsum vnius in totam redundare communitatem. Quomodocunq; autem res se habuerit, hoc est, siue vnus, siue plures quæstionem illã proposuerint, non tamẽ abfuit curiositas, & idcirco dicit voluntas. Cauebo hoc vitium eo studiosius, quo communius est. Potest n. fieri, quod Euangelista ex industria scripserit quæstionem positam à discipulis, vt innueret hanc imperfectionem posse quoque cadere in homines spirituales, si parum cauti sint.

Quis peccauit. Intellectus indagans causam huius quęstionis ab Apostolis motæ ait. Forte mota est, ob responsum aliâs à Domino datum Paralytico. *Ecce sanus fa-*Ioan.3 *ctus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat,* ac ideò existimarint, nullum cuiquam malum, nisi ex peccato antegresso, euenire, & ideo videri hunc quoque cœcum deliquisse. Quod autem cogitarunt, hoc verbis etiam expresserunt: difficile enim est conceptus animo inclusos diu retinere:

nere, iuxta illud Iob. *Conceptum sermonem tenere quis potest?* Hic voluntas dicit: Propositum facio custodiendi & refrenandi mentem meam, ne facile sinistram de proximo opinionem, vel aliquid aliud considerate concipiam: sic enim non facile in inconsiderata verba erumpam. Iob 4.

Hic aut parentes eius. Hæc quæstio, inquit Intellectus, videtur mihi vel curiosa, vtpote qua alienæ conscientiæ arcana inquirantur, vel æquo audacior, quasi ipsorum iudicio doctrina illa locum non haberet, in cæco dicto, quando quidem, peccare non potuerit, antequam natus esset. Et ex altera parte non ignorabant scriptum Ezechielis 18. *Filius non portabit iniquitatem patris,* ac proinde nec ob peccata parentum poterat cæcitas illa contigisse.

Neque hic peccauit, neque parentes eius. Hic, ait Intellectus, imprimis considero, inuictam Domini mansuetudinem, qui cum iure eos posset de curiositate, vel arrogantia reprehendere, non tamen fecit, imo benigno responso instruxit, non omnes calamitates hominibus contingere ex antegresso peccato proprio, vel parentum, sed aliis quoque de causis. Atque hic memoria suggerit Dominum & alias, nunc suauius,

nunc acrius curiosis discipulorum postulantis respondisse. Suauius quidem B. Petro,
Ioan. 21. cum de B. Ioannis vita expiscaretur *Hic autem quid?* Respondit enim *Quid ad te? tu me sequere* Acrius verò cum eidem dixit: *Vade*
Mat. 16 *post me Sathana, scandalum es mihi.* Vnde voluntas colligit pro superioribus non esse semper arguẽdos asperius subditos, sed dissimulatione nonnunquam vtendum: deinde pro grauitate lapsuum reprehensiones faciendas. Longiusq; progrediens intellectus addit. Deprehendo in hoc cæco magnam patientiam, & humilitatem, quia ad iniuriam sibi à discipulis illatam conticuit. Adhæc animaduerto singularem Dei erga suos prouidentiam; suscepit enim cæci defensionem, dicendo: *Neq; hic peccauit, &c.* Similem huic actum producit Memoria, de defensione Domini pro Magdalena contra querelam Marthæ dicentis: *Domine non est*
Luc. 10. *tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare?*

Sed vt manifestentur.] Geminum, ait Intellectus, mihi videntur hæc verba habere sensum. Vnus est, vt dicatur eum ideo cæcum natum, quo Christus eum postea illuminaret. Alter, esto sit ex causa naturali vel morali ita natus, Christum occasione

ſione illa vſum ad facendum miraculum. Ego cum B. Auguſtino libenter aſſentior primo ſenſui. Neq; ideo mihi in mentem venit cogitare, cæcum, ſi id ſciuiſſet, conqueſturum fuiſſe de iniuſtitia, natus enim erat in peccato originis, ratione cuius ſolus poterat cæcitate illa multari. Secundo, quia etſi creator ordinarie omnibus hominibus videndi impertiat facultatem, tamen facultas illa donum Dei eſt. Conditio verò doni eſt, vt ſicut confertur gratis, ita ſine iniuria vlla negari queat. Tertio etiamſi debita fuiſſet, velut ordinaria, & ad integritatem hominis neceſſaria, tamen ſine vlla iniuria à Domino illi negari potuit, quia id ad manifeſtandam eius diuinitatem profuit, cuius beneficio mundus erat ſaluandus, quæ ſalus cum fuerit bonum commune, merito à quouis particulari homine priuato alicui damno erat anteponenda. Quocirca mihi perſuadeo, ſi huic homini ante natiuitatem conſtitiſſet, ſe naſciturum propter dictam cauſam, illum æquo animo laturum fuiſſe. Quarto, & vltimo, etiamſi omnes dictæ cauſæ defuiſſent, tamen adhuc Dominus iure negare potuiſſet illi aſpectum corporis, quia egregie eum poſtea compenſa-

censauit aspectu multo nobiliore, nempe animæ, quando diuina fide à Christo donatus est. Qua de causa laudamus, verbi causa, chirurgum, qui cauterio inussit brachium, vt salutem afferret capiti.

Opera Dei. Loquitur in plurali, quia primum Deus in hoc homine declarauit suam bonitatem, sanando eum in corpore & anima. Secundo omnipotentiam: cæco enim nato restituere videndi facultatem per se non potest nisi qui infinita præditus est virtute. Noto etiam quicquid hic factū circa cæcum, vocari opus Dei, quia voluit Christus, & factis miraculosis, & verbis disertis, inquit Chrysostomus, patefacere se esse Deum.

Me oportet operari.] Credo Christum ideo dicere se astrictum ad patranda miracula, vt confirmaret, quod dixerat capite præcedenti. *Ego non quæro gloriam meam.* & quo ora Iudæorum obstrueret, qui facile obmurmurassent, si cognouissent ei liberū fuisse abstinere à miraculis. Nec ideo adempta illi fuit libertas arbitrii: sed tantum indicat, se obligatum fuisse ad parendum æterno patri. obedientia autem perficit potius liberum arbitrium, quam tollit. Vnde colligo, inquit voluntas boni Religiosi, me non

non secus obligatum ad obsequendū mandatis, vt existimem mortaliter mihi impossibile, vel vt non obsequar, vel vt contrariū faciam. Ac pariter non posse me quacunq; obmurmuratione, vel ludibrio ab hoc instituto deterreri, sicut nec Christus sannis & irrisionibus Pharisæorum à faciendis miraculis adduci potuit. Denique statuo, me prauum illum affectum radicitus ex imo corde euulsurum, quem dæmon solet iniicere, nempe vt ideo ægrius, quod alioquin sponte eram facturus perficiam, quoniam à superiore mandatum est. Video enim Christum gaudere & gloriari sibi, quæ facturus erat, esse imperata.

Opera eius, qui misit me. Hic quoque loquitur numero plurali: etiāsi enim redemptio nostra, propter quam missus fuit, vnicum opus fuerit quasi vniuersale, continebat tamen in se multa particularia: ex quibus vnum erat, per doctrinam & miracula demonstrare se esse filium Dei. Si vero sigillatim de hoc miraculo locutus est, arbitror ideo plurali numero vsum, vt me doceret, vnum præstando præceptum, se reliqua non obliuisci, sed memoriæ impressa tenere. Credo etiam eum vsurpasse periphrasin illam, vel circumlocutionem. *Eius*

34. collegit esse nomen Messiæ. *Iam quis sit Missus*, inquiens, *agnoscitis: ille enim nisi fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus.* Et longius progressus Intellectus dicit, Credo Dominum voluisse restituere oculorum lumen subito illi, vti fecerat aliis, misisse autem ad aquas Siloe, vt, quoniam per totam vrbem iter faciendum erat, ab omnibus lutum oculis appositum conspiceretur, & postea ab iisdem in reditu videndi facultate donatus agnosceretur, sic manifestius illustriusque efficeretur miraculum. Vel id factum est, vt fides eius & obedientia probaretur.

Abiit ergo, & lauit, & venit videns. Sunt verba Euangelistæ. Et ego, inquit intellectus, credo illa non solum dicta, vt exitus rei intelligeretur, verum etiam vt aduerterem, recuperatum sensum oculorum fuisse quasi obedientiæ eius præmium, cæterarumque virtutum, quas in hoc facto declarauit. Inter quas primo est Patientia, qua passus est luto liniri oculos, videtur enim potius murmuraturus fuisse, dicturusque luto magis excæcari, quam illuminari oculos: esse ineptum illum modum restituēdi aspectū, potius se debuisse verbo vno sanari, sicut quidam sanatus est apud B. Lucam, c. 18. Verum

uerit, prodendo eius nomen, & demonstrauit se gratum benefactori, & miraculorum Christi factus est prædicator. *Lutum fecit.* In hoc respondēdi modo noto prudentiam hominis, dum ait Christum fecisse lutum, cum tamen facientem non vidisset, poterat enim sensu tactus illud cognoscere, cum oculi obliniretur. Et ideo sputi nullam mentionē fecit, quia tactu nō potuit percipere, lutum sputo esse temperatum. Vnde colligo, ait voluntas, me in sermone debere esse circumspectum, ne errori, vel offensioni locus detur. *Vbi est ille?* Ita locuti sunt, aut quod sciscitarentur, vbi esset Iesus, vt se illi adiungerent, vel vt eum, tanquam festi violatorem ad Pharisæos pertraherent, aut vt suo iudicio alterutrum cognoscerent. Sed bene respondit cæcus, se nescire, vel quia reuera nesciebat, vel quia animaduertebat dolum latere in quæstione.

Iterum interrogabant. Repetiuerunt Pharisæi interrogationem, quia non erant contenti responsione vicinorum. Et aduerto eum vsurpare tempus imperfectum, quia multi idem erant deinceps suscitaturi. Ex responso autem eius consecutum est inter eos schisma, vt alij ad Christi partes accederent, alij verò veritatis lucem pertinaciter refuge-

illis duo metus ſigna. Primum eſt, quod cum ex confeſſione miraculi facti minimè ſequeretur eos credere Chriſtum eſſe Meſſiam, tamen de ea reconticuerint. timidus enim non ſolum malum, ſed etiam ſpeciem & vmbram mali reformidat. Alterum eſt, quod quicquid faſſi ſunt, quaſi per tranſennam enuntiarint, dicendo. *Scimus, quia hic eſt filius noſter.* verum alterũ, quod inficiati ſunt, quia in eorum damnum & exitium tẽdebat, duplici formula verborum negarũt. *Quomodo autem nunc videat neſcimus, aut quis eius aperuit oculos nos neſcimus.* ſignificanter autem vſi ſunt pronomine, Nos, Videntur mihi duo iſti miſelli, repræſentare quoſdã in religione tyrones nouos, ſed tepidos, qui optarẽt ſe gratos eſſe Deo pariter & mundo, & vt vulgo dicitur, duab. ſedere ſellis, quod Chriſtus pronũciauit impoſſibile. *Non poteſtis,* inquiẽs, *Deo ſeruire & mãmonæ.* *Matt. 6.*

Da Gloriam Deo. Cum Phariſæi nihil extorquere poſſent à parentib. rurſum adorti ſunt bonum cæcum, eiuſq; conſcientiam in teſtẽ veritatis aduocarunt exigentes, vt non ſecus de ea ſententiam ferret, ac ſi ſtaret corã omnium rerum inſpectore & iudice Deo: quod fecerunt, vt vel aliquod exprimerent fœdus initum à Chriſto cum illo deſimulatione

 tione

tione cæcitatis, vel cæcum inducerent, vt non Christo, sed Deo suam illuminationem acceptam ferret.

Nos scimus, quia hic homo peccator est. Emphasis est in pronomine Nos, ac si dicerent: Crede nobis, vt hominibus eximia doctrina & sanctitate præditis. Est & emphasis in verbo scimus, quasi dicant, certo & explorate cognoscimus, non dubitanter, & per suspicionem duntaxat. Obseruo in hoc modo loquendi vitium detractionis, quãdo Christum absentem asseuerant esse peccatorem, quem præsentem non asseuerarent: dixisset enim illis, quod alias dixit. *Quis ex vobis arguet me de peccato?*

Si peccator est, nescio. Sciebat certe cæcus eum non esse peccatorem, quia paulo ante vocarat eum prophetam, id est, iustum & sanctum. Sensus ergo est, Nescio, id est, non opus est iam hoc disputare & discutere, peccator sit, necne. Hoc modo respondendi declarans, se eorum opinionem non solũ æstimare falsam, sed etiam vsq; adeo friuolam, & malignam, vt prorsus indigna sit responsione. Vbi voluntas dicit. Propono in posterum fugere disceptationes & lites, quæ solent in colloquia incidere, maxime quãdo res maioris mometi inde turbantur aut impe-

impediuntur. Similiter statuo, me, quoties in sermonem friuola quędam & inutilia, refutationeque digna inducta fuerint, quantacunque possum modestia saluo auctorũ honore & verecundia, redarguturum.

Vnum scio, quod cum essem cæcus, modo video. Quoniam cordi illi erat miraculũ patefacere, nõ dubitauit hac verborũ forma vti.

Quid fecit tibi? Quoniam æstuabant desiderio eripiendi gloriam Christo, eandem quæstionem iterum atq; iterum inculcant: spe vana, credo illecti, illum in aliqua euariaturum, immemoremque ante dictorum futurum. Verum ille animo erectior factus audacter occurrit. *Iam dixi, vultisne iterum audire?* Qualem audaciam suggerit spiritus Dei, & bona conscientia, secundum illud Psalmistæ. *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum & non confundebar.* Psal. 118

Nunquid & vos ex discipulis eius vultis fieri? Iam animaduerterat, Pharisæos capitali odio Christum persequi, & ideo vndique criminandi occasiones quæsiuisse. Nihilominus valde prudenter indicauit, se in eam opinionem venisse, idcirco toties examen huius miraculi ab ipsis iteratum, vt possint certo explorare eius veritatem, ac deinde si discipuli eius fierent, solidam conuersionis

suæ causam redderent. Noto adhæc vocem fieri, qua ostendit se iam satis instructum in modo adiungendi se Deo, conuenienter
Ioan. 15. illi Christi dicto *Non vos me elegistis, sed ego*
Ioan. 6. *elegi vos.* Et alibi *Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum.* Obseruo & particulam, & quæ non obscurè insinuat se iam factum discipulum, & ideo illos inuitabat. Vbi voluntas dicit. Constituo in animo meo, & ego, quoniam spiritus diuini proprium est alios ad diuinum seruitium trahere, me minimum bono vitæ exemplo multos attracturum ad faciendum officiũ Christiano homine dignum: sicut fecit S. Andreas, qui simulatque in notitiam Christi venit, id indicauit fratri suo Petro, dicens, *Inuenimus*
Ioan. 1. *Messiam*, eumq; ad Christum adduxit. Idem fecit S. Philippus adducens Nathanaelem.

T*u Discipulus eius sis*. Responsum est Pharisæorum, per modum iniuriæ vel contumeliȩ prolatum, vt affirmat S. Basilius Reg. breuiorum 24 his verbis *Conuitium est, seu maledictum omne verbum, quod eo animo profertur, vt ex eo contumelia seu ignominia alter afficiatur: licet verbum ipsum per se non videatur contumeliosum, atque hoc manifestum est ex Euangelio.* In eo enim dicitur. *Et maledixerunt ei.* Sensus ergo est. Tu homo indocte

& im-

& improbe, ſis iſtius ſcelerati hominis auditor, per nos licet. Hic quoq; ob ſeruo impudentiam impiorum hominum qui veritate conuicti erumpunt mox in contumelias & verba probroſa.

Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Anteferunt Moyſen Chriſto, cauſamq; reddunt, quod ſciāt Deum locutum Moyſi, de Chriſto autem neſciant, vnde ſit. Hic noto ex prauo affectu corrumpi iudicium intellectus quia vel ex eo ſolum quod in ſcriptura legerant, vel ab aliis narrari audierant, credunt Moyſen collocutum cum Deo. & tamen aſſeueranter iactant, ſe ſcire *Nos ſcimus.* De Ieſu vero aiunt, neſcimus vnde ſit, cum tamen oculis ſuis cernerent tam grandia ab eo patrari miracula.

In hoc eſt mirabile Aduerto ſenſim huius boni cæci animum magis magisq; inflammari: nam nunc palam omni excluſo vel pudore vel metu ſuſcipit Chriſti defenſionem. Eſt vero emphaſis in pronomine hoc, vt verborum illorum hic ſit ſenſus. Nō poſſum ſatis mirari, homines tam eruditos latere potuiſſe, cæcum natum non poſſe vlla virtute humana, ſed tantum diuina illuminari, maximè ſi oculus illi nullus ante fuerit. quibuſdam enim cæcis oculos habenti-

 bus

bus, & ob accidens aliquod facultate cernendi destitutis, ars medicinæ potest vsum videndi restituere, non tamen potest restituere pupillam, quę mihi restituta est. Itaq; meo iudicio deberetis cōcludere hunc hominem missum esse à Deo, quandoquidem diuina sunt eius opera.

Scimus autem, quia peccatores Deus non exaudit. In plurali numero dicit, scimus, vt indicaret axioma illud esse cōmune, hominum etiam idiotarum, nempe nō exaudiri à Deo peccatores, sed eos tantū qui intimo corde eum colant, eiusq; mandatis obsequantur. Hic voluntas dicit. Statuo diuina iuuante gratia, me deinceps integræ & exactæ diuinorum mandatorum, ac prętereà etiam regularum mearū obseruationi strenuam operam daturum, vt quando in orationib. Deū precabor, vt liberet me ab aliqua tentatione, afflictione ve, vel vt singularem impertiat gratiā, confidere queā me exauditū iri Hic offert se occasio examinādi duas quæstiones. Vna est, sitnè verū Deū non exaudire peccatores? Altera, an peccatores nō possint facere miracula? Sed quia speculatiuę sunt data opera eas prętermitto, vt pareā documēto initio libri tradito.

A seculo non est auditum. Deprehendo in hoc cæco mirabiles diuinæ gratiæ effectus,

nam in intellectu video magnam accessionem factã ad rerum diuinarum notitiam: in voluntate verò robur liberè annũciandi miracula Christi. Sumit n. hic probandum Christũ non esse peccatorem, eo ꝙ à principio mũdi nullus cæcus natus ab homine peccatore sit curatus. Et opinor eũ hac generali loquendi forma etiam comprehendisse Moysem, vt eum indicaret postponẽdum Christo, quem illi prætulerant. Vnde disco, quanta modestia in sermone seruanda sit, quantusque honor sanctis, hominibusque virtute præditis sit deferendus.

In peccatis natus es totus. Hypocrisis diu celari nequit. Finxerunt hactenus Pharisæi se strenuos obseruatores legis, & gloriæ diuinæ defendendæ studiosos, vt voto suo potirentur: Iam vero quia vident se frustra laborasse larua hypocrisis detracta, palam declarant fastũ, quẽ intus in pectore aluerunt. Siquidẽ à cæco conuicti, Christũ esse hominẽ diuinum, conuertũtur ad iniurias & opprobria, obiicientes illũ peccatis esse plenũ, in corpore & anima, in corpore ratione cæcitatis, in anima ratione culpæ id n. vno sensu designat vox Totus. Alio vero põt significare totũ vitæ tẽpus, quasi à primo natali die fuerit obnoxius peccatis. Põt

& tertius esse sensus, vt quantus est, quantumq; habet sit peccato obnoxium; & cæcitas, & mendicitas, & generis humilitas, & sermonis imprudentia, aliaq; id genus.

Et tu doces nos? In vtroq; pronomine magna est emphasis, magnamq; eorum demōstrant superbiam. Sic enim loqui voluisse videntur. Tu homo idiota, plebeie, ignorās mendice, & à Deo castigate ob peccata, audes docere nos, qui sumus legis peritissimi, omniaq; intelligimus, quæ in ea continentur. Nos inquam, qui nec sanctitate quidem vitæ cuiquam cedimus, nos, à quibus tu hesterno die eleemosynam minimi oboli postulares. Quo responso egregie mentis suæ demonstrarunt cæcitatem, existimātes hominem illum, quoniam cæcus natus esset, nō posse à Deo sic in rebus diuinis instrui, vt ipsos docere posset. Contrarium affectū humilitatis obseruauit S. Ambrosius li 2. in Lucam, in persona B. Virginis quæ etiamsi perfecte illustrata esset à Deo, tamen à simplicibus pastoribus discere non erubuit. *A pastoribus*, inquit, *etiam Maria fidem colligit, à pastoribus populus ad Dei reuerentiam congregatur, mirati enim sunt de his, quæ dicebantur à pastorib. ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.*

Et

Et eiecerunt eum. nempe tanquam indignum suo consortio. Erant enim ex illo arrogantium hominum genere, de quibus quidam propheta scripsit: *Qui dicunt, recede longe à me: noli me tangere, quia mundus sum.* Nec dubito eum ignominiosissimè ab illis explosum, cum oris sibilis, complosione manuum, excussione pulueris, ac forte etiam lapidum eiaculatione.

Audiuit Iesus quia eiecerunt eum. Salutaris illi fuit hæc ignominiosa eiectio, quia Dominus, simulatque eum cognouerit, (vti nunquam deserit suos, maxime autē amore sui aliquid perpessos,) studiosè eum per vias quæsiuit, & reperto dixit. *Tu credis in filium Dei.* Vbi obseruo, Dominum, cum vellet ei corporalem donare visum, non exegisse ab eo consensum sicut nunc facit; cum vult animæ donare visum, spirituale. Cuius causa est, quod ad fidem suscipiendam nostrum requiratur liberum arbitrium, secundum illud Augustini dictum. *Qui fecit te sine te nō saluabit te sine te.* Noto etiam modestiam Domini, nec enim, licet filius Dei esset, dixit. Tu credis in me? deinde dexteritatem in catechizando. Modo siquidem illo loquendi insinuauit, ipsum in se tanquam Deum & hominem credere.

Aug. ser 15. de verb. Apost.

Quis es Domine, vt credam in eum? Promptissimè non solum credidit, sed etiam factis monstrauit. Simulatque enim audiuit. *Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* respondet, *Credo Domine*, ore nimirum cõfitendo, quod credebat in corde, & genib. flexis adorauit eum. nam subiicit Euange-
Ioan. 4. lista. *Et procidens adorauit eum.* Memoria huc apportat responsũ Samaritanæ à Domino datum. *Ego sum, qui loquor tecũ.* Quod conferens cum illo Intellectus, dicit. Apertè dixit illi mulieri, se esse Messiam quẽ ipsa dicebat venisse, hic autem non aperte. Cuius rei causa est, quia multi alii maximè Pharisæi præsto erant, vnde conueniebat vt modestè de se loqueretur. Cum autem cæco dixit. Ego sum, qui loquor tecum, solus soli locutus est. Vnde disco, inquit voluntas, non prædicare meas laudes, nisi necessitas vrgeat, & cum vrserit, parce & modestè. Finis huic Meditationi imponitur sequenti Colloquio.

Domine, quoniam venisti ad illuminãdos cæcos, illumina obsecro cæcam animam meam, vt sua mala interna externaque recte obseruare queat, & deprehendere, ac deprehensa oculis tuæ diuinæ maiestatis obiicere, vt plenam consequar indul-

dulgentiam. Confido benignissime Saluator, te illuminaturum me quoniam petiui, cum illuminaueris cæcum à nemine rogatus.

PATER NOSTER

AVE MARIA.

PARADIGMA MEDItationis in Puncta simul & Textum.

CAP. VI.

PRo huius Meditationis argumento existimaui maximè idoneam fore *Orationem Christi in horto Gethsemani*, tum quia varia in ea occurrunt personæ, sermones, & facta: tum quia intra vnum punctum & alterum multa se offerũt ruminanda. Diuidetur autem more consueto in tria puncta.

(o)

PVN-

PVNCTVM I.

Finita Cœna exiit Christus cum discipulis in montem oliueti, & ingressus in hortum dixit. Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.

INtellectus inchoans discursum sic loquitur Hoc primum punctum, continet earum actionum vnam, quæ dicuntur externæ, & nullum opus post se relinquunt, vti est, profectio Saluatoris ad hortum Gethsemani. Et quia est motus localis, vt perfectius intelligatur, video tria esse consideranda, nempe locum, vnde profectio cæpit, spatium, quod conficitur, & terminum ad quem peruenitur. Locum quidem vniuersalem, vnde disceditur, video esse vrbem Hierosolymitanam: particularem vero ædes, in quibus fuit cœnaculum.

Longius deinde tendens Intellectus ad indagandum causas discessus, dicit. Primum cogito eum vrbe excessisse, vt Iudæ Iudæisque animum adderet ad se capiendum, exploratum enim erat illos ęgrè id molituros publice in vrbe propter tumultum populi. Ex cœnaculo deinde credo discessisse, tum quia

quia non videbatur conueniens, vt in illo comprehenderetur, vbi tam sublimia peregerat mysteria, tum, ne damno aliquo afficeret hospitem, à quo tanta beneuolentia erat exceptus.

Hoc discursu mota voluntas ait. Propono, me diuina adiuuante gratia omnes actiones meas etiam pias & sanctas, quas in meum vel proximorum commodum exercebo, ea cautela & modo instituturum, vt neq; de bona meę personæ existimatione aliquid detraham, neq; proximo vllam dãni, scandali, vel querimoniç occasionẽ prębeã.

Migrans deinde Intellectus ad secundum dicit, totum vitæ spatium à Christo confectum vsque ad hortum vocari *torrentem Cedron*, quæ vox significat, *obscurum*. Decurrebat enim hic torrens in ima valle, quæ est intra montem Oliueti, & collem supra quẽ exstat Vrbs ipsa, quæ vallis quoniam angusta est, depressa, & arboribus densa vmbrosum & obscurum transitum efficiebat. Neq; existimo à Christo institutum illac transitum fortuito, aut fortuito id ab Euangelista narratum, sed æterna Dei prouisione, nimirum ad præfigurandam obscuram mœstitiam sacræ Domini pasionis, cui mox initium dandum erat.

Atq;

2.Reg.15. Atq; hic Memoria ait. Occurrit mi transitus à rege Dauide per hunc ipsum rentem quondam factus, quando fugi suum filium Absolonem: nec enim dub est, hunc illius typum extitisse.

Ad tertiū vero transiens Intellectus, pe ad profectionis terminum, dicit Prim & magis vniuersalis termini locus est m Olíueti, vt refert S. Lucas. Luc.29. *Et egressus ibat cundum consuetudinem in montem Oliu* Particularis vero est villa Gethsemani, q voce intelligo designari *Vallem pinguen* quia eius terra erat fœcunda & fertilis. C gruenter autem teste S. Hieronymo, volu Dominus in hac valle comprehendi, loc pascendis pinguibus tauris idoneo, à qui bus erat capiendus, vnde apud Psalmistan Psal.21. dicit. *Tauri pingues obsederunt me.* Denique video magis particularē locū, fuisse hortū in dicta valle situm. Vbi discurrens Intellectus ait: Sicut in horto ab Adamo terreno datum est nostræ ruinæ principium per delectionem, sic secundus Adamus & cœlestis reparationi nostræ initium dare voluit in horto per suam passionem.

Qua re mota voluntas, Propono, inquit, me, quoties cogitatio subdit adeūdi hortos aliàue loca, recreandi animi causa, operam datu-

daturum vt in mentem quoque veniat tristitia, quam Christus perpessus est in horto.

Conspecta huius motus natura, intellectus transiens ad considerationem circumstantiarum, initium facit à Fine, dicens. Eũ non alium credo esse, quam in horto oraret. Vnde colligo, voluntatem dicere, se tanta moderatione cibum velle mihi porrigere, vt facile & subito possim orationi vacare, vt fecit Christus, & docet B. Hieronymus. Altera circumstãtia est Tempus, quod video fuisse nocturnum, & ideo ad ambulandum satis incommodum. Vbi voluntas ait. Statuo nullum laborem, nullumq; discrimen defugere quocunque tempore, modo frui possim hoc sancto Meditationis exercitio.

Etquoniam omnis actio proficiscitur à suo Agente, intellectus eum indagans dicit. Inuenio comites itineris Christi fuisse discipulos vt docet B. Ioannes, vbi intellectus. *Ioan. 12.* Video, inquit, discipulos secutos Christum, licet inuitati non essent, vt indicant verba Lucæ, dum ait. *Secuti sunt autem illum & discipuli.* *Luc. 22.* Paulò ante enim promiserant se cum illo iturum in carcerem, & in mortem, si necesse foret: deinde tanto amore eum prosequebantur, vt

nec

nec ad minimum momentum abesse ab eo possent. De quo facto voluntas sic loquitur. Ego etiam Apostolorum exemplo conabor tanto amoris affectu complecti omnes qui mihi imperare habent, vel aliquam mei curam gerunt, vt infixurus sim eos cordi meo velut Dei Vicarios.

Et porro procedens Intellectus dicit. Audio Dominum in ingressu horti dicentem ad discipulos. *Sedete hic, donec vadam illuc, & orem: Orate, ne intretis in tentationem.* Quæ verba examinans Intellectus ait: Vox *sedete* dicta est tanquam à Patre amantissimo ad filios carissimos. Iubet autem eos sedere, & non stare, aut genua ad orandum flectere, forte vt commodius quiescerent: erant enim magna tristitia obruti, eo quod metuerent breui Dominum è manibus ipsorum subripiendum, ac proinde & toto corpore languescebant. *Spiritus enim tristis*, ait Sapiens, *exsiccat ossa.* Prou. 17.
Deinde, quia sciebat eos breui omnes fuga dilapsuros, & ideo voluit esse viribus magis integros & recentes. Animaduerto quoque eum vti imperandi modo, non enim dicit. Si velitis, orate, sedendo, facite quod lubet, &c.

Quo loquẽdi modo paternam erga suos curam.

curam amplius declarat, exemplumque omnibus superioribus præbet, vt oculos sæpe in subditos coniiciant, vtrum re aliqua egeant, & libenter necessaria adiumenta vel solatia suppeditent, iis maximè, qui minimam sui curam gerunt, & necessaria quandoque negligunt. Deinde, vt etiamsi ipsi nonnunquam ad magnam seueritatem rigoremq; affecti sint, tamen non omnes promiscuè ad eam pertrahent, sed cuiusque vires & qualitates metiantur, & aliquando imbecillitati aliquorum condescendant, aut certe consilio, vel precibus ad duriora etiam præstanda, quæ tamen vocationi cõgruant, prudenter inducant. Denique ait Intellectus colligo ex verbis illis. *donec vadam illuc*. Christum ingenti amore prosecutum fuisse suos discipulos, videtur enim digito locum demonstrasse, ad quem tendebat, eiusq; vicinitatem. Qua de causa adiunxit & illa alia. *Et orem*, innuendo, non diu se ibi perstiturum, vti & factum est. Atque hæc satis sit cõsiderasse de primo puncto. Restat nunc vt expendamus nonnulla verba interuenientia inter hoc & secundum punctum. Verum, prius percurrenda sunt duo verba, intra primum punctum comprehensa.

mi Domine eandem causam esse quæ ordinarie etiam in nobis est; eamque geminam. obiectum scilicet externum & principium internum, id est, animum. Obiectum enim quamprimum apprehensum est tanquam conueniens, vel disconueniens, vim habet commouendi affectus, & huic vis inest tales actiones producendi. Sed simul aduerto, Domine, quod in te longe alium modum causandi obtineant, quam in nobis hominibus imperfectis. Siquidem in nobis obiectum, simulatq; apprehensum est, tanquam conueniens vel disconueniens, ordinariè, & certo modo quasi necessario ita concitat passiones, vt sæpenumero rationem percurrant, vnde & accidit vt eadem ratio impedire nequeat, ne exurgant, & postquam excitatæ sunt, non possit pro libito suo eas refrenare vel reprimere. Verũ in te Domine, deprehendo contrarium, sola enim obiecta non habuerunt vim contristandi animam tuam, nisi anima rationis mandato ad id viam muniisset, & ideò anima verè dicitur voluntariè actum tristitiæ produxisse. vt indicauit Euangelista, cum Christum sic loquentem inducit: *Tristis est anima mea vsq; ad mortem*, non enim dixit. *Tristata est*, in passiuo Et eadem de-

vel mœſtitiam in appetitu ſenſitiuo. nam cum ſint potentiæ inter ſe diſtinctæ, quæq; potuit propriam ſuam actionem exercere. Quod autem vterq; actus gaudii & triſtitiæ potuerit quoq; ineſſe voluntati, credibile facit diuerſitas obiectorum. Obiectum enim gaudii beatifici erat diuina bonitas, triſtitiæ verò malum proprium naturale: vel ſecundum alios, ſpirituale.

Reſtat nunc excutienda magnitudo pauoris & triſtitiæ, dicitque intellectus. Colligo incredibilē fuiſſe vtriusq; magnitudinem. Nam, excepto quod tormenta Chriſto illata ſuperarint grauitatem omnium tormētorum homini vnquam illatorum, eo quod per phātaſiam diſtinctiſſimè, liquidiſſimeq; ſint apprehenſa, hoc exaſperarunt magis dolorem in appetitu ſenſitiuo, quo ſpiritus animales in eo exſtiterunt viuaciores, & efficaciores. Eodemque gradu, vel etiam maiore dolores affecerunt voluntatem, nam cum lumen intellectus phantaſiæ lucem haud ſecus ſuperet, quam ſolis ſplendor radios ſtellarum, in intimos acerbitatis tormentorum grauitatis peccati, & offenſæ diuinæ receſſus penetrauit, ac ideo dictos affectus longe vehementius concitare potuit. Atque hic voluntas tale

ſex capita diſtinguam; quæ dicturus ſum de myſteriis huius ternæ orationis. Primum erit, quæ petitio in ea contineatur. Secundum, à quo fiat. Tertium, cui fiat. Quartum quo modo. Quintum quo fine. Sextum & vltimum, ſitne exaudita, an non.

Incipiendo à primo primæ orationis puncto; quæ fuit. *Abba pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Ego credo, inquit Intellectus, Dominum verè deprecatum mortem, idq; ſignificari voce. *tranſeat* Et confirmo ex modo loquẽdi alias. vſurpato, *Vt tranſeat ab eo hora*, vbi per ſynecdochen nomen partis vſurpauit pro toto. vt horam pro tempore, & pariter continens nominauit pro contento, nempe tempus, & locum pænarum & tormentorum, quæ erat tunc paſſurus. Deinde ex aliis illis verbis. *Tranſeat à me calix iſte*, vna cum illis. Si non poteſt tranſire calix; donec *bibam illum.* quaſi diceret. Si non poteſt tranſire calix iſte, niſi bibam illum. Ex quibus omnibus liquet eum loqui de ſua perſona, & non martyrum poſtea pro Chriſto paſſurorum.

Quod ad ſecundum attinet, oratorem video eſſe Ieſum verum hominem & Deum. Hic intellectus ad animam conuerſus. Recognoſce, inquit, anima mea humilitatem

tui

giuersari. Cum enim hanc secundam orationem per negationem inchoet. *Si non potest hic calix transire*, videntur cœpisse intelligere petitionem fore impossibilem. Vnde voluntas dicit. Propositum facio me nunquam primæ meæ sententiæ constanter inhæsurum, vt primum aduertero non consentire cum opinione superiorum.

Tertia & vltima oratio fuit, vt dicunt Euangelistæ. *Et orauit tertio eundem sermonem, dicens*, id est, eandem orationem, eadem conditione prolatam, qua duæ priores: & quod eo amplius est, eodem tenore animi constantis, sic vt neq; tristitia, neque pauor, licet maximus rationem turbarint, vel effecerint vt orandi formam mutaret.

Superest nunc expendere visitationes, quas Dominus inter orandum, fecit ad discipulos tres. Circa quas Intellectus discurrens ait. Video eum, cum in prima inueniret dormientes, illos in commune reprehendisse. *Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?* ad commonefaciendos forte superiores, vt non abstineant à reprehensione etiam eorum, quos sibi habent carissimos, quando delinquunt. Disco quoque ex B. Marco speciatim reprehensum fuisse Petrum, his verbis. *Simon dormis? non potuisti*

rat pati & mori excluſo omni gaudio, excepto ſolo beatifico. Et ideo hortabantur nō vt alacriter ſicut alii martyres, ſed vt fortiter omnes cruciatus perferret.

Finis imponitur hoc Colloquio. Optarim Domine tibi gratias referre pro tantis cruciatibus, quos propter me perpeſſus es: ſed quomodo potero eas exprimere verbis, cum mente earum magnitudinem concipere nequeam? Decreui ergo ſilere, precando bonitatem tuam, vt me tuarum participem facias pœnarum, quo eas probans rectius comprehendam earum atrocitatem, atq; ita etiam ardentiores gratias agam.

PATER NOSTER.
AVE MARIA.

EXEMPLVM MEDITATIOnis secundum applicationem sensuum.

CAP. VII.

PRo hac Meditatione commoda mihi visa est materia de Crucifixione Domini; in eam enim incidūnt multa, quæ occasionem præbent reipsa practicè ostendēdi, quæ tradita sunt supra de documentis, vt apparebit in discursibus. Primum sit, quod principium crucifixionis iam in meditatione alia fuerit propositum, longisq; discursibus tractatum in c. 2. in verba à Domino nostro de cruce dicta. *Pater dimitte eis*, &c. Incipit ergo dicere Auris. Videor mihi audire Dominum verba illa voce admodum plena & sonora pronunciantem. Atq; hic subsistit Auditus: Ad quæ permotus intellectus breuem discursum facit dicens. Vnde ego colligo, quod magno affectu caritatis enunciarit: experientia enim docet, à nobis voce clara & sonora proclamari, quod ex corde intimo proferimus. Vnde natū vulgare prouerbium apud quosdam, ore paruo vel angusto postulata, quæ exigue affectu postulantur. Vbi voluntas pro-

sua

ſuo profectu ſpirituali illico dicit. Ego vero primum non paruo verecũdiæ affectu tangor, quod ſæpenumero dum interfui in Eccleſiis, vel congregationibus publicæ orationi vocali, vel ex incuria, vel tædio ore non reſponderim, ſed mente tantum, vel etiam neutro modo, aut ſi voce reſponderim, id feci tam ſubmiſſa, vt vix ipſe eam audierim. Deinde propono me in poſterum ſemper reſponſurum voce conuenienter clara & firma, etiamſi forem defatigatus, idq; ad imitandum meum magiſtrum Ieſum, qui etiamſi tam male tractatus eſſet, tam grandi voce inimicis deprecatus eſt veniam. Atq; hoc modo inducar ad amplectendam quoque exhortationem Eccleſiæ, dum me admonet, vt laudes diuinas plena voce decantem. *Sit laus plena*, inquit, *ſit ſonora*. Verum conabor addere & attentionem, & gaudium, vti hortatur eadem verbis ſequẽtibus. *Sit iucunda, ſit decora mentis iubilatio.* Quod cõſulit quoq; B. Bernardus ſuis monachis ſermone. 47. in Cantica. *Vnde vos, inquit, moneo dilectiſſimi, purè ſemper ac ſtrenuè diuinis intereſſe laudibus, ſtrenuè quidem, vt ſicut reuerenter, ita & alacriter Domino aſſiſtatis, non pigri, non ſumnolenti, non oſcitantes, non parcentes vocibus,*

non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes, sed virili, vt dignum est, sonitu & affectu voces sancti spiritus depromatis. Hæc satis sint de Aure. Cæterum antequam transeamus ad oculos visus es mihi monendus, actionem sensus, licet breui expediatur, & discursum quoque intellectus habeat breuem, voluntatis tamen functionem posse prolongari in quærendo profectu suo, sicut iam feci in hac actione Aurium. Veniamus ad oculos.

Diximus supra, si meministi, B. Bonauenturam credere Dominum hæc verba protulisse, dum cruci in terra adhuc iacenti affigeretur. Oculi itaque mei aspicientes sanguinem è manibus, pedibusque Christi erumpentem, testantur illum fuisse rubicundum & purpureum, magis quam sit corallii vel chrysolithi. Quo colore motus Intellectus breui discursu dicit Hinc colligo certo vehementissimum fuisse dolorem, quem sensit in tormentis. Nam cum fuerit complexionis temperatissimæ, quæ Tactui magnum addit vigorem, non potuit non profluere sanguis, nisi naturalibus omnibus perfectionibus suis constans

inter

inter quas eſt rubedo. Qua re inflammata voluntas ait. Statuo & ego, me dum diſciplinam facio guttulam aliquam ſanguinis expreſſurum, vt indicium aliquod prębeam imitandi Chriſti, vt cum illi placuerit, deſiderio accendar profundēdi totum per ſanctum martyrium; ſic vt ne vlla quidem guttula in me permaneat.

Tranſeundo deinde ad ſenſum Guſtus imaginare, te deguſtare vinum Domino porrectum, quod S. Marcus vocat *myrrathum*, & S. Matthæus addit, *cum felle mixtum*, & deprehendes eſſe valde amarum, ac proinde labra ad aliquod tempus amaritie imbui. Vbi Intellectus hunc inſtituit diſcurſum. Porrectio vini aromatici facta crucifixis, introducta eſt quondam ad confortandum illos, quo conſtantius dolores ferrent, at meo Ieſu doloribns obruto illud permiſcent felle, vt cum vini efficacia labia amaritudine inſolita affligerent. Atque hic voluntas ſentiens ſe animatam ad patiendum. Propono, inquit me diuina opitulante gratia primum fortiter, deinde etiam alacriter, quandocunq; euenerit, potum amarum vini, vel alterius rei aſſumpturum, memoremq; futurum huius amariſsimi poculi Chriſto porrecti: pudoreque

cum ad primum impiorum gentilium impetum qui eum trucidarant, in genua procideritt, & veste propria manu in humeros deducta ceruicem nudam cædendam præbuerit. Vnde inflammata voluntas, dicit. Et ego idem facere conabor, assiduè frequentando Meditationes de hoc sanguine amoris plenissimo: Sic enim sperare potero, intellectu sc. considerationibus instructo, & voluntate amore inflammata, eosdem vel saltem similes effectus secuturos, nempe vt fortiter sustineã omnes cruces & ærumnas, quas necesse erit pro mea vel proximorum sanctificatione sustinere. Et hæc sufficiant de applicatione sensuũ quoad obiecta propria. Sequitur vt dicamus de applicatione eorundem ad obiecta communia primaria, & secundaria.

Atque initio facto à quantitate, applicando Oculos ad sanguinem è manibus & pedibus profluẽtem, dicit. Video magnam esse sanguinis copiã. Quod si & manus humi delapsum sanguinem circumcirca pergerent tãgere, inuenirẽt, totũ solum cruore imbutum. Vbi sic breuiter ratiocinatur Intellectus. In flagellatione, nec palmæ manuum, nec plantæ pedũ flagellis tactæ fuerãt, sed quia amor diuinus eum impulerat,

Pro motu imaginor me coniicere oculos in os Domini; notareq; quod illud moueat, crebriusque ob frequentem respirationem aperiat. Videor mihi quoque auditu eundem modum miserabilem percipere. Sed & sacrum illud pectus intueor, & cor vehementer palpitans, propiusque me adiungens, dum cum omni reuerentia manum illi admoueo, videtur sensibiliter repercuti. De quibus motibus dicit Intellectus. Ego plane iudico motum illum non solum oriri ex summis corporis doloribus, verum sigillatim etiam ex contractione pulmonum, quam effecerit, tum situs ille corporis supini in cruce hærentis, tum violenta brachiorum extensio, vt peruenirent ad crucis foramina ante facta, quæ quidem fecerant vt pectoris thorax tanto fortius calcaret pulmones. Hi vero ita impediti, quo minus naturali suo motu attraherent aerem ad refrigerandum cor, coacti sunt breuibns, & crebris respirationibus, ne suffocaretur cor, ordinarias longiores supplere, quod ingentem illi & dolorem & angorem creauit. In cuius confirmationem, Memoria affert illud Psalmi 142. *Anxiatus est super me spiritus meus, & in me turbatum est cor meum.* Et subiungit Intellectus. Cogito, cum flagella

factum esse cum acerbissimo, maximoque Domini cruciatu, sic prorsus, vt vere competeret illi epithetum, quo Isaias eum appellat, *Virum dolorum*, id est, doloribus plenissimum: quo sensu dicimus hominem boni temporis, qui totum se tradit recreationibus & ludis. Videor quoque mihi videre oculis, manibusque tangere, quanto spatio diuulsæ sint ossium commissuræ. De quo Intellectus ait: certo mihi persuadeo in illa diuulsione Dominum nostrum grauissimos sensisse dolores, quia vltra corporis extensionem, & neruorum deductionem acerrimam, accessit commissurarum distractio, quæ afflictionem nouam ei pepererunt. Et voluntas pro suo profectu, dicit. Pœnitet me magnopere & pudet, quod aliquoties frustra indoluerim me à caris meis amicis abstractum: statuoque me deinceps nolle talibus de causis, etiamsi ad promouendum spiritum prodessent, contristari. Cuius confirmandi ergo Memoria profert reprehensionem à Domino factam discipulis, quod tristarentur, dum loqueretur de suo ab illis discessu: confido enim id in maius meum gaudium cessurum, sicut cessurum suum discessum prædixit discipulis dicens. *Expedit vobis, vt ego vadam.* Et rursus.

Isa. 53.

Ioan. 16

borem, & Christo augerent dolorem. Nam vt apparet in quibusdam picturis, qui attraherent pedes, funem ad pedem crucis protraxerunt, inde à tergo sursum vsque ad crucis verticem, pedibus suis in transuersas crucis partes firmatis, magna vi ad foramen clauorum adduxerunt. Quocirca, inquit voluntas, decerno in posterum, quoties laborum aliquorum socios habuero, me leuiores faciliores que aliis attributurum, mihi vero plures & grauiores reseruaturum omni deposita querela, sicut hic video fecisse bonum meum Iesum.

Liquidum, & tenuem oculis meis videre videor sanguinem pii Iesu ex manibus, & pedibus profluentem, manibusque contingere. Sed pariter aduerto eum statim densari, & quasi ex frigore congelascere. Vnde colligo, inquit Intellectus, temperatam fuisse Christi complexionem, quæ tam delicatum sanguinem generarit, deinde coniicio, quam immensus & intensus eius fuerit in nos amor, nam cum in moribundo homine etiam intra corpus soleat frigescere & quasi congelari, tamen in Christo mansit calidissimus & tenuissimus, ob cordis fornacem igne diuini amoris æstuantem, Vnde voluntas. Pudet, inquit, me

enim sanctæ crucis ligno, velut ex veru; nec alium colorem refert quam assati ad ignem agni, ac proinde & illi similior est, quam cuique homini vestibus nudato. Ideo que verè de eo dixere Iudæi *Est dissimilis nobis.* Sap. 2.
Finis sit cum hoc Colloquio.

Etiamsi vos, ô Iudæi, locuti sitis de dissimilitudine vitæ & morum, & verissimum sit vos vita & moribus ab eo distare, tamen adiungo, quod vos illum vobis dissimilem feceritis in corpore, sicut ab eodem dissimiles vos fecistis in anima. Ego autem, Domine mi, adiuuante tua gratia, cupio & in corpore & anima, tibi esse, quoad fieri potest, simillimus. Quam vt copiosissimam mihi largiaris, supplex rogo.

PATER NOSTER
AVE MARIA.

FOR-

FORMVLA MEDITANDI orationes vocales.

CAP. VIII.

QVoniam Magistri rerum spiritualium consulere solent iis, qui desiderant attentè & cum fructu recitare orationes vocales, vt de iis meditentur, sicut B. P. N. Ignatius in exercit. Spirit. libro præscribit, existimaui formulam aliquam illius præscribendam. Materiæ autem loco assumpsi Dominicam Orationem, eo quod ab omnibus creberrimè soleat recitari.

Principio ergo facto à prima voce, *Pater*, Intellectus discurrens dicit Hoc nomen appellatiuum est, & considero conuenienter hanc appellationē tribui Domino Deo. Primo, quia si patrem vocamus eum qui nos generauit, & corpus tantum produxit, quāto magis Pater erit Deus, qui solus creauit animam nostram longè corpore nobiliorem Itaq; Patrem vocamus, quia contulit nobis esse naturale. Secundo, quia nobis impertijt etiam esse supernaturalē, nempe gratiam iustificantem, de quo ille loquens
Ioan 3. cum Nicodemo dixit. *Nisi quis renatus fuerit*

ex:

ex aqua & spiritu sancto, nō poterit intrare in regnum cœlorum. Longius vero progrediens ait, si Deus est pater, sequitur nos esse filios secundum illud Apostoli. *Accepisti spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Et: *Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei.* Atque hic prorumpit in colloquium cum anima sua præ lætitia summa gestiente, in hanc formam. Maximum quæstū fecisti anima mea, quod cognoveris Deum tibi esse Patrem, inde enim sequitur nobilissima dignitas, nempe te esse eius filiam, vt testatur S. Ioannes. *Vt filii Dei nominemur & simus* Et quod multo magis mirandum est, in tua potestate esse positum, vt ius filiæ consequare. *Dedit eis*, inquit B. Ioannes *potestatem filios Dei fieri.* Ama ergo illum, & honorā, cum per os Malachiæ dicat. *Si Pater ego sum, vbi est honor meus?* Ac confidenter ab eo necessaria postules, quia vti benignus Pater tibi succurret Idcirco siquidem apud B. Lucam dixit, *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis, dabit spiritum bonum petentibus se.* Satis de prima voce, transeo ad secundam.

Rom. 8.

1. Ioa. 2.

Mal. 26

Luc. 11.

Noster. Considero, inquit Intellectus, quod

quod dicat *noster*, non *meus*. Primo, quia Deus omnes nos generauit & regenerauit. Secundo, vt innuerer, quod debeamus nos mutuo fraterno amore prosequi, quandoquidem sumus eiusdem Patris filii. Atque hic aliud Colloquium habet cum anima mea, tibi tot esse fratres, & in cœli patrimonio cohæredes: cum enim ille sit infinitus & immensus, infinitos quoque homines superabundanter locupletare potest: imo hoc amplius exultare debes; quo enim copiosior numerus exstiterit beatorum, hoc cuiusq; beati gloria magis augescet. Ibi siquidē quilibet tantopere gaudet de aliena, ac de propria gloria. Atque hæc merces propria est amoris fraterni, quem in hac vita coluerunt, & facit omnia communia.

QVIES IN COELIS. Intellectus primum indagat conditiones huius ciuitatis, vel palatii, & inuenio Dauidem eam appellare gloriosam. *Gloriosa*, inquit *dicta sunt*
Psal. 86. *de te ciuitas Dei*. Et alibi dicit, se ex solo atrii cœlestis aspectu animo defectum fuis-
Psal. 83. se. *Defecit anima mea in atria Domini*. Et consequenter subdit. Credo sic prorsus esse, quandoquidem inferioribus domiciliis, quæ sunt quasi illius stabula, hoc est, huic mundo tam nobilia laquea-

tia

tia concessit, innumeris, splendidissimisque ornata stellis. Longiusque pergens, video, inquit, spaciatim alicubi descriptam huius habitationis pulchritudinem sub nomine ciuitatis. *Ciuitas*, habet Apocalypsis, *in quadro posita est: & erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt per singulas, & singulæ portæ erant ex singulis margaritis, & pleteas ciuitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum. Et ciuitas non eget sole, neque luna vt luceant in ea: nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. & portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illis.* *Apoc.12*

Atque hic prorumpe in Colloquium cum variis Sanctis, initio facto à Dauide. Merito ô gloriose rex amore huius patriæ incensus, desiderioque citissime eo perueniendi dixisti: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Tu quoque Apostole Paule desiderasti cito vita hac defungi, vt eo pertingeres, *desiderium habens dissolui*, vt scribis ad Philippenses, *& esse cum Christo.* Sicut & tu Propheta sancte doluisti in *Psal.41* *Phil.1.*

Psalmis tam diu prorogari tuum excessum,
Ps. 119. dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, mihi incola fuit anima mea.* Et conuersus ad mundanos ait. Infelices filii Adæ, qui huius mundi illecebris immersi, mentis oculos non attollitis ad contemplandas immensas delitias, quibus Sancti in omnem æternitatem perfruuntur in cœlo: & quamuis ad breue tempus nonnunquam attollatis, tamen iam capti dulcedine corporalium, spiritualia bona contemnitis, vobisque euenit, quod Salomon
Prou. 22 in Prouerbiis scribit: *Anima saturata calcabit fauum.*

Sanctificetur nomen tuum.] Intellectus assumpta similitudine de filiis carnalibus, accommodat spiritualibus dicens. Quemadmodum illi, dum sunt probi & virtute præditi conantur euehere parentes suos ad honores: sic hi omnibus viribus contendere debent, vt nomen sanctum Dei patris ipsorum ab omnibus creaturis celebretur & glorificetur, quia omnium est creator, Pater & patronus. Longiusque procedens, dicit. Video id imprimis præstari debere à me, ad meam & proximi salutem, conuenienter illi admonitioni Christi.

ri. *Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Vnde persuasa voluntas dicit. Scio bona proposita hoc meliora esse, quò sunt magis de particularibus rebus. Itaque propono me deinceps sermonem cum aliis habiturum de rebus spiritalibus, monente id S. Petro in priore epistola. *Si quis loquitur, tanquam sermones Dei.* Secundo, statuo me adiuuante diuina gratia ad gloriam Dei directurum omnes actiones meas, etiam eas, quæ ad tolerandam vitam sunt necessariæ iuxta consilium Apostoli *Siue editis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Terrio, & vltimo conabor eum etiam in omni conuersatione glorificare, secundum illud monitum B. Petri *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus; ex bonis operibus vos considerantes glorificent DEVM.* Matt. 5. 1. Pet. 4. 1. Cor. 10 1. Pet. 2.

Adueniat regnum tuum.] Videtur mihi, inquit Intellectus, nomine Regni posse intelligi & Regnum Gratię in hac vita, & Gloriæ in altera. Pro primi declaratione Memoria profert locum B. Matthæi: *Quærite primum Regnum Dei, & iustitiam eius.* Mat. 6.

Hoc enim regnum gratiæ consistit in iustitia, pace & gaudio, teste Apostolo: *Regnum*
Rom. 14 *Dei inquit, non est esca & potus, sed iustitia, pax & gaudium.* De quo Christus apud B.
Luc. 17. Luc. dixit: *Regnum Dei intra vos est.* Pro altero autem Regno Gloriæ propono, ait Memoria, S. Paulum, qui vno coniectu oculorũ in illud facto, vnaq; guttula delibata in has laudes erupit: *Nec oculus vidit, nec auris au-*
1. Cor. 2. *diuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Et alibi dicit: *Au-*
2. Co. 12 *diui arcana verba. quæ non licet homini loqui.* Itaque æstuans desiderio illius possidendi cupiebat cito dissolui, eoque potiri. Atque hic transit in Colloquium cum voluntate dicens. Quoniam, quæ tua imbecillitate est, non es tam feruens, vt cupias dissolui, & paradisi dilitiis perfrui, saltem conare aliquando saltem degustare illud per mentis cogitationes secundum exhortationem Apostoli: *Si consurrexistis cum Christo, quæ*
Col. 3. *sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Fiat voluntas tua.] Oramus, inquit Intellectus, hac petitione, vt à nobis hominibus fiat voluntas Dei in terra, haud secus quam ab Angelis præstatur in cœlo, non modo

modo in prosperis rebus, sed etiam in aduersis. Et hic Memoria subministrat exemplum Iob qui illam compleuit in aduersis, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Exemplum Christi, qui in oratione in horto, licet dixisset: *Pater si vis transfer calicem hunc à me.* Tamen subiunxit: *Non mea, sed tua voluntas fiat.* Ac voluntas dicit. Tanto amore Deum complector, tantoq; desiderio teneor perficiendi ejus voluntatem, quanto teneri possem lautum cibum degustandi, vt possim imitandi Christi causa cum ipso dicere. *Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei.* Longius inde pergens Intellectus, indagare conatur qualis sit Dei voluntas. Et Memoria illi proponit illud B. Pauli ex priore epistola ad Thessalonicenses: *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Hic igitur Intellectus deberet primum inquirere, in quo consistat hæc sanctificatio. Secundo, quibus mediis paretur. Tertio, quibus modis impediatur, & alia similia, quæ breuitatis causa omitto. Contentus sum sola patefactione malitiæ voluntatis propriæ, quæ se opponit diuinæ & sic describitur. Voluntas propria est, qua quis vult quippiam,

Iob 1.
Mat. 26
Ioan. 4.
1. Thes. 4

quod non est voluntati diuinæ consentaneum, nec prodest proximo, sed tantum sibi. Vnde merito B. Bernardus eam appellat *Lepram*, quoniam sicut hæc leprosum reddit abominabilem, sic voluntas propria reddit nos abominabiles Deo, & dignos qui æterna damnatione puniamur. Et ideo dictus Sanctus subiunxit. *Tolle propriam voluntatem, & infernus non erit.* Atque hic prorumpit in colloquium contra propriam voluntatem, dicens. O maledicta, & centies millies maledicta propria voluntas apage te hinc, & in infernum domum tuam recede, quo soles tuos sequaces protrahere.

Panem.] Hac voce, ait Intellectus, primo postulamus panem materialem pro corpore sustentando, deinde quicquid ad sustentationem eandem pertinet, vt vestes, domicilium, &c. conformando se Apostolis, qui solis illis erant contenti vt testatur

1. Tim. 6. S. Paulus, cum ait: *Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus.* Vnde voluntas. Propono, inquit, me, ad quemcunque statum peruenero, operam daturum, ne inexplebili opum cupiditate irretiar, vt immunis reddar à laqueis diaboli.

Ibidem. *Qui enim volunt diuites fieri,* teste Apostolo, in-

lo. *incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli.*

Progrediens porro Intellectus sic loquitur. Sicut Saluator, dum sanitatem restitueret corporibus, conferebat & animis eorundem salutem, imo illam ad hanc referebat, vti ipse declarauit in paralytico, cui sanato dixit: *Sanus factus es totus, iam noli amplius peccare* Sic nunquam credam Dominũ hic tantum voluisse docere ad sustẽtandum corpus petendum esse panem, sed voluisse etiam peti panem animæ spiritualem. Qui mihi nunc videtur posse esse duplicis generis, vt vnus sit verbi Dei, alter verò sacratissimum corpus Domini in S. Eucharistia. Pro confirmatione prioris panis Memoria illud apud B. Matthæum suggerit. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni Verbo, quod procedit de ore Dei.* Circa quod ita discurrit Intellectus. Qui manducat ex hoc pane libenter, potest probabiliter credere se esse in numero prædestinatorum, dicit enim Christus apud B Ioannem: *Qui ex Deo est, verba Dei audit* Contra timere debet se esse in numero reproborum, qui non manducat libenter, quales erant, quibus dixit Dominus. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*

Ioan. 5.

Mat. 4.

Ioan. 8.

Huius panis inopiam, inquit Memoria, minatus est Dominus populo suo per os prophetæ Amos dicentis: *Ecce dies venient, dicit Dominus, emittam famem in terram, non famam panis, neque sitim aquæ, sed audiendi Verbum Domini.* Et prosequens Intellectus discursum de altero pane S. Eucharistiæ dicit. Non voluit nos docere Dominus, vt hunc panem peteremus; magnam enim illius copiam reliquit, tum instituendo sacerdotes, qui eum vsq; in finem mundi consecrent & conseruent, iuxta promissionem illam *Ego ero vobiscum vsq; ad consummationem seculi:* tum quia ipse inuitat nos ad illum accipiendum dicens: *Venite, comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis.* Imo, apud B. Ioannem comminatur mortem æternam ab illo abstinentibus. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem nō habebitis vitam in vobis.* Verum voluit nos postulare abundãtem gratiam, vt dignè illum sumere possemus. Quibus rebus persuasa voluntas ait. Statuo me magno ardore animi à Deo petiturum, vt mihi hoc auxilium nō deneget, quo frequentatione sacræ communionis illa donorum cœlestium, quam secum affert, copia perfrui queam.

Amos 8. *Mat. 28* *Prou. 9.* *Ioan. 6.*

Nostrum.]

Nostrum.] Iusti, inquit Intellectus, merito hūc panem possent appellare *Nostrum*, licet Christus appellarit suum cap. 9. *Venite comedite panem meum.* Cum enim simus facti eius fratres, omnia quoque facta sunt communia.

Quotidianum.] Hoc, ait idem Intellectus, æquè de corporali ac spiritali pane intelligendum est. Itaque vti ille quotidie, sic hic quotidie sumendus esset. De contrario enim vsu dolet Cyprianus, scribens: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis?* Ambr. lib 5. de sacr. c. 4.
Hic Memoria dixit. Memini B Matthæum, vbi alii quotidianum, legere, *supersubstātialem.* Matt. 6.
Qua varietate, ait Intellectus, indicatur & huius cœlestis panis nobilitas, & supernaturalis effectus gratiæ, quem confert dignè communicantibus.

Dimitte nobis debita nostra.] Duo debitorum genera, ait Intellectus debemus Domino Deo. Primum est culparum & iniuriarum delinquendo S. D. M. illatarum, quas præcipuè hic petimus nobis condonari: easque libenter & promptè condonat, rectè ad petendum cōparatis, immò nonnunquam præuisa tali præparatione condonat, antequam petatur, sicut Dauid de se confitetur. *Dixi*, inquit, *confitebor aduersum me* Psal. 31.

 iniu-

iniustitiam meam Domine, & tu remisisti impietatem peccati mei. Ad exercendam hanc condonationem culpæ Dominus instituit sancta sacramenta, & speciatim S. confessionis. Alterum genus debitorum, continet pœnas luendas in Purgatorio pro peccatis venialibus, vel pro mortalibus per pœnitentiam condonatis, idque in compensationem damni, quod conati sumus inferre delinquendo. Quod autem Deus nullo damno afficiatur, inde prouenit, quod damni capax non est. Has igitur pœnas etiam petimus nobis remitti.

Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Adiunxit, inquit Intellectus, hanc similitudinem Dominus precationi, vt intelligeremus efficacissimum medium ad exorandam nostrorum peccatorum à Deo veniam esse, si vicissim inimicis nostris iniurias nobis illatas remittamus. Id enim disertè apud B. Lucam monuit dicens: *Dimittite, & dimittimini.* Et, *si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Idq; confirmat parabola serui, qui vbi obtinuit maximi debiti condonationem à Domino, nihil tamen exiguo debito conserui remittere voluit, vbi S. Augustinus: *Quoniam veritas*, inquit, *mentiri non potest, qui ad tam magnum*

Luc. 6.
Matt. 6.
Matt. 6.

magnum tonitruum non expergiſcitur non dormit, ſed mortuus eſt. Atq; hic Volunta . Propono ait, me abraſurũ, imò radicitus è corde euulſurum omnem rancorẽ vel euerſionem ex quacunq; etiam minima offenſa exortam, vt Dominus quoq; viciſſim me liberet omni debito culpæ & pœnæ. Spondeo etiã me operã daturum, vt quos nouero inter ſe eſſe diſcordes, quamprimum recõcilientur.

Et ne nos inducas in tentationem.] Id primum pro certiſſimo habeo, inquit intellectus, Deum neminem tentare ad damnum noſtrum. Sed Memoria contra obiicit verba B. Iacobi dicentis. *Ipſe neminem tentat*, itaque videtur ſuperuacanea hæc petitio. Vbi intellectus ad duo illa conciliãda. Deprehendo inquit, B. Iacobum loqui de tentatione noxia, nam paulo ante dixit: *Deus enim intentator malorum eſt*. Secundo hac petitione non peti, ne tentationes veniant, ſed ne veniant noxiæ, vt indicat verbum *Inducas*. Nam tentari, quando abeſt periculum lapſus, ſalutare eſt, & proficuum. *Qui non tentatur*, ait Salomon, *quid ſcit?* Et ideo tentatione pulſari, gaudere potius debemus, quam dolere. *Omne gaudium*, inquit B. Iacobus, *exiſtimate fratres, cum in varias tentationes incideritis.* Iac. 1. Eccl. 34. Iac. 1.

Petimus

Petimus ergo, ne succumbamus tentationibus, sicut Christus petere docuit discipu-
Mat. 26 los in horto dicens: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Progressus autem longius Intellectus adiungit. Tentationem multum prodesse, quia si ei resistamus, adauger meritum & gratiam in hoc mundo, & gloriam æternam in cœlo, vt docet idem
Ibid. B. Iacobus: *Beatus vir,* inquit, *qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam gloriæ, quam promisit Deus diligentibus se.* Vbi Memoria appositè ait: Memini S. Paulum in altera ad Timotheum epistola propter expugnatas tẽtationes magna sibi promittere. *Bonum,* inquiens, *cer-*
Cap. 4. *tamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo apposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex.* Intellectus vero longius procedens, animaduerto, inquit, Deum, vt bonus exitus tentationum sit, eas temperare secun-
1. Cor. 10 dum cuiusque vires. Vnde B. Paulus: *Fidelis,* ait, *est Deus, qui non permittit vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum.* Tamen cognosco, addit, necessarium esse, vt nostris quoque partibus non
2. Tim. 2 desimus. *Non enim coronabitur,* ait Apostolus idem, *nisi qui legitime certauerit.* Sicut

& ipse

& ipse suis non defuit. dum scribit, *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Quæ castigatio non tantum posita est in diuerberando corpore, sed etiam in cauendis omnibus rebus, quæ possint nos à virtutum studio arcere, sicut ibidem Apostolus declarat exemplo certantis in stadio. *Omnis,* inquit, *qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Vltimo adijcit Memoria dictum Iob: *Militia est Vita hominis super terram.* Ex quo, inquit Intellectus, colligo necessarium esse in hac vita sustinere tentationes, si vita sit militia, vel vt versio alia habet, ipsa tentatio. Confirmorque in hac sententia, dum considero ex duobus primariis tentatoribus, vnum semper nos circuire, nempe diabolum, vt tradit S. Petrus, dum ait: *Fratres, sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Patulis vnumquemque oculis semper obseruat, vt quamprimum aliquem ad tentationem dispositum offenderit, ei insiliat. Sicut fecit Domino nostro in deserto agenti: quem simulatque aduertit esurire, cum ieiunasset 40. diebus, & 40. noctibus, vt habet B. Mat-

1. Cor. 9

Iob 7.

1. Pet. 5

Mat. 4. B. Matthæus, tentauit in gula. Et idcirco credo mox post vocem *Esuriit* adiungi. *Et accedens tentator dixit ei Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* Tamque frequens apud illum est tentandi vsus, vt nomen obtinuerit tentatoris, vti & hic appellatur. Alter Tentator est caro nostra, vt indicat *Iacob.* 1. B. Iacobus. *Vnusquisq;*, inquiens, *tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.* Qui tentator non est extra nos, vti dæmon, sed intra nos, & potius nos ipsi.

Sed libera nos à malo.] Considera, ait Intellectus, posse malum aliquod contingere, primo corpori nostro, vt morbos, persecutiones, & similia: deinde personis nobis sanguine iunctis, vt patri, matri, filiis, cognatis, &c. Adhuc potest nobis malum aliquod euenire quoad fortunas, famam & existimationem. Quibus omnibus obrutus fuit B. IOB. In altera vita quoque possimus puniri pœna vel Purgatorij, vel inferni. Ab omnibus igitur his malis petimus à Domino liberari.

Ad similitudinem huius Meditationis quilibet poterit de quauis alia oratione meditari. Hæc autem concludi potest hoc Colloquio. Domine, quia docuisti nos

istam

istam Orationem, vt disceremus modum, quem in re aliqua à te postulanda tenere deberemus, oro te vt gratiam mihi largiaris eam cum debita attentione & reuerentia instituendi, ac petita impetrandi.

PATER NOSTER.

AVE MARIA.

PARS

PARS TERTIA.

DE IIS QVÆ MEDITATIONEM CONsequuntur.

PROOEMIVM.

TENDIMVS *ad Operis finem, hoc est, ad partem Tertiam, in qua agendum de iis quæ Meditationem cõsequuntur. inter quæ est Examen meditationis iam factæ, de qua agemus in prima parte capitis vltimi totius operis. Sunt alia quidem, quæ & in ipsam Meditationem incidere solent, tamen quia sua natura à meditatione distincta sunt, vt in progressu liquebit, hac parte à nobis tractanda sunt. Inchoabimus autẽ à Tractatulo de Distractione, cui subiiciemus alterum de ariditate spirituali, & tertium de Consolatione spiritali, ac demum quartũ & extremum de modo Examinandi conscientiam.*

TRA-

TRACTATVS I.

DE DISTRA-ctione.

Quid sit distractio.

CAP. I.

QVoniam Aristoteles docet plenam priuationum notitiam haberi non posse sine perfecta notitia habituum oppositorum, conueniens videtur, vt prius exponamus, quid sit Attentio, vt eo facilius, clariusq; intelligatur quid sit Distractio, cum nihil aliud sit quam priuatio attentionis.

Quod ergo ad nomen Attentionis pertinet, non dubium est venire à verbo Attendo. cuius duplex est significatum instituto nostro congruēs. Primo significat extensionem: secundo applicationem animi ad actiones potentiarum cognoscentium, tam internarum, quam externarum. Ex secundo significato, vt mox dicam, oritur primum, illudque est quasi nominis Attensionis materia.

Pro intelligentia autem sciendum est, animam nostram per supradictas potentias spirituum animalium ministerio operari: quia spiritus insunt dictarum potentiarum neruis, ac per eos, quia pauci sunt, decurrunt, haud secus quam sanguis in venis. Illud quoque obseruandum; quo plures spiritus confluunt, hoc efficaciorem reddi cuiusque potentiæ operationem. Ad eam autem concurrunt multi, ad quam se anima ad intense operandum applicuerit. Iam quia dictorum neruorum canales sunt angusti, aduentu multorum spirituum laxantur. Videre id licet si alicui occludatur vnus oculus, tunc enim spiritus, quia aduertunt se quasi otiosos continuò defluunt ad alterum oculum parentem, & pupillam laxantes visibiliter illum inflant. Quod si oculum clausum iterum reseres, statim videbis eos in pristinum statum relabi. Non secus videmus intumescere venas, quando brachium constringitur, quia tunc multus sanguis confluit, ab hac extensione neruorum multitudine spirituum effecta, quando intensè operamur, nomen Attentionis sumptum est, quæ in hunc modum describi potest. Attentio est applicatio animi ad exercendam operationem in vna tantum potentia. Quod

sinc

fit spirituum animalium opera & beneficio. Et hæc satis sint de attentione: nunc transeamus ad Distractionem.

Distractio, si vocem spectes, deriuatur à verbo *distraho*, id est, in diuersas partes traho. Quandò ergo anima, exempli causa, operando in Intellectu, pariter vult aliquid videre per oculum, dicitur distrahi: quia incedit velut tracta ad duas diuersas potentias, & actiones. Vnde fit vt neutra actio rectè fiat, secundum versiculum communem. *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.* Contra quando vniuntur spiritus, dicimus operationem sequi viuidiorē, secundum illud aliud dictum. *Virtus vnita est fortior dispersa.* Clare id videmus in æneo tormento, quo enim puluis intra illud plus fuerit contusus & depressus, hoc maiorem edit strepitum. Vnde homines, quibus acer visus nō est, oculos claudūt, vt rectius quippiam videant: sic enim restringuntur, & nerui in oculo existentes, & pauci spiritus qui in eo restant arctius vniuntur, & efficacius, firmiusque siue propinqua, siue remota conspiciunt. Dico ergo, tunc distractum hominem esse, quando eo tempore, quo cogitare cœpit de vna re, qualiscunque illa sit; mox cogitationem deflectit ad aliam,

Ee 2 aliam,

aliam, vel priorem deferendo, vel imperfectè continuando. Vel certe quando mente cogitans de vna, sensu vult simul attendere ad aliam. Hoc sensu dicitur distractus Mercator, qui duas rationes expensarum mercium excipit, cogitat de naue cum nouis mercibus aduentura. Dicitur autem huiusmodi cogitatio, distractio, quia discrepat ab actu rationes exigendi, quas præ manibus habet. Quamuis verum sit magis propriè vsurpari hanc vocem in actionib. mētalibus, vt in Exercitio studiorum, & similibus: strictius autem in exercitio Deuotionis, vt orandi, audiēdi sacrum, vel concionem. Deniq; S. Bernardus serm. 47. in Cantica in et distractiones etiam numerat, cogitationes bonas, quando alienæ sunt ab eo quod præ manibus est. *Purè*, inquit, *diuinis laudibus interesse debetis, ita vt nihil, dum psallitis, cogitetis: nec solum dico vitandas cogitationes vanas & otiosas: vitandæ sunt & illæ, illa duntaxat hora, & illo loco quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessario admittere compelluntur: sed ne illas quidem profecto recipere tunc consuluerim, quæ paulo ante in claustro sedentes in codicibus legeratis: qualia & nunc me viua voce disserente, ex hoc auditorio Spiritus sancti recen-*

recentia reportatis. Salubria sunt, sed minime illa inter psallendum salubriter reuolutis. Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud, quam debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.

De Causis Distractionum, quas habemus in nobis.

CAP. II.

PRima Causa sunt quinque sensus corporis externi, vt iam demonstrabo. Incipio à Visu. Ieremias in threnis ait. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Quod testimonium tam clarũ est, vt expositione non indigeat. Experientia enim docet, non quouis anno, mense, die, sed quauis hora, vel ĕt momento id nobis contingere. Causa est, quia cum vsq; ad calcaneum vitę sensuali simus assuefacti, facile à cõsuetudine peruersa in mille abripimur, proh dolor, vanitates. Accedit quotidiana rerum sensibilium necessitas, ob quam sensus in perpetuo quodam sunt exercitio. De gustu dicit. *Ossuna in abecedario de Recollectione* hominem spiritualem non debere vesci cibis, acuto vel admodũ sensibili sapore affectis, eo quod præter alias causas suis vaporibus *Thrē. 3.*

 refri-

refrigerantibus crebro distrahant Memoriam. De *Odoratu* verò idem scribit, non solum nō boni odoris res debere à spiritali homine circumferri, sed nec mali & tetri, nisi id faciat sui mortificandi causa.

Facile notat distractionem animi is, qui è memoria aliquid recitat, aut actionem aliquam, quæ attentionem postulet, exercet, si casu, aut gesticulationes aliquas vel motus videat, vel audiat insolitum strepitum, quia facile obliuiscitur. Cuius rei causa est. Nam cum animæ nostræ virtus insit finita, quo plus intenderit vni rei, hoc minus poterit alteri, idq; fit, quod vna pars spirituum deserta Memoria migret ad oculos, vel aures, & sic memoria in recitando languescit: totque spiritus possunt recurrere ad illos sensus, vt Memoria prorsus deseratur, ac succedat omnium obliuio. S. Gregorius in Pastorali accommodatè in hanc rem vtitur hac similitudine. In fontibus hoc minus aquam in sublime exilire, quo ex locis depressioribus delabitur; tamque originis locus depressus esse potest, vt ne guttula quidem sursum exiliat. Quæ defectio cernitur quoque in ipsis sensibus externis: quando v.c. quis tanto studio audiendæ rei incumbit, vt oculis licet patentibus

Greg. p. 3. ad monach. 15.

tibus

ctibus non animaduertat quis transeat, nec vocem quamuis sonoram se vocātium exaudiat: quod non alia de causa contingit, quam quod vno eodemque tempore animus noster non possit nisi vni rei perfectè esse intentus.

Altera causa est Phantasia, quæ multis modis distrahitur. Primus est, cum illi se offerunt species rerum aliâs sensu externo perceptarum. Secundus, cum ipsa fingit res prodigiosas tanquam visas vel auditas, vel vanas rerum species coniungit, vt humano capiti ceruicem equinam, vel hominem aut domum inuersam. Tertius est, cum sensibus corporeis percipiantur nonsolum rerum imagines, sed etiam accidentium, vt colorum, locorum, temporum, & similium, ac constet multas res corporeas iisdem accidentibus affectas, crebro fit, vt dum meditatur homo de circumstantia vnius rei; dilabatur ad circumstantiam similem rei alterius. Declarabo id exemplo, quod verè accidit. Meditabatur quidam in verba *Ecce Homo*, à Pilato ad Iudæos dicta, cum iis demonstraret Christum flagellatum, & purpura amictum: ratione autem coloris rubei, phātasia illi repręsērauit cardinalē purpura item indutum. A Cardinali *Mat. 27*

 transi-

transiuit ad sacellum Papæ, in quo multos alios ita vestitos conspexerat: occasioneq; loci meminit quo adorationis genere venerentur Papam, ac denique descendit ad modum, vt ad inclinationes, exosculationes & cætera. Vides itaque quomodo color meditantem trãstulit ad personam, persona ad locum, locus ad actionem, actiones deniq; ad modum.

Tertia causa Distractionum sæpenumero sunt animi passiones, maximè si sint immoderatæ, & malè mortificatæ, quamuis enim illæ sedem suam habeant subtus in corde, tamen in capite distractiones efficiunt, eo quod summam habeant cum phantasia coniunctionem. Tam arcta enim est cõiunctio appetitus sensitiui, cum potentiis cognoscendi facultate præditis, siue internis, siue externis, vt vix commota sit aliqua passio, quin illico ab aliis sentiatur potẽtiis, quæ operam suam quoq; mox pręstant, Verbi causa accendatur quispiam ira ob iniuriam illatam: phantasia mox repræsentat, mira agilitate grauitatem iniuriæ. obligationem & facilitatem vindicandi, & si inimicus sit pręsens minacibus oculis eum intuetur, si absit, cõmordet labra, digitos, iurat se vlturum contumeliam. Illustre

Iustre huius coniunctionis, & cooperationis subitæ exemplum habemus in organo: quamprimum enim organista in infima licet organi parte attigerit dentes eius, quos vocāt, extemplo resonāt fistulæ etiam sublimes, ob communicationem, quam habeat cum venti receptaculo in medio collocato. Idem liquet in campana, quæ licet tecto imposita, tamen sonat, si ab æditua infra in templo constituto pulsetur, nempe ob cōiunctionem vtriusq; per medium funem. Quo exemplo potest cognosci & alius quidam passionum animi effectus, nēpe, quod sicut campana, postquam ęditus destitit funem trahere, aliquandiu adhuc per se sonat, & cōmouetur, sic homini passioni obnoxio, quod maximè apparet in ira, etiāsi semel deposuerit voluntatē vindicandæ iniuriæ sæpenumero, etiam dum minime expectat, recurrit cogitatio vindictæ. Eundem effectum procreat Amor, iuxta illud Christi. *vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*: ac si diceret, vbi est, quod amas, ibi sunt tuæ cogitationes. Quod egregiè declarat imago quædam circa crucifixum Christum, in ære incisa; in cuius vno latere nixus genibus pictus est homo diues, ex cuius fronte variæ exeunt lineæ, in varias res *Mat. 6.*

terminatæ, alia in nauem tempestate maris iactatam, alia in mulierem circundatam liberis alia in venationem canum: quibus significatur, illum dum vacaret precibus, vi amoris mente distractum fuisse ad talia cogitanda. De quo modo orandi conquestus est Deus apud Prophetam, dicens. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Ex altero latere depictus erat pauper mendicus item supplex, ex cuius fronte, quia tot amoribus occupatus non erat, vna tantum linea egrediebatur, & terminabatur in latere Christi aperto. Eosdem effectus habet quæuis alia passio. Sunt ergo homines huiusmodi perturbationibus animi obnoxii similes falconibus qui funibus alligati ad manum venatoris, quocunque auolare intendant, q. laqueo retinentur. Ac notatu dignum est, etiãsi funiculi coriacei, quibus falco cõstrictus est, essent ex filo, etiam serico vel aureo, modo multi sint æque illos valere ad retinendum falconem. Sic anima nonsolum impeditur in oratione ab eleuatione mentis in rebus magnis, sed etiam in paruis, etiamsi in speciem sint piæ & sanctæ, quando amantur inordinatè.

Isa. 29.

De

De causis externis Distractionum.
CAPVT III.

PRima causa externa est Dœmon, qui vehementer persequitur sanctum orationis exercitium, vt docet Cassianus in Collationibus. *Orationibus*, inquiens *maximè insidiantur Dæmones.* Et si ad distrahendum, cum imprimis iuuent tres causæ internæ, iam explicatæ, sicut iamiam declarabo, incipiendo à prima, de sensibus exterioribus. *Cass. lib. 10. ca. 14*

Agit enim per illos, primo procurando, vt obiecta ad distrahendum idonea in illos incurrant. Secundo, vt ferantur in eiusmodi obiecta. Tertio, fallendo sensus, vel cum obiicit res phantasticas & falsas, vel cum earum species in sensus imprimit. Luculentum huius rei exemplum exstat in Chronico Franciscanorum, in quibus commemoratur, sancto quodam fratre in Ecclesia piè orante, dæmonem specie gliris per funem se demisisse in lampadem, & oleum ebibisse, vt illum vel mẽte distraheret, vel ab oratione auocaret, sciens eum amantem paupertatis, nec damnum passurum: verum ille suspicatus, quod erat, nihil se commouit.

Agit præterea in phantasiam, commouendo eas species, quib. vnumquemq; nouit

magis

magis distrahi, vt refert S. Hieronymus in vita S. Macarii. Scribit enim illum oculis suis vidisse, quas species dæmon monachis suis in oratione obiecerit: nam aliis formas mulierum, aliis palatiorum, aliis aliarum rerum obiecit, nam postea rogati, quibus cogitationibus tentati essent, idem confessi sunt.

Caß. coll. 9. cap. 6. Vtitur deniq; & ministerio passionum. Exēplum est in Cassiano de monacho qui tanto ardebat desiderio speluncula m suam laxandi, vt totum diem consumeret in ea excauanda. Vidit enim alius monachus astantem illi æthiopem, & brachium eius commouentem.

Gre. 28. mor. c. 9 Thrē. 9. Secunda causa est Dominus Deus. Sed quis id credat? Ita asseuerat S. Gregorius in verba Ieremiæ. *Opposuisti nubem, ne transiret oratio &c. menti nostræ terrenis voluptatibus assuetæ curarum suarum phantasmata iusto iudicio obiicis, quibus eam in ipsa orationis suæ intentione confundis, & quam desideriis infirmis deditam non ignoras, rectè cæcatam ab intuendæ lucis tuæ perspicuitate reuerberas: vt cum in te intenditur, ipso à te cogitationum suarum nubilo reflectatur, & quæ terrena, & assiduè cogitat, quia vult, hæc etiam in oratione toleret, cum non vult.* Vbi aduerte, sanctum

sanctum illum supponere distractionem considerari posse, vel vt obnoxiam culpæ, quum sit actio deficiens à debita rectitudine, id est, attentione: vel vt pœnam ex antegressa culpa secutam. Et hoc secundo modo ait S. Gregorius aliquando eius causam esse Deum, ad castigandum scilicet distractum. Postquam enim quis data opera totum diem impendit tractandis rebus terrenis & caducis, permittit Deus, vt illi orationi vacanti vel inuito terrenæ occurrãt cogitationes. Notãda autem est illa locutio, quia vult, hoc est, propria voluntate, & libidine, vt distinguatur ab iis religiosis, qui ex mandato superiorum de illis cogitant, ad quos pertinet illa Christi promissio. *Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Et forte hanc doctrinam S. Gregorii voluit comminari figuratè Deus in persona Cain, quando ei maledicens dixit. *Eris vagus & profugus in terra.* hoc est, mens nostra in orationibus vaga erit, & errabunda, instar hominum profugorum qui nusquã sedem stabilem habent. Nec vellem te fastuoso spiritu respondere cum Cain. *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam mereat?* interrogantis forma, quasi miser, vt nõnulli volunt, lamentarẽtur Deum in se æquo seueriorem,

Mar. vlt.

Gen. 4.

riorem,

riorem, temerè cogitando pœnam sibi inflictam esse grauiorē culpa. At potius malim te cum humili de te existimatione, agnoscendo lapsus tuos graui pœna dignissimos, dicere assertiue, quanto te aduersis distractum. *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear.* O dulcissime Domine, confiteor, tantam cogitationum alienarū turbam, mihi merito cessisse in pœnā, sed longe inferiorem culpa tot vanitatum, & affectionum, quibus non solum quotidie, sed etiam quauis hora & momento anima mea immergitur.

De remediis contra causas internas Distractionum.

CAPVT IV.

MEdici duo remediorum genera vsurpant contra morbos corporum. Alia enim sunt Præseruatiua, quæ dantur ante morbum, hoc est, ne aditus detur morbo futuro. Alia verò dicuntur Purgatiua, quia purgant & liberant hominem à morbo iā acquisito. Vtroq; genere remediorum vtemur & nos contra hoc perniciosum distractionum malum.

Quod igitur ad sensus attinet, eorum remedium præseruatiuum est, vt bene custodiantur

diantur exemplo B. Iob. dicentis. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de Virgine.* & Regis Dauidis, dicẽtis in psalmis. *Posui custodiam ori meo, ut non delinquam in lingua mea* & iuxta consilium Ecclesiastici scribentis *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire.* Idem faciendum de cæteris sensib. imitando B. Bernardum, qui cõtemplationi sic addictus erat, vt vix sensib. nisi ad officia pietatis vteretur. Et quoniã maximè offendimus oculis, cum per vias publicas eundũ est, meminisse debes illius dicti B. Ephræm in sermone de vita spirituali. *Quando è cella egrederis munitos tene oculos, sic tecum ratiocinans. Non tanquam pictor egressus es, vt formas hominum effingere, atq; exprimere discas.* Quod cõsilium sedulò obseruauit bonus Pater noster Hieronymus Otellus, qui rogatus quomodo fieri posset, vt maneret ignarus viæ publicæ & quidem rectæ, nec ita longæ quã crebrius trãsierat concionis habẽdę causa in Ecclesia Episcopali suæ vrbis, respondit, se occupatum esse melioribus rebus in capite suo recondendis, quã possit habere ex aspectu viarum. Idẽ demum vitio oculorũ laborare cœpit nõ exiguo, quod semper demissis in terram oculis, ac ... clausis incederet.

Iob. 31.
Psal. 38.
Eccl. 28.
Tom. 1. nu. 21.

Ridea-

Redeamus nunc ad Phantaſiam, quam diximus variis modis diſtrahi, vt cuiq; proprium antidotum tribuatur Primum eſt, iam datum ſenſib. Sicut enim ſi ſub veſperam cito occludantur feneſtrę, culices non inuolant in domum, nec dormientib. ſunt moleſti, ſic ſi bene cuſtodiantur ſenſus, facile rerum futilium & impertinentium arcebuntur imagines: idq; eo ſtudioſius faciendū eſt, quo auditu ſemel patefacto ægrius contra diſtractiones irruentes nos tueri poſſumus, ſicut nec à mordacibus iſtis beſtiolis, ſi feneſtræ apertæ maneant. Quanquam has manu captas expellere tandem poſſumus, illas verò ſpecies vix poſſumus, quia manum in phantaſiam immittere nō poſſumus. Alterum remedium eſt, quamuis Auicenna doceat, naturalem eſſe phātaſiæ continētem motum, in variis ſpeciebus efformandis, fabricandiſq; chymeris, tamen B. Thomas addit, eam tam eſſe ſubordinatam rationi in homine, vt quodammodo ſit capax habitus virtutis, & quod imaginatur, imaginetur ordinatè. *Quāuis etiam*, inquit, *in ipſis interioribus viribus ſenſitiuis apprehenſiuis poſſint poni aliqui habitus, ſecundum quos homo ſit bene memoratiuus, vel cogitatiuus, vel imaginatiuus*. Remedium

Auic. l. de prin. nat.
Thō. 12. q. 50. a. 3.

medium ergo idoneum erit, futilibus istis imaginibus aditum præcludere sedulo, hoc enim studio obtinebitur, vt non occurrant nisi quando conueniens fuerit. Exemplum habemus in cane, qui latrat, saltat, insanit, quando alligandus est catenæ, sed procedente tempore hæc vincula molestè non fert. Imò quod mirabilius est, longa assuefactione fit, vt fera in retia adacta, licet vicinissimus, eiusq; dilacerãdę cupidissimus, tamen non attingat illam, quia longa cõsuetudine doctus est non attingere: & tamen in cane phantasia magis belluina est, quam in nobis.

Tertium remedium est, etiamsi fatendum sit commune esse omnium occasione similium accidentium hominem facile dilabi ab vna cogitatione in aliam, tamen illud quoque inficiandum non est, naturale non esse nisi hominibus incuriosis, & in seruitio diuino tepescentibus. Experimur siquidem, quando vehementer in considerationem alicuius rei intenti sumus, non facile adrepere alias cogitationes peregrinas, sed tantum quando aliquid de priori attentione remittimus. Pono huius rei exemplum. Riuulus aquæ, si lentius per terram decurrat, à quouis foramine vel rima

paulatim exsorbetur, donec totus tantum breui tempore deficiat; secus fit, si labatur cum impetu, & vi magna. Remedium ergo sit, attentè aggredi opus, & fortiter illi vni insistere. Quanquam verum est, sicut semper aquæ aliquid, licet vehementi impetu per vias defluat, remanet in occurentibus rimis vel foueolis, ita etiam nobis accidere posse, nempe vt cum nos mente omnino defixos in rem quam præ manib. habemus, existimamus nonnunquam aliquib. distractionibus minutis aditum patefaciamus, maxime *cum nullum violentum*, vt dicitur, *sit perpetuum*.

Vnum adiungam remedium commune omnibus, à S. Thoma alicubi traditum. Vt in mentem reuocemus aliquid vniuersale, vt mortem, iudicium, aliaq; eiusmodi. Vnde si molesta tibi sit passio iræ, & suggerat cupiditatem vindictæ, cogita te rationem strictissimam daturum supremo Iudici, & æternis flammis addicēdum. Nec dubium est hoc antidotum esse efficacissimum, ipsa experientia in multis à me probatum: modo illud adhibeatur in iracundiæ ortu primo antequam transeat in furorem, conuenienter dicto Poëtæ. Principiis obsta, sero medicina paratur.

Remed-

Remedia contra causas externas Distractionum.

CAP. V.

Contra Distractiones à dæmone profectas, optimum remedium est commendare se Deo, & sancto angelo custodi, cuius officium est nobis orantib. assistere. Contra distractiones à Deo ortas remedium subiicit B. Gregorius supra citatus, dum ait. *Quia vult*, indicat enim nos, meritò hac pœna multari, quia vltro ianuam patefacimus vanis multis cogitationibus. Remedium ergo erit, in posterum illis aditum præcludere. Proderit etiam, si humiliter lapsum tuum confiteare, ac dolens ex animo, & cõtritus dicas cum Daniele. *Peccauimus enim, & iniquè egimus, recedentes à te, & deliquimus in omnibus, & præcepta non audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus, sicut præceperat nobis, vt bene nobis esset. Omnia ergo quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis in vero iudicio fecisti.* Hæc sufficiant de remediis Præseruatiuis. Dan. 9.

SVPEREST, vt remedia aliqua præscribamus iam actu in oratione distractis quæ dicuntur. *Purgatiua.* Primum est,

ſecundum quoſdam, illico relabi retro per diſcurſus factos, donec veniatur ad locum, vbi filum meditationis deſertum eſt. Exempli cauſa in diſtractione ſupra dicta in verba ECCE HOMO, dicunt, vbi Meditator aduerterit ſe diſtrahi, debere expendere, quomodo à modo adorationis venerit ad ipſam adorationem, deinde ad Cardinales adorantes, inde ad ſacellum vbi fit adoratio, hinc ad colorem purpureum, tum purpuram, qua Chriſtus amictus erat, vnde incepit diſtractio. Verum mihi nunquã placuit iſte modus, eo quod non tam diſtractionem tollat, quam potius augeat, non ſine iactura, ſi non meriti, ſaltem temporis. Laudo hanc diligentiam, ſi vſurpetur finita iam meditatione, vt exhortatur B. N. P. Ignatius in Exercitiorum libro: & ego de ea acturus ſum in tractatu de Examine conſcientiæ.

Alterum eſt, ſecundum alios illicò dolere, & pœnitudine duci, quod diuinam maieſtatẽ tanta irreuerẽtia affecerimus Quem modum merito reprehendit B. Ephrem in Sermone de ratione rectè viuendi, & dicit ad facientem, ſimilem eſſe ei, qui columbam per feneſtram fuga elapſam proiectione lapidum reuocare conatur, cum potius

Tom. 1. num. 35.

potius lõgius fugetur. Proprius autem modus reuocandi illam, inquit, est, si aliquot grana frumenti iuxta fenestram spargãtur, quibus ad reditum alliciatur. Hæc grana spiritalia vsurparunt varii excerpta ex passione Christi Domini. Nonnulli enim soliti sunt conficere alphabetum ex instrumẽtis Passionis, alii ex actionibus. Alii ex nominibus personarum præsentium.

Alii perfectiores ab ipsa distractione occasionem capiunt immediatè prosequendi meditationem. Exempli causa, ex illa distractione de Cardinali nata ex meditatione *Ecce Homo*, dicunt, alloquẽdo Christum. Domine Iesu, tu sis mihi Cardinalis, tecum mihi res est, agere volo de mea salute, & sic deinceps persequuntur meditandi cursum.

Alii deniq; contenti sunt redire ad meditationem, quotiescunque distrahuntur, nulla alia consideratione habita, & sic semper faciunt. Qui modus forte est melior reliquis, quia facilior cuiq; hominum sorti, ac idcirco etiam vsitatior.

Restat sub finem huius capitis, monere te, quamuis distractiones nonnunquam incidant quamplurimæ, non tamẽ ideo esse aut despondendum animũ, aut nimium

1.2. q. 39 a.2. contristandum, quia S. Thomas alicubi docet tristitiam immoderatam esse malam, quia transcendit regulam rationis. *Omnes* inquit, *passiones animi regulari debent secundum regulam rationis, quam transcendit immoderata tristitia.* Tūc autem mea opinione videtur tristitia transcendere rationem, quando vel è medio tollit; vel certe turbat consuetas hominis actiones, vti facit in præsenti materia.

TRACTATVS II.

DE ARIDITATE SPIRITVALI.

De causis internis Ariditatis spiritualis.

CAP. I.

Nomen ariditatis, sicut & siccitatis ac sterilitatis, metaphoricè tribuitur Orationi, translatione sumpta ab agris, qui aridi & steriles dicuntur, quando post culturam & semen iniectum, nullum tamen fructum

fructum reddunt. Causas igitur sterilitatis spiritualis inuenerimus, si cognouerimus causas sterilitatis corporalis in agris. Hos autem dicimus steriles, vel quia nimium sicci sunt, vt si arenosi, vel saxosi sint, vel nimium humidi, vt si sint paludosi. Itaque sicut arenæ siccitas facit, vt semen in eam iactum non possit emolliri & putrefieri, *vt multum fructum afferat*, sic animæ ariditas facit, vt semen diuini verbi in eam coniectum, *ipsum solum maneat*. Idem euenit terræ petrosæ, licet enim in ea semen quidem exoriatur, tamen ob humoris defectum non augescit, vnde Christus apud B. Lucam dixit. *Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem.* *Luc. 8.*

Assimilare possumus solo sicco & arido eos homines, qui naturaliter tam hebeti & obtuso sunt ingenio, vt ex nullo argumento, quamuis perspicuo & copioso, possint haurire meditãdo aliquem conceptũ theoricũ vel practicum. Paludoso verò cõparare è contra possumus eos, qui ob naturalem ingenii subtilitatem promptitudinẽ de quouis argumento sublimes & varios texunt conceptus, sed nesciũt reuocare ad praxim, eo quod illis desit aqua deuotionis

quam tanti facit S. Bernardus, consulitque vt sedulo ab omnibus quæratur. Vnde bene dixit Christus de semine nato inter petras, *natum aruit, quia non habebat humorem:* Inter hos annumerari quoq; possunt, qui olim quidem fuerunt fœcundi, sed sua culpa, eo quod nimium se dediderint rerum curiosarum contemplationi, steriles facti sunt, de quibus Dauid locutus videtur, dum ait. *Terram fructiferam in salsuginem à malitia habitantium in ea.*

Diximus, solum quoque sterile reddi, ex superuacaneo humore, propterea quod in eo semen vel suffocatur, vel languescit: cui merito comparantur ii, qui plus æquo se addicunt huius seculi illecebris & recreationibus, *& quorũ Deus Venter est*, vt loquitur Apostolus. In his enim semen diuinum extinguitur: vnde de talibus ipse Deus in Genesi dixit. *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est*, id est, carnalis, & in carnis voluptatibus sepultus.

De causis externis sterilitatis spiritalis CAP. II.

HAs quoque causas inuestigabimus ex causis sterilitatis temporalis. Et possũt reuocari ad tria capita principalia. Primum

mum est, mala cultura; secundum est, vitiorum semẽ. Tertium defectus influxionum cœlestium. Mala cultura soli in duobus cõsistit defectibus. Prior est, si negligenter aretur & subigatur. Posterior, si non impinguetur fimo. De priore Salomon ita scribit: *Transiui per agrum pigri & per vineam stulti, & ecce repleuerunt eam Vrticæ & spinæ:* quæ forma loquendi indicauit negligentiam culturæ, nam subiicit: *Irruet super eum egestas sicut cursor, & super eum fames, sicut Vir armatus:* hic enim est effectus ignaui agricolæ vt obruatur, dum minimè expectat inopia. Hęc verissime dici possunt etiam de pigro spirituali, quicunque enim in cursu Christianæ pietatis vel vitæ religiosæ deses est, eum ex improuiso destituere solet & cupiditas meditandi de rebus cœlestibus, & desiderium omnis profectus spiritualis.

Potest fieri vt delicatus aliquis agricola stercorandi agri sui laborem horreat, eo quod fœdum tetrumq; fimi odorem ferre nolit: haud secus nonnunquã euenit agricolæ spirituali, vt nempe multorum operũ bonorum, quoniam sensus parum oblectant, exercitationem deserat. De quo sic loquitur B. Bernardus. *Annon stercora sunt abominationes Ægyptiorũ, quas immolamus Deo &* *Ber. ser. 3. de Pet. & Paul.*

Deo nostro? Stercora plane vilia ad aspectum, sed ad fructũ vtilia. Non refugiat hanc fœditatem, qui fœcunditatem desiderat, non vilescat nobis vilitas pretiosa, sed pretiosius cunctis thesauris Ægypti Christi improperiũ. Nec ignoro fimum etiam esse verbum increpatorium verbum improperij, & quod, si non excusat necessitas, ipsum quoq; dedeceat proferentem.

Veniamus ad defectus ex parte seminis. Primus est, si non iaciatur in agro. Secundus si iactum, ilico tollatur ab auibus. De quo Matthæus. *Et volucres cœli comederunt illud.* Tertius, si nimis parum seminetur. Quartus, si vitiatum sit semen foris pulchrum, intus corrosum vel vacuum, & ideo ad germinandum impotens. Quintus & vltimus sit, si semen noxium supra seminetur, vt zizania vel lolium. Quæ applicãdo ad institutum nostrum, dico, semen esse rerum diuinarum notitiam. Hanc autem in agrum animi nostri non coniicere, est non teneri studio comparãdi illam. Comparare autem illam; sed mox obliuioni tradere est, perinde ac semen volucribus obiicere, vel seminare vitiatum. Cõparare autem ad captandam vanã gloriam est superbia. Ac deniq; superseminare zizania spiritalia, est in sermonem inferre nugas, fabellas, no-

Mat. 13

las noua curiosa, quæ dum orationis tempore vna cum piis cogitationibus germinant, & exoriũtur, omnem fructum impediunt. Ac notatu dignum est à Christo vocari Inimicum, qui zizania seminauit, dicẽs *Inimicus homo hoc fecit*. vt intelligamus pro inimicis habendos, qui vana & futilia, curiosaq; colloquia inducunt.

Denique & ex defectu influxionum cœlestium, vt imbrium, frigoris, caloris ventorum agri boni, licet diligenter exculti, infœcundi & steriles efficiuntur. Influxiones hæ spiritaliter acceptę sunt illustrationes diuinæ intellectus, & motiones voluntatis. Vbi notandum est influxus materiales cœlorum etiamsi ordinariè pendeant, à Deo, aliquando ob demerita nostra, ac imprimis ob negligentem diuinorum mãdatorum obseruationem, nobis subtrahi. Ita enim Deus ipse minatur in Leuitico. *Visitabo velociter in egestate & ardore, qui cõficiat oculos vestros, & consumet animas vestras, frustra seritis sementem, qua ab hostibus deuorabitur, daboq; vobis cœlũ desuper ferreũ, & terram aneam, consumetur in cassum labor vester, non proferet terra germen suum.* Quod autem hæc mala proueniant ex præuaricatione diuinę legis expressit Moyses Deu. 28 Leu. 26.

Quod

Quod si nolueris audire vocem Domini Dei tui vt facias omnia mandata eius, sit cœlum, quod super te est aneum & terra quam calcas, ferrea Det Dominus imbrem terræ tuæ puluerem & de cœlis descendat super te cinis, donec conteraris: Vnde religiosi duo possunt accipere documenta. Primum est, quod cum habeant præter leges Dei omnibus fidelibus communes speciales quasdam à Fundatoribus suis receptas, si eas non obseruent, eos timere debere hanc sterilitatem orationis. Alterum est, obseruãdas esse omnes leges & regulas æquè paruas ac magnas, quia dicit *Omnia*. Itaq; quoties religiosus deprehẽdit se aridum in Meditationibus, sedulo examinare debet, an paruerit omnibus regulis: si enim non paruerit, nihil mirari debet se pati ariditatem.

De remediis præseruatiuis sterilitatis spiritalis.

CAPVT III.

Luc. 16. S. Lucas narrat, Dominum laudasse *Villicum iniquitatis vel iniquum, eò quod prudenter fecisset*, & subiungit, quod est pro nobis, *quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua*, indicant homines se-

nes seculares non degere vitam inconsiderate, sed impendentib necessitatibus multo ante prospicere. Iam si verum est, quod est verissimum, *quæcunque scripta sunt, ad nostram vtilitatē scripta esse*, credere debemus Christum Dominum idcirco nobis proposuisse exemplum callidi illius villici, vt doceret nos vigilantes esse & prudētes in precauendis necessitatibus antequam accidant, & remedia quædam præseruatiua vsurpemus, ne labamur in ariditatē aliquam spiritualem. Rō. 15.

Primum remedium respondens primæ ariditatis causæ est, nullo modo credere ob difficultatem quæ initio Meditationum solet incidere, eam esse vnam ex illis, ob quas hoc sanctum exercitiū tandem à quibusdam deseritur. nam vt experientia constat, nulla ars, scientia, vel exercitium est, cuius principia non videātur difficilia, quę tamen vsu paulatim euadūt facilia. Omitto, te, esto quod ex illis fores, confidere nihilominus debere in Deo, quippe *qui potēs sit*, vt idem B. Lucas habet, *de lapidibus suscitare filios Abrahæ*, hoc est, cerebrum nostrum durum emollire ad meditandum, vt videmus in multis simplicibus & fœminis & rusticanis hominibus factum. Et S. Ioannes Luc. 4.

nes

nes dicit. *Et erunt omnes docibiles Dei.* Cum ergo Deus sic Magister noster, potest quēlibet licet idiotam, hanc diuinam scientiā docere. Immo S. Thomas Aquinas docet in simplicibus & mulieribus deuotionem magis abundare; quam in doctis, eo quod illi minus quam hi confidant suis viribus. Quod & Dauid mysticè prædixisse videtur, dum ait. *Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* Et sequitur. *Et collocauit ille esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis, seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis*, id est, fructum ibi natum, & non aliunde importatum.

Tho. 22. q. 82. a. 3.

Psa. 106.

Alterum remedium pro ingeniosis tam ex primo, quam ex secundo genere, efficax erit, si norint facere bene, & curiositatis alas, aliarumque vanitatum demittere, ac se piis deuotisque contemplationibus dedere: sic enim impetrabunt non rorem modo; sed etiam imbres magnos cœlestis deuotionis, quibus irrigata anima sanctarum cogitationum multitudinem germinabit. Atq; ideo potuerunt sperare securius, quo instātius fores diuinas in suis precibus pulsabunt, sicut Elias exorauit pluuiam

niam ingentem, qua terra perfusa fructuũ copiã produxit. *Et rursum*, inquit S. Iacob. *orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.* Nec debent despondere animum, si sterilitati suæ per siccas & aridas speculationes occasionẽ dederint; nam & Elias causa siccitatis materialis extitit. *Elias orauit*, inquit idem Apostolus, *vt non plueret super terram, & non pluit.* Neq; etiam fastidio esse debet, vitium idem ex diuturno vsu vanarum curiosarumq; cogitationum esse inueteratum; quia & siccitas illa Eliæ diuturna fuit, cum durarit annos tres & menses sex; cum videretur fieri non posse, vt attractis è terra siccissima vaporibus effunderetur de cœlo pluuia. Sed nec ideo desperare possunt de emendatione, quod toto pectore quondam se dederint istis vanis speculationum secularium illecebris; quia & Elias toto pectore pro illa siccitate terræ Deũ deprecatus est, vt geminatione illa significauit B. Iacobus, dicens *Oratione orauit*. Nec denique suam imperfectionem prætexere debent, vel profiteri se indignos, qui exaudiantur, quia huic exceptioni disertè videtur occurrere voluisse Apostolus, cum ita præfatus est. *Elias homo erat similis nobis passibilis.*

Iac. 5.

3. Re. 17. & 18.

Deniq;

Denique homines sensuales, & voluptatibus huius seculi addicti etiam antegressum remedium, si vitam emendare cogitēt, vsurpare debent. Deus enim non solum exsiccauit flumina, sed etiam mare teste Dauide. *Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim.* Quanquam dubium non

Ps. 106. est postulari à Deo in hac re ipsorum quoq; industriam, & cooperationem, cum dicat Dauid ibidem: *Seminauerunt agros, & plantauerunt vineas.* Quæ cooperatio vicem subit fossarum & sulcorum, per quos aquæ decurrant in mare. Volo dicere tui muneris esse, defugere omnes recreationes, & noxiorum conuentuum occasiones. Nam sicut ciborum lautitiæ merito impediunt gustum rerum spiritualium. *Delicata enim est,* inquit B. Bernardus, *diuina consolatio, & non datur admittenti alienam.* Sic immoderatior potus & cibus offuscat naturaliter intellectum, vt contemplationi rerum diuinarum se dedere non possit. *Quotidiano enim,* ait B. Leo, *dilectissimi experimento probatur, potus satietate aciem mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari.* Et mox hoc addit antidotum: *Quamuis enim sine anima caro nihil desideret, & inde accipiat sensus, vnde sumit & motus, eiusdem tamen*

Leo ser. 8. de ieiunio.

men est animæ quædam sibi subdita negare substantiæ, & interiore iudicio ab inconuenientibus exteriora frænare, vt à corpo eis cupiditatibus sæpius libera in aula mentis possit diuinæ vacare sapiëtiæ, vbi omni strepitu terrenarum silente curarum in meditationibus sanctis, & in deliciis lætetur æternis.

De remediis contra caussas externas sterilitatis spiritualis.

CAP. IV.

DIXIMVS negligentem soli culturam in duobus sitam, nempe, quod non araretur, & impinguaretur. Remedium ergò sumemus ex similitudine diligentis culturæ. Qui enim diligenter agrum colit, primum solet euellere spinas, & stirpes inutiles, deinde eiicere lapides qui labores impediunt, ac demum aratro proscindere. Vt igitur ad rem veniamus, id in primo remedio, & sequentibus agemus, vt varias virtutes monstremus homini spirituali necessarias ad rectè meditandum. Euulsio itaq; illa spinarū ex agro, indicat mortificandas nobis esse animi perturbationes. Christus enim apud Matthæum declarauit amorem esse spinam

Mat.13. semen diuinum suffocantem. *Aliud*, inquit, *cecidit inter spinas, & ortæ suffocauerunt illud.* Eiectio autem lapidum docet nos, habitus prauos & inueteratos esse deponendos. In aranda terra verò tria interueniunt notatione imitationeq; digna. Primũ est, quod frustum terræ aratro proscissum, separetur à reliqua terra. Qua separatione indicatur, non posse fertilem reddi animæ nostræ campum per orationem, nisi ab amore rerum terrenarum sit auulsa. Alterum est, quod aratione superficies terræ superior fiat inferior, vt indicetur, proficere in virtute cupientem debere se totum tradere virtuti obedientiæ, sic vt superioris voluntas semper emineat, ipsius autem voluntas ordinariè sit inferior & subiecta. Tertiũ est, quod si post arationẽ frustum aliquod terræ æquo grandius supersit, id agricola comminuat, vt indicetur oranti procurandum, vt cor habeat contritum & humiliatum, secundum illud

Psal. 50. Psalmi: *Cor contritum & humiliatum Deus*

Eccl. 35. *non despicies.* Et Ecclesiast. *Oratio humiliantis se penetrat cœlum.*

Bernar. ser. 2. de Petro & Paulo. Veniam ad stercorationem agri spiritualem, de qua sic loquitur B. Bernardus. *Stercora plane vilia ad aspectum, sed ad fructum utilia. Non refugit hanc fœditatem, qui*

fœcun-

fœcunditatem desiderat siquidem ex deformi stercorum aceruo, qui portatur in agrum formosius surgit aceruus manipulorum qui reportabitur ex agro. propterea non vilescat vobis vi ita pretiosa. sed pretiosiorem cunctis thesauris Ægypti Christi paupertatem æstimate. Hęc de paupertate. Addit deinde de reprehensionibus. *An non impinguatur, qui increpatus benignè accipit, mansuetè respondet, libenter emendare conatur? Hæc sane salubris & fœcũda impinguatio est, vt corripiat me iustus in misericordia.* Deinde pergit inuehi in ignauos & proteruos. *Sed quid agimus*, inquiens, *quod hoc fimo videmus aliquos lapidari & indurari. Hinc namq; scriptũ est, de stercore boum lapidabitur piger.* Solent quoq; rustici impinguare terram stipulis post demessas segetes relictis, eas in terram defodiẽdo, quæ quia intus vacuæ sunt, significant nos vacuos esse debere cogitationibus & cupiditatibus rerum terrenarum, si velimus impinguare agrum animæ nostræ. Imò cõsueuerunt & vtiles herbas eodem modo subigere in agris, vt fabarum, aliorumq; leguminum, qua remonemur etiam licita quædam aliquãdo abscindenda, vt rectè meditari possimus. Eccl. 22.

Restat vt transeamus ad remedia contra vitium seminis vsurpanda. Semen autem

diximus esse notitiam, quam habemus ex scientiis, naturali, morali, vel Theologica, vel acquirimus librorum spiritualium lectione, vel piorum sermonum exhortatione, quorumve auscultatione, aliisq; modis. De quibus omnibus dico primò, sicut dum sementis facienda est, optimum quæritur frumentum; sic vitæ spiritualis scopum esse debere, vt ad maximam eius perfectionem contendatur, & non cogitetur satis esse, in infimo gradu persistere vel etiam conuenire, si indifferentium rerum notitiam non refugiamus, vt rerum bellicarum, de gladiationum, venationum, aliarumque id genus, cogitando, quod tandem & illa ad pium finem conuertere velimus. Qua ratione similes profecto essemus iis, qui licet allia & cœpas nõ comedunt nisi bene conditas & coctas, tamen postea tetrum odorem exhalant, hoc est, meditaremur quidem piè, sed non sine multis distractionibus. Secundo, seminis loco habere debemus tantum res merè spiritales, non permixtas vanis & curiosis, quæ sunt instar lolii. Tertiò, debet & scopus nobis propositus esse spiritualis ab omni vanitate alienus. Vnde B. Bernardus in Cantica ita scribit: *Sunt qui scire volunt eo fine tantum, vt sciant; & turpis curiositas est, &*

Bernar. serm. 38.

sunt

sunt qui scire volunt, & sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Denique caue, tanquam ignem, ne rerum spiritalium exercitia pro re ludicra & parui momenti habeas, aut ridiculè & iocose de iis loquaris, id enim esset verbũ Dei profanare, sanctaq; excitamenta pietatis non modo infructuosa, sed etiam animæ tuæ damnosa reddere.

Postremo pro remedio defectus cœlestium influxionum respondeo. Quemadmodum diximus caussam defectionis esse, quod mandata Dei non præstentur, in religiosis verò quod regularum obseruatio negligatur, sic optimum remedium ad obtinendas diuinas inspirationes, & peculiaria auxilia, esse ipsam legum & diuinarum & humanarum obseruationẽ. Ita enim Deus ore suo promisit in Leuitico: *Dabo vobis pluuiam temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.* hoc est, intellectus ornabitur cogitationibus cœlestibus, & voluntas sanctis desideriis. Vbi nota quæso fertilitatis magnitudinem. *Apprehendet*, inquit, *messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem*, q. d. tantam fore copiam frumenti, vt messis duratura sit vsque ad vindemiam, & vindemia vsq; ad sementem Sed obseruanda sunt duo

Leu. 26.

Deut. 28

Deu. 22. pacta, quæ Deus ratione promissionum suarum nobiscum iniit *Si mandata*, inquit, *mea custodieritis, & in præceptis meis ambulaueritis*, hoc est, promitto vobis me abundātiam illam vobis concessurum, si non solum meis legib. parere cœperitis, sed etiam in earum obseruatione perseueraueritis, & progressum feceritis, id enim significat verbum *ambulaueritis*.

Exercitia vsurpanda tempore ariditatis.

CAP. V.

PRimum est, crebrius vti inter meditandū applicatione sensuum. In ea enim breues discursus sufficiūt, & res sensibiles istæ viam aperiunt, & dirigunt ad illa pauca. Sed memineris, tunc id tibi licere tantum, quando omnes supradictos meditandi modos probaueris, qui non facile sunt deserendi.

Secundum est, vsurpare Colloquia, & discursus varios, vt dictum est alibi, quia animum valde inflammare solent & excitare, ac inter cætera posses cum Dauide dicere, illud Psalmi 135. *Anima mea, sicut terra sine aqua*, & si quæ sunt similia, ab ipsa siccitate occasionem capiendo.

Tertium sit, non festinanter, sed cunctabundè legere pium aliquem librum, quem maximè probes, & cum occurrerit consideratio aliqua, gradum figere, donec arrideat: vbi cessarit, lectionem repetere, & dum gustus aliquis se offert, commorari tantisper, donec tempus meditandi effluxerit.

Quartum esse poterit, quod vsurpauit P. Franciscus Borgia, sigillatim autem die omnibus Sanctis sacro in singulas horas. Nimirum imaginabere conscendisse in cœlum, & inter visendum spiritus beatos, posces aliquam eleemosynam, principio facto à S. Trinitate, antequam cum senioribus in Apocalypsi prostratus adorationis causa ad quamque personam oratiunculam aliquam institues, si scias, quod si nescias, modo quo ipse poteris optimo postulare, poteris gratiam pro præsenti tua necessitate ipsius attributis congruentem. Verbi causa à Patre æterno, vt compleat memoriam tuam piis conceptionibus ad meditationem locupletandam. A verbo æterno, vt instruat intellectum ad excogitandum res idoneas, & easdem penetrandum, sicut fecit Apostolis, quando, vt habet Lucas, *aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas*. A Spiritu sancto verò, vt cor tuum

ſancto amore accēdat quo ſemen diuinum bonarum cogitationum, ſanctorumq; deſideriorum in Meditatione ſuſceptum fouere poſſis, vt vberem fructum proferat.

Adire dehinc poteris thronum B. Virginis, Dei Matris, precarique vt per ſuam fœcunditatem corporalem dignetur tibi impetrare fœcunditatem ſpiritualem. Orabis & *Seraphinos* vt tibi impetrent inflammatū amorem in Deum.

Cherubinos, vt obtineant rerum diuinarum cognitionem.

Thronos firmitudinem, vt ſis conſtans in obedientia.

Dominationes, vt te gubernent iuxta Domini voluntatem.

Principatus, vt te defendant.

Virtutes, vt doceant.

Poteſtates, vt à periculis liberent.

Archangelos, vt te adiuuent.

Angelos, vt te cuſtodiant.

Patriarchas vt conſtantiam, quam oſtenderunt in expectando Meſſia, impetrent, & ſtabilitatem in exercitatione bonorum operum.

Prophetas, vt lumen obtineas præcauendi omnia pericula.

Apostolos, velut Pastores, vt tui, ouis suæ, curam gerant.

Martyres, vt impetrent fortitudinem animi in patiendo pro Christo.

Confessores, vt contemnere mundum, & carnem mortificare queas, sicut illi fecerunt.

Doctores, vt obtineas lumē cognoscēdi legis suæ arcana, & robur ad eam obseruandam.

Virgines, denique & *Viduas*, vt impetrent puritatem cordis, & diligentiam qua dulcissimum suum sponsum Christum quæsierunt.

SEXTVM sit, vt tu econtra aliis eleemosynam porrigas in hunc modum.

Primo, percurres omnes status necessitate aliqua laborantium, incipiendo ab animabus Purgatorii. Deinde transibis ad eos qui proximi sunt morti, vel in manibus infidelium. Tum ad existentes in peccato mortali, vel incarceratos. Tum ad ægros, nauigantes & alios id genus, orabisque pro quolibet vnicam Dominicam orationem, & salutationem Angelicam, vel alias preces, prout libebit. Deinde excurres per ordines Ecclesiasticos, initio sumpto à Papa, per Cardinales, Episcopos, clerum, & quamque

religionem, optando illis abundātiam Spiritus sancti. vtque primum ipsi in se sint sancti, tum verò sancta sua conuersatione, & prædicatione iuuent ad sanctificationem aliorum. Tertio idem poteris facere per Principes seculares, & Ecclesiam sanctam imitando primum Deo commendare Imperatorem, tum singulos Reges Christianos aliosq; Principes, Respublicas, Magistratus, Iustitiæ vindices, vnicuique optando, quæ officio eius conueniunt. Pro proprio autem Principe vel Domino peculiarē semper institues orationem.

Septimum sit, singillatim discurrere per Christi crucifixi membra, inchoando à capite, tum pergere ad oculos, aures, &c. Salutando illa, illis preculis; quarum meminit S. Bernardus, & S. Bonauentura, vel si earum gnarus non sis, vna oratione Dominica, agendo illis gratias pro bonis operibus per ea præstitis, afflictionibusque perpessis.

Postremum sit, incumbere Orationi vocali cum sequentibus conditionibus. Prima, vt memoria illam teneas, ores oculis in imaginem aliquam vel in cœlum defixis. Secundo, vt pronuncies verba lentè, sic vt respiratio vna intercedat: v.c. postquam dixe-

dixeris, *Pater noster*, vna respiratione interiecta dic, *Qui es in cælis*, & sic deinceps comitante semper attentione intellectus ad verborum significatum. Quæ si cogitationibus alienis obrepentibus turbetur, conuenit ea tam clare proferre, vt ipse auribus percipias. Cum enim anima intenta esse debeat & attentione recitationis, & auditioni, fiat vt dictæ cogitationes dissipentur. Si verò orationes, quas es dicturus, memoriæ infixas non habeas, sed ex libro sint legendæ, eandem rationem & modum tenebis, vt si legas Horas Canonicas.

TRACTATVS III.

DE CONSOLATIONIBVS SPIRITUALIBUS.

Tractationem de Consolationibus esse explicatu difficilem.

CAP. I.

DOcebo in hoc tractatu primo, quemadmodum vicissim, nunc consolationes, nunc desolationes spirituales, quamdiu in hoc corpore mortali vitam ducimus, tam in actiuo quam contemplatiuo statu sentiamus, vti experientia ipsa monstrat, & excellenter describit S. Bernardus in Canticis sub forma visitationis, quam anima velut sponsa recipit à sponso suo Deo. *Ita ergo*, inquit *potest esse in hoc corpore de præsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: quia etsi visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo: & hoc tamdiu necesse est pati dilectam donec,*

donec semel posita corporeæ sarcinæ mole volet & ipsa leuata desideriorum libere iter carpens per campos contemplationis, & mente siquando expedita delectum, quocunque ierit.

Difficultas autem huius materiæ inde nascitur, tum quod non facile intelligentia percipi potest, quid ipsa sit, tum quod non intelligitur, nisi prius gustetur, & affirmat David dum ait: *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus* primo enim posuit verbum *gustate*, deinde *videte*. S. Bonauentura id explicat hac similitudine. Si quis poculum præstantis vini manibus teneat, & mirificè eius suauitatem prædicet, tu non poteris præstantiam eius vini certò cognoscere, nisi degustes, eo quod in huiusmodi rebus opus sit notitia experimentali. *In huiusmodi*, inquit S. Bernardus serm. 22. in Cantica, *non capit intelligentia, nisi quantum attingit experientia.* Immò tam difficile est exprimere, vt qui degustarunt, fateantur se non posse vel sermone, vel scripto consequi illius naturam. Inter quos merito numeremus S. Bernardum in Cantica ita scribentem. *Istum autem gustum cum accipio, nullo corporis visu, nullo Spiritus intellectu aduertere me sinis quid sit. Cum accepero, & ruminare volo, & diiudicare eius saporem,* Psal. 33. Ser. 74.

statim

ſtatim tranſit dulcor eius: deglutio quidem illud, quicquid eſt in ſpe vitæ æternæ, ſed operationis eius virtutem ruminando diu omnibus animæ venis & medullis, quaſi vitalem quendam ſuccum optabam infundere, vt ab omnibus aliis affectibus deſiperet, & illud ſolum ſaperet: ſed feſtinat tranſire & tam de inquiſitione vel acceptione eius, vel viſu formata quædam lineamenta memoriæ geſtio arctius impreſſa committere, vel etiam memoriam labilem ſcripto iuuare experimento cogor dicere **Ioan. 3.** *illud Euangelium Neſcio vnde veniat, aut quo vadat.*

Quid ergo potero dicere ego, qui tam parum, tamque raro hanc rem deguſtaui? Contentus ergò ero tantum riuulis, quos ſancti in ſuis libris reliquerunt, ex redundanti diuinarum Scripturarum fonte, vt de **Ser. 22. in Cant.** ſe fatetur B. Bernardus, delibatis. *Cæterum, inquit, deriuentur inde aquæ & in plateas. has me habere minus fateor, dum tamen nemo mihi moleſtus ſit, aut ingratus, ſi de publico haurio & propino.*

Quid ſit conſolatio ſpiritualis.

CAP. II.

AD intelligendum nomen ſciendum eſt, tertiam Appetitus ſenſitiui affectionem

quæ

quæ dicitur, Delectatio, & in intellectiuo Gaudium, quãdo versatur circa res naturales, eandem vocari consolationem, vt Gustum spiritualem quando versatur circa res spirituales. Diuiditur autem in sensibilem & intellectualem.

De natura & essentia consolationis tantum dicam, quæ scripserunt S. Bonauentura, & B. P. Ignatius in Exercitiorum libro. in quo breuissimè quidem, sed præclarè sane naturã illius attigit. *Spiritualis* inquit, *consolatio proprie tunc esse noscitur, quando per internam quandam sui motionem exardescit anima in amorem sui creatoris, nec iam creaturam vllam nisi propter illum potest diligere* Adiungit deinde & aliud eius signum. *Quando etiã lachrymæ funduntur amorem illum prouocantes siue ex dolore de peccatis profluat, siue ex meditatione passionis Christi, siue alia ex causa qualibet in Dei cultum & honorem ordinata.* Addit & tertium. *Postremo quoq; consolatio dici potest fidei, spei & caritatis quodlibet augmentum.* Vbi nota augmentum illud non esse positum in rerum credendarum numero, sed in claritate, qua cognoscuntur. Deniq; subiicit & quartum. *Item lætitia omnis, quæ animum ad cœlestium rerum meditationẽ, ad studium salutis ad quietem & pacem cum Domino habendam erigit.* S. Bo-

S. Bonauentura de Processu religionis, part. 3, agens de hac consolatione, dicit primo, etiamsi propriè sit actus volũtatis, pertinere tamen etiam ad intellectum & memoriam. *Ratio*, inquit, *illuminatur ad cognitionem Dei, Voluntas accenditur ad amorem boni Memoria tranquillatur ad fruendum vero bono.* Pergit deinde ad explicationem obiectorum cuiusque potentiæ.

De Intellectu quidem ita loquitur. *Rationis ornatus est lucida intelligentia de Deo, & de his quæ de Deo sunt, & ad Deum conducunt, vt sunt Intellectus sacræ Scripturæ, rationes fidei & operum Dei, & intelligere quid placitu sit Deo. Et inter vitia & virtutes discernere, & naturas ipsorum cognoscere & remedia vitiorum, & vias virtutum, & scire veritatem, & in operibus Dei admirari potentiam sapientiam & bonitatem.* Deinde subiicit. *Voluntatis ornatus sunt, sanctæ actiones, & deuotæ ad Deum: feruor fidei fiducia spei. & dulcedo caritatis bonæ voluntatis alacritas, spes de remissione peccatorum, deuotio circa Christi humanitatem & passionem, nec non circa eius diuinitatem, desiderium regni cœlestis, confidentia de exauditione orationis, affectus diuinæ familiaritatis, & similia, quæ assistunt hominem ad amorem virtutum, ad odium*

vitio-

vitiorum, ad dilectionem proximorum, & ad studium bonorum operum.

De Memoria quoq; sic loquitur *Memoria est ornatus sacrarum copia cogitationum, affluentia vtilium meditationum, stabilis memoria Dei, exclusio vagationum mentis, tranquilla adhæsio Dei, & corporalium imaginationum repulsio, perfecta omnium mandatorum obliuio, & vnus Spiritus esse cum Deo.*

Immo dictus Sanctus has consolationes putat etiam redundare in corpus, ita scribens. *Similiter, quando corpus nostrũ ita subditũ est Spiritui, vt promptè ei obtemperet in non concupiscendo mala, non horrendo dura, & non fastidiendo bona.* Et concludendo demum dicit. *Ista habere est consolationibus foueri.*

De Consolationum spiritualium causis, & quomodo se homo in illis gerere debeat.

CAP. III.

B. P. N. Ignatius de ea re ita scribit. *Proprium est Dei & angeli cuiusque boni veram infundere spiritualem lætitiam animæ, quam mouent sublata tristitia, & perturbatione omni, quam ingessit dæmon.* Hoc au-

tem ſpeciatim facere ſolent proficientibus in virtute. *Spiritui autem bono proprium eſt, ac conſuetum, rectè agentibus animum ac vires addere, conſolari, deuotionis lacrymas ciere, illuſtrare mentem, & tranquillitatem dare.* Deinde addit. *Id moris eſt ſpiritui maligno, vt in lucis angelum transfigurans ſeſe cognitis pia animæ votis primum obſecundet, mox inde ad peruerſa ſua deſideria illum alliciat. Simulat enim ab initio bonas, ſanctaſque cogitationes ſequi & fouere, ac deinde in occultas fallaciarũ ſuarum pedicas paulatim tractam illaqueat.*

Primum, quod conuenit facere affluente cõſolatione, eſt humiliare ſe, & reputare ea indignũ, ac dicere cũ B. Eliſabeth. *Vnde hoc*
Luc. 1. *mihi, vt veniat conſolatio Domini mei ad me?*

Secundum, ſibi perſuadere, quod tempore deſolationis ſit futurus timidiſſimus, niſi ſuppetat peculiare Dei auxilium. *Affluente cõſolatione,* inquit, *homo ſeipſum deprimat, & videat quantum poteſt, reputando ſecum, quam imbecillis, quamque ignauus apparebit.*
Pſal. 23. Teſtis huius luculentus eſt Dauid ita loquens. *Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Auertiſti faciem tuam à me & factus ſum conturbatus.*

Tertium ſic deſcribit. *Fruenti homini conſolatione proſpiciendum eſt, quo ſe pacto gerere*

gerere poterit desolatione deinceps occurrente, vt iam inde acrimoniam & robur animi mature comparet ad impetum eius reprimendum. Qua in re exemplo sunt homines huius seculi, qui tempore pacis comparant se ad bellum: imo formicæ quæ æstate prospiciunt cibum hibernum *Vade ad formicam ô piger,* ait sapiens *& considera vias eius, & disce sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Prou. 6.

Quartum est, non existimare omnes instinctus, quibus mox post consolationem tangimur esse à Deo sine præuia causa naturali. Possunt enim oriri ab habitu, vel discursu proprio, iudicioue naturali adiuto. Fieri etiam potest vt sint ab angelo bono vel malo. Cum ergo certum non sit eas immediate esse à Deo, *Solertii indigent discussione,* ait idem Pater, *priusquam recipiant assensum, vel in opus veniant.*

De modo discernendi bonas consolationes à malis.

CAP. IV.

QVamuis verum sit, vt docent sancti, difficillimum esse definire, de particulari

aliqua consolatione, sitne bona an mala; nec fieri possit, vt ait S. Bernardus, nisi ab eo qui dono *Discretionis spirituum* præditus est, tamen iidem nonnullas regulas communes tradiderunt de modo eas discernendi. Describam, quas B. P. N. Ignatius in libro Exerc. spirit. reliquit. Prima sit hæc *Solius est Dei animam nulla precedente consolationis causa consolari: cum sit hoc proprium creatoris, suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere, & mutare. Causam vero præcedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, nec voluntati nostræ quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causare ex se possit.*

Secunda est, quod *quoties præcessit consolationis causa, auctor eius possit existere, tam malus angelus, quam bonus.* Exempli gratia, si post audita noua valde iucunda & grata, quis vacet orationi, & magna dulcedine in animo afficiatur. An enim dulcedo illa spiritualis à bono angelo profecta sit, coniicere poteris ex effectu, si dulcedo illa iuuerit te ad meditationem rectius perficiendam, vel opus bonum exequendum: nam si secus sit, à malo erit profecta. *Bonus enim angelus* inquit Pater, *hunc habet finem, vt anima in boni cognitionem, & operationem magis proficiat:*

ficiat: malus autem, vt male agat illa, & pereat.

Tertia est hæc. *Sedulo, & accuratè excutiendæ sunt cogitationes nostræ circa principiū, medium & finem suum: quæ tria si rectè se habeant, angeli boni argumentum est cogitationes illas suggerentis, sin autem per discursum mentis aliquid offertur, vel sequitur, quod ex se malum sit, vel auocet à bono, vel ad minus bonum impellat, quam anima prius quærendo sequi decreuisset, vel animam ipsam denutiget; angat, vel perturbet: sublata, quæ prius aderat, quiete, pace & tranquillitate, euidens tunc erit iudiciū auctorem esse cogitationis huiusmodi Spiritum malignum, vtpote vtilitati & saluti nostræ semper aduersantem.*

Quarta est, *Spiritui autem bono proprium consuetumque est rectè agentibus animum ac vires addere, consolari, lachrymas ciere deuotionis, illustrare mentem, tranquillitatem dare sublatis omnibus impedimentis, vt expeditius alacriusque per opera bona semper vltra tendāt.* Ratio huius est, quia diuina sua maiestas ideo delectationem apposuit rebus, vt ea illecti homines ad operandum inducerentur. Vnde quando homo conquiescit in ipsa consolatione ex mediis facit finem, diuinæ prouidentiæ ordinem peruertendo:

quod data opera angelus non bonus, sed malus procurat.

De Lachrymis spiritualibus.

CAP. V.

VT in tua deuotione non decipiaris, necesse est probè distinguas naturales lachrymas à spiritualibus; & ex spiritualibus bonas à malis. Naturales voco, quæ oriuntur ex causa naturali, vt ex obitu parentum, iactura fortunarum, &c. Ad has lachrymas prompti sunt, quibus humidum est cerebrum, vt mulieres, pueri, corpulenti, & pituitosi. Secundo, qui in potu vel cibo excedunt, cum enim in illis multi vapores ascēdant in caput, frigefacti inde instar pluuiæ in oculos delabuntur. Tertio, homines effœminati, eo quod ex quouis corporis dolore, vel animi mœrore diffluāt in lacrymas. Quarto melancholici. Atque ideo omnes hi si in meditatione multis lacrymis perfundantur, non statim debent credere eas prouenire ex singulari deuotione sua, sed potius metuere, ne tantum ex accidentali corporis affectione sint profectæ.

Spirituales vero lachrymas appello quæ proueniunt à Spiritu, qui si bonus sit, dicuntur bonæ, si malus, malæ. Quæ

à Spi-

à Spiritu bono proueniunt, sunt triplices. Primæ, quæ ortum habent ex compunctione cordis per meditationem de peccatis excitata: quales fuerunt S. Petri, qui post graue erratum commissum in abnegando Christo, respectu eiusdem commotus *exiuit foras*, vt narrat B. Matthæus, *& fleuit amarè.* Aut ortæ sunt ex consideratione peccatorum alienorum; quales fuere Christi Domini flentis super Hierosolymam. *Videns autem Iesus ciuitatem*, ait B. Lucas, *fleuit super eam*; id est, super ejus peccata. Secundæ lachrymæ dicuntur compassionis, quæ funduntur ob aliorum calamitates; quomodo sanctæ mulieres, quæ comitabātur Christum ad montē Caluariæ teste B. Luca, *plangebant, & lamentabantur eum.* Primi generis lachrymę sunt incipientium, qui sunt in via purgatiua. Secundæ autem proficientium, qui sunt in via illuminatiua. Tertiæ denique lacrymæ sunt dulcedinis, & propriæ Perfectorum, qui sunt in via vnitiua. Omnibus his angeli procurant lacrymarum abundantiam, vt diserte docet B. P. N. Ignatius. *Hominibus*, inquit, *qui se à vitiis & peccatis purgandos curant sollicite, & in obsequii diuini studio magis ac magis in dies promouent, spiritui*

Mat. 26

Luc. 19.

Luc. 23

bono proprium est deuotioris lachrymas ciere.

Lachrymas malas demum vocamus, quas malus dæmon promouit. Primo, quia *arbor mala*, vt Christus loquitur apud Beatum Matthæum, *malos fructus facit.* Secundo, quia illis se nper conatur damno aliquo afficere, vel animam, vel corpus, vel vtrumque. Eaq; damna sunt multa & varia. Primũ est, vt per copiam lacrymarum inducat dolorem capitis, copia enim illa exinanit & exsiccat cerebrum vnde fit, vt oratio deinde deserenda sit, & homo mille tentationibus exponendus. Qua de re Cassianus in collationibus. *Quos*, inquit, *cum dæmones spirituali meditatione nudauerint, velut exarmatos omni præsidio ac munitione diuina nudatos facile vincendos audacter inuadunt.* Alterum malum est, vt prouocet ad vanam gloriam, maxime si ab aliis videatur. Quod magnopere cauendum est, sicut etiam, ne tam clara trahantur suspiria, & singultus, vt facile exaudiantur. Quod si cor, vt fit, in ardenti meditatione aliquando exardescat, & ideo refrigeratione aliqua indigeat, sufficit aperire os, nullo vocali strepitu edito. Tertium est, vt impediat nos in salutari cognitione, quam in aliqua forte meditatione hausissemus, aut reuocet à bono aliquo propo-

Matt. 7

Coll. 7. c. 24.

proposito quod fecissemus, si lacrymis obruti non fuissemus.

Memineris ergo tempus illud, non plorationi, sed orationi destinatum. Etsi contemnendæ non sunt tres vel quatuor lachrymulę quando sponte oboriuntur, nam S. Ecclesia orationem peculiarem in Missali posuit; *Pro petitione lachrymarum*. Verum nobis potius intendendum prosequendæ meditationi. Excipio viros perfectos, quibus pæne continenter lachrymæ sunt in oculis, vti accidit B. P. N. Ignatio, cui sub vitæ finem à summo Pontifice facultas obtinenda fuit, ne teneretur horarum canonicarum persoluere pensum, ob continuas lachrymas, quibus excæcandus videbatur.

De causis Desolationis.

CAP. VI.

EXponam primo quid nomine Desolationis secundum doctrinam B. P. N. Ignatii intelligam. *Desolatio* inquit, *vocari debet quæuis animæ obtenebratio, perturbatio, instigatio ad res infimas, seu terrenas; omnis deniq; inquietudo & agitatio, siue tentatio trahens in diffidentiam de salute, & spem caritatemque expellens, unde se anima tristari, te-*

 pescere

pescere & torpere sentit, & de Dei clementia prope desperare. Sicut enim consolationi opponitur desolatio, ita etiam quæ ab vtraq; oriuntur cogitationes, sunt inter se prorsus opposita. Cum vero Desolatio contraria sit consolationi, quicquid huic contrarium est, hoc illi proprium esse debet.

Venio nunc ad eius causas, inter quas prima sit Deus, qui immittere aliquando solet illas desolationes tribus de causis. Prima est, vt tepiditatem nostram quam in cultu diuino ostendimus, castiget. Altera est, vt faciat nos aduertere, num ex puro amore, an propter consolationes tantum suæ diuinæ maiestati seruiamus. Tertia, vt sciamus virium nostrarum non esse, vel acquirere, vel retinere feruorem deuotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrymarum, aut aliã quamq; internam cõsolationé: sed omnia hæc gratuita esse Dei dona. Quæ si vendicemus nobis vt propria, superbię & vanæ gloriæ crimen non sine salutis graui periculo incursuri sumus. Alibi vero adiungit & quartam. *Quamdiu*, inquit, *premimur desolatione, cogitandum est nos interim relinqui à Domino nobis ipsis probationis causa vt per naturales quoq; vires insultibus inimici nostri obsistamus: id quod possumus haud*

haud dubiè assistente nobis præsidio diuino quod semper manet, licet tunc nequaquam sentiatur, eo quod feruorem pristinum caritatis Dominus subtraxerit relicta nihilominus gratia, quæ ad bene operandum, & consequendum salutem satis esse queat.

Venit mihi hic in mentem admonere te, quando desolatus es, ne facilè existimes Deum id facere ob dictam causam, sed ob primam. Vt enim nemo sapiens grãde onus imponit humeris pueri, sed hominis robusti; sic non est existimandũ Deum sapientissimum, clementissimumq; impositurũ humeris tuis tam graue onus, quale est diuturnarũ desolationũ, cũ in vita spiritali adhuc sis tyro & puer. Confirmat hanc doctrinam B. August. lib. 1. de serm. Domini in monte, dum agit de leuitate præceptorũ veteris testamenti, respondentium spirituali pueritię Iudæorum, & soliditati præceptorum legis nouæ congruentiũ cum virili Spiritu Christianorũ. *Cum autẽ*, inquit, *minora minorib. maiora maiorib. dantur, ab eo datur, qui solus nouit congruentem suis temporib. generi humano exhibere medicinam.* Verum quod Deus permittat adultis & perfectis, persuadet illud, quod factũ est in S. Paulo. Qui scribens ad Corinth. *Datus est*, inquit, *mihi stimulus* 2. Co. 12

carnis

carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphicet. Et nota fateri illum esse datum sibi stimulum pro medicina præseruatiua *Ne magnitudo reuelationum extollat me.* Qui tamen alias in tantam desolationem & afflictionem cum sociis venit, *vt tæderet,* inquit, *nos*
2. Cor. 1 *viuere.* Quisquis ergo perfectus nō est, procul dubio potius censere debet, desolatione se ob tepiditatem punitum, & ita se ad nouum feruorem animi accendere, ac ilico subsidium aderit. *Nouit enim Dominus,* inquit B. Ambrosius, *mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum.*

Altera causa desolationum potest esse Dæmon *Euidens tunc erit,* inquit Beatus P. Ignatius *indicium auctorem cogitationis huiusmodi esse spiritum malignum; vtpote vtilitati, & saluti nostræ semper aduersantem* Aduersatur autem aliquando palam, aliquando occultè. palam in incipiētibus, quia eorum profectus plurimum repugnat eius conatibus *Eorum,* inquit, *qui promouent in bono salutis animis se insinuat malignus duriter, implacide, & violenter cum strepitu quodam, sicut imber descendens in petram.* Et alio in loco. *Hominibus qui se à vitiis purgandos curant solicite, & in obsequii diuini studio magis in dies promouent, immittit spiritus*

mali-

malignus molestias, scrupulos, tristitias, rationes falsas, & alias id genus persecutiones, quibus profectum illum impediat. Occulte deinde procurat in Proficiétibus prætextu boni finis, non veri, sed apparentis. De qua re idem Pater sic scribit. *Quoties contingit aliqua suggestione deprehendi hostem ex cauda sua serpentina, id est, fine malo, quem nobis semper insinuare studet, tunc plurimum iuuat reuoluere discursum totum, & notare, quid ab initio prætexuerit bonæ cogitationis; & quomodo præcedentem spiritualis gustus suauitatem, animoq; serenitatem sensim amouere, ac venenum suum infundere tentarit.*

Tertia causa desolationum est angelus bonus, maximè in hominibus peccatoribus, & malæ vitæ. *Illis*, inquit idem Pater, *qui facile peccant lethaliter, & peccatum peccato addunt, spiritus bonus conscientiam pungit assiduè, & per synderesis rationisq; officium à peccando deterret.*

De Desolationis effectis.

CAP. VII.

PRimus effectus Desolationis est, quem describit S. Bonauent. *Tentatio*, inquit, *deuotorum maximè tempore desolationis est hæsitare, quod gratia consolationis non sit à* *Bon. de proc. vlt rel. c. 21.*

Deo,

Deo, sed à seipso naturalibus conatibus procedens, vel à dæmone ad illudendum immissa. Et addit. *Horum typum gerunt Apostoli, qui tempore passionis Christi adeo obscurati sunt fide, vt iam fere dissentirent ab his, quæ crediderant. Vnde qui ibant in Emaus dicebant. Nos sperabamus*, &c. *Solet autem*, vt habet B.P. Ignatius *Sophisticis argumentis quibusdam veri speciem præ se ferentibus lætitiam illam in anima repertam impugnare.*

Secundus effectus est excitare grauissimas quasque tentationes, vt de fide, de blasphemia, de desperatione, quod à Deo non ametur, quod opera sua sint Deo ingrata, quod non poterit perseuerare in bonorum operũ exercitatione, quod iam reprobus sit & damnatus. deinde iniicere cogitationes monstrosas, & horribiles, quales
Psal.103 Dauid descripsisse videtur, dum ait. *Posuisti tenebras, & facta est nox. in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.* Itaque videntur sibi videre omnes inferni dæmones catenis ferreis solutos, vt ipsos desolatos deuorent.

Siquæras, vnde nascantur cogitationes tam monstrosæ & horrendæ? ab animo ne desolato, an à dæmone? Respondeo, nasci

posse

posse ab vtrisque. Quod enim à nobis nonnunquam oriantur, inde liquet, quod Christus apud Matthæũ dixerit Pharisæis *Quid cogitatis mala in cordib. vestris?* Quod vero à dæmone, patet ex cogitatione diabolica Iudæ de prodendo Christo: nã S. Ioannes dicit: *Cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eũ Iudas.* Si rursũ sciscitèris, vnde dignosci queat, ab vtro profectæ sint? Respõdeo cum S. Bernardo, id admodum difficile esse cognitu, immo quasi impossibile, nisi ab eo qui Spiritus sancti dono, quod Apostolus vocat *Discretionem spirituum*, præditus sit. *Quamtumlibet enim,* inquit, *quis omni custodia seruet cor suum, & omnia quæ intra se mouentur, vigilantissima intẽtione obseruet, etiamsi diuturnum forte in his habuerit exercitium, & frequens experimentum: non poterit tamen ad purum in se dignoscere, discernereue ad inuicem malum innatum & malum seminatum.* Et concludit. *Nec multum refert nostra scire, vnde insit nobis malum, dummodo inesse sciatur. Vigilandum potius, & orandum vndecunque sit, ne consentiamus.* Matt. 9 Ioa. 13. 1. Cor. 12

De remediis contra Desolationem.

CAP. VIII.

REmediorum duo genera adsignabo, vnum erit de rebus agendis, alterum de fugi-

fugiendis. Quod ad primum attinet, *ille inquit* B. P. N. Ignatius, *qui desolatio molestat, æstimare debet cum Dei gratia se posse plurimum facileq; aduersarios suos omnes euicturum esse: dummodo in Dei virtute collocet spem suam, & animum suum corroboret.* Sic-
Phil. 4. ut ad Philippenses dicit S. Paulus. *Omnia possum in eo, qui me confortat*, & Dauid psalmo 26. *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.* Secundo debet se dedere consequendæ patientiæ. *Hominem*, inquit idem, *tentatione pulsatum mirè iuuat patientiæ seruandæ studium, vt quæ vexationib. huiusmodi propriè opponitur, & è dia-*
Iob. 1. *metro resistit*, confirmando se cum Iob, & dicendo, *Si bona suscepimus de manu Domini*, id est, consolationes: *mala cur non sustineamus*, id est desolationes, & audacter subiungere. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.*

Tertio accersenda spes est & cogitatio adfuturæ breui consolationis, cum eodem
Iob 17. Iob dicendo. *Rursum post tenebras spero lu-*
Psal. 33. *cem*. & cum Dauide. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Cessaturas

ſaturas autem tentationes colligit B. Gregorius 27. moral. cap. 17. ex verbo pſalmi, *Pertranſibunt*, quaſi diceret. iſtæ tentationum beſtiæ tranſibunt tantum & poſtea euaneſcent.

Quarto, *expedit prouideri & augeri ea, quæ contra deſolationis impulſum tendunt, qualia ſunt, inſiſtere orationi, & meditationi cum diſcuſſione ſui, ac pœnitentiæ aliquid aſſumere.*

Quinto, nulla ratione oportet ſe hoſti oſtendere timidum & meticuloſum: *conſueuit enim dæmon animo & robore plane deſtitui, quoties ſpiritualem athletam corde imperterrito, ac fronte ardua tentationibus videt reluctari: ſin autem trepidet ad primos impetus ſuſtinendos, & quaſi animum deſpōdeat, tunc effrænatior, acrior, & pertinacior in hominem, vt cum pernicie noſtra malignè obſtinateq; mentis ſuæ deſiderium adimpleat.* Exemplum habemus in cane, qui nonnunquam, licet grandis ſit, ſed macilentus & æger, ad latratum vnius caniculi aufugit, fugientem verò ſimiliter omnes alii caniculi vicini perſequuntur. Si vero gradum figat, eisq; dentes ſuos, vt dicitur, monſtret, mox conticeſcunt, & retrocedunt. Hunc imperterritum animum S. Gregorius col-

ligit ex duobus verbis dicti psalmi. Vnum
Psa.103. est, *catuli Leonum*, indicando nobis esse
leunculos quidem, qui rugiant, sed nō posse
nocere. Alterū est, *Quærant à Deo escam*
sibi, quo innuitur, nō posse eos nisi permit-
1.Cor.10 tente Deo, aliquo nos malo afficere. Ex alia
parte affirmat S. Paulus Deum non passu-
rum *nos tentari supra id quod possumus*.

Sexto, auxilium diuinum per orationes
Psa.119. inuocandum est, vt fecit Dauid. *Ad Domi-*
num, inquit, *cum tribularer clamaui*, *& ex-*
audiuit me. Sicut enim Deus exaudiuit i-
psum, forte & exaudiet te. Si verò non libe-
ret te, dicet saltē interius, quod dixit S. Pau-
2.Co.12 lo, cum ter Dominum rogasset. *Sufficit tibi*
gratia mea. nam virtus in firmitate perfici-
tur. Si dicas, tuas preces exigui esse momē-
ti, respondeo mendicos etiam mutos & bal-
bos impetrare eleemosynam. Deinde im-
plora patrocinium Beatiss. virginis, angeli
Custodis, aliorumq; sanctorum, quibus es
addictus. Quod si tursum excipias; te nec
os aperire posse ad postulandum tale auxi-
lium: ego contra vrgeo, te saltem imitari
debere illos alios mendicos, qui ob vulnera
& vlcera abiecti in terram ne vocem qui-
dem edunt, & tamen extorquent eleemo-
synam. Aperi ergò Domino & tua vulnera

ac vl-

ac vlcera ſpiritualia, quæ vltro clamabunt illud Dauidicum. *Imperfectum meum viderunt oculi tui Domine.* *pſal. 138*

Nihilominus non videtur vlla ratione hic tacendum, ſed clarè dicendum, licet verum ſit, quod diximus de ceſſatione, & alterna conſolationum deſolationumq; viciſſitudine, vt colligere eſt ex illo alio verſiculo, *Ortus eſt ſol, & congregata ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur.* tamen non ideo omnino extinguendas, aut excidendas, ſed potius inſtar armentorum intra mandras ſuas cogendas, vt inde de nouo alia deſolationum nocte egrediantur. Immò plus dico bonum eſſe credere, plures fore deſolationes, quam conſolationes, ſecundum illud Iob. *Poſt tenebras ſpero lucem*; vbi vides vocem tenebras qua ſignificantur deſolationes eſſe pluralis numeri: Lucem vero ſingularis, quæ deſignat conſolationes: & ſubiungere cum ipſo Dauide. *Omnia in ſapientia feciſti Domine, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*, hoc eſt, ad duo paratum, & ad fruendum conſolationibus à tua diuina maieſtate oblatis; & ad perferendas deſolationes ab eadem maieſtate tua permiſſas. *pſal. 103* *Iob. 17* *pſal. 102*

)(:(

TRACTATVS IV.

DE MODO EXAMINANDI CONSCIentiam.

De Examinis Conſcientiæ vtilitate.

CAP. I.

QVamuis per multa & varia capita potuiſſem explicare laudes huius nobiliſſimi exercitii de examinãda conſcientia, tamen non ſum facturus, quia exiſtimo, me vt in tractatu de Meditatione, ſermonem habere cum iis, qui magno deſiderio tenentur vitæ pie ſanctéque inſtituendæ. Satis ergo erit de multis duas tantum exponere huius examinis, vtilitates, eaſque cum materia Meditationum admodum conuenientes, nam altera directe ſeruit meditationi, altera indirecte, quia remouet magnum quoddam impedimentum.

Prima vtilitas eſt, quod conciliet nobis

his munditiem cordis, cui à Deo apud S. Matthæum, promiſſa eſt Dei viſio. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Quæ viſio à facie ad faciem eſt reſeruata in alterá vitam teſte S. Paulo, dicente in priore epiſtola ad Corinthios. *Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.* Modum autem cognitionis paulo ante declararat, dicendo. *Facie ad faciem.* Eſt quidem hæc cognitio concesſa quoq; in hac vita, ſed ſatis imperfecta, vt ibidem affirmat Apoſtolus. *Nunc cognoſco ex parte.* Et: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Hoc ſpeculum autem eſſe creaturas declarauit initio epiſt. ad Romanos, dum ait. *Inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* Qua ſententia vides Apoſtolum declaraſſe, quod ex notitia harum rerum inferiorum, quam diximus meditationis beneficio obtineri, aſcendamus ad notitiam Dei, rerumque cœleſtium.

1. Cor. 13

Rom. 1.

Vt autem intelligamus, qua ratione Examen conſciẽtiæ hunc effectum gignat, ſciẽdum eſt, peccata venialia, ſi multa ſint, ac fiant maximè cum quadam voluptate animi, eum effectum gignere in anima, quẽ multa vela licet ſubtilia, in oculo cor-

poreo. Sicut enim vno eorum oculis impo-
sito, oculi minus vident, & multo minus, si duo, tria, quatuor ordine imponantur, sic quo pluribus venialibus noxis anima inquinatur, hoc minus ad contemplandum valet. Loquor de venialibus tantum (nam lethalia prorsus excæcant.) Exemplo sit halitus humanus, qui licet tenuissimus sit, tamen ita obnubilat ocularia, vt nihil per ea videre possis. Itaque quemadmodum is, qui habet oculos velis obductos, ea remouere debet, si velit effigiem elegantem artificiosè & subtiliter pictam intueri: ita si nos velimus Dei mirabilia perspicere in creaturis, operam dare debemus, vt peccatorum venialium nubē ab anima remoueamus. Huc videtur spectasse Dauid, cum diceret in psalmis *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Hæc leuia peccata videtur & Dominus designasse, per squamas oculis D. Pauli, quando de cœlo conuersus est, impositas, quibus dilapsis mox visum recepit.

psal.118

Act.9.

Adhæc sciendum est in oculis animæ perinde generari vela, ac pellicula quædam subinde gignitur supra oculos corporis, quæ prohibeat visum. Nam sicut hæc producitur ex humore initio subtili & cla-

ro,

ro, postea autem calore naturali augetur & condensatur, vt tandem ex pellucida fiat opaca, sic peccati venialis velum initio exiguum est & leue, sed postea per concupiscentiæ calorem, aliasque circumstantias & adiuncta valde augescit: sic vt paulatim ad eum peccatoris statum, non animaduertens, perueniat, de quo vaticinatus est Iob, dicens. *Quæ nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt* Et idem fatetur S. Augustinus in libris Confessionum, dum ait. *Quoties narrantes inania, primo quasi toleramus, ne offendamus infirmos, deinde paulatim libenter aduertimus.* *Iob. 6.* *Aug. 10. confess. c. 35.*

Denique sicut peritus medicus, qui non potest impedire dicti humoris defluxum in oculum, id laborat vnice, vt congruentibus antidotis quamprimum eum tollat antequam condensetur, sic nobis faciendũ est in præsenti negotio animæ. Faciemus autẽ officio nostro satis si ad antidotũ sacrę Cõfessionis defugiamus. Verum sicut idẽ Medicus conatur humorem totũ in vnã oculi partẽ attrahere, vt eo facilius purgatiuo remedio illũ extrahat: sic hui⁹ examinis beneficio, quasi scopis omnes peccatorũ sordes in vnũ locũ colligũtur, cõueniẽter illi dicto

Psal. 76. Psalmi *Scopebam Spiritum meum*. Nec volo desperare eum, qui ob nimiam anteactæ vitæ licentiam iam oculis animæ velum obduxit. Nam sicut caligine oculorũ corporalium laboranti medici possunt succurrere restituendo lucem, sic poterit & iste sperare, eoq; confidentius, quo peritiorem habet medicum, nempe Deum: ad quem recurrebat Dauid, cum diceret. *Reuela oculos meos.* &c. quanquam negandum non est opus esse labore & sudore, sicut & in pellicula oculis corporalibus detrahenda.

Psal 118

RESTAT nunc vt ad alteram vtilitatem transeamus, quæ erat, quod Examinis conscientiæ beneficio ingẽs quoddam impedimentum rectè meditari volenti tollatur, nempe aculeorum & scrupulorum animi, qui summam molestiam afferre solent in rerum diuinarum consideratione: sicut enim in lecto spinis repleto collocatus quiescere non potest, sed nunc in hanc, nunc in illam se volutat partem, sic qui scrupulis conscientiæ angitur, ab vna consideratione in aliam misere depellitur. At Spiritus deuotionis locum pacificum tanquam proprium sibi vendicat. *Et factus est*, inquit propheta Dauid, *in pace locus eius.* vnde & sponsa huius conditionis memor inuitat

Psal. 75.

spon-

ſponſum ſuum his verbis. *Lectus noſter floridus*. Dico itaq; vnumquemq; noſtrum, vbi examina conſcientiæ fecerit ſecundũ modum iam ſubiiciendum, contẽtum eſſe debere confeſſionibus ſacramentalibus iuxta ea inſtitutis: nam cum omnem diligentiam moralem adhibuerit, fas non eſt, vt agitari ſe ſinat importunis ſuſpicionibus, num rectè confeſſus ſit, an memoria aliqua exciderint, num expreſſerit omnes circumſtantias, & ſimilia. *Cant. 1.*

Et quoniam commodiſſima examinandæ conſcientiæ ratio eſt, quam B. P. Ignatius præſcribit in Exercit. ſpirit. libro, quinq; nimirum punctis comprehenſa, totum tractatum in his exponendis conſumam.

PVNCTVM I.

Gratias agere Domino Deo, pro beneficiis tam generatim, quam ſpeciatim maximè eo ipſo die acceptis.

CAP. II.

HOc primum punctum, ſicut & ſecundum ſunt quaſi præludia vel introductiones ad Examen, & conuenientiſſimè præmittuntur vt iam demonſtrabo. Nam

quod ad primum attinet: gratias esse Deo agendas pro beneficiis, non modo ratio dictat, & inducit virtus ipsa, quæ dicitur Gratias, vel gratitudo; sed etiam suadet ingens eius vtilitas, quia dum gratias Deo a-
Psal. 115 gimus nouis mox ab eo ornamur beneficiis. Vnde Dauid sic loquebatur *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Et respondet. *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Si ergo ingrati simus, non est quod alia beneficia speremus Nam vt recte affirmat S. Bernardus, ingratitudo exsiccat misericordiæ diuinæ fontem. Cum enim in vita spirituali prorsus pendeamus ex donorum cælestium influxu, & plus quam in corporali ex aeris respiratione, nullo modo committendum est, vt gratias agere negligamus diuinę maiestati, quippe à qua omnia
Iac. 1. bona dimanant. *Omne datum optimum* inquit B. Iacobus, *& omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum.*

Vt vero, tu qui initium facere cœpisti spiritualis vitæ, recte gratias agas, describam tibi nonnulla beneficia, pro vnoquoque ordine ex tribus ante nominatis. Primus ordo erit generalium beneficiorum in

quo

quo primum locum obtinet Creatio. Secundum redemptio, mediante sui passione & morte, tertiũ iustificatio per sanctissima sacramẽta, qui par est primo. Sicut n. virtute nostra non potuimus nos ex nihilo illo extrahere (vt sic loquar) sic nec possumus ex profundissima peccati abysso: ex qua tamen ille sufficienter nos semel extraxit per passionẽ, & sæpius efficaciter per participationem sacramentorum. Imo docent sancti iustificationis beneficium quodammodo maius esse illo Creationis eo quod in hoc nullo modo repugnare potuerimus, in illo autem sæpe repugnemus. Vnde S. Stephanus Iudæis dicebat: *Vos semper Spiritui sancto restitistis.* Et Christus Dominus de iisdem *Quoties volui cõgregare filios vestros, sicut gallina cõgregat pullos suos sub alas, & noluistis?* Quartum locum habet *Conseruatio*, tam in esse naturali per creationem, quã spirituali per regenerationem accepto. *Act. 7.* *Mat. 23*

Secundus ordo est particularium beneficiorum, in quo primum possunt reddi gratiæ pro statu in quo quisque à Deo est collocatus, vt religiosus pro statu religionis. Videmus enim huiusmodi statum à Deo paucis tantum concedi. *Non omnes*, inquit Christus apud B. Matthæum, *capiunt* *Mat. 19*

verbum

verbum hoc, sed quibus datum est à patre meo. Similiter Ecclesiasticus pro statu cælibatus. Et secularis, pro statu matrimonii, qui certè beneficium est, maximè si conferatur cum aliis statibus vitæ miserabilis: licet sit duobus prioribus inferior. Secundo possunt agi gratiæ pro integritate corporis, quandoquidem tot inueniuntur mutilati. Et si vnum aliquod tibi membrum desit, age gratias, quod non absint plura. Deinde pro sanitate mentis, cum tam multi sint vel stulti, vel furiosi, vel prorsus stupidi. Tertio, pro honore, cum multi viuant in perpetuo dedecore & infamia. Deniq; pro facultatibus quas possides, quæ si exiguæ sint, cogita aliis esse tenuiores. Si vero totus sis mendicus, cogita tibi multos esse socios, & Christum te fuisse pauperiorem.

Tertius ordo erat beneficiorum, quæ quotidie recipimus. In quo gratiæ agi possunt pro inspirationibus motibusq; diuinis in meditatione alioue exercitio deuotionis perceptis Pro expugnata, vel exclusa aliqua graui tentatione, de lucro spirituali concionando, exhortando, vel colloquendo, apud proximos facto. Vnum autem hic mihi monēdum occurrit memoria dignissimum de illusione & fraude, qua dæmon

se in

ſe in angelum lucis transfigurans quoſdam circumuenire ſolet, vt videlicet dum examen facturi ſunt, nimis diu hæreant in hoc præludio, hoc eſt in expendenda beneficiorum magnitudine, copia & varietate, ac tandem tempus non ſuppetat pro examine faciendo, in quo tamen conſiſtit tota huius exercitii ſubſtātia, aut ſi ſuppetit, illud tam breue ſit, vt curſim & perfunctoriè tantum perficiatur. Vnde deinde fit, quia defectus non ſatis accuratè ſunt notati, & animaduerſi, vt nulla ſeria emendatio ſequatur ſed in dies in eoſdem relabantur. Quare ſatis foret, dicere. Domine ago tibi gratias pro omnibus beneficiis generalibus, quibus me affeciſti, maxime ſi ita loquaris ex intimo corde & non tantum ore, nec texas longum eorum Catalogum more Iudæorum, quos apud Iſaiam Dominus arguit, dicens. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* *Iſa.19.* Poſſet tamen quilibet agere gratias pro beneficiis aliquibus eius diei, ſi deuotio ad hoc ſtimularet. Longas enim conſiderationes de iis inſtituere poteris in Meditatione, vti alii faciunt.

PVN-

PVNCTVM II.

Postulare à Deo lumen & gratiam ad cognoscenda fugiendaq; peccata.

PEccatum simile est sepiæ, vel loligini; sicut enim hi pisces, quando vident appropinquare piscem grandiorem, liquore atro repente imbuunt aquas, ne videri, ac proinde nec deuorari ab illo possint: sic peccatum, simulatque perpetratum est, animam quadam atra caligine inuoluit, vt agnosci non possit. Vnde Dauid dicebat. *Delicta quis intelligit?* q. d. nemo: Quam doctrinam propheta tam consentaneam veritati putauit; vt subiiceret. *Et ab occultis meis munda me.* Supponens multa occulta restare, quæ non obseruarat, & ideo rogabat; vt illa sibi condonarentur. Immo id ita exploratum & certum est maximè apud incipientes, vt probare opus non sit hoc esse credibile. Quilibet enim re ipsa experitur difficultatem, vnde omnes dicimus. Peccatorum affatim in me est, sed non possum omnia cognoscere. Petitur ergo lumen diuinum. Quemadmodum enim facillata in cubiculum obscurum; omnia

Psal. 18.

quæ in eo sunt se offerunt spectanda, sic quando lux cœlestis immissa est in animæ nostræ penetralia, conspicua redduntur omnia eius mala. Quanquam verum est nos istam spiritualem animæ visionem haud secus comparare quam naturalem corporis, quando quis interdiu locum aliquem conclusum ingreditur. Etenim sicut in primo ingressu nihil videt; sed si nonnihil hæreat, primum videt quæque grandiora, vt lectos, mensas, & inde minora, vt sedes, orbes, cultros, ac quo diutius hæserit plura etiam minima; sic quo crebrius vsurpamus examen conscientiæ, & diutius in eo inchoato cunctamur, hoc plura peccata deprehendimus. Exemplum habemus B. Augustini qui huius examinis beneficio detexit etiam munitissima, vt in sequentibus capitibus apparebit. Nullus ergo, multo minus autem tyro, ad primum oculorum mentis coniectum dicere debet. Nihil video, ergo nihil est. Sicut enim ille si ad primum ingressum loci obscuri dixisset; nihil ibi esse, fuisset deceptus; sic nobis quoque vsu venit cum nostra Conscientia.

Adiungitur deinde postulatio gratiæ ad fugienda peccata. Neque enim satis est

tantum

tantam habere notitiam peccatorum, imò etiam habere voluntatem non ea committēdi, vt de se testatur Apostolus Paulus dum Rom. 7. ait: *Non quod volo bonū, hoc facio.* Sed necessarium est diuina gratia esse munitos, sine qua nihil possumus. *Sine me*, inquit Christus Ioa. 15. apud B. Ioannem, *nihil potestis facere* Ex alia verò parte diuina gratia iam ornatus quisque dicere potest cum eodem Paulo. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Iam cum & S. Eph. 4. Iacobus exhortetur nos, vt petamus, adiuncta sponsione de obtinenda gratia. *Si quis*, Iac. 1. inquiens, *indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter*, restat vt confidenter id faciamus, vnde & idem subdit. *postulet autem in fide, nihil hæsitans in corde suo.*

PVNCTVM III.

Expendere, quemadmodum cogitatione, locutione, opere & omißione peccatum sit.

De Distinctionibus iuuantibus ad Examen rectè faciendum.

CAP. IV.

IMbecillitas visus nostri spiritualis ex vna parte, ex altera verò cordis nostri hebe-

hebetudo admodum difficile reddunt hoc exercitium. Verissimum siquidem est quod dicit Hieremias. *Prauum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscet illud?* Et quoniam verissimum est id à Deo cognosci, vt ibidem subiicitur: *Ego Dominus scrutãs cor, & probans renes*, fit vt homo quoq; lumine illo diuino, supra nominato collustratus possit cognoscere, & declarare verum esse, quod B. Paulus in priore ad Corinthios epistola sic scribit. *Nemo scit, quid est in homine, nisi spiritus hominis, qui est in eo.* Hanc tamen difficultatem multum imminuere potest, ordinis & distinctionis obseruatio: hæc enim & multa occulta patefacit, & iuuat ad eadem inuenienda & intelligenda, sicut testatur humani corporis anatomia, & quotidie experimur, si enim v.c. nobis in viridi prato excidat paruula gemma, constat eam facilius reperiri, si herba vna ab alia separetur, quam si quis confusè tantum oculos in gramina cõiiciat. Sed & si in pauimẽto domestico excidat, facilius deprehenditur, si propius obtutum cõuertamus ad varia loca, quam si confusè tantum totum pauimentum aspiciamus. Id forte præfigurare voluit, docereq; Dominus illo mãdato Iosue dato, de inueniẽdo autore furti

Ier. 17.

1. Co. 2.

commissi in euersione Iericho: *Accedetis* inquit Iosuæ, *mane singuli per tribus vestras & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.* Quo ordine & distinctione, inquit textus, autor furti deprehensus est, etiamsi in tanto exercitu vnicus tantum fuisset.

Iosu. 7.

Confirmat hanc doctrinam experientia naturalis de cubiculo obscuro, sicut enim qui illud ingreditur primo aditu hac illacue respiciens, nihil videt: si autem in vnam eius partem oculos firmius defigat, sensim videt vel lectum, vel mensam aliquam: sic nos, dum ingredimur conscientiæ nostræ recessus, si mentem generatim ad multa cõuertamus, nihil admodum videbimus, si autem definitè in caput vel membrum aliquod ex iis quæ iam explicanda sunt, eam dirigamus, facilius aliquem actum, vel lapsum offendemus.

Prima ergo distinctio sit iam ante nominata, cogitationum, verborum & operum. Secunda verò erit, videre an aliquo trium horum capitum deliqueris contra Deum, teipsum & proximum? Tertia erit, discurrere per horas, & occupationes illius diei, initio facto à matutina surrectione, expen-

expenderéq; sitne illa lentè & cuctabundè, an celeriter & sedulo facta tum transire ad orationem, ad sacrum Missæ, ad studia vel labores. Quo enim distinctius procedetur, hoc citius faciliusq; errata cognoscentur. Atq; hac diligentia efficitur, vt diutius hæreatur intra conscientię penetralia, ipsaque mora clarius etiam minuti quidam lapsus notētur. Sicut qui diutius moratur in tenebroso conclaui, prius notat conopæum lecti, tum aduertit esse rubeum, hinc sericum, deniq; ex panno Damasceno, flosculis & foliis, aliisque minutis rebus pertexto.

Et quoniam vitia generatim sumpta, vastam quandam efficiunt syluam, ne quis in ea aberret, vel sine fructu eam circumeat, gratum me facturum puto, si omnia reuocem ad quinque capita, quasi ad quinque obscuras cordis nostri cauernas. Quarum vnamquamlibet ingressi, si aliquantulum commorati fuerimus, seruata dicta distinctione & ordine, spes non dubia affulgebit quæcunq; in iis fuerint, parua æquè ac magna cognoscendi. Sunt autem hæc capita curiositas, malignitas, otiositas, sensualitas vanitas. Quæ singula singulis exponam capitibus, cuiusmodi sint, & quomodo iis delinquamus.

Pro Epilogo verò huius capitis, monitum te volo, me nihil tractaturum, de natura peccatorum, hoc est, quando actio rationem peccati habeat, vel non, quando sit peccatum mortale, vel veniale, sed omnia remittam ad eruditum, prudentem, & pium Confessarium, & ideò quisq; debet confiteri, quod inuenerit, stabitq; in omnibus iudicio illius. Tu interim caue, ne amor proprius te excæcet, inducatque *ad excusandas excusationes in peccatis*, vti Psalmista loquitur; sed omnia ipse expendes & examines cogitans te præ manibus habere inimicum tuum capitalem. Compositis itaque, vel à fronte, vel à tergo brachiis pro tua deuotione, atq; si ligata essent, imaginare te ceu captiuum produci ad seueri iudicis Christi tribunal, ibique quotquot crimina detexeris, esse tibi condonanda, & idcirco angelum custodem, quem ad dextram tibi assistere cogitabis, deprecabere, vt tibi omnia & singula suggerat. Contra vero non esse condonanda, quæ tua culpa non inueneris, & ideo imaginabere tibi assistere ad sinistram dœmonem laborantem ne illa diuulgentur, licet postea summo studio curaturus sit, vt à iudice puniantur; sicut per os Sophoniæ prophetæ comminatus est. *Scrutabor*

Ps. 140.

Soph. c. 1.

tabor

tabor Hierusalem in lucernis, id est, examinabo te.

De curiositate.

CAP. V.

CVriositas est, quando inordinato desiderio & studio rei alicuius notitia expetitur. Quod primo fit, quando debitæ circumstantiæ loci temporis, personæ, quantitatis, &c. desiderantur, vt si quis studeat tempore sacræ missę. Secundo, quando mala aliqua circumstantia intercurrit. vt si cui in studio scopus propositus est superandi alios, & gloriam aucupandi, vt fecerant, de quibus scribit S. Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ. *Sunt*, inquit, *qui desertis virtutibus, & nescientes, quid sit Deus, & quanta sit maiestas semper eodem modo manentis naturæ magnum aliquid se agere putant, si vniuersam istam corporis molem, quam mundum nuncupamus, curiosissime intensissimeq; perquirant. Vnde etiam tanta superbia gignitur, vt in ipso cælo, de quo disputant, sibimet habitare videantur.* Eodem modo delinquitur, quando studium refertur ad rem aliquam, quæ sine peccato non potest exerceri, vt ad beneficia, quibus corporis, & Aug. c. 21.

 ani-

animarum salus è medio tollitur: Item ad discenda amphibologica dicta, quibus homines decipiantur, vt fecere quos arguit Ieremias Propheta dicens: *Docuerunt linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt.* Tertio, quando studia, ad quæ ex obligatione quis tenetur, commutatur cum inutilibus, & officio ac statui non congruentibus vt si scholaris occupet se legendis rebus militaribus, vel tradat se aucupio & piscationi. Cum quo conuenit, quod S. Hieronymus scribit ad Damasum Papam de filio prodigo: *Sacerdotes dimissis Euangeliis & Prophetis videmus comœdias legere, & amatoria Bucolicorum versuum cantare.* Quarto, quando res bonæ quidem ediscuntur, sed à quibus non licet, vt à dæmonibus, energumenis, magis, sagis, incantatoribus, aliisq; id genus, vel quando quis optat per somnia cognoscere futura, vel res alterius vitæ, vt in quo statu sit talis vel talis anima. Quam curiositatem B. Augustinus in libro de vera religione tribuit priscis philosophis dicens: *Nescio, an philosophi impedirentur à fide vitio curiositatis in percontandis dæmonibus.* Quinto, quando rerum creatarum notitia non refertur ad cognitionem Dei creatoris, aut in ea intentione

Ier. 9.

August. c. 4.

quis-

quiſpiam ſibi complaceret. *In conſideratione*, inquit ibidem B. Auguſtinus, *creaturarum non eſt vana & peritura curioſitas exercenda: ſed gradus ad immortalia & ſemper manentia faciendus.* Sexto, quando quis ſubli- *c. 29.*
miora ſcrutari conatur, quam ingenii captus ferat: vt ſi mulier cula, vel ruſticus vellet rimari S. Trinitatis myſteria, coniiceret eum ſe in periculum hæreſeos. Vnde Eccleſiaſticus: *Altiora te*, inquit, *ne quæſieris. &* *Eccl. 3.*
& fortiora te ne ſecutus fueris, & in pluribus operibus tuis ne fueris curioſus. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum, & in vanitate detinuit ſenſus eorum. Quicquid hactenus dictum eſt, vt vides, pertinet directe ad primam cognitionem, quam ex rebus haurit Intellectus, quamuis ſecundum proportionem poſſit etiam intelligi illa, quam homo conatur recuperare beneficio Memoriæ, vel Phantaſiæ. Reſtat nunc, vt exponamus curioſitatem, quæ poteſt eſſe in cognitione ſenſuum.

Dico itaque hominem à Deo inſtructum ſenſibus. Primò, vt illi ſeruiant ad tolerandam vitam, & comparandum vitæ neceſſaria, vt victum, veſtitum, &c. deinde ad cauenda noxia, vt lapſus verbera, & ſimilia. Secundò, vt operam ſuam præbeant cogni-

tioni intellectus. Nihil enim penetrare potest ad arcem intellectus, quod non prius subierit portas sensuum. Tertio, vt quilibet exerceat naturalem sibi actionem, vt oculi visionem, aures auditionem, & sic de cæteris. Quoties ergo alio modo operantur, curiositatis vitium incurrunt. Idq; fieri potest primo, si occupent se in rebus inutilibus. Secundo, si à rebus bonis animum distrahant, quemadmodum fatetur sibi accidisse B. August. lib. 10. Confessionum. *Canem currentem*, inquit, *post leporem iam non specto, cum in circo fit. At vero in agro, si casu transeam auertit me fortassis ab aliqua cogitatione magna atque ad se conuertit illa venatio.* Tertio, quando actionem suam dirigunt ad aliquod malum, vt visus ad concupiscendum.

Aug c. 35.

Qui viderit mulierem, inquit Christus, *ad concupiscendam eam, iam mœchatus est in corde suo.* Quarto, quando alieni mores obseruantur, & facta. Vnde Salomon. *Ne insidieris*, ait, *& quæras iniquitatem in domo iusti, neque vastes requiem eius.* Excipe, quando illa obseruatio fit ad corrigendos malos. quo sensu omnes superiores tenentur obseruare suos subditos, vel alios sibi commissos. Vel quando fit ad capiendam inde ædificationem. Quo sensu dixit Apostolus.

Matt. 5.

Prou. 24

Heb. 10.

Consi-

Considerantes vos inuicem in prouocationem caritatis, & bonorum.

Vbi notandum est, in quolibet trium casuum, quibus licitè exercemus sensus, posse interuenire vitium curiositatis, si absit aliqua circumstantia. Exempli causa si sacerdos assistens altari coniiceret oculos in crucifixum, ad ediscendum aliquem gestum vel ex voluptate attenderet ad concentum Musicum. Deinde notis curiositatem posse cadere in omnes sensus; quia per quemlibet sensum venimus in notitiā propriorum obiectorum. Itaq; contingere potest, vt vno actu duo committantur peccata, speciatim in tactu & gustu. Nam si quis accensus desiderio probandi saporem pomi alicuius comederet die ieiunii, delinqueret tum gula violando Ecclesiasticum præceptum, tum curiositate quod tempore vetito notitiam illam capere voluerit. Et nota hoc differre gulosum a curioso, quod ille se oblectet in vsu & esu pomi, hic verò in notitia saporis pomi acquisita. Immò, vt Augustinus obseruauit in libris confessionum. *Ex hoc euidentius dignoscitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, quod voluptas pulchra, suauia, canora, sapida lenia sectatur: curiositas autem etiam his con-* Lib. 10. c. 35.

traria, tentandi causa, non ad subeundam molestiam, sed experiendi, noscendiq; libidinem. Itaq; poteris & tu circa vnumquemq; sensum explorare, quid per curiositatem, quid per voluptatem deliqueris.

2.2.q. 161.a.2. Ad hanc curiositatem, inquit S. Thomas, pertinet itio ad turpium comœdiarum, vel militarium digladiationum spectacula, aliaque huiusmodi, producitq; testimonium Chrysostomi homil.6.in Matthæum dicentis: *Adulteros inuerecundos constituunt tales inspectiones.* Itaque etiamsi quis non sentiat se commoueri a materia repræsentata, sed tantum à repræsentatione, non est immunis à noxa, quia materia illa naturaliter oblectat. Et ideo, inquit, reprehensione digni sunt imprimis viri graues, vt Prælati, Clerici, religiosi, & alij similes, si talibus spectaculis intersint. Et addit, si quis vel fortuito, vel coactus eo peruenisset, debere eum claudere oculos, & circumstantes commonefacere. Quanquam & ille periculo curiositatis expositus maneret, vt accidit Alipio, de

6 Confes.c.8. quo sic Augustinus: *Quodam pugnæ casu cum clamor ingens populi vehementer Alipium pulsasset, curiositate victus aperuit oculos.*

De

De Sensualitate.

CAP. VI.

HOc caput diuidetur in duas partes. In priore agemus de sensualitate gustus, quæ vitio gulæ committitur. In posteriore de sensualitate Tactus. Quod ad priorem attinet. S. Thomas modos peccandi gula ad quinque capita reuocat, hoc versu comprehensos,

Quid quales, quomodo, quando, quantumque ciborum
Consumas.

Sed antequam ad declarationem accedamus pro fundamento totius discursus supponere debemus, Dominum DEVM cibum & potum homini concessisse, vt vitam sustentaret: sicut enim si lampadem accensam retinere velimus, opus est, affundere oleum, vt flammæ, quæ continuo consumit humorem, non desit fomentum. sic vt homo maneat in viuis, opus est, vt quotidie illi cibus potusque porrigatur, quo humidum radicale quod calore naturali indies consumitur, restituatur. Vnde Aristoteles mortem definit *esse extinctionem caloris in humido.* Qua ratione & lampadem mortuam dicere possu-

possumus, quãdo ob defectum olei flamma extincta est. Veniendo igitur ad rem, dico, etiã si homo à natura impellatur ad sumendum cibum & potum, tamen quoniã ratione præditus est, modum in sumendo tenere debet, quem illa præscripserit. Peccabit autem, quoties modum illum fuerit præuaricatus. Incipiam à prima conditione id demonstrare, quæ in versu est QVID.

QVID significat, quis cibus vel potus, si spectetur natura, sumatur. In hoc autem peccari potest, quando v. c. à paupere vel mendico sumeretur cibus vel potus eius statui minimè congruens, vt phasianus, vel capo. Secundo, si sumatur cibus vetitus, vt carnes tempore quadragesimæ. De vtroque arguit B. Bernardus fratres de monte Dei, quoad potum vini, tum quod regula præscribat potum aquæ, tum quod pretiosiora vina, & quidem pura, sine vlla aquæ mixtione biberent. Ad primum caput reuocari potest, si quis in mensa statim iniiciat manus in fercula præstantiora iis, quæ ante se habet, vel si quis viliores, crassioresq; cibos repudiet.

QVOMODO, id est, an æquo auidius cibus sumatur. Quod sequentibus signis cognosci potest. Primò, si nimis festinanter

ori

ori ingeratur, & vix masticatus deglutiatur. Secundo, si frusta nimis magna, vt buccæ ambæ inflentur, & vix respirationi sit locus. Tertio, si capite nimium in patinas inflexo, de quo dici verè potest: *Animus in patinis est.* Quarto, si nimis cito cibi diffringantur, vt parcatur tempori. Idem de potu dici potest, in quo sumendo delinquitur, si quis labra, instar equi, in scyphum immergat, & cum sonitu hauriat: vel contra, si quis cunctabunde quasi pitisset; quo maiorem capiat voluptatem, quemadmodum S. Bonauentura in hominibus spiritualibus vehemēter improbat. Vbi nota etiam viliores cibos nimia auiditate posse sumi; vt fecit Esau cum sua lenticula: & obseruauit B. Augustinus Christum Dominum in deserto fuisse tentatum pane, non aliis eduliis pretiosis, & Dauid putauit se non fore expertem culpæ, si biberet aquam ex cisterna Bethleemitica allatam. *Gen. 25. Mat. 4. 2. Reg. 23.*

QVALES, id est, qua ratione conditi. Delinqui enim potest, si etiam viles cibi & cassi nimis pretiosis, minusq; vsitatis condimentis parentur; aut si in parandis, nimis multum temporis & laboris impendatur. In qua re etiam supra mensam peccatur; vt si quis ex variis ferculis aliquantulum deli-

bet.

rum verborum mihi videtur geminus esse sensus, conueniens extremis, quibus potest in quantitate peccari, hoc est, vel in quantitate ciborum, vel quantitate delectationis. Sicut enim medicinæ ad certam & definitam sumuntur mensuram, sic potus & cibus: & sicut in illis non quærũtur delicati sapores, sic nec in istis immoderata lautities. Dico lautos sapores non requirẽdos, quia non delinquimus sentiendo aliquem saporem gratũ in cibo & potu, (Deus enim ideo illis indidit saporem, vt appeterentur) sed tantum quando aut nimiũ sapores persequimur, aut contristamur facile, si præstantes sapores absint. Quod edisces, si animi tui motus obserues, sicut & quantitatem cibi potusue sufficientem facile notabis addendo, vel diminuendo, si obserues, vt affectus sis in corpore sub tempus cœnę: multò autem magis, si auxilium diuinum implores, vti fecit S. Augustinus, & Patris spiritualis consilium non negligas, qui tibi & alia monita hic suggerere poterit in rem præsentem; quæ ego, ne nimis minuta persequi videar, aut fastidiosus sim, prætermitto.

Venio ad alteram capitis partem, hoc est, ad voluptatem Tactus, de qua tamen

directè agere non statui, quia etsi periculosior & perniciosior sit voluptate gustus, tamen quia quisque, qui non est omnino illius laqueis constrictus, sponte eam detestatur & horret, tantum hic indicabo signa quædam, à S. Bonauentura, in tractatu de puritate conscientiæ commemorata, vt ostendat hunc amorē illius generis esse, quo affici possumus erga quamcumque personam, etiam religiosam. Primum est, teneri desiderio illam videndi, alloquendi, & cum ea conuersandi, & idcirco crebrò cogitare de illa, idque tempore importuno, maximè orationis & meditationis. Alterū est, gaudere quando id contingit, vel contristari si contrarium eueniat, vt si vtatur cōsuetudine aliorum. Tertium mittere ad eam litteras, munera, nuncios frequentes, & salutationes. Quartum, eius sæpe recordari, de ea loqui, & in phantasia eius speciem, gestus, aliaq; reuoluere.

Cap. 21.

Vbi notādum multa ex dictis patefacere, quando in amore est excessus, etsi finis & scopus sit bonus, vt fit in religiosis, qui post amplexatum Christi consilium de deserendo patre, matre, &c. tamen inordinato amore parētes, fratres, & sorores prosequuntur, cum nulla vel animi, vel corporis ipsorum necessitas vrget.

Dic-

De Malignitate.

CAP. VII.

MAlignitatis nomine volui appellare ea quæ ſunt in hoc capite tractanda, quia natura ſua originem habent ab animo maligno & peruerſo. Primum autem eſt Detractio, quo bonum nomen alterius vel tollitur, vel extenuatur, & fit multis modis. Vno, falſo illi imputando malum, altero, occultum malum patefaciendo tertio, publicum exaggerando: quarto bonum ſilendo: quinto, bonum ab aliis eidem attributum minuendo, vel inficiando: Sexto, frigidè illud fatendo, aut adiungendo Sed, hoc eſt; aliud malum regerendo. Septimo, non defendẽdo, vt certè negligenter, quãdo calumniam patitur, maximè ſi ex officio illi incumbat, vt ſi ſit ſuperior, defendere: ac multo amplius ſi occaſionem præbeat calumniæ, nã vt bene dicit S. Bernardus, nullus eſſet detractor, ſi nullus eſſet detractorum auditor. Ac ſcias, quantumuis animus tibi non fuerit alteri præciſe bonã famam adimere, ſi reipſa adempta eſt, perinde eſt ac ſi adimere præſumpſiſſes.

Alterum caput comprehendit aliquas peccatorum ſpecies linguæ proprias vt eſt blaſphemia, periurium, mendacium, amphibo-

phibologia, vt cum sermoni varii sensus possunt esse subiecti; homonymia, vt cum aliud ore loquimur, aliud in corde sentimus: Contentiones, clamor, adulatio, garrulitas, rusticitas, vt cum circumstantium sermones importunè interpellamus, vel iis repugnamus, vel facetiis nugisque aures obtundimus. Vnde dicit S. Bernardus in libris de Consideratione. *Nugæ in ore secularium nugæ sunt, in ore vero religiosorum blasphemiæ.*

Tertium est IRA, quæ aliud non est, quam cupiditas vindicandæ iniuriæ illatæ. Primo autem peccari potest, si eam tantum foueamus interius in animo, quæ nõnunquam degenerat in maniam. Secundo, si erumpat in minas, vel verba iniuriosa, Tertio, si in ludibria, cõtumeliosos gestus. Quarto, in verbera, & pugnas. Quinto, si diuturno tempore indignatio alatur. contra monitum Pauli. *Sol non occidat super iracundiam vestram.*

Ephe.4.

Quartum sit ODIVM, quod duplex est. Vnum dicitur maleuolentia, qua optamus alicui malum, & si illatum sit, exultamus. Alterum, auersio, quo interius in animo quempiam abominamur, exterius verò declinamus. Quo in genere præter modos

dos supradictos, delinquere possumus, primò, si à consuetis colloquiis, salutationib. & visitationibus abstineamus, vel si ita frigidè ista faciamus; vt potius contemptu, quā humanitate prosequi videamur. Quomodo faciebant fratres Ioseph, de quibus scriptum est. *Et non poterant ei quicquam pacifice loqui.* Gen.37. Si dum colloquimur, oculos coniiciamus non in frontem, sed in ea quæ sub fronte alterius sunt, si vultu toruo, si eo aduentante alio diuertamus, si ianuam in faciem occludamus, si doleamus nos debere eum videre vel audire loquentem, si exultemus in eius infortunio, aut aliorum de eo querelis.

Quintum est inuidia; quæ est dolor quidam, & cruciatus animi de aliena felicitate, quam vellemus illi non contigisse, ac præterea eam putamus nostro nomini obesse. Felicitas autem illa consistere potest vel in bonis animi corporisue naturalibus, vel in supernaturalibus & gratuitis, atque etiam in bonis externis: vt si quis doleat alterum euectum ad dignitatem magnam ob præstantiam ingenii vel doctrinæ, sibique antelatum, opibus auctum.

Sextum sit iudicium temerarium, quādo bene ab aliis facta quis interpretatur in

deteriorem partem; vt si modestiam reputet hypocrisin, parsimoniam vocet auaritiam, liberalitatem appellet prodigalitatē. Deinde, si verba bona aut adiaphora in sensum peruersum trahat, vt si dicat se paratū ad tolerandum iniurias, ille suspicetur id fieri ex pusillanimitate, vel ēt ex superbia, vt videatur sanctus & humilis. Tertio, si iudicet, qua intentione talia dicantur vel fiant. vt si alium ex simplicitate quippiam dicentem, vel facientem, affirmet ad alios mortificandos id fecisse. Si malum exaggeret, si commemoret aliquid de alio, quod non conueniat eius statui, & nomini bono. Plus autem delinquitur, quando iudicium internum foris vel verbis, vel nutibus proditur & diuulgatur. Idem dicendum est de suspicionibus temerariis, quando non exsertè aliquid affirmatur, sed cū dubitatione, & in vnam partem ita propendetur, vt tamen reformidetur, de cōtraria, vt quando coniecturę, quibus nititur, non sunt admodum probabiles & manifestæ.

De Vanitate.

CAPVT VIII.

HVic capiti ideo hunc titulum præfixi, quod vana & inania sint, quæcunq; in eo tra-

to tractantur. Prima ſit ſuperbia, quæ non eſt aliud quam appetitus inordinatus honoris & dignitatis, qua aliis hominib. quis anteponatur. Et nota poſſe eã reperiri non ſolum in rebus magnis & ſublimibus, ſed etiam in vilibus & abiectis. Vnde bene annotauit Caietanus et in cocis eam regnare, dum ob coquendi peritiam ſe iactant. Poteſt autem aliquis delinquere per ſuperbiam quatuor modis. Primus eſt, quando quis ſe iactat ob rem, quam non habet, vt ob nobilitatem, ingenium, eruditionem, quam non habet. Secundus eſt, quando quis iactat quidẽ ſe de re quam habet, ſed æquo inſolentius, vt ſi venditet nobilitatẽ ſuam velut antiquam, cum ſit recens & noua: & ſi aliquam ſcientiã philoſophiæ conſecutus ſit, putet neminẽ ſibi in ea parem. Tertius eſt, quando quis doctrinam, vel aliud quippiam alieno labore partũ ſuæ tribuit induſtrię & inuentioni. Quartus, ſi fateatur quidẽ ſe ab alio conſecutum, ſed ſuo merito interueniente, ꝙ tamen falſum ſit.

Secunda ſit Præſumptio, qua quis præſumit ſe negotium aliquod aggreſſurum vel perfecturum, quod tamen vires eius naturales, vel ſupernaturales, tam animi, quam corporis excedit, idque ex ſuperbia,

quo magnam nominis sui famam apud homines colligat. vt si latine spondeat se peroraturum, cum Grammaticæ ignarus sit: se de mysterio S. Trinitatis vel Eucharistiæ concionaturum, cum Theologiam non audierit. Similiter si vix initio facto bene orandi, vel commentandi de rebus diuinis, velit conscendere montem Contemplationis, nullis antegressis passionum animi mortificationibus, variisue meditationum gradibus.

Tertia est Ambitio, quæ est inordinata quædam cupiditas Magistratuum, politici vel Ecclesiastici; aliorumq; honorificorum officiorum, vt quis frui possit honore illis deferri consueto, ac vt eorum beneficio possit aliis multis anteferri. Vnde & filia est superbiæ, sicut præsumptio. Et noris hanc ambitionem etiam inueniri in inferioribus officiis, vt opificum, qui suos habent magistros; vt sodalitatum, quæ habēt suos Præfectos, Decuriones, Imperatores. Tunc autem peccatum hoc propriè committitur, quando ab indignis appetitur dignitas, vt Episcopatus ab indocto, vel qui non est Doctor. Vel si appetatur dignitas maior, ab eo qui tantum dignus est minore; præmium primi, qui dignus est tantum

secundo,

ſecundo, vel tertio, quia eo ipſo contra veritatem ſe oſtẽdit doctiorem primo. Similiter ſi ab vno aliquo plures dignitates ambiantur, quando non deſunt plures æquè digni. Item ſi dignus aſpiret ad eas per vias illicitas, eo ipſo enim prodit ſe vitioſum ac proinde indignum, cũ honor non niſi virtuti debeatur. Rurſum ſi idem dignus, nimis anxiè ad honores anhelet: ſuperuacanea ſiquidẽ affectio illa declarat animum eſſe inordinatum. Secundo ambitione delinquitur, quando quis definito conſilio & voluntate decreuiſſet non fungi officiis honori ad iuuandum proximum adiũctis, cum ſecundum S. Thomã Dominus Deus qui eſt omnium bonorum dator, nullum honorem impertiat, niſi ad iuuandũ alios. Quare ambitioſus eſſet & cõcionator, qui non tam fructum animarum ſuis concionibus quæreret, quam nominis celebritatem ex magno populi concurſu.

Quarta eſt Iactantia, quæ conſiſtit in laudatione ſui, ſuorum, ſuarumque rerum, verbi cauſa, donorũ naturalium corporis, animi, vel externorum, vt generis, opum, formæ, & ſimilium, deinde & ſupernaturalium. Poteſt autem delinqui, primo ſi quis plus æquo iactet ſe, de donis & bonis, qui-

bus caret, aut certe non habet tam præstā-
tia, quam existimat. Secundo, si glorietur
de malis verè vel falsò commissis, de qui-
ou. 2. bus Salomon scribit. *Lætantur, cum malè fe-
cerint, & exultant in rebus pessimis.* Vbi ad-
uerte, non solum peccari, quando quis se
extollit cum damno & contemptu proxi-
mi, vti fecit pharisæus, sic in templo orans.
Luc. 13. *Ago tibi gratias Domine, quod non sum sicut
cæteri hominum, velut etiam hic publicanus.*
Sed etiam quando tantam suam quærit in
iactatione voluptatem: sicut multi sunt,
qui sola gloriatione & pompa verborum
efferuntur, aut summopere gaudent, si
videant se placere auditoribus. Tertio,
peccatur, quando quis etiamsi vera profe-
rat, tamen ea profert, quæ circumstantium
fidem superant, & si ob finem non bonum
fiat, propriè dicitur ostentatio, qualis fuit
Assueri regis in historia Hesther. Quod si
nullus malus finis propositus sit, tamen
modus ille agendi ingratus est hominibus
feruentibus, & veræ perfectionis studio-
sis, vt bene obseruauit S. Paulus in altera
Co. 12 ad Corinthios epistola dicens. *Parco au-
tem, ne quis existimet me supra id quod
videt in me, aut audit ex me.* Promanat
autem hoc vitium, primò ex voluptate
quam

quam quis capit ex ostentatione, qua præ aliis se extollit. Secũdo ex lucro, vel opum, quoniam putat se eas ita & conseruare & augere posse; vel gloriæ & famæ apud homines. Tertio ex fastu, quo censet se esse hominem non vulgarem, & vnum ex illis, de quibus Iob ait. *Conceptum sermonem tenere quis potest?* Debet itaque quilibet explorare causam, eamque è medio tollere. quia valde repugnat humilitati; totius spiritualis ædificii fundamento & basi: deindè quia apud sapientes habetur ludibrio, & vulgari prouerbio dicitur. *Laus propria sordet.* Quanquam fieri potest, vt necessitas nonnũquam cogat aliquem ob finem bonum, suas prædicare laudes, sicut fecit in epistola ante citata Apostolus. *Si gloriari,* inquit, *oportet,* &c. *Scio hominem raptum vsque ad tertium cælum, & quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, &c.* Vbi tria sunt notanda. Primum, quod coactè ita gloriatus sit. Si gloriari, inquit, oportet. Secundò, quod verè, vnde addit. *Veritatem enim dicam.* tertio, quod summa moderatione vtatur, loquendo de se in tertia persona. *Scio hominem.*

Iob. 4.

2. Co. 12.

Vltima est verecundia. Loquor hic de

vitio-

vitiosa & culpabili, quæ est immoderata tristitia de malo commisso, propter reprehensiones, contemptum & infamiam inde secuturam: itaq; facile vides, eam oriri ex superbia. Quemadmodum enim hæc lætatur & exultat honoribus, & euectione ad maiora: sic illa cruciatur humiliatione, cōtemptu, & dedecore. Quare etiam cuique speciei superbiæ, sua propria respondet. Verecundia.

Ac prima quidem est, quando quis suopte motu considerans, vilitatem suam, & defectus pudore suffunditur. Consideratio autē illa primo potest esse de defectib. corporalibus, vt de vitiato membro, vel à primo ortu, vel fortuito casu: tum de spiritualibus, vt tarditate ingenij, memoria labili, & similibus. Tertio de inopia bonorum fortunæ, vt quod sit natus pauperibus parentibus, humili loco, vt in villa vel pago vili. Nam etsi dedecus & vilitas propriè nō sequatur nisi mala culpæ, & contra honor sequatur tantum virtutem, tamen ordinariè ad omnia defectuū genera se porrigit, vt paupertatem, seruitutē, & id genus alia: sicut honor extendit se ad quamuis excellētiam & dignitatem, vt nobilitatem, opes magnas, eruditionem raram.

Altera

Altera opposita est Præsumptioni circa administrationes, & actiones dum homo pudore afficitur, quod in opera sua præstanda longè fuerit inferior sociis. Secundo, quod operam non locarit in iis rebus quæ maxime eius statui conueniebant, & maximè si vel ab æqualibus, vel etiam ab inferioribus sit superatus. Tertio, si viliora, abiectioraq; ipsi officia commissa sint, quã æqualibus, siue spectetur ministeriorum qualitas in iis, siue ordo & dispositio. Quarto & vltimo, si ministerium, qualecumque illud fuerit, infeliciter perfecerit, vt si concionantem memoria fefellerit, si errorem in colloquendo, cantando, &c. non vulgarem commiserit.

Tertia opposita est Ambitioni, vt si quis pudore suffundatur, quod non euectus sit ad dignitatem, quam arbitrabatur sibi deberi, & si ea æqualibus suis delata sit. Secũdo, quod obtinuerit quidem dignitatem, quæ aliorum etiam iudicio illi deberi visa sit, sed postea totius populi arbitrio ab iisdem importunè illi adempta sit.

Quarta & postrema opponitur vanæ gloriæ, vt si quis erubescat, quod non laudetur, vel non tãtus honor illi publicè deferatur, quantus meritò deberet. Secundo, quod

quod in præsentia multorum contemnatur, & exsibiletur.

INDICIA manifesta vitiosæ verecundiæ sunt. primo, quando quis post malum aliquod commissum, cauendi dedecoris causa, non reformidat præuaricari legem diuinam, vt confingere mendacium, quod solet contingere imperfectis, aut ætate, vt pueris: aut virtute, vt sunt tyrones, & trepidi. Secundo, quando quis opus aliquod virtutis, vt auditionem Missæ in festis prætermitteret, ne notetur esse malè vestitus, aut exercitium deuotionis consuetum desereret, ne irrideatur, vel pro adulatore habeatur.

RESTAT nunc, vt exponam verecundiam, quę timetur in actionibus obligatoriis, quę proprio & speciali nomine dicitur *Erubescentia*, quod originem suam habet à rubore, qui in vultu verecundantis ob concursum sanguinis apparet, conatur enim natura illo quasi velo dolorem obtegere. Quisquis igitur opus virtutis lege præceptum omittit, reformidans, vel quod non recte præstabit, vel cum summo suo pudore, peccat in erubescentia. Vbi aduertēdum quoque est, quam magna tunc temporis sit verecundia vel erubescentia; nonnun-

quam

quam enim tanta est, vt hominem reddat attonitum, similemque iis qui de potestate mentis exierunt. Quāquam multos natura ad id impellit, vt timidos, & melancholicos.

Ex altera parte obseruare potes (quamuis id vsuuenire non solet in spiritualis vitæ cultoribus, sed potius in peccatoribus) an aliquādo huiusmodi tuo statu indignos actus exercueris, & opera aliqua virtutis, quæ facere tenebaris, nullo inde oborto rubore, neglexeris. Quod in rebus leuibus etiam potest contingere tyronibus ad sanctiorem vitam recens conuersis, antiquis quoq; nonnullis qui incuria sua in seruitio diuino oblanguerunt.

De Otiositate.

CAP. IX.

QVoniam bonum quod homo facit non bene, habetur pro infecto, & otiosus is dicitur, qui nihil facit, nomine otiositatis comprehendam tam eos qui nihil boni operantur, quam qui bonum quod agunt, operantur imperfectè. Ad primum membrum pertinet imprimis. *Imprudentia,* quæ sicut prudentia per omnes virtutes, ita per omnia

omnia vitia vagatur, & sicut illa conflatur ex multis particularibus virtutibus, ita hęc ex particularib. vitiis. Inter quæ vitia principem locum tenet *Præcipitatio*, qua homo opus aliq͂ subito aggreditur, nulla antegressa præmeditatione, qua ratione & via, quibusq; mediis id rectè perfici queat, & idcirco perperã fit. Huius proximum est *Temeritas*, qua etiam cõtemnit præmeditari, & consilia omnia respuit. Secũdum est, *Inconsideratio*, qua homo negligenter attendit ad media idonea, quæ consilio rationis suggeruntur, ad rem perficiendã. Tertium est, *Inconstantia*, qua homo anceps hæret, & licet media idonea inuenerit, tamen non imperat voluntati vt opus bonum exequatur. Voluntas etiam velut eneruis a perturbatione victa in diuersum inclinat. Quod autem quiescat & quasi obdormiat interius, oritur à *Negligentia*, exterius verò non exequatur, nascitur à *Pigritia*, vel si exequi conetur, sed cunctabundè, à *Torpore*.

Post imprudentiam sequitur inobedientia, quæ etsi videatur religiosorum propria, est tamen communis omnibus Christianis, non solum erga Deum, & Papam eius in terra Vicarium, sed etiam erga Principes seculares, & multo magis erga

Episcu-

Episcopus. Deinde est filiorum erga parentes, vxorum erga maritos, seruorum in Dominos, militum erga Capitaneos, discipulorum erga magistros, & cuiuslibet erga suum superiorem, cui aliquo modo est subiectus. Debet ergo subditus primo expendere, si imperata fecerit, si regulam suam seruarit in ordine, vel statu proprio præscriptam; vel si seruarit quidem, sed cum multa imperfectione, vt si mēte improbarit mandatum superioris, si eum de nimia seueritate, indiscretione, exigua caritate accusarit, si questus sit sibi potius quam aliis imperatum hoc vel illud. Deinde si voluntate restiterit, vel ægrè mandata præstiterit, si verbis se purgarit, murmurarit, obstrepuerit. Si denique tardè exequi cœperit, tardius prosecutus fuerit & imperfectè absoluerit.

TERTIA est *Iniustitia negatiua*, qua homo negligit dare cuique, quod iure debetur. Vt si curam aliorum gerat aliquo modorum iam dictorum, examinet, num omnes satis instrui curauerit de iis, quæ pertinent ad salutem, & multo magis, quæ ad proprium officium, & exercitium. Secundo, num subditos correxerit, & quidē conuenienter ad eorum emendationem. Tertio, an debitas pœnas, & quidem pro noxæ

Mm gra-

grauitate ab eis exerit. Ex alia parte si ipse sit subditus, examinet, an instructionē suo muneri necessariam acceptarit? an æqui boniq; consuluerit admonitiones? an pœnam iniunctam repudiarit, & si non, an libenti animo, vel totam, vel partem complerit?

Quarta sit *Ingratitudo*, quæ primò in eo consistit, quod beneficium acceptum non agnoscatur pro beneficio, sed pro debito. Secundo, quod silentio supprimatur, tertio, quod nullo studio vel cura recolatur, quarto, quod extenuetur, vel quoad quantitatē, vel qualitatem, vel modum, vel etiam intētionem conferentis. quinto, quod quis male loquatur de illo, vel eius auctore. Sexto, quod omnium deterrimū est si damno donator afficiatur, vel in persona, vel existimatione vel facultatibus.

Amplius, potest expendere tentationes, an illis restiterit, vel nihil, vel parum, vel languidè; & si grauis fuit, an auxilium diuinum in oratione implorarit? an ieiuniis, ciliciis, disciplinis corpus suum exemplo D. 1. Cor. 9. Pauli castigarit? An denique remediis his vsurpatis mox, cessante tentatione, ea deseruerit?

De aliis deuotionis actionibus, inquiri potest, an aliquando sint intermissæ, an suis tem-

temporibus repetitę, idque debita industria & solicitudine, an eas ad fines à superiorib. & regula destinatos applicarit?

Atque vt finem tandem faciamus in hac instructione pro Examine, moneo, si quis in conscientia sua, alia defectuum genera hic non annotata, deprehenderit, agat Deo gratias pro lumine sibi concesso, & indies maiores faciat progressus, vt fecit S. Augustinus in libris Confessionum, dicens: *Quid cum me domi sedentem stellio muscas captans, vel aranea retibus suis irruentes implicans, sæpe intentum facit.* Lib. 10. c. 35. Verum, quia data opera nolui plura hic adiungere, ne æquo longius excurrat Tractatus, tantum monitos cupio tyrones, ne existiment horum omnium defectuum examen ad se pertinere, sed eorum tantum, qui sunt sui status proprij. Nec debent angi consuetis scrupulis, an consensum in hunc vel illum defectum præstiterint, sed omnia patefacient Confessario, illiusque definitioni parebunt, sicut & initio dixi. De reliquis duobus punctis (vt de quarto, in quo poscenda est venia pro lapsibus deprehensis, & de quinto, in quo proponenda est emendatio,) nihil dicendum occurrit, quia clara sunt, & intellectu facilia.

De aliis duobus Examinum generibus.

C A P. X.

VNVM Examen est, quod consulitur tyronibus in Meditandi exercitatione, nempe vt in fine cuiusque meditationis illud instituant breuiter, eo modo quo iam dicam. Nam ex reflexione in seipsum, quisque aduertere potest, bene ne an malè meditatio processerit: si enim malè aliquot diebus succedat, cogitat de apponendo antidoto. Vt ergo recte eam instituat, obseruare debet, à qua radice pullulent distractiones supra descriptæ, quas patitur, vt eas possit exstirpare. Quod facile efficiet, beneficio examinis sequentis. Exemplum damus huiusmodi. Inter meditandum veniat alicui in mentem, quam præclaro præmio sit pro suis laboribus ornatus, tum quanto omnium applausu sit exceptus, deinde in animo exultet, ob victoriam ex hoste relatam, mox optet illud vbique diuulgari, aut alias similes agitet cogitationes: ac inquam, persuadere sibi debet, hæc omnia nata esse ex superbia, & vana gloria. Deinde ex eadem natum etiam eius contrarium; vt si timeret se non obtenturum tale præmium, vel tristaretur se non obtinuisse, aut

dole-

doleret cōpet tori obtigisse, aliasne similes cogitationes versaret. Idem faciendum circa ariditatem, desolationesque quæ similia sunt impedimenta.

Expendendum quoque est, dum oratio non processit ex voto, an seruatæ sint Præparationes vicinæ & immediatæ. Si non sint, existimet hanc esse causam infelicis exitus, & ideo in posterū prouideat. Quod si ex voto processit, videat, quomodo se gesserit, & eundem deinceps modum retineat.

Quod ad vsum alterius Examinis attinet. Dico primo, hominē ardentem suęque perfectionis cupidum, non esse cōtentum sola agnitione suorū defectuum, nisi porrò progrediatur ad eorundem extirpationem, & magno erectoque animo quasi indicto bello dicat cum Dauide. *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertatur donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos: & comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos.* Secundo dico, quod ponere debeas oboculos defectum quemcūque volueris, & primo diluculo parare te ad pugnam ineūdam cum illo, implorato diuino auxilio his verbis. *Psal. 17.*

Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me festina. Adiutus enim ab illo, securè quoque dicere poteris. *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.*

Quod verò ad examen particulare attinet (quod omnino deberet esse distinctum à communi. (Dicitur autem particulare, quia in eo vnum tantum peculiare vitium expenditur) instituendum videtur vel aliquantulum à prandio, vel ante cœnam, in eoque excuties, quoties in illud particulare vitium sis relapsus. Numerum autem lapsuum in charta, quę notatos habeat totius hebdomadæ dies annotabis, vel cyphra, vel lineola, vel globulis Rosarij adnumerabis. Hebdomade finita longiorem lineam duces, & proximè adduces lineolas lapsuum insequentis hebdomadæ, atque ita deinceps perges, conferendo diem præsentem cum præterito, & hebdomadem cum hebdomade, sicut liquet ex subiecto typo.

Hoc

III	IIIII	Dom. 9.	8.
IIII	II	Lun. 7.	8.
III	IIII	Mar. 8.	6.
I	III	Merc. 5.	7.
III	IIII	Iouis 6.	6.
II	II	Ven. 7.	5.
I		Sabb. 7.	4.

Hoc autem fit ad cognoscendam promptius emendationem. Quæ si facta sit, gratias ages Deo: si secus, operam dabis vt sis diligentior. Ad vberiorem autem huius rei fructum, faciliorémque vsum notanda sunt sequentia.

Primum est, vt quoties aduertis te in defectum relapsum, manum pectori admoueas, & de lapsu doleas; quod etiam fieri potest, aduertente nemine. Idque seruiet ad retinendum numerum pro tempore examinis, & ad excitandum in animo dolorem, voluntatemque abstinendi de cætero.

Alterum est, quod vnum tantum vitium ob oculos ponendum sit: experientia enim docet, verum esse versiculum.

Pluribus intentis minor est ad singula sensus. Et nosti quẽdam integrum fasciculum virgarum simul colligatarum nõ potuisse distringere, distregisse tamen singulas, vbi solutæ fuissent. Et mihi semper visa est illusio diabolica in plures defectus oculos mentis intendere, quia virtus eius, simulatq; distrahitur, languescit, & victoria amittitur. Imò iudico, si vitium aliquod multos habeat ramos, singulos separatim esse excutiendos.

Tertium est, cum omnium vitiorum, sicut & virtutum, actus alij sint interni in animo, alii externi in corpore, sequendo ductũ humanæ nostræ naturæ ordinarium, te debere inchoare examen ab externis, vtpote nobis magis notis. Vnde & omnis cognitio nostra ortũ habet à sensu. Hunc procedendi modum tradit S. Thomas dum disputat
2. 2. q. de modo acquirendi humilitatem. *Homo,*
161. a. 6. inquiens, *ad humilitatẽ peruenit per duo. Primo quidem, & principaliter per gratia donum, & quantum ad hoc, interiora pracedunt exteriora. Aliud autem est humanum studium, per quod homo prius exteriora cohibet, postmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem.* Accipe huius rei exemplum. Qui cholericus est, & natura iracundus secundum hoc examen primo deberet cohibere impetum in-

iiciendi

iiciendi manus in eum à quo iniuria afficitur, si id fieri consueuit deinde abstinere etiam à verbis contumeliosis, tertiò & à nutibus atque signis, deniq; supra hæc, etiam motus animi internos comprimere. Si quęras, quid agendum sit de aliis ramis, dum hæret in vno, nempe in primo. Respondeo, non debere esse præcipitem, sed si aduertat, satis fore si abstineat.

Quartum sit, rationem optimam cognoscendi suum profectum, esse, obseruare seipsum. Si enim deprehenderit cholericus in simili casu se non esse amplius grauiter commotum, aut cito commotionem euanuisse, certo credere potest se multum in mansuetudine profecisse, eoq; plus, quo occasiones succedendi extiterint maiores & crebriores. Quare & progredi poterit ad alia vitia.

Quintum est, vt initium fiat a vitiis quibus sępius impugnamur, vel maiore damno afficimur in vita spiritali. Vbi enim ab eorum infestatione liberati fuerimus alacriores, fortioresq; ad cætera expugnanda erimus, plusque ex adeptis victoriis animati & incensi.

Sextum sit, hoc examen quoque posse institui ad comparandas virtutes, hoc modo.

Mm 5 Ponat

Ponat homo ob oculos virtutem, quam voluerit, & arbitratur salubriorē, tum statuat, quot illius actus quotidie velit exercere, quaq; hora vel tempore exigere à se velit rationem. Si proposito fecerit satis, gaudeat & Deo gratias agat: si non fecerit, doleat, & numerum lapsuum annotet modo superius dicto, & ita progrediatur.

Septimum est, omni industria laborandum esse, vt hoc exercitium cum omni alacritate fiat, occasionesq; omnes defugiendas, quæ tædium afferant. Dici enim non potest, quanto conatu dæmon illud impedire studeat. Primo curando, vt memoria excidat: vel occupatione aliqua interueniente impediatur, tum persuadendo, quam exiguum ex eo collegerit fructum. Totum autem hoc facit malignus ille quia nouit, quam facilè hac via homo ab eius tyrannide liberetur, & ad perfectionem perueniat. Conueniens ergo erit definire horam certiorem, & cōmodiorem, & speciatim à Domino etiam atque etiam postulare donum perseuerantiæ, dicendo cum Dauide. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in me.* *Psal. 38.*

Totum hoc caput, librumque concludam, si vnum hoc te monuero, cum hæc animæ nostræ terra, post maledictionem ab

Adam

Adamo acceptam, non aliud producat ex se, quam ſpinas & tribulos, operam des, vt quamprimum diuinæ gratiæ, huiuſque examinis beneficio virtutes aliquas in ea plantaueris, non ſtatim curam omnem abiicias; tum quia facile à dictis vitiorum ſpinis poſſunt ſuffocari, tum quia, ſi cultus diligens abſit, procliue eſt, vt paulatim exareſcant, & pereant. Volo dicere, opus eſſe, vt ab actionibus vitioſis abſtineatur, & ſedulo crebroque virtutes exerceantur, donec ſemel confecto huius vitæ curriculo, ad regnum cœlorum, vbi terra eſt harum plantarum propria, conſcendamus. Id quod nobis diuina Maieſtas per ſuam immenſam miſericordiam largiatur.

AMEN.

FINIS.

Laus Deo Deiparæq;.

EXERCITIVM DIVINVM DE PRÆSENTIA DEI.

AVCTORE R. P. FRANCISCO ARIAS SOCIETATIS Iesu Theologo.

EX IDIOMATE ITALICO IN *Latinum traductum.*

PSALM. XV.

Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: â dextris est mihi, ne commouear.

MOGVNTIÆ.

AVCTORIS IN EXERCITIVM DE PRÆSENtia DEI.

QVemadmodum Dominus aliquis accuratam omnium facultatum suarum rationem subducturus, primum eas in varias partes, æstimato, conscriptoq; singularum pretio, diuidit, deinde verò omnes simul collectas ad vnam summam reuocat: Sic nos, cum hactenus aliquot distinctis tractatibus, multa variaq; ad progressum in vita spirituali faciendum media atq; exercitia copiosè præscripserimus, cogitamus ea omnia hoc libello, ad vnum aliquod exercitium velut omnium caput, summam & compendium contrahere. Hoc autem exercitium in eo vno vertitur, vt in omnibus studiis, actio-

actionibus & negotiis nostris Deum O. M. quasi oculis mentis præsentem, nostraq; omnia etiam cogitata intuentem & spectantem cernamus, ac toto cordis affectu in eundẽ feramur. Nam cum in hac vita mortali nobis copia non sit, & potestas clarè, atq; à facie ad faciem videndi Deum, quod proprium est beatorum cum Christo regnantiũ, id saltem cõniti debemus, vt oculis diuinæ fidei, sanctæq; cõtemplationis eum quasi præsentem, cum reuera, licet inuisibiliter, præsens sit, aspiciamus, ac quoties licet, syncero eum amore complectamur. Egimus quidẽ de hoc sancto Exercitio in Tractatu de oratione, cum exponeremus, quid sit præsentem sibi sistere Deum, quamq; præstãs & efficax hoc sit medium ad colligendum animum, diuinarumq;

Tract. 5. p. 1. c. 3.

narumque rerum Meditationem cum fructu instituendum: verum in hoc opusculo paulo accuratius fusiusque de eodem argumento agemus, quatenus valet ad eximium profectum in omni virtutum genere faciendum, donec ad earum fastigiũ, hoc est, perfectam & omnibus numeris absolutam cum Deo vnionem perueniatur.

Quam nobile & salutare exercitium sit, Deum in actionibus suis præsentem sistere.

CAPVT I.

PEr multa quidem præstantissima, iuxta ac vtilissima suppetunt media & exercitia ad perfectas virtutes consequẽdas, nullum tamen meo iudicio præstantius vtiliusue est hoc ipso de quo agimus, si quẽadmodum conuenit instituatur. Quicquid enim boni aliis inest, in hoc vno quadantenus continetur: quicquid cæterorum be-

neficia in vita spiritali efficitur, huius quoque opera obtineri potest. Hoc vnum seruum Dei & incitat, & excitat, & inflāmat, vt reliqua omnia media reipsa exerceat; vt subsidia ad veras solidasque virtutes comparandas necessaria vel salutaria præsto sint, vt lumen diuinum, ad illustrandam mentem, & robur ad impellendam voluntatem à præsente diuina maiestate assiduè impetretur. Atque hac ratione fit, quod diximus, vt hoc exercitium sit cæterorum omnium quasi summa & anacephalæosis. Si ergo seruus Dei, sui profectus spiritualis cupidus reformidet, ne forte obliuiscatur tot salutarium mediorum, quæ ad parandam vitæ spiritualis perfectionem necessaria esse, vel à viris piis audiuit, vel in libellis siue meis, siue aliorum lectitauit, meminerit saltem huius, & reipsa exerceat; hoc enim studio efficiet, vt reliqua omnia, quæ obliuione sepulta videbantur, in mentem recurrant, cum opus fuerit. Rursum, si quis desiderio ardens placendi Deo, eiusque diuinæ voluntati in omnibus obsequendi, post perlecta in spiritualibus libris, tot documenta, monita, & media ad vitam sanctam, religiosamque ducendam congruentia, animo

deiic-

deiiciatur, quasi impossibile sit tam multas tamque varias exercitationes vsurpare, is animo sit forti & erecto: ecce vno antidoto omnem difficultatem abstersam. Vni huic exercitationi, qua de loquimur, opitulante diuina gratia se serio dedat, ac deprehendet sic cor suum amore cœlesti accendi, & cum diuina voluntate conformari, vt omnia illico media & remedia, tum ad quasuis virtutes exercendas, tum ad vitia, tentationesq; licet graues, expugnandas, prout occasio eas obtulerit, vltro diuinitus sint occursura. Deus siquidem quem præsentem contuetur, & in quem omnem cordis sui fiduciam coniicit, auxiliumque implorat, opportune suo tempore & loco, quid facto opus sit suggerit, lumenque & efficacitatem ad exercenda necessaria media subministrat nunquam enim Deus cœlestis suæ gratiæ opportuno præsidio eos destituit, qui in suæ diuinæ maiestatis conspectu & præsentia, quemadmodum conuenit, vitam traducunt.

* * *

Quantopere in diuinis litteris, Patrumq; sanctorum scriptis commendatum sit hoc exercitium, quamq; singulare studium in eo ponere debeat Dei seruus sui progressus cupidus.

CAP. II.

EX dictis facile colligere potest Dei seruus, sicut cura, studioque opus est in omnib. exercitiis, mediisq; sanctis ad comparandas virtutes idoneis, ita longe maiore, ardentioreq; opus esse in hoc medio de præsentia Dei ante oculos mentis ponenda, exercitando, eo quod inter cætera obtineat principatũ, vt sapienter alicubi annotauit B. Dionysius Rickelius. Inter omnia, inquit, exercitia sancta, hæc præcipua tua cura sit, in eo omnes animi vires extende, vt continenter, id est, sæpe cor tuum ad Deum, rerumq; diuinarum contemplationem & amorẽ subleues. Vis assequi animæ tuæ puritatem? semper habe exaltatum cor tuũ ad Deum. Hæc vna causa est, tam paucos peruenire ad perfectionem, quod consumendo tempus in aliis exercitiis mediisque minus vtilib. obliuiscuntur principalium.

Contra inord. cordis. art. 29. & 30.

lium. Et addit. Stude animam tuam coniungere cum Deo, eumque semper habe fixum in memoria, ad illũ tua desideria, totumq; affectum cordis attollere, & quãuis centies vna hora mente distraharis, non ideo deiiciaris animo, sed semper ad institutum redi. Moueant te ad frequentandũ hoc exercitium dicta sanctorum & Venerabilium Patrum, qui omnes cõmuni consensu, quasi ab vno edocti Magistro, videlicet Spiritu sancto nos ad hoc studium exhortantur. Hucusque Dionysius. Hanc autem doctrinã sancti Patres ex diuinæ scripturæ fontib. hauserunt, in quibus crebro, magnaq; verborum maiestate hoc exercitium commendatur. Atq; vt rectius intelligeremus eius necessitatẽ, nobilitatemq́;, altiusque nostris infigeretur pectorib. variis formis modisq́; loquendi, quib. tamen vna eademq; subiecta sit sententia, ad illud nos S. scriptura incitat & inflammat. vt cũ Dauid ita loquitur. *Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.* Facies, inquit ibi Augustinus est eius præsentia Itaq; semper quærere faciem Domini, est versari in eius præsentia, cordisq; amorem & desideria ad eum conuertere. Et alibi idem. *Oculi mei semper ad dominum.* Oculi

Ps. 104. *August. ibid.*

Psa. 24.

animæ sunt, intellectus & memoria, qui cogitantes assiduè & recolentes Deum, affectum cordis secum pertrahunt. Et hinc colligit, Deum talem quoq; expedire à dæmonis laqueis, hoc est, vires subministrare quo minus tentationibus succumbat: nam mox addit. *Et ipse euellet de laqueo pedes meos.* Atq; hoc est quod per sapientiam ab omnibus postulat Spiritus sanctus. *In omnibus viis tuis*, inquiens, *cogita Dominum, & ipse diriget gressus tuos.* *In viis*, id est, omnibus actionibus internis, æquè ac externis. *Gressus tuos*, hoc est omnes affectiones & desideria animi, omniaque exercitia corporis dirigit in beatum suæ gloriæ finem, illustrando te & mouẽdo, vt in omnibus voluntatem tuam conformes diuinæ. Nam vt illa verba exponit Dionysius supra citatus, hanc tam mirabilem Dei directionem promeretur is, qui in omnibus operibus suis præsentem Deum contemplatur.

Hoc item nobilissimum exercitium, teste S. Bernardo, B. Paulus commẽdauit suo discipulo Timotheo dicens. *Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est.* Hanc enim pietatem vult esse continuam Dei memoriam, & assiduã animæ dire-

Bern. ad frat. de monte Dei.

directionem ad intelligendam illius voluntatem, eundemque amandum & diligendum. Exercitationem corporalem, vt multi sancti affirmant, Apostolus hic vocat mortificationes & pœnitentias externas, quibus corpus adconciliandũ vel promerendum Deum affligitur. Quãuis enim hæ quoq; actiones sint præstãtes & salutares, tamen si conferantur cum exercitio diuinæ præsentiæ ante oculos sistendæ, dici potest fructũ earum esse perexiguum ac vt certis quibusdam hominib. sint vtiles, tamen non omnib. sunt, ac nonnullis ẽt aliquando noxiæ. Possunt esse vtiles, si ad finẽ salutarem colliment, at si secus fiat, potius impediunt: ac ideo sæpe consultũ eas nunc moderari, nunc omnino non vsurpare, vti fuse declarauimus in tractatu sexto de mortificatione. At hoc diuinũ exercitium, cuiuis hominum generi est vtilissimum, tum quia spirituale est & animæ inhærens, tum quia in eo vera pietas, h. e. Dei cultus exercetur, qui præcipue cõsistit in actib. internis fidei, spei, & caritatis. Nam quid aliud est, Deum præsentem contemplari, quam cor nostrum ad illum eleuare, credere in ipsum, sperare, eum concupiscere, amare, ac cum gemitu ad eum suspirare?

Bern. in apol. ad Vilhel. Ansel. in comm.

Hoc, inquam, Exercitium sanctum vbique sacræ litteræ inculcant iis locis, quib. commendant, vt oremus semper, & sine intermissione, vtq; vigilemus in orationib. Cogitationes siquidem & desideria, sunt voces & verba quib. anima loquitur, & idcirco, quoties præsentem Deum contemplantes, cogitationes nostras & vota attollimus ad Deum, verè dici potest nos orare, & si persæpe id faciamus, vel sæpissime, rectissimè dicitur, nos orare semper, & sine intermissione. Quamuis n. in diuina scriptura nobis quoq; commendata sit oratio vocalis, ac Ecclesiæ quidē ministris insuper mandata & præcepta; tamē in locis citatis præcipuè nobis commēdatur oratio mentalis, quæ tantum fit corde. Oratio vocalis habet tēpora, horasque certas ab Ecclesia definitas, quibus habeatur. Mentalis non item, sed omne tempus, & locum complectitur, semper enim & vbique presentē possumus habere Deū, nostraque desideria & vota in eū referre. Quod enim homo crebertime, & quasi ordinariè facit, communi loquendi consuetudine dicitur semper facere. Et hoc sensu sancti, hominesque perfecti illi cōsilio vel præcepto de orādo sine intermissione satisfecerunt.

Eccl. 18. Luc. 21. 1. ad Thes. 5.

Neque

Neque hæc attentio ad Deum impedit in seruis Dei externorum operum functiones, immo magnopere promouet, vt diligenter & perfecte fiant, propter ardorem & zelum quem Deus huiusmodi hominibus in conspectu suo versantibus communicat: immò pro immensa sua misericordia nonnullis tam admiranda & eximia suæ gratiæ dona impertit, vt non modo sine labore & difficultate, verum etiã ingenti suauitate & facilitate cor suum habeant cum Deo intimè coniunctum & vnitum.

Surius describens vitam cuiusdam religiosissimi viri Rusbruchii, commemorat, cum in omnibus actionibus, exercitiisque semper mẽtem in Deum sublatam habuisse: & verò peculiarem hanc à Deo obtinuisse gratiam, vt quoties vellet, nulla difficultate posset mentem immergere in suauissimam diuinitatis contemplationem, Deoque se arctissimè coniungere, siue solus foret, cubiculo inclusus, siue in media sociorum turba, quibus cum cõuersabatur & loquebatur. Beatus quoque Rutgerus ex ordine D. Francisci vt est in eorum Chronicis idem beneficium diuinitus erat consecutus, vt nempe præsentem sibi fingeret diuinam maiestatẽ, & cum eadem in cordis pene-

præfixa est Rus. operib.

p. 2. l. 4. cap. 32.

 pene-

penetralibus familiariter tractaret, siue in choro cantaret, siue in triclinio cibum sumeret, siue cum aliis colloqueretur. Vnde & obseruabatur ab aliis, nunc oculos piè coniicere in cœlum, nunc suspiria amoris plena ad Deum emittere.

Magno animo & alacri quisque debet se huic sancto exercitio dedere, ac deprehendet facile, quam Deus promptus sit ad sistendum se nobis præsentem, quoties collibuerit vt eum spectemus, alloquamur, & familiariter cum eo tractemus. Vnde & tanta offert præsidia, auxiliaque, vt quod naturæ viribus videtur arduum, imò impossibile reddatur cuique facillimum & suauissimum. Vt aliquis aditum habeat ad Regem terrenum, cumque eo colloquatur & tractet, admodum difficile est, nec potest obtineri nisi fauore & gratia multorum, immo multis opus est multorum annorum labore & seruitute, antequam ad familiarem cum rege consuetudinem perueniant: at Deus infinita licet præditus maiestate & gloria semper paratus est quacunque hora & momento nos in conspectum suum admittere, vt oculos mentis in ipsum coniicere possimus, contemplari pulchritudinem & magnitudinem, deside-

rare

tare gloriam, amare bonitatem, degustare suauitatem familiariter cum eodem conuersando & gratiam aliquam postulando. Neque solum paratus est Deus ad hoc, verum etiam optat, & inuitat maximis gratiæ gloriæque præmiis propositis, vt ita faciamus: nec solum inuitat paucos, eosq; sanctitate præstantes, vt fuerunt multi veteres sancti, qui totos se noctu diuque diuino cultui dediderunt, sed omnes fideles quotquot syncero corde Dei honorem suamque salutem quærunt. O quam piè & sancte suo officio funguntur, qui tantum bonum expetunt, & studiose quærunt, qui tam honorificum exercitium non negligunt, vt Deum semper præsentem quasi gerant, & eius consuetudine iugiter fruantur. Verendum certè est eis, qui hoc tam diuino beneficio in hac vita vti detrectant, in hora mortis occlusum iri portam velut ingratis, & negligentibus, ad claram præsentis Dei visionem, & contemplationem, quæ solis tunc patebit iustis & beatis.

De

De eximiis fructibus huius diuini exercitii, atque imprimis de fructu puritatis mentis.

CAP. III.

QVo vehementius accendamur ad frequentãdum hoc sanctum exercitium, patefaciemus deinceps aliquos effectus, quos in anima efficit, ac vt menti firmius inhęreant, exempla quædam adiungemus. Inter omnes autem virtutes, Deique dona, quæ à veris Dei seruis in maximo pretio habentur, iure principem locum vendicat, puritas cordis, vt quæ pulcherrimam, iucundissimamque diuinæ maiestati prębeat habitationem. Vnde vulgo dicitur. Qui amat puritatem cordis, habebit amicum Regem, nempe Deum regem æternum cœli & terræ. Hanc puritatem & consequi, & conseruare possumus, si oculis mentis Deũ præsentem contemplemur. Si enim secus fiat, & homo Dei obliuiscatũr, nec cõsideret se ab eo videri, illũ corã se esse, viuere & operari, proximum est, vt quasi freno solutus labatur in peccatum, & in eo perseueret, secundum illud psalmistæ. *Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in* Psal. 9.

omni

omni tempore. Nam vt cogitatio, ita cupiditas inordinata rerũ terrenarum est, quæ animam per peccata contaminat. Deumq́; ex ea expellit. In hoc autem exercitio, quia homo omnes suas cogitationes conijcit in Deum, cogitationibusque proximè succedunt affectiones piæ in eundem, fit vt anima paulatim ab amore rerum terrenarum diuellatur, totaque expurgetur & renouetur. Id B. Bernardus in seipso expertus est, quemadmodum humiliter ad ædificationem aliorum ex inspiratione diuina quodam in loco confitetur; dicens. *Quæris cum ita sint omnino inuestigabiles viæ Dei, vnde adesse norim? Viuum & efficax est, moxque vt* Ser. 74. in Cat. *intus venit, expergefecit dormitantem animam meam, mouit & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumque erat, & male sanum. Cœpit quoque euellere, & destruere, ædificare & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare, nec non & mittere praua in directa, & aspera in vias planas, ita vt benedicet anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius.* Hæc omnia Bernardus, quib. testatur quæ mirabilia Deus in anima sua operatus sit, quando oculis mentis præsentem eum cernebat.

Neque

Neque solum in seruis Dei id efficit diuina præsentia, sed etiam in magnis peccatoribus, vt eorum corda expurgētur à peccatorum noxis: quia dum admoniti nonnihil attollunt caput è lecto peccati, & cœlesti lumine porro adiuti considerant se in conspectu Dei sui, iudicis viuorum & mortuorum versari, qui præsens aspiciat, quoties delinquant, ingenti pudore & horrore peccati consternati non audēt amplius illud committere, miranturq; suæ superioris vitæ cæcitatem, quod tam temerè & impudenter, haud secus ac si nullus Deus vel iudex esset, in omnia scelera sint prolapsi.

In Vitae patr. Anton. p.2 hist. t.15.c.10 §.3.

Prorsus id euenit famosæ meretrici Thaidi, quæ cum S. Paphnutio Abbati ad eam in locum secretum & abditum ingresso dixisset, non posse se videri nisi à solo Deo, vel dæmone, Abbas verò respondisset. Age si Deus te videt, qua fronte tu in conspectu eius te purissimis oculis intuentis audebis peccare? Illico cœlestis luminis radius mentem eius collustrauit, tantoque pudore suffusa est, ac tam capitali odio superioris vitę scelera prosecuta est, vt in media vrbe Alexādrina flammis assumpserit, quicquid corporis sui prostitutione lucrata erat, & se angustissimæ cellæ, asperrima

acta

acta pœnitentia triennio donec spiritum Deo redderet, se incluserit.

Idem accidit S. Ephræm cum alia fœmina peccatrice, quam cum adiisset, rogassetque an auderet consueta sua peccata in medio vrbis Edessenę committere: ipsa autem respondisset, non audere, quia pudor nimius prohiberet in conspectu hominum tali a patrare scelera, subiecit B. Ephræm. Tu scias etiamsi in loco occultissimo, & ab hominibus remotissimo pecces, te conspici à Deo vbique præsente. Si itaque te à peccando deterret pudor vel metus hominum, multo æquius deterrere te debet metus Dei, qui eiusmodi scelera æternis mulctat suppliciis inferni. Quæ admonitio sic perterruit fœminam, vt dolore peccatorum summo tacta in corde intrinsecus in monasterium pœnitentiæ agendæ causa se abdiderit.

Metaph. in eius vita. Surius in Febru.

Hi sunt eximii præsentiæ diuinæ effectus, quando homo serio eam ob oculos defigit. Qua enim fronte audeat homo rem tuam peruersam & sordidam, qualis est peccatum lethale, coram Deo committere, si seriò sibi persuadeat se in conspectu eius, qui infinita bonitate præditus est, & infinitè execratur peccatũ tale, consiste-

consistere? Qua ratione offensę æternis dignæ cruciatibus obstringere, si consideret se astare ei, cuius iustitia est infinita? quem nouit nullum peccatum impunitum, siue in hac, siue in altera vita, relinquere? quem scit esse iustissimum iudicem, & iustè, etiam eum, qui vnicum tantum temporis momentum in peccando consumpserit, sempiternis addicere flammis? Hæc considerans B. Augustinus *Domine*, inquit, *quando perpendo, quod gressus meos, semitasque consideras, & dienoctuque super custodiam meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notans, speculator perpetuus, velut si totius creaturæ tuæ cæli & terræ oblitus tantum me solum considerares, & nihil sit tibi cura de aliis, Deus meus terribilis & fortis, timore pariter & ingenti rubore confundor, quoniam nobis magna est indita necessitas iustè rectèque viuendi, qui cuncta faciamus ante oculos iudicis cuncta cernentis.* Hucusque Augustinus. Vnde intelligimus, quantam vim & efficaciam ad cauenda peccata posuerit in consideratione diuinæ præsentiæ.

Solil. ca. 14.

Hæ

Hac præsentiæ diuinæ cõtemplatione vinci tentationes, & virtutem perseuerantiæ obtineri.

CAP. IV.

Contemplatio diuinæ præsentiæ facit, vt non solum à peccatis commissis resipiscamus, verum etiam vt in illa, antequam fiant, non labamur: dum enim Deum nobis quasi præsentem cõspicimus, & cor nostrum in eum attollimus, accenditur in animis nostris quædam cupiditas omnes spirituales hostes debellandi, nec deest diuinitus fauor & auxilium. Insultarant quondam impii Israelis senes innoxiæ Susannæ, comminantes lapidibus obruendam, nisi libidini suæ faciat satis. Videamus, qua via & ratione tantam tentationem expugnarit. Considerabat nimirum se stare in conspectu Dei, Deumque in se oculos defigere, vnde tanto terrore pudoreque peccati correpta est, tantaq; vi & robore aduersus peccandi tentationem erigere animum cœpit, vt nulla interposita mora decreuerit potius honoris & vitæ, cum totius familiæ suæ dedecore iacturã facere, quam consentire peccato. Sic enim respondit.

Angustiæ sunt mihi vndiq; : Si enim hoc egero,
Dan.13. *mors mihi est : si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absq; opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* O sententiam dignissimam, quæ in omni tentatione dæmonis, vel mundi vsurpetur. Potius vitæ discrimen adiero, quam vt in conspectu Dei delinquam.

Miles strenuus, quando in bellico conflictu animaduertit Imperatoris, vel Ducis belli oculos in se intentos, longe ardentius pugnat, quia scit in eius potestate esse, post partam victoriam spolia, vel officia militaria in bene meritos distribuere. quid ergo non faciat miles Christi, dum in quotidiana sua, cum dæmone, mundo, & carne dimicatione videt in se oculos diuinę maiestatis cõiectos? dum æterna meminit sibi decreta præmia? dum scit in ipso ardore pugnę sibi affuturas diuinarum manuũ suppetias? Veritatem huius rei quotidiana confirmat experientia. Si enim contingat seruum aliquem Dei, oblata succendẽdi vel indignandi, verbi causa, occasione, immemorem esse superni numinis, nec ordinariè cor suum in Deum eleuare, videmus eum facile prolabi in verba impatiẽtiæ, vel certe in ani-

in animo peruersas agitare cogitationes: si autem cor habeat erectũ in Deum, omniaque sua pia desideria in eum referat, obrepentibus similibus tentationib. facile conquiescit, nec sinit animum suum perturbatione aliqua concitari vel succumbere.

Palladius in historia sua Lausiaca *cap. 98.* commemorat, se, cum aliquando adiuncto comite monachum quendam religiosissimum, rerumque diuinarum peritissimum, nomine Dioclem, inuiseret, inter alia hoc documentum ab eo accepisse, hominem pium, quamprimum à contemplatione diuinæ præsentiæ cesserit, continuo fieri, vel dęmonē vel bestiam: bestiã quidem si succumbat tētationibus carnis, & illecebrarũ carnalium: dęmonem verò, si iracũdiæ, arrogantiæ & similium. Cumq; Palladius eum percunctaretur, qua ratione posset anima, nulla quiete vel cessatione interposita, defixam mentem habere in Deo? Respōdit, quotiescũnq; mens nostra occupata sit in consideratione pia & salutari, quæ ad Deum deducat, tum defixã esse in cōsideratione Dei. Cum autē sanctus ille, tantopere in reb. piis exercitatus dixit, hominē simulatq; Dei oblitus fuerit fieri dæmonem vel bestiam, non intellexit id fieri solo lapsu in

nexam lethalem, cum non facilè is contingat seruis Dei, sed etiam lapsu leuiori immoderatæ cupiditatis, qua aliquo modo similis vel dęmoni, vel bestię reddatur. Quocirca nullo modo conuenit seruum Dei, vt aliquando negligat præsentem contueri Deum, impendente tentatione, & dum se occasiones offerunt iræ, impatiētiæ, superbiæ, vel tristitiæ mūdanæ, aliæq; indomitæ perturbationes, diuinæ obliuisci pręsentię: tunc enim celerrimè, magnaq; cum vigilantia cor eleuandum est ad Deum, eiusq; auxilium implorandum. Nam vt docuit S. Antonius, vnicum antidotum ad vincendas omnes dæmonis tentationes præsentissimum est, continuam Dei, cum spiritali gaudio, retinere memoriā: ea omnes illius laqueos & dolos ilico dirumpi, & in fumos euanescere. Quod autem & ipsum spiritale gaudium nascatur ex contemplatione Dei præsentis, iamiam ostendemus.

Exercitio diuinæ præsētiæ acquiri stabilitatem cordis, omnium virtutum perfectionem, & exteriorem munditiam.

CAP. V.

INter præstantissima bona, quæ sancta hac

hac exercitatione comparantur, merito numerari quoq; potest, firmitas & stabilitas nostri cordis. Imprimis constat hominem eo fine conditum, vt in hac vita Deo firmissime coniungeretur per contemplationem & amorem, in altera verò cœlesti per claram visionem. Postquam autem per peccatum se à Deo separauit, & ad creaturas conuertit, quietem suam quærere cœpit in ipsis, nec tamen vnquam inuenit, quia propter illas conditus non fuit, sed nec earum vlla cupiditatem eius explere potuit. Vnde factum est, vt cogitationes suas & desideria, nunc in hanc, nunc in illam transferens lapsus sit in magnam cordis instabilitatem, quam deplorat propheta Ieremias, dicens. *Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est*, errans ab vno loco in alium: ac in anima quidem variis rerum terrenarum cupiditatibus, in corpore crebris exiliis, & incarcerationibus diuexata. Atq; hinc mox consecuta est cordis diuisio. tot enim eius diuisiones sunt, quot res sunt caducæ ad quas cogitationes & studia sua conuertit: & quoniam diuisione res destruuntur & consumuntur, factum est, vt cor tandem extingui debuerit morte culpæ & pœnæ æternæ, vt testatur Ozeas Thren. 1

propheta dicens. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.* In hunc calamitosum statum incidunt præcipue illi, qui in lethale peccatum sunt prolapsi: hi enim prorsus sunt diuulsi à Dei amore, & in anima mortui sunt morte culpæ, & pœnæ æternæ impendentis, incidunt quoque suo modo multi serui Dei, qui quoniam plus æquo addicti sunt amori rerum terrenarum, ita tamẽ vt ad grauitatem peccati mortalis non perueniant, in precibus aliisq; actionib. mente distracti sunt, inquieti, mutabiles, inconstantes, & proximi periculo lethaliter delinquendi.

Osee. 10.

Hæc mala, damnaque nullo efficaciore antidoto auerti possunt, quam hoc sancto præsentiæ diuinę exercitio. Cum enim animus noster crebro cogitationes suas, ac desideria attollit in Deum, conuersando cum illo, & quasi familiaritatem ineundo, sensim stabilitur & confirmatur, eo quod abstractus sit à rebus creatis mutationi & instabilitati obnoxiis, coniunctus verò personæ diuinæ incommutabili & immortali. Quando enim nauis in mari vi ventorum, fluctuumque hinc inde tàm vehementer iactatur, vt periculum sit, ne vel in scopulum impingat, vel submergatur, præsentissimum remedium est, vt fortissimæ alicui

ancho-

anchoræ alligetur, ne loco moueri amplius possit. Sic quando mens nostra in huius mundi Oceano variis & periculosis cogitationum, cupiditatumq; procellis cum discrimine damnationis æternæ exagitatur, saluberrimum antidotum est, eam applicare & alligare ad anchoram diuinæ præsentiæ, atque ita paulatim ad stabilitatem & constantiam cordis tanti à sanctis & iustis æstimatam, Deoque gratissimam aspirabit. Quam ob rem in verum seruum Dei optimè quadrat illud Ecclesiastici. *Homo sanctus manet in sapientia sua sicut sol: stultus autem vt luna mutatur.* *cap. 27.*

S. Catharina Senensis, solitudinis & secessus amans, cum à parentibus continuis laboribus noctu diuq; occuparetur, à Deo docta contra animi distractiones hoc vsa remedio est, vt cor suum loco cubiculi haberet, in quo præsentem Deum assiduè cerneret, & cũ eo colloquia misceret: sic enim obtinuit firmam & stabilem cum illo vnionem, vt nullo externo labore vel fatigatione distrahi mente posset. Idem consilium postea & verbis & scriptis communicauit aliis religiosis fœminis, affirmans in cordis cella esse verè regnum Dei per gratiam, ibi Christum cum suis inspirationibus *Raimũdus in vita.*

cœlestibus fixisse sedem. Felix profectò ille qui cum hac sollicitudine vitam traducit vt tam intus, quam foris præsentem sibi Deum contempletur, in eum omnes cogitationes suas, vota & desideria referat: nec enim fieri potest; quin anima illius omnium virtutum, donorumque cœlestium copia circumfluat. Quotiescunq; enim seruus Dei hoc modo ad Deum cor suum eleuat & nouo afficitur beneficio, & gratiam ampliorem promeretur, & propius se adiungit Deo, ac proinde & efficacius de eius lumine, bonitate fortitudine, ceterisque diuinis perfectionibus haurit.

Dorotheus in vita. In vita Dosithei narratur, ei inter cætera documenta spiritualia hoc fuisse à magistro suo S. Dorotheo traditum. *Nunquam in corde tuo memoriam Dei depone, cogita illum semper stare coram te, & te coram illo*, ipsum autem deinceps omne studium adhibuisse vt obseruaret, & ideo nunquam memoriam eius, siue sanum, siue ægrum deposuisse, sæpeq; in intimo cordis orationibus iaculatoriis eius opem implorasse. Nonnunquam enim sic breuiter precabatur. Domine Iesu Christe miserere mei. Alias sic. Fili Dei adiuua me, alias aliter. atq; hac sancta exercitatione intra quinquen-

niun,

nium., ex adoleſcente quondam milite flagitioſo in virum perfectum euaſit, dignuſque tandem habitus eſt, qui a Iſcriberetur in numerum ſanctorum cum Deo in cœlis regnantium.

Iam vero hæc DEI memoria hic diuinus intuitus, non ſolum componit & moderatur hominem interiorē ſoli Deo conſpicuum, verum etiam exteriorem hominibus notum. Quemadmodum enim honorarius aliquis Principis famulus nulla alia re commodius in officio continetur, vt honeſtè, compoſitè & modeſtè ſe gerat, quam ſi intelligat ſe à Domino ſuo videri, ac ſedulo etiam obſeruari: ſic nullo alio monito ſeruus Dei efficacius in conſuetis pietatis functionibus retineri poterit, quam ſi meminerit ſe in conſpectu Dei verſari. Sicut aſtra cœleſtia à ſole præſente, in quem obuerſa ſunt, omnem ſplendorem mutuātur, quo in ſe fulgeant, & aliis fulgorem ſubminiſtrent, atque adeo in terris ſuum effectum habeant. Sic homines iuſti & pii, qui inſtar ſtellarum in Eccleſia Dei collucent, ex continuo Dei, quem præſentem oculis mentis cernunt, conſpectu lumine diuino illuſtrantur, omniumque virtutum verarum ſolidarumq; ſplendorem etiam com-

municăt aliis. Quare merito dixit Sapiens.
Eccl. 14. *Beatus vir, qui in Sapientia morabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.*

Quod exercitio præsentiæ diuinæ, lætitia & consolatio spiritualis obtineatur.

CAP. VI.

Tract. 5. p. 2. c. 13. & 14.

AD continuandum vitæ spiritualis cursum non exiguum momentum habet, gaudiū spirituale, vt alibi fusius docuimus: quod ab omnibus Dei seruis maiotem in modum expetitur, & in summo pretio habetur. Hoc verò tam salutare & spirituale bonum imprimis sancto diuinæ præsentiæ exercitio & comparatur & conseruatur. Quemadmodum enim qui magnū aliquod discrimen fortunarum, vitæue adiit, vehementer recreatur, si spectandum se offerat illi quispiam, à quo tanto discrimine eximi possit, similiter, sicut, qui audit & cognoscit vocem magni amici, quem annis multis non viderit, magna lætitia perfunditur, si eum coram videre queat: sic anima serui Dei,

Dei, dum cogitat, quantis in hoc exilio circumſepta ſit periculis atque ærumnis vbi oculos mentis conuerterit in Deum immenſa bonitate præditum, animaduerteritque eum ſibi præſentem aſſiſtere, paratiſsimum ad porrigendum auxilium, vt ex ſuis ærumnis emergat, mirificè lætatur, & exultat, & magna conſolatione per ſanctas diuinæ inſpirationis voces cor ſuum affici ſentit.

Rex Ioſias, quoniam populum Dei multis beneficiis affecerat, & cultum diuinum impenſe promouerat, iucundiſsimam nominis ſui apud poſteros reliquit memoriã. *Memoria Ioſiæ*, inquit Eccleſiaſticus, *in compoſitione odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quaſi mel indulcabitur eius memoria, & vt muſica in conuiuio vini.* Sanctus Bernardus de ſe confitetur, cum primum in religionem eſſet ingreſſus, ſe vel ſolo conſpectu magnorum virorum ſpiritalium, vel etiam recordatione eorundem, ſi forte longius abfuiſſent, vel vita defuncti eſſent tantopere exultaſſe, vt mens quidem omni deuotionis ſuauitate compleretur, oculi vero à lachrymis ſe continere non poſſent. Si igitur aſpectus vel memoria hominis iuſti tanto gaudio aliquem perfundit,

c.49.

Ser. 14. in Cant

eo

eo quod videatur sibi videre virtutes, & dona cœlestia, quibus ille fuit à Deo ornatus, quàm non facit spiritualis intuitus, & recordatio Dei, qua anima contemplatur in eo infinitam bonitatem & pulchritudinem, aliasq; perfectiones? Quod non gaudium, quam non consolationem, & intimam deuotionis suauitatem serui Dei anima plenis buccis hauriret?

¶ Commemorat Simeon Metaphrastes, S. Gregorium Episcopum Agrigentinum in Sicilia, dum esset adolescens, profectum Hierosolymam, vt veneraretur loca sancta, ac tempore Quadragesimæ secessisse in quoddam Palestinæ monasterium, ibique vidisse monachos rara in Deum religione præditos. quorum alii in diuinarum rerum commentatione à terra in altum attollerentur, alii fontes lacrymarum inter precandum effunderent, atque in vitæ puritate, morumq; honestate viderentur angeli. Quibus exemplis iuuenis permotus cœpit pudore ingenti suffundi, abiicere se & amarè superioris vitę suę errata deplorare. Præfectus monasterio Pater animaduertens ex vultu eiusdem mœrorem, existimansque id euenisse, quod longius à patria, amicisq; abesset, adiuncto sibi alio monacho remotis

tis arbitris sic affari cœpit dictum Gregorium. Fili, ne animum nimio mœrore obruas, confide in Deo, breui patebit reditus in solum natale. Sed respondit adolescens. Non ea causa mei mœroris est, quod longè absim à conspectu meorum: sola enim præsentis vbiq; Dei contemplatio ad illum remouendum mihi satis est: dum enim cogito me continuo in eius versari conspectu, satis solatii accipio: id verò vnum me contristat, quod hactenus non instituerim vitam homine Christiano & verè pio dignam. Hoc responso accepto Patres, ab eo digressi sunt, arbitrati non indigere eum sua consolatione, quandoquidem tali exercitationi deditus tā perfectus sit, vt possit etiam solari alios.

Iudas Machabęus, rei bellicæ gloria clarus cum milite suo prælium initurus, quoniam Deum præsentem contemplabatur, tanto cum gaudio & alacritate in hostem ruebat, vt quamuis pauci, quamplurimos opprimerent. Vnde S. Scriptura sic loquitur. Iudas, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes prostrauerūt non minus triginta quinq; millia, præsentia Dei magnificè delectati. 2. Mach 15.

Hæc

Hæc & alia præstantissima sunt huius diuini exercitii emolumenta, hi sunt admirandi fructus, quos in animis producit viua numinis diuini præsentis consideratio. Conetur ergo seruus Dei hoc exercitium vsurpare quouis tempore & loco. Quoties & noctu euigilabit illico animæ oculos sustollat ad contemplandam præsentem diuinam maiestatem, versetur cum illa tanquam amantissimo parente. Idem faciat cum mane è lecto surrexerit. Quod si per publicas vias incedendum, oculos corporales modestè in terram demissos teneat, spiritales verè animi in Deum erigat. Quoties colloquia instituet, vel negotia tractabit cum hominib. vnum considerationis oculum defigat in res de quibus loquitur, alterum verò coniiciat in Deum, & eius fauorem imploret. Si in morbum incidet grauem, vt consuetum orationum pensum persoluere nequeat, ne angatur, sed earum loco crebrius cor suum ad Deum eleuet, inuocando illum, & desideria sua illi exponendo, atq; hoc vnico labore, sit contentus & quietus: sic enim supplebit omnium Meditationum longiorum, aliorumque operum bonorum, quæ requirūt integras corporis vires

defe-

defectum Sic faciebat sanctus ille propheta cum diceret *Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ. Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.* *Isa. 26.*

In hoc sancto exercitio voluntatis affectum iungendum esse cum consideratione intellectus.

CAP. VII.

IN hoc sacro, deuinoque exercitio, non solum intellectus occupandus est in contemplanda diuina præsentia, verum etiam voluntas, vt affectu in eam feratur, seamq; quasi complectatur. Et quoniam voluntatis actiones in hoc exercitio principem locum tenent, speciatim declarabimus, cuiusmodi actiones sint, & quomodo exerceri debeant. Nam, vt ait S. Bonauentura, sunt quasi motus, & inflammata cordis desideria, quibus anima anhelat ad perfectam in amore cum Deo vnionem, igniti mentis affectus, viua interioris hominis suspiria, quibus inuocat, prouocat, commouetque diuinam maiestatem; vt se ad consummatam *In epist. 25. memorab. c. 21. Et myst. heol. via tertia.*

matam illam amoris sui coniunctionem admittere velit: sunt deniq; pia quædam incitamenta, & affectiones voluntatis, quibus anima nostra velut alis spiritualibus euolat, & attollit se sursum, vt Deo appropinqnet.

Hæc vehementia desideria, affectusque ardentes cordis vocantur aspirationes, quibus anima è terra se attollit in cœlum, hoc est, aspirat in Deum: nam, vt idem Bonauentura loquitur, quemadmodum respirando nulla interueniente deliberatione trahimus anhelitum ex intimis corporis visceribus: sic celerrime, & nulla quasi deliberatione antegressa aspirando ad Deum, trahimus inflammata quædam desideria ex intimis cordis penetralibus, vt Deo intime coniungamur.

Has aspirationes, vel affectus inflammatos cordis homo imprimis declarat breuibus oratiunculis, quas vocamus iaculatorias: sunt enim quasi tela vel sagittæ ignitæ ex imo pectore profectæ, deinde & succinctis quibusdam colloquiis, quas anima cum Deo quasi præsente instituit. Dicuntur autē colloquia, quia sicut anima alloquitur Deum per dicta desideria: sic Deus vicissim loquitur cum ipsa anima, radiis qui-

quibuſdam diuinis illam colluſtrando, & inſpirationes ſanctas ei communicando, vt magis magisq; affectus voluntatis incendantur. Neque vero homo debet interna illa ſuſpiria, inflammataq; deſideria vi aliqua intrinſecus vel extrinſecus adhibita concitare, ſed potius à diuina gratia, moderata aliquo ſtudio adhibito, expectare: Quamuis enim homo cooperando cum Deo facere debeat, quod in ſe eſt, tamen præcipuè pendere debet ab ope diuina, pieq; & humiliter orando impetrare, quod ex parte ſua deſiderari poſſet.

Etenim, vt alibi docuimus, in ſeruitio diuino tres ſunt viæ, vel tria Exercitiorum genera. Vna eſt, pertinens ad incipientes, dicta Purgatiua. Altera, ad proficientes, dicta Illuminatiua. Tertia vnitiua, pertinens ad perfectos. Haud ſecus ſunt quædam aſpirationes, quæ valent ad purgandam a vitiis affectionibusque terrenis animam, & ſunt viæ purgatiuæ. Aliæ valent ad conſequendas virtutes, & ſunt viæ illuminatiuæ. Aliæ ad impetrandam perfectam vnionem animæ cum Deo, & ſunt viæ perfectiuæ. Qua de cauſa hoc loco commemorabimus tria aſpirationum, & iaculatoriarum orationum genera, ex S. Auguſtini, aliorumque

Sanctorum libris excerpta, vt vnusquisque conuenienter suæ dispositioni ad manum habeat orationes; quibus in hoc sancto exercitio diuinæ præsentiæ queat ad Deum aspirare. Neq; idcirco volo, vt his tantum vtatur, poterit enim vti quibuslibet aliis similibus: sed id tantum moneo præstantiores efficacioresq; eas esse quas quisque à Deo motus ex corde suo exprimit, etiamsi non sint compositæ, sicut hæ. Nec idem volo vsurpari omnes, liberum enim cuiq; est vsurpare quas velit. Et quamuis non sit nisi vna pro qualibet via, tamen, si crebrius magno affectu iteretur, sufficiet ad capiendum huius sancti exercitii fructum. Facile autem poterunt è memoria recitari, si sæpius perlegantur & repetantur.

De aspirationibus, orationibusq; iaculatoriis attinentibus ad viam Purgatiuam.

CAP. VIII.

ASpirationes conuenientes vitæ purgatiuæ sunt hæ: Domine Iesu Christe, Deus meus & Saluator meus, qui ad saluandos peccatores in mundum venisti,

ignos-

ignosce mihi, & salua me. O Deus meus, quid agam quid dicã? peccaui coram te, & cõtra te benignissime creator, & dulcissime redemptor miserere mei Domine. Agnosco Domine scelera mea, ea tibi confiteor, condona illa. Destitutus sum, Domine, omni pietate, vilissimus & infirmissimus peccator sum, nihil sum, nihil ex me valeo, adiuua me Domine, & miserere mei. Vtinam, Domine, nunquam te offendissem. Vtinam nunquam ad iram prouocassem. Vtinam, Deus semper voluntati tuæ obediuissem, & sanctis tuis inspirationibus satisfecissem. Remoue à me, Domine, quicquid tibi displicet in me, & mihi nocet. Propono Domine, me adiuuante tua gratia te non amplius offensurum, occasionesq; delinquendi vitaturum. O piissime Iesu miserere mei miseri & abominandi peccatoris Indignus sum à terra sustentari, & me suscipe per tuam misericordiam ac sanctissimæ vitæ, passionisq; tuæ merita, nec non ob benedictæ matris tuæ sanctorumq; omnium intercessiones. Omnia scelera, & negligentias vitæ meæ, quæ sunt innumerabiles, & grauissimæ, coniicio in tui immensi amoris flammas, & infinitam misericordiæ tuæ abyssum, in sacratissima tua vulnera,

 vtinã

municãt aliis. Quare merito dixit Sapiens.
Eccl. 14. *Beatus vir, qui in Sapientia morabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.*

Quod exercitio præsentiæ diuinæ, lætitia & consolatio spiritualis obtineatur.

CAP. VI.

Tract. 5. p. 2. c. 13. & 14.

AD continuandum vitæ spiritualis cursum non exiguum momentum habet, gaudiũ spirituale, vt alibi fusius docuimus: quod ab omnibus Dei seruis maiorem in modum expetitur, & in summo pretio habetur. Hoc verò tam salutare & spirituale bonum imprimis sancto diuinæ præsentiæ exercitio & comparatur & conseruatur. Quemadmodum enim qui magnũ aliquod discrimen fortunarum, vitæue adiit, vehementer recreatur, si spectandum se offerat illi quispiam, à quo tanto discrimine eximi possit, similiter, sicut, qui audit & cognoscit vocem magni amici, quem annis multis non viderit, magna lætitia perfunditur, si eum coram videre queat: sic anima serui Dei,

Dei, dum cogitat, quantis in hoc exilio circumsepta sit periculis atque ærumnis vbi oculos mentis conuerterit in Deum immensa bonitate præditum, animaduerteritque eum sibi præsentem assistere, paratissimum ad porrigendum auxilium vt ex suis ærumnis emergat, mirificè lætatur, & exultat, & magna consolatione per sanctas diuinæ inspirationis voces cor suum affici sentit.

Rex Iosias, quoniam populum Dei multis beneficiis affecerat, & cultum diuinum impense promouerat, iucundissimam nominis sui apud posteros reliquit memoriã. *Memoria Iosiæ*, inquit Ecclesiasticus, *in compositione odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & vt musica in conuiuio vini.* Sanctus Bernardus de se confitetur, cum primum in religionem esset ingressus, se vel solo conspectu magnorum virorum spiritalium, vel etiam recordatione eorundem, si forte longius absfuissent, vel vita defuncti essent tantopere exultasse, vt mens quidem omni deuotionis suauitate compleretur, oculi vero à lachrymis se continere non possent. Si igitur aspectus vel memoria hominis iusti tanto gaudio aliquem perfundit,

c.49.

Ser. 14. in Cant

eo

eo quod videatur sibi videre virtutes, & dona cœlestia, quibus ille fuit à Deo ornatus, quid non facit spiritualis intuitus, & recordatio Dei, qua anima contemplatur in eo infinitam bonitatem & pulchritudinem, aliasq; perfectiones? Quod non gaudium, quam non consolationem, & intimam deuotionis suauitatem serui Dei anima plenis buccis hauriret?

¶Commemorat Simeon Metaphrastes, S. Gregorium Episcopum Agrigentinum in Sicilia, dum esset adolescens, profectum Hierosolymam, vt veneraretur loca sancta, ac tempore Quadragesimæ secessisse in quoddam Palestinæ monasterium, ibique vidisse monachos rara in Deum religione præditos, quorum alii in diuinarum rerum commentatione à terra in altum attollerentur, alii fontes lacrymarum inter precandum effunderent, atque in vitæ puritate, morumq; honestate viderentur angeli. Quibus exemplis iuuenis permotus cœpit pudore ingenti suffundi, abiicere se & amarè superioris vitę suę errata deplorare. Præfectus monasterio Pater animaduertens ex vultu eiusdem mœrorem, existimansque id euenisse, quod longius à patria, amicisq; abesset, adiuncto sibi alio monacho remo-

tis

tis arbitris sic affari cœpit dictum Gregorium. Fili, ne animum nimio mœrore obruas, confide in Deo, breui patebit reditus in solum natale. Sed respondit adolescens. Non ea causa mei mœroris est, quod longè absim à conspectu meorum: sola enim præsentis vbiq; Dei contemplatio ad illum remouendum mihi satis est: dum enim cogito me continuo in eius versari conspectu, satis solatii accipio: id verò vnum me contristat, quod hactenus non instituerim vitam homine Christiano & verè pio dignam. Hoc responso accepto Patres, ab eo digressi sunt, arbitrati non indigere eum sua consolatione, quandoquidem tali exercitationi deditus tã perfectus sit, vt possit etiam solari alios.

Iudas Machabęus, rei bellicæ gloria clarus cum milite suo prælium initurus, quoniam Deum præsentem contemplabatur, tanto cum gaudio & alacritate in hostem ruebat, vt quamuis pauci, quamplurimos opprimerent. Vnde S. Scriptura sic loquitur. Iudas, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes prostrauerũt non minus triginta quinq; millia, præsentia Dei magnifice delectati. *2. Mach 15.*

Hæc

Hæc & alia præstantissima sunt huius diuini exercitii emolumenta, hi sunt admirandi fructus, quos in animis producit viua numinis diuini præsentis consideratio. Conetur ergo seruus Dei hoc exercitium vsurpare quouis tempore & loco. Quoties & noctu euigilabit illico animæ oculos sustollat ad contemplandam præsentem diuinam maiestatem, versetur cum illa tanquam amantissimo parente. Idem faciat cum mane è lecto surrexerit. Quod si per publicas vias incedendum, oculos corporales modestè in terram demissos teneat, spiritales verè animi in Deum erigat. Quoties colloquia instituet, vel negotia tractabit cum hominib. vnum considerationis oculum defigat in res de quibus loquitur, alterum verò coniiciat in Deum, & eius fauorem imploret. Si in morbum incidet grauem, vt consuetum orationum pensum persoluere nequeat, ne angatur, sed earum loco crebrius cor suum ad Deum eleuet, inuocando illum, & desideria sua illi exponendo, atq; hoc vnico labore, fit contentus & quietus: sic enim supplebit omnium Meditationum longiorum, aliorumque operum bonorum, quæ requirūt integras corporis vires

defe-

defectum Sic faciebat sanctus ille propheta cum diceret *Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ. Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.* *Isa. 26.*

In hoc sancto exercitio voluntatis affectum iungendum esse cum consideratione intellectus.

CAP. VII.

IN hoc sacro, deuinoque exercitio, non solum intellectus occupandus est in contemplanda diuina præsentia, verum etiam voluntas, vt affectu in eam feratur, seamq; quasi complectatur. Et quoniam voluntatis actiones in hoc exercitio principem locum tenent, speciatim declarabimus, cuiusmodi actiones sint, & quomodo exerceri debeant. Nam, vt ait S. Bonauentura, sunt quasi motus, & inflammata cordis desideria, quibus anima anhelat ad perfectam in amore cum Deo vnionem, igniti mentis affectus, viua interioris hominis suspiria, quibus inuocat, prouocat, commouetque diuinam maiestatem; vt se ad consummatam *In epist. 25. memorab. c. 21. Et myst. heol. via tertia.*

matam illam amoris sui coniunctionem admittere velit: sunt deniq; pia quædam incitamenta, & affectiones voluntatis, quibus anima nostra velut alis spiritualibus euolat, & attollit se sursum, vt Deo appropinqnet.

Hæc vehementia desideria, affectusque ardentes cordis vocantur aspirationes, quibus anima è terra se attollit in cœlum, hoc est, aspirat in Deum: nam, vt idem Bonauentura loquitur, quemadmodum respirando nulla interueniente deliberatione trahimus anhelitum ex intimis corporis visceribus: sic celerrime, & nulla quasi deliberatione antegressa aspirando ad Deum, trahimus inflammata quædam desideria ex intimis cordis penetralibus, vt Deo intime coniungamur.

Has aspirationes, vel affectus inflammatos cordis homo imprimis declarat breuibus oratiunculis, quas vocamus iaculatorias: sunt enim quasi tela vel sagittæ ignitæ ex imo pectore profectæ, deinde & succinctis quibusdam colloquiis, quas anima cum Deo quasi præsente instituit. Dicuntur autẽ colloquia, quia sicut anima alloquitur Deum per dicta desideria: sic Deus vicissim loquitur cum ipsa anima, radiis qui-

quibusdam diuinis illam collustrando, & inspirationes sanctas ei communicando, vt magis magisq; affectus voluntatis incendantur. Neque vero homo debet interna illa suspiria, inflammatasq; desideria vi aliqua intrinsecus vel extrinsecus adhibita concitare, sed potius à diuina gratia, moderata aliquo studio adhibito, expectare: Quamuis enim homo cooperando cum Deo facere debeat, quod in se est, tamen præcipuè pendere debet ab ope diuina, pieq; & humiliter orando impetrare, quod ex parte sua desiderari posset.

Etenim, vt alibi docuimus, in seruitio diuino tres sunt viæ, vel tria Exercitiorum genera. Vna est, pertinens ad incipientes, dicta Purgatiua. Altera, ad proficientes, dicta illuminatiua. Tertia vnitiua, pertinens ad perfectos. Haud secus sunt quædam aspirationes, quæ valent ad purgandam a vitiis affectionibusque terrenis animam, & sunt viæ purgatiuæ. Aliæ valent ad consequendas virtutes, & sunt viæ illuminatiuæ Aliæ ad impetrandam perfectam vnionem animæ cum Deo, & sunt viæ perfectiuæ. Qua de causa hoc loco commemorabimus tria aspirationum, & iaculatoriarum orationum genera, ex S. Augustini, aliorumque

Sanctorum libris excerpta, vt vnusquisque conuenienter suæ dispositioni ad manum habeat orationes; quibus in hoc sancto exercitio diuinæ præsentiæ queat ad Deum aspirare. Neq; idcircò volo, vt his tantum vtatur, poterit enim vti quibuslibet aliis similibus: sed id tantum moneo præstantiores efficacioresq́; eas esse quas quisque à Deo motus ex corde suo exprimit, etiamsi non sint compositæ, sicut hæ. Nec idem volo vsurpari omnes, liberum enim cuiq; est vsurpare quas velit. Et quamuis non sit nisi vna pro qualibet via, tamen, si crebrius magno affectu iteretur, sufficiet ad capiendum huius sancti exercitii fructum. Facile autem poterunt è memoria recitari, si sæpius perlegantur & repetantur.

De aspirationibus, orationibusq; iaculatoriis attinentibus ad viam Purgatiuam.

CAP. VIII.

ASpirationes conuenientes vitæ purgatiuæ sunt hæ: Domine Iesu Christe, Deus meus & Saluator meus, qui ad saluandos peccatores in mundum venisti,

igno-

ignosce mihi, & salua me. O Deus meus, quid agam quid dicā? peccaui coram te, & cōtra te benignissime creator, & dulcissime redemptor miserere mei Domine. Agnosco Domine scelera mea, ea tibi confiteor, condona illa. Destitutus sum, Domine, omni pietate, vilissimus & infirmissimus peccator sum, nihil sum, nihil ex me valeo, adiuua me Domine, & miserere mei. Vtinam, Domine, nunquam te offendissem. Vtinam nunquam ad iram prouocassem. Vtinam, Deus semper voluntati tuæ obediuissem, & sanctis tuis inspirationibus satisfecissem. Remoue à me, Domine, quicquid tibi displicet in me, & mihi nocet. Propono Domine, me adiuuante tua gratia te non amplius offensurum, occasionesq; delinquendi vitaturum. O piissime Iesu miserere mei miseri & abominandi peccatoris Indignus sum à terra sustentari, & me suscipe per tuam misericordiam ac sanctissimæ vitæ, passionisq; tuæ merita, necnon ob benedictæ matris tuæ sanctorumq; omnium intercessiones. Omnia scelera, & negligentias vitæ meæ, quæ sunt innumerabiles, & grauissimæ, coniicio in tui immensi amoris flammas, & infinitam misericordiæ tuæ abyssum, in sacratissima tua vulnera;

vt in iis consumantur, mihique pœnitentiam iniungo. Laua me Domine tuo pretiosissimo sanguine; quia vna gutta illius sufficit ad saluandum totum mundum. Sana me ab omnibus plagis meis, quia tu es fons salutis. Sanctifica me auctor sanctitatis. Deus meus largire mihi sanctum iudiciorum tuorum timorem. Concede mihi bone IESV dolorem & odium grande de meis peccatis. Da mihi odium mei ipsius. Da dulcissime mi Saluator robur ad mortificandas meas passiones. Da mihi, vt rectum iudicium de me feram. Da, vt seuerè à me exigam pœnas, ad satisfaciendum iustitiæ tuæ. Da mihi Saluator, vt quamcumque pœnam tribulationem contemptum libenter recipiam in satisfactionem pro meis delictis. Da, vt potius eligam mori, quam peccare. Da, vt non modo timeam, fugiamque peccata grauia, sed etiam leuia. Da mihi firmissimum propositum non amplius peccandi. Da mihi gratiam perseuerandi, & pœnitentiam tota vita mea agendi.

De aspirationibus pertinentibus ad viam illuminatiuam pro iis qui in cultu diuino proficiunt.

CAP.

CAP. IX.

ASpirationes ad hanc ſecundam viam pertinentes, & ſeruire queunt proficientibus, ſunt hæ. Adoro te Deus meus & Saluator meus IESV Chriſte pro omnibus beneficiis tuis. Te laudo, benedico & glorifico pro omnibus tuis miſericordiis. Gratias tibi ago, quod me elegeris ab æterno, quod è nihilo creaueris, quod hucuſque me conſeruaris. Quod cum eſſes verus Dei viui filius me amaſti, pro mea ſalute homo factus, & paſſus. Gratias ago, quod captiuum redemeris, quod perditum vocaueris, & ſaluaueris, quod fidei lumine, tuorumque ſacramẽtorum theſauro ditaueris. Gratias refero pro omnibus ſanctiſſimæ vitæ tuæ, paſſionisq; myſteriis. (Poſſunt autem hæ gratiæ ambulando cantari, & quidem particulatim pro ſingulis myſteriis in ſancto Roſario comprehenſis.) Gratias ago pro particularibus omnibus beneficiis mihi præſtitis. Et hæc quoque ambulando potes expendere, diſtinctè de ſingulis gratias agendo, & dicendo. IESV noſtra redemptio, amor & deſiderium, &c. Adoro crucem tuam ſanctiſſimam, eamque toto cordis mei deſiderio amplector, & quanto valeo honore proſequor. Saluete

benedicta vulnera, quæ tu pro me recepisti, quibusq; me tuo cordi impressisti. Saluto cor tuum vulneratũ & pro me patefactum. Absconde me Domine in tuis vulneribus, vt in illis saluare me queam & ab omni malo liberare. In tuo corde reconde me, & in illo contra omnes inimicos me tuere. Scribe in anima mea Domine omnes tuas pœnas & dolores, vt totis visceribus tibi condoleam. Imprime plagas tuas pectori meo, vt totus sim tuo amore sauciatus. Detege Domine omnes virtutes, quæ in tua sacratissima vita passioneque relucent, vt in illis omnibus te imiter, & in omnibus perfectè me tibi conformem. O dulcissime Iesu, vt possim te imitari, da mihi profundam humilitatem, & perfectam obedientiam. Concede mihi viscera misericordiæ. Pone Domine linguæ meæ frænum, omnibusq; sensibus meis. Porrige Domine lumen intellectui, puritatem cordi, spiritum meum corrobora, pacifica, tranquilla, & omnia animæ meæ interiora exhilara. Exaudi me Domine, & postulatis meis annue, nec enim cupio mihi concedi; quæ congruunt propensioni meæ, sed quæ salutem meam & gloriam tuam rectius promoueant.

Verum,

Verum quia Orationis Dominicæ petitiones spectant quoq; ad viam illuminatiuam, summam earum hoc loco quoque ex Sanctorum libris describemus. *O pater,* qui diuina tua gratia gignis filios spirituales, me quoque fac verum filium tuum. Da mihi gratiam, vt in omnibus tibi obsequar, & te tanquam filius syncero amore complectar. O pater, qui omnibus tuam bonitatem communicas, & in omnes clementiæ tuæ dona summa liberalitate effundis, sicut omnes non è nihilo condidisti, ita omnes digneris adoptare in filios gratiæ. Da mihi, vt omnes amem velut fratres, eosdemque vera caritate & misericordia complectar. O Pater, *qui es in cœlis.* licet enim vbique sis, tamen peculiariter in corporibus cœlestibus tuam potentiam, sapientiam & bonitatem manifestas: in cœlis verò spiritualibus, hoc est, in sanctis omnib. alio modo magis special. habitas. O si anima mea, tuæ gratiæ beneficio niteret, fulgeretque instar cœli, & virtutibus ornata esset, quasi stellis: tunc enim sedem oculis tuis gratissimam in ea reperires. O Pater sanctissime, vtinam nomen tuum, potentia, maiestas, bonitas, sapientia vera fide omnibus nationibus

Bonau. in 3. p. theol. Pater.

Qui es in cœlis.

Sancti-ficetur nomen tuum.

agnosceretur, & religione, cultuque sancto coleretur & glorificaretur, perfectaq; caritate adamaretur. Vtinam, inquam, quod supra omnia est, habererere ab omnibus sanctus, & secundum infinitam bonitatem tuam diligereris ab omnibus. Nullam siquidem perfectionem, æque ac bonitatem in mysterio redemptionis, quod maximè ad te amandum nos obligat, patefecisti.

Adueniat regnũ tuum. O Pater clementissimè, non regnet amplius in nobis amor mundi, non dominetur caro, non imperet dęmon, sed tu solus regna in animabus nostris, tu solus sis lumen nostri intellectus, & dux voluntatis, nihil sit in nobis, quod à te non moueatur, & dirigatur.

Fiat voluntas tua. O dulcissime Pater, vtinam in omnibus possem tuam sanctissimam voluntatẽ perficere. O vtinam omnes indigenæ huius terræ, conformarent se incolis cœli.

Panem quotidianũ da. O Pater clementissime, præbe animæ nostræ spiritualem cibum, id est, tuum sanctum amorem. Huius cibi mirabilis est substantia, hoc quotidie opus habemus. hoc corroborantur animæ nostræ, pascunturque donec veniamus ad æterna tabernacula. Sed nec necessaria nobis desunt pro toleranda vita corporali, vt tanto arden-

tius

tius tibi per amorem adhæreamus.

O pater misericordiarum dimitte nobis peccata nostra, ob quæ rei facti sumus pœnæ æternæ. quandoquidem scimus te velle ea dimittere, & nos inuitare, vt petamus eorum condonationem. Condona igitur Domine nobis non solum peccata grauia, sed etiam leuia, quibus te quotidie offendimus testimoniumq; huius condonationis nobis trade, quod soles tradere tuis filiis, diuinum scilicet amorem. *Et dimitte nobis.*

Domine, postulas à nobis vt diligamus inimicos nostros, sicut tu eos diligis, & omnem iniuriam nobis illatã remittamus, vt nobis etiam nostra delicta remittantur. Id præstant, Domine, viua tuæ Ecclesiæ membra, & fac vt omnes ita faciamus, vt omnes tecum in gratiam redeant. *Sicut & nos dimitt.*

O potentissime Pater, præbe mihi contra omnes animæ meæ inimicos, omnesq; tentationes victoriam, vt per amorem semper tibi adhæream. *Et ne nos inducas.*

O benignissime Pater, liberame ab omni malo pœnæ animæ meæ noxio, ac ab omni re quæ in hac vita impedire põt perfectam mei cum tua diuina bonitate vnionem, in altera vero claram faciei tuæ visionem & contemplationem. Tanta caritate *Sed libera.*

me locupleta, vt immunis esse queam, non solum à cruciatib. æternis inferni, verum etiam temporalibus Purgatorii, non quod reformidem ob tui amorem aliquid pati, sed vt anima mea ab omni noxa purior, sit quoq; tuis oculis carior; & quando ex hoc corporis ergastulo euolabit, nulla interposita mora perfruatur conspectu possessioneque infiniti boni, quod tantopore desiderauit.

De aspirationibus pertinentibus ad viam vnitiuam.

CAP. X.

ASpirationes, & orationes iaculatoriæ ordinatæ ad vnionem perfectam animæ cum Deo, quæ exercentur in hac via vnitiua hæ sunt. Dulcis Iesu, DEVS meus amor infinitus, imple totum cor meum tuo diuino, & fortissimo amore. Inflamma animam tui amoris igne, qui nunquam extinguatur, vt totus amore ardeam. Occupa omnes animæ meæ facultates, tua dulcedine, tuique amoris efficacia, donec nulla res eam moueat, nisi amor. O DEVS meus, amatum principium, & creator meus, ô purissima, æternaque essen-

essentia, ac fons infinitus omnis esse. O bonum infinitè amabile, ô fons infinitus omnis boni, ô infinitæ suauitatis abyssus. O pelagus immensum gaudiorum ineffabilium. O Deus meus, in te omnia inueniuntur, quib. ego indigeo, & quicquid desiderare queo, quia alia omnia à te manant & prouenjunt. Te solum specto, te vnum quæro, quia alia omnia per te optari & quæri debent. Aperi mihi, quia ego te voco; attrahe me, quia te disidero. Fac vt per amorem vnum tecum efficiar. O Deus cordis mei, quando ego te inueniam, qualem desidero? qnando perfectè me tibi coniungam? quando per gratiam & amorem supernaturalem me in te transformabo? O Deus meus, vita & gloria mea, quando moriar omnibus mundi rebus, vt perfectè viuam in te? Quando renunciabo omnibus rebus, vt resignatus sim omnino voluntati tuæ? Deus meus rex meus, exigis à me, vt toto corde te amem, da mihi quæso gratiam, vt perfecte, quicquid imperaris, compleam.

O bone Iesu, ô spes mea, ô refugium meum, ô cordis mei amor, ô sponse floride, & animæ meæ dulcedo, ô vita mea, ô requies mea, ô gaudium & consolatio

mea,

mea. Præpara, Deus, animam meam, munda, & ab omnibus vitiis eam expurga, passionesque omnes in ea mortifica. Adorna eam omnibus tuis virtutibus, amore tuo vulnera, dignam eam fac habitatione tua, vt in ea deliciis illis frui possis, quas desideras habere cum filiis hominum. O altissima & beatissima Trinitas, Pater, Filius & Spiritus sanctus, tres personæ, & vnus solus Deus verus, Doce me, adiuua me, vt te diligam; rege me, vt omnia tuo amore faciam. O Pater æterne per tuam immensam potentiam, adimple sanctis consideratio-nibus meam memoriam, vt semper sit in te firma & fixa. O Fili Dei viui per tuam æternam sapiētiam meum intellectum tuo diuino lumine illustra, ac perfectam tuæ veritatis, meæque vilitatis notitiam subministra. O Spiritus consolator, amor Patris & filij per tuam inexhaustam bonitatem incende totam animam meam perpetuo tuæ caritatis ardore, vt semper & in omnibus rebus quæram tuam gloriam, & tuæ sanctissimæ voluntati me conformem. O clementissime Iesu, Deus meus, caritas infinita, qui vis nos diligere proximum sicut nos ipsos, largire gratiā vt omnes plenè ex tuo amore diligam. Adiuua Eccle-

ſiam tuam, & fac eam in omni virtute & ſanctitate efflorescere. Miſerere omnium, quos tuo ſanguine redemiſti. Purifica, illumina & perfice animas omnium ſeruorum tuorum. Conuerte miſeros peccatores. Reuoca ad vnionem cum tua Eccleſia, & gratia omnes hæreticos, & ſchiſmaticos. Doce omnes ignorantes veritatem. Trahe ad fidei lucem infideles omnes. Succurre afflictis in omnibus ſuis neceſſitatibus. Conforta omnes mœſtos, omnibus Purgatorii animabus remitte pœnam, & gloriam tribue ſempiternam. Pro me, & omnibus illis tuum precioſiſſimum ſanguinem offero, & quicquid feciſti, vel perpeſſus in hoc mundo pro ſalute noſtra fuiſti, offero & B. Virginis, tuæ glorioſiſſimæ matris, omniumq; electorum tuorum merita. Amen.

Quibus mediis poſſit comparari hoc donum, Deum præſentem in actionibus habendi.

CAP. XI.

HActenus expoſuimus admirandos huius diuini exercitii fructus, docuimusque quemadmodum practice vſurpandum ſit: nunc ſupereſt, vt declaremus quibus

bus mediis hoc donum acquiri poſſit. E quibus primum ſit, vt illud poſtulemus à Deo, quia donum diuinum eſt, deſcendens à Patre luminum, à quo omne bonum & donum perfectum proficiſcitur. Sicut enim à Chriſto Deo & Saluatore noſtro omnia alia ſubſidia ad ſalutem opportuna & neceſſaria expetimus, ſic & hoc donum humiliter nobis concedi per ſuam infinitam miſericordiam, paſſionisque ſuæ merita flagitamus, quo ſemper eius recordemur, ſemper cor noſtrum in ipſum erectum habeamus, ſemper denique quo ad diuinitatem præſentem contemplemur, inuocemus, deſideremus & diligamus. Hoc donum ſi obtinuerimus, cum eo facile omnia reliqua, pro adiumento & profectu noſtro ſpirituali conſequemur. Nec dubium illud conceſſum iri, ſi magna cum fiducia, viuoque deſiderio ad illud aſpiremus. Neque vllus, cuiuſcunque ſtatus vel conditionis ſit, poteſt iure ſe excuſare, quod hoc beneficium à Deo poſtulare non poſſit, quia vt propter occupationes & negotia aliquis eo non perueniat, vt ſemper Deum ſibi præſentem ſiſtat, tamen poterit aliquoties in die, amorem ſuum in Deum attollere.

Aliud

Aliud medium ad hebendum Deum præſentem eſſe poteſt, ſi ſignis nonnullis vtamur, quorum conſpectu, tactuue Dei recurrat memoria; vt ſi dictũ aliquod muris eius loci, in quo ordinarie verſamur, inſcriptum ſit. cuiuſmodi eſſe poſſunt: Noli peccare, quia Deus videt. Vel illud Sapientis. *In omni loco, oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Vel illud Dauidis regis. *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper.* Vel: *in omnibus viis tuis cogita Deum.* Vel illud Tobiæ ad filium. *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum.* Poſſumus & ſigni loco filum alligare brachio, vel digito, nam & annulos in iis gerimus, ne temporalium quorundam negotiorum memoria excidat. Sonum quoque campanę ſigni vice accipere ipſi poſſumus, ſtatuereque illum nobis fore loco cœleſtis vocis, vt recordemur Dei. In veteri lege præcepit Deus filiis Iſrahel; vt in veſtium fimbriis vittas geſtarent hyacinthinas, quibus conſpectis recordarentur mandatorum Domini, ſancti eſſent coram Deo. Placebit ergo maxime Deo, ſi quis ſimili ſigno memoriam excitet præſentiæ diuinæ; ſic enim facilius Deum inuocabimus, & amore eius inflammabimur ad perfectam

Prou. 15
Pſal. 15.
Prou. 3.
Tob. 4.
Num 15
Deu. 22

præce-

præceptorum ſuorum obſeruationem.

Legimus S. Edmundum Cantuarienſem Archiepiſcopum, cum adoleſcens operam litteris daret, hoc ſanctum exercitium vſurpaſſe, hoc eſt, mentem eleuaſſe in Deum eamque ob rem in cubiculo ſuó effigiem quandam D Virginis, cum myſteriis Chriſti circum illam depictis, affixiſſe, vt ea inſpecta ad Deum, Deiq; matrem faciliusrecurreret. Atque hoc medium inter optima, quibus in hoc ſancto exercitio vti poſſemus, cenſetur, vt ſi conſuetudo confirmet hoc exercitium, adiuuante diuina gratia, efficaciſſimum ſit ad habẽdam ſemper præ oculis diuinam maieſtatem.

De aliis mediis, vt de Examine particulari, & ſolicitudine & amore cordis.

CAP. XII.

ALiud medium valde vtile ad retinendam præſentiæ diuinæ memoriam eſt Examen particulare, vt ſcilicet cum circa meridiem, aut veſperi rationem expoſcimus à nobis conſcientiæ, id quoque excutiamus, an præſentem toto die Deum in actionibus noſtris habuerimus, & ſi factum, ſit

fit, ſedulo gratias agamus Deo, quia ſingulare Dei donum eſt: ac proponamus nos idem accuratius obſeruaturos diebus inſequentibus. Si vero ſecus acciderit, doleamus, & emendatione propoſita, pœna aliqua culpam expiemus. Hæc enim pœna & memoriam illi in poſterum renouabit dicti exercitii, & valebit ad impetrandam Dei beneuolentiam, vt negligentia corrigatur, & maior progreſſus in hac virtute fiat. Solicitudo ineſt alicui, exempli cauſa, ingens ædificandi domum: hæc ipſa excitat eius memoriam quocunque vadat, vt illius non obliuiſcatur, hæc facit illum ſomniare de illa, immo ſomnum tollit, tollit & cibum. Idem facit cura augendarum opum, educandorum liberorum, ſanitatis conſeruandæ, quando toto pectore eam ſuſcipit. Haud ſecus, ſi quis ex animo ſolicitus ſit de obtinenda illa collectione animi, vt Deum ſibi ſtatuat præſentem, tãquam admodum opportuna & efficaci ad ſalutem, & profectum ſpiritualem, multo plus quam externis ſignis, vel examine particulari, iuuari poterit ad conſequendum hoc ſpirituale beneficium, vt nunquam facile è memoria præſentiam illam deponat. Supra omnia autem media & remedia, quæ præcipue ad

hoc ſanctum exercitium adiumento c
queunt, eſt verus Dei amor. Hic enim, v
in ſerui Dei corde radices egerit contine
ter illum vrgebit & excitabit, vt cogit
tiones ſuas, piaque deſideria in Deum pr
ſentem coniiciat, & cum illo aſſidue con
uerſetur. Hæc ſiquidem amoris natura e
ſi ardens ſit, vt magno pondere animam
tranſportet in rem amatam, quo vniatu
cum illa, ac vnum quiddam cum ea effici
tur. Et quoniam anima ſuis eſt inſtruc
facultatibus, hinc fit vt ſemper quoque r
amatæ recordetur, ſemper de ea cogite
ſemper eam expetat & complectatur. Qu
Mat. 6. de cauſa dixit Chriſtus. *Vbi eſt theſaurı*
tuus, ibi eſt & cor tuum.

Hinc ſequitur totam huius Exercit
S. Bo- difficultatem & laborem eſſe in principii
nau. in donec anima peruenerit ad magnum D
myſt. amorem: ſimulatque enim amor poſſede
Theol. rit cor, facile & ſuaue eſt meminiſſe De
cogitationesque omnes, & affectus in eu
attollere. Atq; reuera in primis initiis, qui
bus homo ſerio incipit ſeruire Deo, ſole
Deus tantam promptitudinem, & guſtum
ſpiritualem in hoc exercitio ſubminiſtrare
vt etiam nouus tyro miretur, cur non o
mnes homines continenter cogitent d

Deo.

TRACTATVS III.

De modo exercendi intellectum circa verba.

TRACTATVS IV.

De exercitio Intellectus circa Actiones.

TRACTATVS V.

Vt memoria exercenda sit in Meditatione.

TRACTATVS VI.

De exercitio voluntatis in Meditatione.

TRA-

TRACTATVS II.

PARS SECVNDA.

De Meditandi Actu.

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

De Actione intellectus circa Personas.

4 *De*

Deo, & amore in illum ferantur, ac nõ excurrant in vias publicas, moueantq; ignaros & recordentur Dei, quandoquidẽ tam facile illa diuinæ præsentiæ suauitas degustari possit. In hac coniunctione periculum quidem esse videtur ne tyro ille bonus præsumat de se, se in virtute longe profectum, suisque laboribus & meritis hoc beneficiò ornatum, sed non est, cum sit particularis quædam Dei dispensatio, & suauissimum diuinæ prouidentiæ artificium: vt enim tyroni Deus adimat rerum terrenarum amorem, & difficultates omnes fortius vincat, quæ solent occurrere in diuini seruitii primordiis, hanc facilitatem, & dulcedinem præsentiæ diuinæ solet illi communicare. Nam postea, cum animaduerterit eũ mundi amorem exuisse, ac fortiorem robustioremque in diuino seruitio factum, subtrahit illam promptitudinem & suauitatem quæ in diuinæ præsentiæ consideratione erat, vt adiuuante diuina virtute deinceps conetur etiam cum suo labore & difficultate comparare gratiam, quam initio nullò fere labore erat consecutus.

Atque hoc tempore admodum conueniens est seruum Dei nõ terreri, aut ab hoc exercitio desistere, sed magno animo susci-

pere in se labores, quos Deus ab ipso postulat. Nec dubium est, si persistat, cum beneficio hoc positurum cum maiore perfectione & constantia, quam in principio nullo labore consecutus fuerit. Nam dum cum sudore perseuerat, & difficultate, radices agit humilitatis, & accessionem facit in amore Dei, Vnde fit, vt excellētiori quodam modo diuinæ præsentiæ donum mereatur, maiorique securitate & firmitudine possideat, quoniam didicit submittere se sibique diffidere: idemque maiori facilitate, & voluptate exercet propter gratiæ copiam, & amoris in Deum magnitudinē, quo cor suum obfirmauit, & perfectius Deo coniunxit.

O Felices & millies beati illi, qui constanter perseuerant, donec hoc dono locupletentur. O quantum virtutum meritorumq; thesaurum tales inuenere in hoc exilio. O in qualem delitiarum spiritualium thesaurum inciderunt in hac lacrymarum valle? Diuina Scriptura asserit vniuersam terram optasse intueri vultum sa-
3. Re. 10. pientis Regis Salomonis, multosque è remotissimis à Ierusalem prouinciis aduenisse cum multo labore & difficultate, vt viderent eum, audirentq; eius sapientiam.

Quam

Quam cum percepisset Regina Saba, non dubitauit in hæc verba exclamare. *Beati viri tui, & serui tui hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.* Quanto æquius, & rectius faciunt fideles omnes, qui anhelant ad cernendum vultum Dei, etiamsi nonnullo labore opus sit. Multo enim beatiores serui erunt, qui hoc donum consecuti fuerint, quam illi Salomonis, vtpote qui sermones coram cum diuina maiestate conferant, qui in intellectu suo diuinæ sapientiæ radios, in voluntate verò amoris cœlestis flammas percipiant.

Vocabat Christus beatos pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes, mundos corde, pacificos, patienter ferentes persecutiones, atque has omnes beatitudines solo diuinæ præsentiæ exercitio consequimur. Hoc fideles fiunt humiles, & sui contemptores, omniumque rerum temporalium, hoc exercent mansuetudinem cõtra iniurias, hoc in se excitant odium in peccata, & amorem rerum cœlestium, hoc excitantur lacrymæ laudabiles contritionis & deuotionis. Hoc procreat perpetuum & viuum desiderium fruendi Dei, diuinorumque bonorum hoc promouet ad exhibendam omnibus mise- *Matt. 5.*

ricordiam. Hoc expurgantur corda ab omnibus vitiis & passionibus. Hoc pax magna & tranquillitas mentis obtinetur & vnio cum proximis impetratur Hoc omnes efficiuntur fortes, constantesque pro toleranda cum patientia qualicunq; persecutione. Hoc deniq; in hac vita consequûtur gratiam & amorem perfectum, in altera verò gloriam, & fælicitatem infinitam. Amen.

FINIS.

7 De

TRACTATVS IV.

De modo Examinandi conscientiam.

FINIS ELENCHI.

PARS

TRACTATVS VII.
De modo Meditandi iuxta 5. sensus corporis.

TRACTATVS VIII.
De variis Meditationum formulis.

PARS TERTIA.

DE IIS QVÆ MEDITATIONEM CONSEQVVNTUR.

TRACTATVS I.

De Distractionibus.

TRA-